

Christophori Rofiniaci Cosagaei ... Ad Carolum Lotharingum, cardinalem & principem illustrissimum De re sacerdotali, seu pontificia quatuor libris exarata commentatio

<https://hdl.handle.net/1874/388409>

8

2

Christophori Rosiniani

CI COSAGÆI, PRÆSIDIS

ET CONSILIARII REGII, AD CAROLVM
Lotharingum, Cardinalem & principem illustrissimũ
de re sacerdotali, seu pontificia quatuor libris exarata
commentatio.

*AT TEXTA EST INSCRIPTIO

omnium capitum, quæ in alteris libris duobus
continentur, nam primus, per capita non est di-
stinctus, sed vno, perpetuoque contextu, omnem
suam prosequens, est materiem.

CVM APPROBATIONE SA-

CRAE THEOLOGIAE PARI-

siensis facultatis, & consultissimæ

pontificiorum.

LYTETIAE PARISIORVM;

Apud Poncetum le Preux, via Iacobca ad in-
signe Lupi.

1567.

Cum privilegio Regis, ad Decennium.

SACRÆ Theologiæ confessus in Parisiensi academia, permisit, nec impedit, aut intercedit, quominus hic codex pontificiæ commentationis quatuor libris exarata, quem etiam censuit valde dignum esse, qui in lucem emitteretur, prælo tradatur, proferaturque in lucem, eo quidem modo, quo confessus ipse suo in publico scripto declaravit.

Actum & Decretum, in comitiis Sorbonæ, referente honorandissimo, D. Doctore Benedicto Abbate à valle scholarium. Obsignate, Fourniero, scriba, & accenso. anno Domini. 1556. pridie calendæ Ianuarij.

Priuilegij dictio, à principe irrogati.

Sancitum est autoritate regia, ne quis homo alius, ex genere typographorum, bibliopolarum, mercatorum aut aliorum, præter vnum Poncetum le preux qui ex quatuor conscriptis, magnis Parisiensis academiæ librariis iuratis, vnus est, hanc rei sacerdotalis commentationem, Christophoro Rossiniaco cosagæo auctore, ante hoc proximum decennium, in hoc Francia regno, excudat, imprimat, edat: Neue, alibi vsquam, impressam, excusam, editam, vendat, addicat, producat, neu venalem, aut macupi, quoquam proponat: Qui secus faxit, multa illi erit, pœnæ quidem in sanctione æstimatæ, irrogatio, tum & librorum omnium huiusce commentationis sectio, & amissio, lutetiæ Parisiorum. 15. Calend. mensis Martij. anno domini 1556. anno vero regni decimo.

Ex mandato Henrici 2. Francorum regis. D. Meldensium antistite, magno elemosinarum præfecto præsentate, Signatum. du Tiers.

EORVM, QUÆ IN SEQVENS-
tibus, à primo, libris duobus, per capita, tractantur, in-
dex brevis.

NAM in priore quidem libro, vti est præmonitum, nullo
opus est inscriptionis capitum indice, propterea quod
is, continuata sui serie fluit, in modum historicorum, scri-
ptionisque & orationis perpetuæ, nec vllis est capitibus, aut
vlla aphorismorum, diæresi, circuncisionéue interstinctus
aut interpunctus.

SECVNDI IGITVR LIBRI, HÆC
sunt, quæ enarrantur, capita.

IN præfatione differitur, de prima habendorum in ecclesia
conciliorum origine, tum & repetitur brevis enarratio
quatuor sinodorum œcumenicarum, quæ habitæ sunt in ge-
neralibus comitiis totius orbis Christianorum, & quædam
alia attextuntur in eo genere scitu dignissima.

Rubrica prima.

De episcopali functione, & de his, quæ in œcumenico ma-
gnoque concilio Nicæno scita, rogataque fuere, eam in rem,
deque toto episcoporum ministerio. Cap. primum.

Præscriptionum concilii romani, quæ ordinem, pontificum
præsulum, antistitem, decoréque respiciunt enarratio. Cap. 2.

Actorum in Eleberino concilio, præcipua explicatio. Cap. 3

Sanctionum concilii primi Arelatenfis provincialis sum-
ma. Cap. 4.

Quæ scita sint, eam in rem, hoc est ad functionem Pontifica-
lium officiorum, Gangrensi in concilio. Cap. 5.

Rogationis Arelatenfis secundæ capita. Cap. 6.

Acta Carthaginensis concilii multiplicis in vsum rei Chri-
stianæ. Cap. 7.

INDEX.

Quæ præscripserit synodus Anthiocena.	cap. 8.
Sardicensis concilii Scita.	cap. 9.
Decreta Carthaginensis concilii tertii.	cap. 10.
Rogationes concilii Carthaginensis quarti.	cap. 11.
Toletani concilii præscripta.	cap. 12.
Ex Rhegiensibus comitiis, Quænam emanarint, spectantia ad functionem ordinis episcopalis.	cap. 13.
Ex Agatensi concilio eodem relata.	cap. 14.
Acta concilii Chalcedonensis, quæ ad hanc item rem per- tinent.	cap. 15.
De concilii Eparnensis rescriptis huc etiam pertinenti- bus.	cap. 16.
De rogatione Romana prima eodem relata.	cap. 17.
De sexta Synodo Romana huc spectante.	cap. 18.
Quæ in secundis Aureliani comitiis hanc in rem sunt de- creta.	cap. 19.
Concilii Aurelianensis tertii canonum enarratio huc rela- torum.	cap. 20.
Quæ ex quarto Aurelianensi concilio huc spectent.	cap. 21.
Quæ ex secundo Turonensi huc itidem referantur.	cap. 22.
Quæ ex quinto Aurelianensi huc spectent.	cap. 23.
Quid in hoc rogarit tertia Synodus Toletana.	cap. 24.
Quid porrò quarta Toletana.	cap. 25.
Quanam ad propositum thema, nepe ad rationem functionis episcopalis ex Constantiensi concilio magno sint excerpta, ubi obiter, de decumis sacris & aliis oneribus, vectigalium- que & redituum obventionibus, quædam ex eodem concil- io adferuntur.	cap. 26. Rubrica altera.
De vita & moribus, & honestate hominum sacri generis, sa- cræque fortis, tum de eorundem magnis quibusdam, vel taci- to tabellæ suffragio, vel viva omnium voce, publicæque præ- rogatione, aut alio quodam modo consignandis electioni- bus.	cap. 27.
Quid in eam rem sciuerit tertii Turonensis concilii roga- tio, tempore Caroli magni Imperatoris.	cap. 28.

INSCRIPT, CAPITVM.

Quid porrò in idem statuerit cõciliũ Lateranẽse. cap.29.

Tũ de actis Lugdunẽsis cõciliũ, quæ hãc in rẽ sunt excepta.

Vbi item è renata differitur obiter, de põtificis summi electione Romana, de comitiis, quæ eam ob rem habentur, de cõclauis structura, apparatione, ac reliqua eorũ quæ inhibitum obseruantur accuratione. cap.30.

Rubrica.3.

De simonia, & scelestã sacrorum nundinatione. cap.31.

Rubrica.4.

De castigatiõẽ secus admissorũ, & actorũ cõtra præscripta, ex scitis Lateranẽsis cõciliũ sub Innocentiõ tertio. cap.32.

Rubrica.5.

De dignitate & honore patriarchatus. cap.33.

In Lateranenũ concilio, tempore Innocentiũ tertii, quid in id sit sancitum. cap.34.

Rubrica.6.

De metropolitanorũ, ordinatione, officio, magistratu, munere & institutione. cap.35. Rubrica.7.

De his quæ dignitatem respiciunt Archiepiscoporum ex concilio Arelatenũ secundo. cap.36.

Quid in eam rationem pro Archiepiscopis & metropolitanis sciuerit Antioçena rogatio. cap.37.

Quid item Agathenũ sinodus. cap.38.

Tum quid Calcedonensis. cap.39.

Tum quid Aurelianensis secunda rogatio. cap.40.

Tum quid Lateranense concilium, sub Alexandro tertio, hanc in rationem sciuerit, rogarit. cap.41.

Rubrica. viii.

De presbyterorum diaconorum, hypodiconorum, cætorumque clericorũ, functione & munere, ex Nicœna synodo œcumenica. cap.42.

Actorum eiusdem concilii Nicœni, hanc in rationem, præcipua enarratio. cap.43.

Ex rescriptis Laodicensis concilii, quid pro hac causa adferatur. cap.44.

I N D E X

- Quid itē ex rogatiōibus sinodi tertię Carthaginięsis. ca. 45
 Quid item ex quinto Carthaginienſi concilio. cap. 46.
 Quid item ex concilio Toletano. cap. 47.
 Quid ex Agathenſi. cap. 48.
 Quid ex Arauſicano. cap. 49.
 Quid ex Veneto. cap. 50.
 Quid ex romano ſub Hilario ſūmo pōtifice celebrato. c. 51.
 Quid ex Aurelianenſi ſecundo. cap. 52.
 Quid tum ex tertio. cap. 53.
 Quid tum ex quarto. cap. 54.
 Quid ex ſecundo Turonenſi. cap. 55.
 Quid ex eo, quod primū Lutetię, habitum eſt circa tēpora
 Pelagii Papę, huiuſce nominis primi. cap. 56.
 Quid ex quinto Toletano. cap. 57.
 Quid ex ſeptimo Niceno. cap. 58.
 Quid ex tertio apud Turonum urbem celebrato. cap. 59.
 Quid demum ex Lateranenſi ſub Pontifice ſummo Ale-
 xandro tertio peracto. cap. 60. Rubrica. 9.
 De decumis præſtādis, & earūde pēſitatione, ex Lateranenſi
 concilio, proximē dictato. cap. 61. Rubrica. 10.
 De hiſ, qui poſt cōtractū matrimoniū, vel ſponſalia, ſeſe ali-
 cui religioni, & cōenobio addixerūt, ex ſcitiſ eiufdem Late-
 ranenſis concilii. cap. 62. Rubrica. 11.
 De ſponſalibus, ſiue de contracto, vel contrahendo con-
 nubio, ex præſcriptione eiufdem concilii. cap. 63.
 Rubrica. 12.
 De teſtibus cogendis, aut non cogendis, ex rogationibus
 eiufdem concilii. cap. 64. Rubrica. 13.
 De ſecundis nuptiis, ex reſcriptis in eadem ſynodo. cap. 65.
 Rubrica. 14.
 De hiſ qui cognatam aliquam, propinquamuē, aut affinem
 vxoris ſuę, aut patris ſponſam, aut vllam aliam, quę cum
 ſponſa ſua, ſit iuncta ſanguine, compeſſere, ſuprauere, ex
 eiufdem ſynodi conſultis. cap. 66.

INSCRIPT CAPITVM.

Rubrica. 15.

De his, qui in canonem latę sententię, censuręque pontificię, incurrerunt, vel incurrisse, aut incurrere videntur, quomodo sunt ad apostolicam sedem ob expiationem, & absolutionem, reiiciendi, atque amandandi, ex decisionibus eiusdem proximę synodi conscriptę. cap. 67.

Rubrica. 16.

De religiosorum hominum, qui sese, præscripto cuidam viuendi modo, dediderunt, obseruantia: deque vite, quam sequi debent cõdecentia & decore, ex actis Agathensibus. cap. 68.

In eandem rationem scita, ex Chalcedonensi cõcilio. cap. 69.

In eandem rationem, in Aureliano conuentu à triginta tribus episcopis instructo promulgata. cap. 70.

In eandem rationem ex secundo Aurelianensi concilio. cap. 71.

Idem ex synodo altera apud Turones habita. cap. 72.

Idem ex Parisiensi concilio primo. cap. 73.

Tum & ex septimo concilio Nicæno. cap. 74.

Tum & ex Turonensi tertio. cap. 75.

Promiscua hanc ad rem ex Lateranensi synodo. cap. 76.

Rubrica 17.

De religiosis personis, priuilegii iure quopiã, decimas non soluentibus. Tum & de his, qui ipso abutuntur priuilegio ex eadem synodo. cap. 77.

Rubrica 18.

De sanctimonialibus, & virginibus deo dicatis in vniuersũ, ex tertio Carthaginensi concilio. cap. 78.

In idem ex Carthaginensi quarto. cap. 79.

In idem ex concilio Toletano. cap. 80.

In rationem eiusdem causę, quęnam fuerint præscripta in concilio Agathensi. cap. 81.

Quęnam item in concilio Arausicano. cap. 82.

Et quę postremò in synodo Eparnensi, sub põtificatu Gelasii primi. cap. 83.

Rubrica 19.

De laborantibus lepra, vel elephantia, ex constitutis secundum

di concilii Lateranensis celebrati, sub tempora pontificatus
Alexandri tertii. cap. 84.

Tituli & Capita tertii libri.

In præfatione ponitur periocha, ad excussionem rerū, quæ
toto in eo libro tertio, continentur, disputanturque & dif-
finiuntur.

De modis acquirendi ecclesiastici beneficii, & de quibusdā
aliis, in vniuersum eò relatis, vtpote quænam in eo, qui ad
hæc sacrata bona aspirat, inesse debent, & id genus alia
quædam. titul. 1. cap. 1.

De legitima sacratarum personarum ætate, nēpè qua quis-
que ætate, sacro ordini suo, tum sacerdotali, tum alii inferiori
cuius, secundum muneris suscepti functionē, addici pos-
sit, vel debeat, & si non addicitur, quid ex eo luat perdatue.
titul. 2. cap. 2.

Quonam pacto per sponsonem veram coniugii, ecclesia
quæuis præfecto suo vacare censeatur. titul. 3. cap. 3.

Quomodo, & quando, qui à sacrorum communionem, fini-
busque ecclesiæ exterminatus est, per exterminationem il-
lam, seu excommunicationem suis cōcidit sacerdotiis. quo-
nam item pacto per abrogationem sacrorum, vel suspensio-
nem, priuatur quis sacro possessio beneficio. titul. 4. cap. 4.

Ex accessione episcopatus, quo iure, quoq; modo, possessa
antea vacet beneficia, tū & si q; altero, atq; altero post primū
donetur beneficio, atque vtrunque vel alterum modò, vnā
cum primo recipiat, quam ratione per hanc nouissimam
acceptationem, quod primum is obtinebat sacerdotiū, vel
sacerdotia perdat. titul. 5. cap. 5.

De subrogatione cōtrouersi beneficii, atque de lite, quæ de
eo adhuc est sub iudice, in alium quæpiam, vel per mortem,
vel per cessionis causam transcribenda, aut transcribi pe-
tenda. titul. 6. cap. 6.

De ea specie quæ caput ducit, à sacerdotiorum vnitate, &
copulatione. titul. 7. cap. 7.

De iurisdictione, quam obit capitulum, de que ea, quam ha-
bet

INSCRIPT. CAPITVM.

bet potestate, dum sedes suo vacat pastore. Titul. 8. cap. 8.

De eo loco, qui ductum habet, ab eo, qui beneficiū viuētis sibi ex impetrationis capite dari ambiuit, nempe, quid hīc censendum, quid statuendum, qua porrò pœna plectendus, qui in eā ipetrationē ex mala causa irrepserit. Titu. 9. cap. 9.

De officio & potestate huius generis hominum, qui in re sacra, vicariam Antistitibus, & aliis id genus in ecclesia ministris dant operam. Titul. 10. cap. 10.

Quomodo solenni, morēque nostro probetur, hodie, dum res probationem exigit vicarii muneris delegatio.

Titul. 11. cap. 11.

De ea thesi, causaque positione, qua in thesi, de legitimo modo acquirendæ sanorum possessionis differitur, secundum præscripta iuris, & obseruatum morem.

Titul. 12. cap. 12.

De Nothis in vniuersum: atque speciatim, de prole sacerdotali, quonam scilicet pacto illi detur in hanc beneficiorum causam, aditus, receptus, admissio, introductio, cōseruatio. Itēque quā ratione spurii alii omnes huc queant aspirare, deque iure omni, quo, hac vtimur in causa.

Titul. 13. cap. 13.

De beneficiorum eiuratione.

Titul. 14. cap. 14.

Quanam ad tribunal, vel Augustale summi pontificis dicatur possessoribus vacare beneficia, deque omnibus id genus, quæ in vniuersum vacant in curia. Titul. 15. cap. 15.

Anne interdicto possessionem sacerdotii vel repetenti vel defendenti, obesse potest spontaneæ eiurationis exceptio.

Titul. 16. cap. 16.

Possitnè minor viginti quinque annis in iudicio contendere, vt resignato restituatur sacerdotio. Titul. 17. cap. 17.

De incesta beneficiorum nundinatione, siue de simonia.

Titul. 18. cap. 18.

De eiuratione, vel resignatione metu facta, sitnè ipso iure nulla, an rescindenda iudicii calculo. Titul. 19. cap. 19.

Vtrum qui publicum admisit crimen, statim priuetur pos-

fesso sacerdotio, an expectadū utiq; vsq; dū iudex, hac in re decreuerit, vel pñtari: tum quāsitū, an interim dum iudex cognoscit de crimine, beneficiarii, qui reus est, liberum sit, sacerdotiū apud maiorem Antistitē eiurare. Titul. 20. ca. 20.

An possit clericus postulare à Romano pōtifice, sibi attribui beneficium alterius clerici facinorosi, de cuius criminebus adhuc disceptatur. Titul. 21. cap. 21.

An nōdū exhausto exequuto uē Romæ mādato procuratorio quod à beneficiario datū erat de eiurando apud summū pōtificē beneficio, in gratiā alterius cuiusdam, fas sit mādātū, illud ipsum beneficiū auctoritate Antistitis ordinarii, interim dimittere & resignare. Titul. 22. cap. 22.

An cui per eiurationē seu resignationē, cessum est ecclesiaministricū beneficiū, possit auspiciis suis, neu iterposita, vllius hominis, qui publicum gerit munus auctoritate, neu adhibito vllō alio solēni ritu, sed velut in rem suā veniat, possessionem illius rectā inire, etum corpore, tum animo, remq; sacrā tractare, & quæ ad prouētus eiurati beneficii pertinent, sibi per se adferere, atque in summa, rem omnē gerere quæ functionis est iusti, verique, ac omni iure subnixi possessoris. Tum & altera quæstiōe disputatur, diffiniturque. An interim dum abest is, cuius gratia resignatū est sacerdotiū, dumque in possessionē sibi cessi beneficii nō adhuc vi eiurationis legitime pedē intulit, liceat antiquo possessori & eiuratori, cōtinuata veluti possessione functiones omnes obire, quas antequā se beneficio illo abdicasset, solitus erat in eo pertractare. Et an ea, quæ tum gerit in eiurato sacerdotio, sint perinde valitura, ac si, à vero, & canonico iure constituto possessore gererentur. Titul. 23. cap. 23.

De resignatione per pcuratorē facta, quæ mādās, antea resignandi potestate priuarat, quid iuris statuēdū. Tit. 24. ca. 24.

Qui per interualla insanit, si sacrum, quod habet beneficium resignat, idque vel simpliciter, vel alia quacunque legitima in specie, quonam tempore cēsendum est id fecisse. Anne in accessu insanix, an verò in recessu, morbi que alle-

uatiōe, tum si de ea inter aliquos cōtrouersia exoriatur, cui-
nam eorū rei probandæ munus, iure, iniūgēdū. Tit. 25. ca. 25.
Potestnē is, qui post oībus modis absolutā sacerdotii eiur-
rationē, triēniū cōtinuū, nullo interpellate, potitus est sacer-
dotio, decreto iuuari, quod de pacificis possessoribus inscri-
ptum est, tātique tēporis præscriptiōe, secūdū decreti vim,
sanctiōisq̄e præscriptum, controuersiam omnem sub-
mouere. Titul. 26. cap. 26.

Vtrū tēpus semestree, quod eiurationi, q̄ apud Romanū pōti-
ficē fit, publicadē præstitutū est, cedat, excurratue, ab admis-
sa cōtinuō in aula pōtificia resignatione: an verò ab illa die,
quo resignationi illi, cōsēsus dicitur accessisse. Tit. 27. ca. 27.
Si, qui īfirmus sacerdotiū resignauit, intra viginti postea dies
in prouincia fato cōcessit, quo casu nō per resignationē sed
per mortē indicitur, haud dubiē sacerdotii vacatio: quæri-
tur an Antistes, cui sacerdotiū illud collationis iure benefi-
ciariū cēsetur, possit huiusmodi beneficiū, ceu per obitū va-
cans donare alteri. An verò illius donādi ius, pōtificē sum-
mum respiciat, illique soli sit addictū, quippe cū existime-
tur tū in ipsam aulā pōtificiā vacationē incidisse. tit. 28. c. 28.
An præscriptū tēporis spatium quod de viginti diebus est à re-
gula decima octaua cācellariæ iductū, resignationē ab egro-
to beneficiario factā, certo termino circūcludēs, collationē
ordinarii collatoris, perinde respiciat, atque eam, quæ apud
Romanum pōtificē fit: itēque vtrū ad institutionē referatur
eorū Antistitū, quorū est solū, in beneficio īstituere, nō uti-
que plenē cōferre, vimque suam illam quę in prædictis vi-
ginti diebus consistit, in eos exerat. Titul. 29. cap. 29.

De substātia, modo, & forma, solēniūē præscriptiōe & id ge-
nus aliis, q̄ nūc moribus nostris Gallorū, iurēq; gētis, adesse
debēt, in omni sacerdotiorū resignatiōe, ad hoc uti illa stare
queat, saltē qđ attinet ad iudicia possessoria, quorū qđē iudi-
ciorū cognitio oīs, excusio, atq; diffinitio, lege itē nostrate,
eaq; admodū antiqua, regiorum iudicum est. Tit. 30. cap. 30.
De ea causa q̄ ducitur, à beneficiorū permutatiōe. tit. 31. c. 31.

Potestnè pontificius antistes, hoc est, episcopus qui ius ordi-
narius, permutationem beneficiariam tum admittere, tum
omni causa, omnique robore, atque auctoritate suffulcire,
non appellatis, eam in partè vllam, patronis, collatoribus,
nuncupatoribusque ordinariis, neque ipsis electoribus, in
ipsis sacerdotiis, quæ ad eos maximè pertinent, vtpote in
quibus habeant, aut suffragiorum, aut ius ordinariæ colla-
tionis, nuncupationis sue, & præsentationis. titul. 32. cap. 32.
Potestnè qui infra episcopum est antistes, sibi per præscri-
ptionem temporis, ius quærere permutationis beneficiariæ
tum admittendæ, tum recipiendæ, tum legitima etiam aucto-
ritate firmandæ: quæruntur & inibi alia tria quædam, disce-
ptantur, atque diffiniuntur, quæ huiusce permutationum
generis, incurrunt in vsum propemodum quotidianum,
suntque in foro decisionis, tum crebræ, tum cognitu in pri-
mis necessariæ.

Potestnè de duobus fanis, agitari absoluique permutatio
per vnum eundem hominem, qui homo ad vtraque, dictan-
te pagenteque parte, habeat in eam permutationis causam
procuratorias mandati tabulas: annectuntur ibidem duæ a-
liæ quæstiones, quæ veniunt in frequetem disceptationem.
titul. 34.

An qui in fano habet quidem non ius præsens, sed ius ad fu-
turam rem futurumque; titulum, possit in ius illud obuenturi
in beneficio tituli, cum eo, qui iam in beneficio est præsens
cõmutationem concinnare: attextitur & alia quædam disce-
ptatio creberrimi iuris.

Possitnè iure concinnari, valereque permutatio, de benefi-
cio ecclesiastico que fano, cum hospitali sacra domo: adpo-
nuntur & alia quædam tria, iuris & controuersi, & quodia-
ni. titul. 36.

An item intédèti aut aliàs, in iudicio disceptati, pro sacerdo-
tio ex permutationis causa quæsito, satis sit ad ius obtinédú
pponere atq; differere eū hominè, à quo homine, ex permu-
tatione, id accepit sacerdotiū, fuisse tum, cū ipsum tradidit,

illius sacerdotii habitum ex canonica causa, iurèque titulario dominum, Tum & eo ipso tempore in illius sacerdotii tranquilla claraque possessione extitisse. Adpingitur & alia quædam memorabilis quæstio, ob sui frequentem in iudiciis agitationem scitu valde digna. Titul. 37. cap. 37.

Quâdo, quoue modo in vniuersum valeat, vel quâdo, quoue modo non valeat, hæc ista permutationum tractatio: Et an qui iurat, datue in publicis tabulis fidè, se beneficiû permutaturum, possit ex ea data fide, ex eo quædato iureiurando, ad permutandum adigi, Titul. 38. cap. 38.

An qui ob permutationem eiurauit & resignauit, euerfa postea prostrataque permutatiõe, resignato suo ex rhedibitoria, vel regressus causa, citra nouam collationem queat restitui sacerdotio, Titul. 39. cap. 39.

Qui homo, ascititius, pro aliis quibusdam hominibus, qui in permutationem conuenere resignat ceditque, vel horum alteri, vel cuidam alii, in id etiam ascito, per vulgatam hanc compacti clausulam, in conuentione poni solitam, hunc in modum, (Vel personę per alterum ex permutantibus nominandæ, & cætera): An homo ille ascititius, qui sic pro permutatoribus resignat, personam permutantiû, in hisce, quæ sunt iuris sustineat, succedatque, aut quod attinet ad euitionem, aut quod ad alia, in omnem istorum permutantiû rationem. quid item dicendum quò ad hoc, de altero illo ascito cui pro permutantibus resignatur. Titul. 40. cap. 40.

Vtrum curio non sacerdos, at in ea existens causa, vt decurso propemodum, año debeat ob sacerdotium sacris addici, nequeat intra eos dies qui supersunt legitimè profiteri, eosque sacros ordines indipsi, quos requirit hanc in rem Lugdunensis concilii rogatio, eaque de causa prope sit à necessaria sui vacatione, possit tum, & legitimè permutare & permutâdo, resignandoque vacationem impendentem vel interturbare, vel prouisionem præpedire collatoris ordinarii. Titul. 41. cap. 41.

Elenchus, & nomenclatura, conciliorum & synodorum, quibus ex conciliis, quibusve ex synodis, emanarunt canones, qui in contextu secundi libri tū enarrantur, tū fusiſſimè explanantur. Prior numerus, capita libri, posterior librum indicat.

- Q**uatuor œcumenica concilia, quæ sunt, Nicænum quidem cui trecenti octodecim patres interfuere
 Byzantinum à centum quinquaginta episcopis instructum. in præfatione. 2. lib.
 Ephesium concinnatum à ducentis sanctis patribus. in præfati. 2. lib.
 Calcedonense congregatum à sexcentis triginta patribus. in præfati. 2. lib. & cap. 69. & 15.
 Constantinopolitanum secundum, coactum à centum sexaginta patribus in ecclesia conscriptis
 Constantinopolitanum tertium sub Cōstantino Pogonato conscriptum à 170. sanctis patribus
 Secundū nicænum aggregatum, à trecentis sexaginta tribus patribus. 42. & 43.
 Concilium romanum, in quo interfuere 275. patres. 22.
 Synodus Eleberina, cui adfuere pontifices. 19. 32.
 Synodus Arelatensis cui adfuere patres aliquot, numerus quidem non est præscriptus. 4.2.
 Gangrensis, in qua congregati fuere episcopi. 16. 5.2.
 Arelatensis altera, aliquot habuit patres. 6.2.
 Carthaginiensis aliquam multos item habuit patres, peregitque septem vel octo conuentus. 7.2.
 Anthiocæna, quam peregere. 30. patres. 8.2.
 Sardicensis, qui, & quot in ea patres fuere incertum est. 9.2.
 Tertia Carthaginiensis, quot patres eam celebrarint est itidem incertum. 10.2.
 Carthaginiensis quarta, hanc construxere duceni & quatuordecim episcopi 11.2.
 Toletanum concilium, cui adfuere. 19. pontifices. 12.2.
 Rhegiense, à 13. episcopis conscriptum 13.2.

I N S C R I P T C A P I T V M.

Agathense, à 35. peractum.	14.2.
Eparnense, sub Gelasio papa.	16.2.
Romanum primum, sub tempora Symmachi. pontificatus.	17.2.
Romana synodus sexta sub eodē symmacho celebrata.	18.2.
Aurelianensis secunda, in qua assedere patres octo & viginti.	19.2.
Aurelianensis tertia, in qua interfuere viginti sex episcopi.	20.2.
Aurelianensis quarta, ad tempora Childeberti Regis Francorum, à viginti tribus episcopis constructa.	21.2.
Turonense secundum concilium, ab octo pontificibus peractum.	22.2.
Aurelianense quintum, à quadraginta septem episcopis peractum.	23.2.
Tertium Toletanum quo conuenere pontifices, numero 71.	24.2.
Quartum Toletanum, vbi interfuere 60. patres.	25.2.
Constantiense oecumenicum, vbi assedere multi patres.	26.2.
Tertium Turonense, sub tempora Caroli magni imperatoris.	28.2.
Concilium lateranense sub pontificatu Alexā dri tertii.	29.2.
Lugdunense, Decimo Gregorio pontificatum gerente.	30.2.
Lateranense sub Innocentio tertio.	32.2.
Synodus Laodicēsis, in qua coierūt triginta duo patres.	44.2.
Synodus Arausicana à septemdecim episcopis coacta.	49.2.
Concilium Venetum, quo conuenere patres non prodito tamen numero.	50.2.
Concilium Parisiense, in quo assedere patres numero quindecim.	56. & 73.2.
Septimum concilium Nicænum, magna patrum frequentia celebratum.	58. & 74.2.
*Finis Nomenclaturæ conciliorum, & synodorum, ex quibus, canones, qui hoc in tractatu enarrantur emanarunt.	

LECTORI.

HA B E S paratū tibi indicē pro tēpore: Porrò autē maiorē, atq; omnium rerum sigillatim cōplectentē, earum in primis, quæ maximè sunt notabiles, expecta prope diem: Dictiones autem, atque loquēdi modi, quæ in cōtextu duorum priorum voluminum, dum sacra tractantur, recensenturque conciliorum summa, utitur auctor: voces sunt, ut idē sua in epistola, tertii libri initio testatur, partim antiquis nostris doctoribus familiares omnes, partim quibus etiam tum scholastici patres, Tum theologi ceteri, & rerum diuinarū commentatores, interpretes, in suis quotidie scriptionibus disputationibus, lectionibus, ac catholicis concionibus & Christianis præconiis passim utuntur: De quo te (Lector) etiam hīc initio, admonitum, hisce paucis volui, ut statim haberes, qua diligentia, & quanta maximè catholica, atq; Christiana cum fide, hoc in sacrorum tractatu omni, omnia sunt à doctissimo atque vigilantissimo præside, & conscripta & magno cum studio, magnoque cum labore, in tanta etiam occupationum ipsius publicarum, pro quotidiano munere iurisdictionis qua fungitur, proquē multis aliis, ex principe delegationibus obeundis, interpellatione, elucubrata. Vale.

Parisiis ex chalcographia. Anno. 1557.

CHRISTOPHORI
ROFFINIACI COSAGEI, PRAESIDIS
ET CONSILIARII REGII, AD CAROLVM LO-
tharingum, Cardinalé, & principem illustrissimum
de re sacerdotali, seu pontificia, quatuor libris, exa-
rata commentatio.

AD CAROLVM LOTHAR-
ringum, Cardinalem amplif-
simum, præfatio.

BI primùm, ad ætatem nõnullum ac-
cessit iudicium, illud quidem aliquo, tũ
vsu, tum studio, confirmatum, cæpi me-
cum, (princeps illustrissime) reputare,
quãnam viam ingressus, possem &
prodesse quàm plurimis, & non iner-
ti otio, vitam traducere: Etenim, iam tum indè, subibat
animum, eos admirari, qui in actiuo vitæ genere, in oculis
Reipublicæ, opus faciebant, tum verò, eos præcipuè extol-
lere, & laudibus in cælum vsquè ferre, qui in literis, vel scri-
bendo, vel dictando, vel profitèdo cluiscerent: maxime eos,
qui in iuris ciuilibus scientia, suam impenderent operam, cui
quidem scientiæ, me tunc totum addixeram, ardebãque
illius discendi cupiditate, & faciendi in ea aliquod operæ
pretium magnum, Sed tamen cùm in ea ediscenda nonni-
hil studij & operæ posuisssem: ita vt quantum profecissem,
omni nõ me non pæniteret, nescio quo fato, amicorum voce,
& assinium literis, indè abstractus, in forum deferor, & nõ

EPISTOLA.

ita multò post, à Christianissimo Rege Francisco, in ordi-
 nem Senatoriũ, Burdigalæ rescribor: cumq; ibi, in confesso
 doctissimorũ hominum, annos puto, ab hinc fermè octode-
 cim, incæpissimè rudimenta tyrocinij ponere, gaudebam pri-
 mò, me illuc delatum, vbi possem Reipub. meam dare ope-
 ram. Ex altera dehinc parte, angebar, mihi tempus eripi,
 quo, lectioni, scriptioni, commentationi, vt initio statueram,
 vacare possem, nam videbã, me eò intromissum, vbi, à fun-
 gendo officio, paruum sanè otium, ad repetenda studia, va-
 cuum & liberum tribuebatur: in Senatum enim est quoti-
 diè eundum, ius vniciusque illic reddendum, aduocatorum
 actiones audienda, vbi verò, à foro, domum reditur, ad a-
 lias curas continuo adiciendus animus: adest ad fores liti-
 gator, instat, exigit, turbat, interpellat, mos illi pro iure geren-
 dus est, introspectenda lis, conscribendi iudicandorũ commen-
 tarij, breuiarium solerter, & expeditè, manu propria con-
 scribendum: dum hæc aguntur, labitur tempus: Quòd si de
 more, indicitur, Vulcanalibus diebus, iustitium, illicò decer-
 nuntur curationes, delegationes, mandata curiæ, inquirere,
 lege agere, iudicata exequi, quæ omnia factis ex æquanda,
 non quidem negligenda mandantur: hæc animaduertens,
 existimabam primò, omni me scriptione, omniq; priuato, &
 libero studio prorsus seclusum. Tandem collegi me, & per-
 pendi, incurri quandoque in omni quantumcũque impe-
 dito vitæ instituto, succisua quadam tempora, quæ ego pe-
 rire non paterer, ita illa mihi suffuratus, & noctium, vii se-
 cere veteres, aliquam partem assumens, accingor scriptioni:
 totum autem ius ciuile non aggredior, nec enim id facere,
 putabam esse mearum virium, neq; horum maxmè tum
 temporum, quorum aliq; curæ, optimam & maximam par-

tem sibi vindicabant: Nam occupata opera (vri de historia inquit. ^b Tullius) & impedito animo, res tanta suscipi nō potest, Sed illam mihi iuris partem sumo explicandam, literisq; illustrandam, quæ crebrius ibi, vbi tunc Senator, ius dicebam, in disputationem, controuersiaq; , veniebat, quò nostratibus hominibus commodissimè consulere, est autem ea, quæ de vltimis decedentium voluntatibus tractat, & libro codicis sexto, bona ex parte cōtinetur, tractata quidem à nostris doctoribus satis ample, sed minus perspicue, illa autem in Burdigalensi, senatu, nihil est frequentius: illa est imprimis, quæ iudices ibi, populumque torquet, & provincialium pacem, in dies perturbat, ferit cōtentiones, nulli nō exhibet negotium: hanc igitur deligo, & breui dilucidoq;, quo ad eius per me fieri potuit, commentario, explanare aggredior, vrgeoque negotium, & promoueo, intēdo enim ibi curam omnem, & vigilias, quatenus mihi à publico & ordinario opere, cessare concedebatur. Iamq; multa in id, conscripseram, plura deliniaram, quum ecce aliud sese offert impedimentum, Nam à Francisco item Rege, in centumuirale huiusce Parisiensis senatus consilium, sub illud tempus adlegor. proin alij mores, alia tempora, aliam scribendi rationem postularunt, nam ego semper studia mea, ad eorum vsu accommodata volui, cum quibus versarer. Et materia testamentaria tabelle, testamentariaque legis, quæ in Aquitania nostra, litibus æstuat, hinc minus frequenter in foro versatur. Quamobrem, nō quidem planè ommissa, nec penitus aliò abire iussa, sed aliquantulum intermissa, & in aliud tempus reiecta, priore commentatione, quam, in eam testamentariam tabellam, concinnaram, institueramque, ad aliam partem iuris, quam cernebā in hac vrbe Lutecia, in

^b Cicero.
lib. De ligi.

inquisitionum decuria, ad quam eram tum accitus, ad scri-
 ptusque Senator, frequentissimam, animum adiicio, totusq;
 illò traducor: que quidem pars, à pontificiis scitis dependet,
 totaque in illis consistit, nã ea est vna, de qua crebrò hic am-
 bigitur hic litigatur, eoque res deducta est, vt, q̄ omnium ma-
 ximè, ab huiusmodi controuersis, procul abesse fas erat,
 (Dicente Christo, nolite præfecturas, dignitates, officia
 vobis arrogare, nolite salutationes, dominatus, magisteria,
 ambire ad diuitias animum nè conuerteritis:) ea nunc cre-
 brius, quàm vlla alia causa, perstrepet in senatu, ea, sub sel-
 lia aduocatorum permeat, ea marsupia pragmaticorum
 nummis cumulat, & quod in pauperes erogandum est, id
 abit totum, in persequenda, pro libidine istorum hominum,
 litibus addictorum, dissidia. Hoc igitur animaduertens, existi-
 maui æquum esse honestumque, si quod haberem pro crediti
 mihi talenti portione parua, remedium, huic rei quamprimum
 adhiberem, & quod in hanc questionem, longo cer-
 tẽ vsu, longo studio, longa cū doctis hominibus exercitatione,
 didicissem, id, cū omnibus publicè comunicare id quod qui-
 dem, eò sanè accuratius mihi nunc agendum duco: Quòd
 inuictissimi Henrici Regis beneficio, qui me in altera in-
 quisitoriarum classe, præsidem esse voluit, magnam dudum
 nactus sim cessationem, a continuo publico opere: Quare si
 vnquam aliàs, rationem tam felicitis otij, mihi constare vo-
 lui, & ea scribere quæ quoad fieri posset, nullam saperent
 incuriam, quam quidem, sicuti olim forsan, in perenni occu-
 patione, poteram iure prætexere: itã nunc quoque, illius ex-
 cufandi, nullus mihi locus relinquitur. Igitur, vt tecum, prin-
 cipe, & doctissimo, & acutissimo, viro de tota instituti
 mei ratione colloquar, paulò liberius, sicuti superiora sum

loquutus: Vides primùm, quid me, ad isthæc designanda, publicâdâque perpulerit, Vides itê quanta in hac sacerdotali & pôtificia materia, oriâtur quotidî litiû seminaria, Quod & doluisti ipse, & regi, in cõcilio astitisti, quû is, sanctissimis edictis suis, quam pouit, hisce malis medicinã fecit, cupiens cõsultissima via, beneficiorû sacrorû nûdinationes, cõmercia aucupationes, tẽdículas, à Republica sacra, si fieri posset, abire logiûs, atque perpetuò hinc faceßere: accipe nunc, quæ causa sit, tãtorû malorû: causa certè est, veterû sanctorû patrû, decretorû ignoratio, nã veteres scriptores, qui in decreta pontificû, cõmentarios edidere, totã hanc iuris pôtificij, partem quæ sanctiones primorû patrû & instituta primigeniæ ac deinde adolescentis, sed tamen puræ, & virtutis consummata ecclesiæ recenset, taciti dimisere, hanc idem recentiores penè omnes, silentio præteriere, pauci quidem horum, perpolitii iudicij viri, leuiter attigere, nulli certè absoluere: & ad alteram recentiore, tanquam ad quæstuariam, se totos conuerterunt, quod cum summo plausu, ab omnibus exceptum est. En igitur causa mali tanti. remedium autem est si detur opera, vt sanctissima veterum patrum decreta, huc redeant, colãtur, legantur, relegantur, & quæ nunc, nostro maximo malo, neglecta pars iacet, ea tandem aliquando, emergat, & refloreat: quod, vt fiat, laboravi quantum potui: quid præstiterim, tuum, atque aliorum sit iudicium: certè, in ea, ad nos reducenda, & vt potui, illustranda, meliorem partem operæ consumpsi, ita tamen, vti recentiore illam alteram, Gregorij, Bonifacij, & Clementis, non omninò neglexerim (nec enim, vti sunt tempora, faciûdum fuit:) sed vrãque, pro sua cuiusq; dignitate, quatenus in me fuit, tractaui. Itaq; , quæstionem omnem quatuor libris absolui.

Quorum primo (vbi tibi summam omnia exponam) bre-
 uis quidem illo, repetitis breuiter retrò initiis, à Petri vsque
 apostolorum principis morte, ad Siluestri, & Constantini
 tempora, rem deduxi, constituta illius antiquæ ecclesiæ, rem
 pontificiam, ornatumq; & decorem ecclesiæ, respicientia, ad
 vnum vsque, perscripsi, triginta trium patrum, (nam tot
 fuere, hoc medio tēpore pōtificates,) decreta recēsi: à quibus
 quidē purior, & sincerior, iuris pōtificij pars, mihi videtur
 emanasse: Altero, qui dehinc sequitur, Siluestri & Consta-
 tini tempora, sum auspicatus, in quibus multa celebrata
 sunt concilia, non tamen tunc agi cæpta, nam antea, pauca
 quaedam habita fuisse memoratur, remque omnem conci-
 liorum, decretis, vsq; ad Basiliense consilium, actam, ad re-
 nostram pertinentem, diligenter excerpsti, enarraui, explicui,
 ea enim sunt patrum sanctissima constituta, quæ iuri pon-
 tificio, & originem dedere, & ornamentū summum attu-
 lere, quæ negligi dixi, cum magno Reipublicæ detrimento.
 Sequitur post tertius liber, in quo, enarrantur à me, quæ
 Gregorius, Bonifacius, & Clemens, doctissimi pontifices,
 vti litibus, quæ iam crescebant in amplum, (nam cum diui-
 tiis, orta erat ambitio) vel occurrerent, vel mederētur, pro-
 mulgarunt: quæ pars, quia, ad lites & quæstum tendere
 visa est, ab omnibus hæctenus interpretibus nostris, ample
 enarrata fuit, sed tamen, tam perplexè, tamque à nonnul-
 lis, immense, & prodigialiter, vt dum alter contradicit al-
 teri, non solum reddita sit obscurior, verum etiam contro-
 uersiarum ferè omnium, quæ de sacerdotiis incidunt, dedu-
 cūturque in forum, potissima causa extiterit. In hac verò il-
 lustranda, & aliquantulum perpoliēda, quid præstē, paucis
 habeto: primum vnū quodque, axioma ordine digero, iterpre

tationes, & opiniones, quæ ceriè inter Doctores persape
variant, adfero, dissentaneas breuiter concilio, cauillatio-
nes ostendo, & abigo vt possum, sophismata quæ tot lites
gignunt, obtero, vel circūcido, & ea, quæ minus sunt aper-
ta, vti sunt, in hac materia pleraque omnia, in lucem offero.
Prodit quartus, postremo loco, qui complectitur ea, quæ
ad ius nostrum gallicanum, peculiare, & vernaculum, per-
tinèt, vt potè, sanctionem, quam uocamus pragmaticam, &
concordata, tum & edicta Regia, ex quibus nouissimis hi-
sce, sublata est, vt plurimum, litiū ansa: circūcisâque ma-
gna pars controuersiarum, Habes (optime princeps) sensū
omnem, mearum, in hac commentatione paruorum lucubra-
tionum, tibi breuiter per scriptū: Id modò addam, me, hæc
omnia, hoc in opere persequutum, non quidem ordine diale-
ctico, quali solet, ex præceptione veterū, describi omnis ars,
omnisq; quæ de aliqua re, aut scientia suscipitur institutio,
nec enim, id à me fieri potuit, nec video, à quoquam vllò, hac
in materia, commodè, præstari posse, præsertim in tanta, il-
lius, negotiorum, rerumq; varietate, discrepantia, atque mul-
titudine, quæ omnia, quotidie quoque, dum nascuntur occa-
siones rerum & temporum, ipsa item augentur, ita, vt ea,
cæcellis logicorum circūscribi, regulis diffiniri, diuisionibus
diduci, atque in partes dialecticas dispesci, tum & syllogi-
simis, aut ratiocinationibus aliis, colligi (quãquã hec pars
ratiocinationum à me non sit, dum opus fuit, omnino negle-
cta) haud planè queâr: Sed mea ratio fuit, vti præcipuè ve-
luti historiam contextens, sancta illa tēpora digererem, qui-
bus, nasci cœpit, hæc beneficiaria ratio, dein ius aperirem,
quo illa plurimum creuit, tum in omnibus, obscuritatem at-
que argutias vitarem, tum etiam, scriptiōnem totius nego-

EPISTOLA.

rij, unicuique obuiam, ac patientem, quāta maximē fieri por-
 tuit facilitate reddere, tūmque peripaterico: i more, omiſſis
 ſepē ut inquit Tullius, ſpinis diſſinitionū, & diuiſionum, de
 rebus, iſſis diſſererem. Nunc par eſſet, ſicuti multi faciunt,
 qui Principibus viſis, opera ſua offerunt præſationem hanc
 meam, in tuas laudes extendere, ſed ego nunc, id non facio:
 nam præterquā quod ſcio, eam eſſe verecundam frontem
 tuam, plenam pudoris ingenui, ut nihil huiuſmodi admit-
 tat: & laudes tuas compertū habeo, in illuſtri claroque lo-
 co poſitas, inq; oculis totius orbis terrarum tam eluceſce-
 re, quā liquet, ſolem ipſum, lucere meridie, nulloque in-
 digere præconio: Ego item, ad id faciendum, ſum minimē
 omnium accommodatus, ut qui, peſſimē ab his rebus, per quas
 id fit, ſim inſtructus: nulla eſt enim in me vis eloquentia,
 quā non inſequit natura, ars quidem minūſ excoluit: quam-
 obrem, hac parte tota prætermiſſa, quæ nihil adderet, ad glo-
 riam tuam, nihilq; lucis afferret, præſandi ſinem facio.

Vale, Lutetia, Cal. nouemb. 1554.

Vm mihi constitutum sit, rem eccle-
 siasticam pertractare, atque eam maxi-
 mē partem attingere, quæ in rerum sa-
 crarum functione versatur: & sacer-
 dotiorum præfecturarūque Reipu-
 blicæ diuinæ collocationem, parti-
 tionemque respicit, vti concertationi-
 bus, ac controuersis, quas in dies, ea
 de causa, in forensi iudicio, agitari videmus, modus aliquis
 imponatur: ac iniuriosis, qui omnia, quo iure, qua iniuria,
 solent permiscere, neque dicere, aut facere hoc in genere
 quicquam pensi habent, malefaciendi via, minus pateat:
 perspiciantque etiam, qui ad ea munera, sacrosque magi-
 stratus, plus æquo sæpè aspirant, quam ratione, iureque
 optimo id facere queant, quòdue onus, humeris suis sub-
 eundum sibi ducant, statui primùm, huiusce rei repetita re-
 trò exordia, ob oculos vnicuique ponere, explicatēque
 narrare, vnde hæ sacerdotiorum precariæ, fiduciarięque pos-
 sessiones, initium ceperint, ac quibus de causis, res illæ au-
 ctæ sint, quòue incremento, eò tandem peruenerint, quò,
 eas peruensse videmus, vt inde, cognoscant Antistites, præ-
 cipui, vti alij etiam, minorum gentium magistratus sacri,
 quam prouinciam, vtrò, ac infœlicibus plerumque auspi-
 ciis, non habita virium suarum ratione, ambitiosè susci-
 piant. Igitur, vti rem ipsam, ab initio deducamus, videant-
 que item, obiter, nostra tempora, quibus ex rebus, hoc est,
 ex quanto innoxiorum virorum fuso sanguine, quantòque
 labore, ac vigilantia, facta sint firmissima, ac planè cemen-
 titia ecclesię Romanæ fundamenta. Illud pro certo, hoc sta-
 tim initio, pono, temporibus Neronis, Domitiani, Veri, Se-
 ueri, Decij, Doctitiani, ac Maximini, Cesarum: Pontifices, ac
 præfectos, non solùm Romanæ ecclesiæ, sed eos etiam, qui
 Hierosolymis, aut in Alexandria, Antiochia, Corintho,
 Gallia, Rempublicam Christianam tractabant: ob diuini
 verbi præconium, tam malè affectos fuisse, tamque duris

tractatos modis, vt, Christianissimus quisque, qui illorum audit, aut legit supplicia, pœnas, tormēta, varij generis contumelias, fieri non potest, quin exhorrescat. Itaque, tunc temporis, eo ferè semper loco fuere res nostræ, vt etiam si temporibus Traiani, & aliorum imperatorum, non ità temerè, & inconsideratè, in quemuis sequentium, religio Christiana, quæ afflictà antea, & ferè euerfa iacuerat, aliquantum emergeret, non tamen ità confirmari potuerit: quin obnoxia mutationi temporum, statim ferè concideret: ac propemodùm etiam ad internicionem delaberetur, hinc factum, vti partim metu, partim etiam maleuolētia, ac summa inuidia, qua, religio nostra, apud exteros, & prophanos historicos, semper flagrauit, ea, quæ illis figillatim temporibus gesta fuere, aut præcepta, quoad Christianismum hoc est, ad acta illa primorum Patrum, qui tum Apostolis successerant, non tam clarè & perspicuè fuerint literis demandata, vti exacta scientia, exactaque & accurata illorum narratio, haberi queat: nec illorū, tam certa est memoria, quàm eorum, quæ regnante Constantino Cæsare, ac deinceps subsequentibus temporibus contigēre, qui quidem Constantinus, post suscepta imperij gubernacula, baptismumque, ac religionis Christianæ initiamenta, omnia, quæ ad ecclesiæ Dei administrationem, pertinebant, de consilio & autoritate Siluestri Romani Pontificis, ita sapienter & piè tractauit, accitis etiam in rem, ac in consilium adhibitis viris, religione, ac doctrina excultissimis, vti, Dec primùm, & maximè adiuuante, deindè illius optimi imperatoris consilio, ac bono, in Rempublicam Christianam animo, tum etiam prædicti Romani pontificis, prudentia, & autoritate, factum sit, vti certi quidam tum primùm fines, ordini sacro sint constituti, atque in beneficium posteritatis, verè tunc mādati memoriæ, quibus finibus ratio vniuscuiusq; hominis qui in rebus diuinis, publico fungitur munere, cōstaret. Sed quoniam omnia, quæ ad eam rem pertinent, non potuerunt, sub idem tempus, ad amussim præscribi, quin (vti fit)

cum tempore, increuerunt quoque negotia, non defuere, illi rei, qui dein, consecuti sunt Romani Pontifices, qui, prout tempora, rerumque euentus exigebant, magna certè prudentia, consilioque, multa statuerunt: dederuntque præcipuam operam, vti omnibus Ecclesiasticis negotiis, maxime in his, quæ ad regimen populi, & ecclesiæ statum pertinent (ad quæ, quidem, articulosa fidei nostræ capita, spectant) modus aliquis, ac lex imponeretur: idque vt facerent diligentius, certiusque, cogebant concilium prudentissimorum hominum, cæterorumque religionis nostræ procerum, quoties temporum ratio, causæque, id postulabat, in eoque conuentu, procerum, vndique ex orbe Christiano, accersitorum, de his, quæ in dubium venerant, differebatur, statuebaturque quod optimum omnibus visum fuisset, ac imprimis procurabatur, ne quid Respublica Christiana detrimenti acciperet, ita vt vnicuique suborto, aut contracto in ecclesia morbo, opera, & studio proborum illorum Pontificum, facile mederetur, in eamque causam, indicta peractaque memorantur, septies ferè vicena concilia: quibus scita sunt, particulatimque promulgata, quæ ad Rempublicam sacram pertinent: quæ fortassè Respub. vt fuere mali dies, ac flagitiosa sæpè tempora, magnam cladem accepisset, in crescentibus passim, sceleratorum hominum fraudibus, qui per sæpè, mali genij instinctu, de rebus diuinis perperam sentiebant, nisi summi illi Pontifices, toto animi sensu, tota cogitatione, in id vnum incubuissent, quò, medendis hisce malis, subindè vt dixi, ex crescentibus, rogationes nouæ promulgarentur: quibus tolleretur, quoad eius fieri posset, controuersiarum harum cumulus: quocirca videmus nouas legum sanctiones, prioribus additas fuisse, tum in his, quæ pertinent ad religionis fundamenta præcipua, tum etiam in hisce, quæ solas beneficiorum forenses causas respiciunt, in quibus causis forensibus, Gregorius, Bonifacius, & Clemens sapientissimi Pontifices, coacti sunt dirimendarum litium causas, hisce, quæ in præ-

cedentibus conciliis, religiosissimè fuerant sancita, constitutiones nouas, cumulatim adiungere. Vt ergo eos primùm percurramus dies, qui Petri mortem, quam pro fidei Christianæ prædicatione, senex lætusque pertulit, consequuti fuere, atque acta eorum temporum, quæ ad statum, ordinationemque ecclesiasticarum præfecturarum, spectant, leuiter perstringamus, hæc quæ modò sequuntur, imprimis habetote.

a Ca. porro
lxvj. dist.

b Euse. ca.
ix. de ca.
xxiii. lib. ij

c Euse. cap.
xx. libr. xxx.
can. quâuis.
xxj. dist.

Vide de
hoc Euse-
bium in ec-
clesiastica
historia.

b Actuum
xij. c

d Euse. cap.
xj. lib. ij.

Atis constat, à Christi passione, Iacobum Apostolorum suffragio, studioque ad Episcopi Hierosolymitani partes deposciturum fuisse: munerique illi sacro, præpositum, ^a quod munus dum gnauiter perfecit Iudæorum perfidia occubuit, ^b cùm Romæ Claudius Cæsar rerum potiretur, ac paulò, antequam Petrus & Paulus capitis pœnam, iubente Nerone, subiissent: ^c hic porro Iacobus ille est, cognomèto iustus, dictusque frater domini, filius vt existimat Hieronymus, Mariæ, sororis virginis matris, quem quidam opinantur non fuisse alioqui de numero duodecim Apostolorum, sed tamen constat tanta inter eos habitum fuisse reuerentia, tantaque morù sanctitate, vt omnium suffragio Episcopus factus, episcopatum religione vera illustrarit, atque religionem, proprio sanguine tum sanciuerit, tum confirmarit, è fastigio templi, dum Christum prædicat, præcipitatus, ac tandem cæsus fuste fullonis: huic adscribitur epistola, quæ inter catholicas recensetur. fuerunt & alij Iacobi duo, in numero duodecim Apostolorum, vnus Zebedæi filius, frater Ioannis, quem interfecit Herodes. ^b Alter Alphei filius, huic igitur, de quo nûc agimus, Iacobo, statim à morte Christi, per Apostolorum suffragia, designato Antistiti Hierosolymitarum, cùm eo modo, interuisset: in eadem præfectura, vrbeque successit Simeon, delectus ad id muneris, accurata omnium deliberatione, qui omnes, suffragati huic deliberationis negotio, diligenter ab Eusebio numerantur, ^d Alexandria verò eundem magistratum gessit, Impe-

ratoris quidem Neruę tempore, Abilius, qui non ita multo post, regnante Traiano, egit animam, in illiusque locum successus est, Cerdon: & in Anthiochia ciuitate Rempublicam Christianam, cum sacro imperio ac præconio, tunc temporis tractarunt, Enodius primum, dein Ignatius, e ac pro certo habetur totam illam priscam vel nascentis, vel adolescentis Christianismi ætatem, tam infestam Christiano nomini fuisse, vt in Principum aula, & in Iudicum decuriis, nihil ferè aliud ageretur, quàm de tollendis, vrbęque & agro exterminandis Christiani nominis prædicatoribus, cui rei fidem adferunt, exteri quidem scriptores, Plinius Iunior, tum & Tacitus, & Tranquillus, f (Ij sanè duo, admodum impij scriptores, qui cultum veri Dei, maleficam vbique vocant superstitionem) nostrates verò, Lactantius, Tertulianus, Theodoritus Græcus, g Orosius, qui de ea re, multa conscripserunt, itaque eam ob causam, id est, ob tantam temporum infœlicitatem, factum est, vti pauca admodum, primi illi viri, religionis nostræ antistites, de quibus supra meminimus, pmulgarint, sanxerint, quātū attinet, ad magistratuū Reipublicæ Christianæ creationem, sicuti inde Linus, cuius meminit Paulus, in Epistola ad Timotheum, qui quidem Linus, ab Hetruria ortus fuit, gessitque pontificatum, anno, qui fuit Domini septuagesimus, & in eo perstitit annos decem, pauca quoq; dixit, sanxit, è quibus, hoc vnū præcipuū. Mulier quæuis, nisi velato capite, templum ne subito, Sacram cellam, dum ingreditur, faciem totam contegitor, a b Id videlicet, ob muliebrem pudorem ab eo constitutum: acta item ille Petri Apostoli, literis mandauit, tum & concertationem, quæ Petro cum Simone Mago extitit, conscripsit. Reliqua verò illius tum scripta, tum scita, vt dixi admodum pauca fuere, huic successit Cletus, qui protinus duo, post Petrum nullo interiecto temporis interuallo Pontifices in solio Barionæ, hoc est Petri, ad gubernacula Reipublicæ Christianæ sederunt, sed procedente tempore, cum Vaspasianus ad imperium Romanum adscitus es-

e Euseb. ca. xvij. li. iij.

f Trāquill. in Nero.

g Theodoritus in cxx. libro.

a Ireneus li bro iij. cap.

a b Platina in ligum, hęc quidem ecclesię consuetudinem de velandis capite mulieribus dū ingrediuntur ædem, recenset Paulus in quæstione quæ super eo fuerat orta.

set, Clemens, qui quarto loco, Apostolicę sedi præfuit, multa, edicto legeque sancire cœpit, quę ad Episcoporum, cæterarumque personarum, sacris deuotarum, officia, functiones, & munia pertinerent, ex quibus, potissima hęc oculis subiicienda esse duxi, quę in eam habentur sententiam. Principes viri omnes, quicunque in orbe Christiano viuunt, siue præcipuum, siue submissiorem, infimumque locum obtineant, Episcopis obediunt, harento.

h ca. Sin au-
tem xj. que-
stione iii. l.

Presbyteri, Diaconi, cæterique sacrarum rerum ministri, omnibus in rebus, Pontificibus subiiciuntur, cedunt. Omniaque, ad arbitrium, nutumque illorum agunt: siue res diuina sit faciunda, siue infantes baptismo expiati, initiatiq; sacramento, sint in uerba Christi adigendi, nec quicquam huiusmodi, citra Præsulum autoritatem, agunt.

i ca. Audire
xxv. distinc.
ca. sin autē.

Addita sunt & alia, quę ad dignitatem, honestatem, & ornamenta Pontificum spectant: statutum est enim, idque ex Petri Apostolorum principis, vel imitatione vel mandato, uti fellę, in quibus, tempore togatę prophanęque gętis, flamines primi ordinis sedebant, Episcopis attribuerentur. k hic Clemens, cum beatis Apostolis fuit, & cum eis vixit in terris, ut narrant historici.

k Ca. in I.
illi lxxx. di-
stinctione.
Polido ver-
gil. lib. iij.
cap. ix.

Antiquum verò præscriptum, quo nimirum, Pontifices, post sacrosanctam baptismi lauationem, & purificationem, Christianos adolentes sacrosancto chrismate obliniunt, inunguntque, id quidem certè ipsum, Clementis vetus est institutum, vetusque lex, quam à domino acceptam, nobis reliquit, à quo Clementis vetere instituto, veteręque lege, prodiit & emanauit, omnis isthęc, in hoc rerum genere, ac vnctionis sanctę (sicuti plerisque rectè placet) obseruatio. Nam Clemens aliquando ea de re hunc in modum sanxit.

Infantes, sacro baptisterio perfusi, pueri sacro delubro expiati, ab Episcopis dein sacrosancto chrismate lustrantur, inunguntur.

Eo modo, Christi religione initiantur.

Eo modo, in Iesu omnipotentis Dei filij, verba, nomen danto.¹

Denique, eo modo, in Christiana fide, in vera & æterna persuasione, confirmantur: itaque, hæc chrismatis susceptio, confirmatio nunc appellatur, atque in sacramentorum numero recēsetur, sicuti post Thomam, Scotum, & Bonauēturam, piē, doctēque, differit Contarenus cardinalis, in eo tractatu, cui titulū fecit, de sacramentis Ecclesiæ. Porrò autem huiusce confirmationis, & illius sacrosancti, causam, rationemque, & institutum, ad euangelicam doctrinam, & Apostolorum obseruationem verè retulit Rabanus, dixitque, eam necessariam, quòd videlicet, ex hac sacramenti susceptione, per pontificalem manuum impositionem, in pias hominum mentes, spiritus sanctus infundatur vberius. Etenim ait sæpe Lucas, in actis: & imponebant manus aientes, accipite spiritum sanctum: hæc igitur Apostolorum obseruatio, accepta à Christo, hæcque præclara in imponendis manibus, actio, huic, pio confirmationis sacramento, vti ex eo loco Luca patet, causam dedit, & originem. Nam omnis Christi, & Apostolorum actio, nostrę fuit religionis structura, & ædificatio. Quare bene quidem & præclare fecit Clemēs, qui diuinū hunc ritū à Deo primū traditū & ab Apostolis obseruatū, lege, & edicto, iussuque, struxit. Itaque, hunc locum fusiùs explicat idem Contarenus, in eodem suo, de sacramentis libello, sic inquit olim per Apostolicam manuum impositionem, super eos, qui per fidem, & baptismum, fuerant Christo ad dicti, descēdebat, è supernis, spiritus sanctus inq; conspicua specie (linguarum scilicet ignis) in pectus piorum demittebatur: hoc nempe miraculo, cupiente Christo, optimo, maximo populum ad sese ducere atque trahere, hoc est, æternæ salutis addicere, & patris regno donare: at verò confirmata iam fide, aucto que, & propagato, in omnem orbem terrarum Euangelio, miraculorum claritate, amplius opus non fuit. Ideoque cum desueuisset, in conspicuo, & visibili

¹ Polido
vergi. lib. v
cap. iij. in fine
cōtex. li.
de sacra re.
† Ca. primo
de sacra vñ-
ctiōe.

figno, spiritus sanctus, è coelis, in homines, cœpit hæc sacramenti institutio, per chrisma scilicet, & Episcopalem manus adiectionem, in vsum venire, videlicet t^c vt hic insignis character, signumq; penes homines semper resideret, quo caractere, Christo copularentur, Christo inungerentur, in Christo viuerent, in Christo morentur, nam sicuti, olim per hanc manus impositionem Spiritus sanctus apertè in homines, è coelis immittebatur, (erat enim tum ad confirmandam fidem necesse) ita hodie quoque, ex hac confirmatione, idem spiritus, clam quidem, & occultè, animis hominum illabitur^t eosque, per hoc sacramentum, Christo penitus adigit, & confirmat. Porro adiunctum est Chrisma, & addita linitio sancta, idque factum, ex vetere etiam Apostolorum instituto, nam qui laborabant, qui in discrimine versabantur, qui malè habebant, eos vti sanarentur, vnctione perfundebant discipuli, auctore Marco^a Evangelista, qui ita loquitur, Egressi prædicabant, vt poenitentiam agerent, & demonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægros, & sanabantur. Et certè magna semper fuit, etiam in vetere tabula, sacrosanctæ vnctionis efficacia, cuius rei, differtus est bibliorum liber. Etenim vngebantur, Reges, ^b Pontifices, Christi sacerdotes, hinc Christi dicti sunt, id est, vncti: & Psalmista^c Nolite tangere Christos meos, id est, vnctos meos: & occidisti Christum domini, dixit Dauid, de Saule rege, id est, vnctum, vt apparet in bibliis. Itaque tanta existimatur virtus esse hoc in sacrosancto illitu, vt optima de causa, ^e Foelix quartus, Romanus Pontifex statuerit, ^e vt moribundi, & qui iam efflaturi essent animam, hoc in extremo spiritu, sacro oleo perungerentur, quò scilicet, hoc veluti munimento, à Satanae imprefione & insultu tutiores essent.

Ad propositum, hæc quidè omnia ampliore etià decreto conscripsit, promulgauitq; Anacletus, adiecitq; plæraque alia, quæ pertinent ad sacerdotum, Diaconorumq; officium: & totum illum ordinem, eleganti, condecienti que forma, perpo-

^tca. Spiritus sanctus, & ca de his, de consec. dist. iij.

^a Mar. vj. c. Iaco. v. cap.

^b Regū. x. Exod. xl.

^c Psal. ciiij.

Hic Augustinus.

^e Polydo. verg. ca. iij. lib. v.

per poliuit, multis legibus, in eam rem scriptis, sancitísque. Itémque ille Romanam ecclesiam, primario inter cæteras loco esse, lege publica pronunciauit, capútque, eam omnium metropolean, ex domini nostri sententia, & traditione appellauit: ⁿ de prouocatione ab Episcopis interponenda, etiam multa edixit, vt puta, quidnam iuris, in ea censendum esset, ac statuendum, volens imprimis, & decernens, vt ab Episcoporum iudicio, si quando iniquum videretur, liceret ad metropolitanos prouocare, primatésque in ea re appellare. ^o Statuit pleráque alia, ad gradus, ordinem, & infulas Episcoporum attinentia, nempè, à quibusnam Episcopi illi personis, ad ea dignitatis ornamenta, essent prouehendi: à quibus item inaugurandi, dicandi, sacrandi: tum & cauit, sanxit, si quãdo in aliqua Dicecesi, vel prouincia Episcopus animam egisset, aut alia quacunque de causa, sedes pastore destitueretur, successor in dignitate Pótifex, ab cæteris Episcopis, qui in eadem essent prouincia, vti ordinaretur. ^p de his verò, quæ ad Presbyterorum Diaconorumve functionem pertinebant, legem constituit, ^q sicut & alia pleráque, ad protectioné bonorum spectantia ^r simulque ad accusationem Clericorum. ^s Verum enim, hoc in huiusce hominis recensendo Pontificatu, variant scriptores, sed tamen quæ hîc paulò suprâ enarrauimus Gratiani, Platinae & Volaterani sunt, qui Anacleum Pontificem, in hæc reponunt tempora. At alij, dissentiunt, paululum quidem, atque id solùm, dum Cletum & Anacleum eundem esse Pontificem volunt, atque vtriusque Pontificatum, in idem rescribunt, atque de his, qui id faciunt, fuere Irenæus & Eusebius, aientes, ^a Anacleum siue Cletum (nam illis, vterque, idem Pontifex est) ecclesiæ præfuisse, anno domini octuagesimo primo, sedisêque in solio Petri, annos duodecim, & Lino proximè successisse, atq; illo sublato, Clementem deinde fuisse statim substitutum: porrò, in vno quoque situm est, quam malit sequi sententiam. Hic ergo Anacleus, siue hunc maus Cletum dici,

ⁿ Cano. sacrosacta xxij distin.

ⁿ Ca. omnes oppressus. ij. quæst. vj.

^p Ca. ordinationes lxiiij distin.

^q Ca. sacerdotes.

ca. Diaconi. xcij. dist.

^r ca. qui abstulerit. xij. quæst. ij.

^s ca. accusatores. iij. quæst. v.

^a Euseb. lib. cap. vj.

præter id constitutorum, quod paulò antè est delibatum, sanxit item, quæ sequuntur, hanc in sententiam, Sacerdos, sacro missæ operaturus, duos vt cum minimum, sacros homines sibi adesse curato[†] Qui, astando, ministrando, ac curando, illi, in re diuina, dent operam: ^b hic item Anacletus, veterem primigeniæ ecclesiæ morem, sua in sanctione renouauit, qui mos ita habebat, vti peracto à sacerdote, consecrationis arcano, & mysterio, qui aderant fideles omnes, Eucharistiæ sacrum sumerent, aiente Luca in Actis: Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, communicatione & fractione panis: hunc igitur à primis patribus laudabilem morem, nescio quo modo, (vti bona omnia ob humanam vel imbecillitatem vel socordiam, dilabuntur) iam iam obsolescentem, ac incipientem deleri, hic Pontifex salubri concilio in vsum reuocauit, hoc addito Qui id nõ fecerint, qui pane cœlesti sese tum nõ pauerint, Qui mortem domini tum non meminerint, Qui corpus Christi non sumpserint, anathema sunt, à templo eiiciuntur, abarcentor,

[†] Polido. Hac mulcta, impietatis poenas danto. [†]

Virgi. lib. v. ca. xj.

Verum enim, præcedente post tempore, mortalium mens ad ingenium rediit, hoc est, suam innatam fragilitatem, induit, nam cum refrixisset religio, hanc tam piam, laudabilemque consuetudinẽ, homines per desuetudinẽ, vel aboleuere, vel turpiter obliuiscuntur: [†] vnde factum, vt Zephirinus, qui post Anacletum, centum plùs minùs annis, rexit Ecclesiam, statuerit, vt Christiani puberes omnes, vbi primùm pubertatem attigissent, singulis saltem annis, communicatione diuinæ hostiæ lustrarentur, sumerentque sacrum Eucharistiæ: huic autem capeffendo sancto muneri, sumendoque corpori Christi, Pascalem diem potissimum addixit: porrò Fabianus, qui postea est subsequutus, id ipsum quontannis, vt ter fieret, sanxit & edixit, ^a sed Zephirini decre-

^a ca. et si nõ. de consecra. distia. ij.

[†] ca. quoti. die. de cose. distia. i. j.

tum, inducto illo Fabiani, & quodammodo abire iusso, sequutus est, veluti facilius minusque arduum (nam antequam cō accedatur, est summopere attendendum, abluendaque per cōfessionem & pœnitentiã omnis labes animi.) Cōstãtius primò, dein Innocentius tertius ^c qui id & approbavit ^c Polide, di-
 & suo corroboravit suffragio [†] huncque morẽ nunc sequi-
 mur omnes. narrat quidem Iouius, in historiis, (vt id etiam [†] Et autori-
 obiter hĩc dicatur) apud Aethiopas, Indos, sub imperio ^{tate Late-}
 Pretiani, veterem hunc ecclesiãe morem, obseruari, atque ^{ranensis con-}
 quotidie, dum fit res diuina, & celebratur missa ab omni ^{cilij confir-}
 plebe omnique populo, qui adest, præsensque est, Eucharis- ^{mauit.}
 tias sacrum sumi: mortuo Anacleto Romano Pontifice, in
 illius locum sublegitur, Euaristus: hic in Græcia, Iudæo pa-
 tre natus, Romanus Episcopus fit, anno domini, centesimo
 secundo, præsuitque ecclesiãe Romanæ annis octo. ^a Qui ^a Irenæus li-
 Pontifex, præclarum quiddam in matrimoniorum ratio- ^{bro ij, cap.}
 ne, primus constituit, quò scilicet, obuiam iretur fraudibus,
 quæ in ea re, sapissimè incidunt, magno sanè parentum
 & propinquorum dolore, magnaque sæpe puellarum tum
 circumuentione, tum iniuria. Itaque, ea de re, is, hæc, hunc in
 modum sanxit.

Coniugium, cui sacerdos non adfuerit, illudque solenni
 more, benedictione non lustrarit, non benedixerit,

Incestum dicitur, furtimque, & per latrocinium contra-
 ctum censetur.

Connubialis sponsio, in qua, non interuenerit parentum
 puellæ consensus, reiicitor,

Incesta, malaque putator,

Puellam, cum bona parentum, propinquorumve, gratia,
 maritus sibi sumito, spondeto, ducito,

Puellam, vterque parens, de manu in manũ, viro tradito,

Iusta solennia, ea in re, obseruantor, tenentor, ni fiat, ince-
 stus communitor, [†]

Hoc quidem est huiusce connubialis functionis caput,
 cæque conscriptum sententiã: quod functionis caput, ea con-

^c Polide, di-
 cto cap. xy.
 lib. v.

[†] Et autori-
 tate Late-
 ranensis con-
 cilij confir-
 maui.

^a Irenæus li-
 bro ij, cap.

[†] Euaristus in
 primis suis
 decretis pri-
 mo concilio
 rũ libro Re-
 lati. v.

a Polido.
Virgil.lib.v.
cap.v.

scriptum sententia, a Polidorus Virgilius, in suo libro, de inventoribus rerum, huic Euaristo Pontifici acceptum refert: contra tamen censere videtur Platina, atque illud Soteri Pontifici adscribere, diceretque, ab eo hanc præclaram coniugiorum præscriptionem, constitutionemque, ductum primum habuisse. Et tamen Gratianus, Euaristo item id ipsum tribuisse videtur: utcumque res habeat (neque enim in tali historicarum controversiarum genere in his quæ non sunt fidei articulo cuiusquam opinioni, uti sæpe dixi, sum addictior: satis esse duco, si de constitutione, legemque constat, quicumque tandem fuerit Pontifex, qui eam tulerit) tantum dico, quoquo modo res habeat, fecisse eum Pontificem, quisquis fuit, operæ pretium magnum, qui id lege edixit, maxime in Christianis hominibus, quum & apud Gentiles quoque, & populum à verbo domini alienum, patrum causa, eo in negotio, præcipua semper extiterit: ad quod, allusisse videtur b Apuleius, in suo asini, libro sexto, quum venerem inducit, rationibus, atque argumentis colligentem, inter Cupidinem, & Psychem, nuptias legitimas non videri, quod clam parentibus, nulloque adhibito teste, res acta esset.

b Apuleius
sexto asini
bro.

Extat quidem hodie elegantissima oratio, ab Herueto Aurelio doctissime conscripta, euulgataque, quam erat habiturus ad patres nouissimi confessus Bononiensis: qua in oratione suadet, temperandum esse canonem, sanæque interpretandum, qui contrarium edixisse videtur, & veterem hanc legem renouandam, aduersum eos, qui clam, & non adhibito parentum adfensu, puellas sibi iungunt connubio, Tu hanc orationem quidve adferat, si lubet, videto.

Verum enim uero, postquam ex continuatione, cõtextuque rerum, hanc in causam deducti sumus, non abs re futurum putato, si omnem hanc, quæ de incestu habetur, materiã in transitu extricamus, à quonam scilicet tempore, coeptum est dici incestum coniugium, hoc est, ecquando primum, coepere mortales, existimare, inter consanguineos dici, incestum

nubere, tum ecquæ in primordio seculi, fuerit hac de re, ob
 seruatio: quiue vsus, qui mos, qui ritus, singula quidem mi-
 hi nunc sunt obiter explananda: Scitur ergo, initio coelestis
 discretionis, scilicet, postquã distincta, discretaque sunt om-
 nia, coelum, terra, mare, effectusque mundus, & effectus for-
 matusque primus homo, nullam tum habitã esse in effici-
 endis connubiis, cognationum, aut propinquitatum ratio-
 nem: quin, frater forori iungebatur, & patruus nepti, & sic
 deinceps, in tali omni consanguinitatũ genere, nubebatur:
 copulabanturque indiscriminatim homines: id credo, eue-
 niebat, tum ob penuriam generis humani, tum ob desideriuũ
 propagandi, tam excellentis, in rerum natura animãtis, qua-
 lis est homo. Etenim, deus ab initio dixerat, crescite & mul-
 tiplicamini, & replete terram, cum scilicet hominem, ea de
 causa benedictione iustrauit: nec enim volebat, tã præcla-
 rum opus, quod informarat ipse, effeceratque, tanquam om-
 nium ferè suorum operum palmariũ, intercidere: intercisu-
 rum autem vtique fuisset, & prorsus breui periturũ, si in con-
 nubiali congressu consanguinitatem tum religioni habuif-
 sēt homines, inde videmus factũ vt in sacra legatur scriptura
 Adamũ, & Euã simul patrem, socerũque, simulque matrẽ
 & socrum fuisse, cũ videlicet horum filia, suis fratribus
 nupfissent: Sic &, procedente postea tempore, in ipso dei po-
 pulo, Abrahamus, Sarram ex Arano fratre neptẽ, duxit v-
 xorem: sic item Iacob, Liam & Rachelem, filias Labami sui
 anunculi, ambasque sorores, sibi matrimonio iunxit: sic de-
 inceps alij, alias proximo cognationis iure ad sese attinẽtes,
 nulla habita sanguinis ratione, vxores habuere: vti tamen,
 de his nouissimis, ea adferam, quæ ab hisce doctoribus didi-
 ci, qui isthac subtiliũs disputant, habetote, Abrahamum,
 quidem Sarram sibi iunxisse, quæ illi genere propinqua e-
 rat: Iacobq; Liam & Rachelem, sibi ambas sorores, des-
 pondisse. At id factum, non propterea quòd deficeret ho-
 minum genus, iam enim latè propagatum erat, vel quòd, aut
 libidini, aut diuitijs, aut nobilitati, aut formæ (quæ causæ

hodie solent plerumque esse nuptiarum potissima) ea in re, indulgerent, nihil enim fuit illis hominibus sanctius, nihil temperatius, nihil ab omni humana cupiditate abstinens magis, quum eo quoque tempore, iam inciperet quaedam sanguinis in matrimoniorum coniunctione, haberi discretio. Vel ipsa natura docente, nam tametsi ex eadem tribu, eademque familia, & cognatione curabatur duci vxor, quod amor esset coniunctior, cōsulereturque sanguinis conseruationi, tamen quosdam, eo in negotio, gradus discerni, honestas iam, decorque suadebat: verum cōnubia, ab hisce Patriarchis sic facta, ea omnia extitere, vti sub arcana talium rerum vmbra, occulerentur ingētia mysteria, quæ suo dein tempore eruperunt, & ad exitū sunt perducta, Nam Abrahami, & Sarræ coniugium, figura fuit atque prænotio christi, cum ecclesia, mysticæ coniunctionis, spiritualisque cōnubij: porro Iacob, Lia, & Rachel, qui se iunxere coniugio, synagogam & ecclesiam tum prædixere, tum representauerunt: eo quidē modo, erat Lia maior natu, Rachel vero iunior, illa quidem oculorum vicio laborans, hæc oculorum claritate præfulgens, hanc Iacob sibi volebat, illam auerfabatur, flagrantque ambę mutua, ob virum, zelotypia: sic item synagoga, quam Lia deliniabat, & lusciosa & senior est, & cecutit, laboratque semper in fororem iuniorem: hoc est, ecclesiam, quæ sub nomine Rachelis, tum latebat, zelotypia, atque semper in lippitudine versatur, vt quę lumen clarum non videat, conspicuum quidem & apertum, forori, nempe ecclesiæ quæ vt Rachel oculis clara est, & acutè videns, acutèque intelligens, sic ergo tale cōnubium Patriarcharum, diuino conflatum numine, rerum fuit admirandarum, quæ postea euenere, occulta latensque significatio: ob id non crassa (quod aiunt) Minerua accipiendum, nec in sensum in quē Iudæi rudes, expertesque mysteriorum, quæ latent in scripturis, id interpretantur, nubuntque, Patriarcharum (vt a iūt) exemplo: promiscuè & multas simul ducunt vxores, sicuti testantur Iustinus martyr, & Theodoritus, qui eam ob

i Anagogi-
sensus.

causam, in eos acri inuehuntur oratione: At quicquid huius rei fuit, id omnè certè spirituali arcanaque significatione est nobis desumendum, atque ea, qua dictum est, sententia explicandum, auctoribus quidem, Chrystomo, Gregorio Nazianzeno, & Hyeronimo nostro, qui prædicta veterum horum procerum connubia, ad hunc anagogicum sensum referunt: Ad rem redeo: post igitur primigenium illud Adami sæculum, quo ante vniuersam orbis terrarum ab aquis alluionem indiscriminatim coibant homines, sequuta sunt Abrahami tempora, quibus, lex quædam cœpit dari, quedamque obseruari matrimoniorum ratio, ita tamen, vt ea, in eadem fierent tribu, ^e ex eadem familia vxor duceretur, eo quidè pacto, quo paulò suprà fusiùs differuimus. Moses, qui post magna amplaque promulgauit in omni rerum genere, sanctionum capita, inter alia, hanc in rem sic sanxit, vti scilicet, tribulis semper tribulem suam ^f bi desponderet, ^f ne ex familia egrederentur matrimonia, ^e id videlicet præcipuæ tum curæ fuit, in vtroque tam Abrahami quam Mosis seculo, vti haberetur sanguinis, progenieque ratio, ac extra stemma suum, patrium, vel maternum propago longiùs ne abiret, in alienasque domos neu diduceretur, quin per matrimoniorum vinculum, sua semper in familia, suaque in cognatione resideret: Quod si quãdoque, aliquantò longiùs abscederet, per idem matrimoniorum vinculum, eodem rediret, suæque rursus stirpi annecteretur: Moses etiam, in hoc vxorio negotio, gradus quosdam cognationum, per legem discreuit, primum scilicet, & secundum, vt consanguinitati reuerentia quædam, & honos haberetur, & hos gradus à cõnubio prorsus exclusit: successit postremò positiuæ legis publicatio, quam pontifices post tempora apostolorum, rerum negotia, rerumque causas, variis rogationibus & edictis, honestè prudenterque temperantes, hac in negotij specie, sciuerè & edixere: in quibus fuit Fabianus, qui matrimoniorum coniunctiones, intra honestos modos posuit, ac quibusdam, veluti cancellis, magno reipu-

e Nu.ca.36.

f Numet. cap.xxxvi.

1 Ca. de p ro
p inquis 35.
quest. 1.

1 Ca. nullum
35. quest. 2.

blicæ vsu, magna que honestate circum scripsit, nam præter
primum & secundum cognationum gradum, tertium quo-
que, & quartum, in eadem causam retulit: At Iulius, primus
qui postea fuit, hoc quidem, multò astrictiùs, multò que ar-
ctiùs, qui quintum quoque & sextum cognationum gradù
& ad septimum vsque is pertingens, hac lege cõnubiorum
interdictrice, circumduxit † vt videlicet populo Christiano,
in hoc rerum genere, habenas constringeret, & ad honestatè
pudentiorè accuratiùs reuocaret, quod & diuus Gregorius
comprobauit. Verù quum ea ratione, non optimè consul-
tum rei humanæ, coniunctionique, & societati mortalium
videretur: quippe qui cogerentur, quum in sua quisque ci-
uitate, in suoque populo, quam duceret, extra septimù gra-
dum, non reperiret: ad finitimos, alienamque gentem con-
fugere, & ab eis, magna cum difficultate, cõnubia petere. vi-
sum est, premente necessitate, huic rei modum imponere, &
sublato vel temperato superiorum patrum summo illo iu-
re, matrimonia latiùs producere, largiori que vinculo dona-
re, itaque Innocētius tertius, Fabiani decretum, iam pridem
vel antiquatù, vel sopitù in apertù retulit, & renouauit: Quã
Innocētij legem, ad hunc vsque diem, probè commodè que
tenemus. quin & Arcadius, & Honorius, cum consobrinis,
cognatisque, cõnubia probè iungi posse, lege cauerūt^h quæ
tamen non tenetur, & hæc quidem de coniugijs Christia-
norum, gētisque deo cõiunctæ, de que lege, ea in re, ab his, &
sancita & obseruata: contra quam, qui nubit, incesti sese alli-
gat. nunc pauca mihi sunt dicenda, de Romanorù quoque,
à quibus leges ciuiles accepimus, hoc in cõnubiali negotio,
vsu, & obseruatione.

His ergo primùm, lege duodecim tabularum fuit cautum,
ne patricius, cum plebeia, nuptiis copularetur, quod ea ra-
tione existimaretur, confundi sanguis, ac gētilitatis stemma
pollui: quam rogationem pertulit Appius Claudius, super-
bus ille decemvir, & plebis hostis infensissimus, quæ tamen
postea, magna contentione fuit abrogata, de qua re multa
quidem

quidem Liius, qui quātum inter patres, plebemque, & tribunos, ea in abrogatione, sit decertatum, fusissimè enarrat. Quod vero attinet ad cognationum discretionem, eadem ferè, quæ nunc, ea in re, habemus, obseruabantur, in primigenio legum capite. Stemmata certè constat, vt directum auorum, patrumque, & liberorum, & nepotum stemma, prætereamus, inter quos, omni tempore, interdictum, vel desuetum fuit ius cõnubij, constat quidem certè fratri sororem nubere, nephas fuisse: hinc ait Cicero † in Clodium, qui non pluris fecit bonam deam quã tres sorores, has enim omnes incestauerat. & Suetonius de, Caio Cæsare, qui Caligula est dictus, ita ferè loquitur. cum sororibus, stupri consuetudinem fœdè incestèque habuit. constat item Romæ, non licitum fuisse plus vna, vxore simul habere, nec etiã permissum, neptè ducere, sed tamen postquam Claudius imperator, Agrippinam, fratris filiam, sibi connubio iunxit, desuetum est tandè id haberi pro flagitio, itaque Plutarchus, aliò tamen referens huiusce rei initium, loquitur hanc in sententiam, superioribus (inquit) temporibus, non ducebantur vxores, quæ viro forent proximitate coniunctæ, sicuti ne nunc quidem sorores matrimonio sibi iungere, cuiquã licet, fuit aliquando idem de neptibus, At postquã vir quidam, cui neptis nupsit, ea de re, fuit in crimen appellatus, multitudinisque dein iudicio absolutus, effectum vtique est, cautumque, præ iudicio plebisciti, vt neptes sine discrimine patruis, & auunculis possent, nubere:

Sed vt eò reuertamur, vnde aberrauit oratio, rapuitque me subiectæ materiæ elegans & accõmodata egressio, istius Pontificis Euaristi, reliquas actiones, factaque inclita, perstringamus: fuit enim vir magnus, in omni rerum genere, & quod caput est, fortis, & pius, nam & piè fortiterque vixit, & piè fortiterque pro lege domini occubuit, martyrij corona decoratus, (teste Eusebio) sub Adriano, vel vt Platina mauult sub Traiano, itaque iste vir bonus, multa sanxit, multaque edixit, in vsum gloriamque Reipublicæ Christianæ, &

† Episto.
ad Lentulũ
lib. epist. fam.
mil.

i In Proble
mat.

Platina in
Euaristo.

maximè Christiani cleri, christianorumque sacerdotum, quos omni honore & munifico munere voluit officio-
se pièque comprehendere, homo sagax, & solers, qui
ordini suo, in quo consistit columè ecclesie, præcipuo sum-
moque bono, cauit, vti semper subniteretur, existimans
fore, vti euenirent multa, quæ procedente tempore in ho-
minū sacratorū genus, impetū facerēt, quod nisi bono soli-
doque suffultum esset fundamento, futurum vtique esset,
vti quandoque periclitaretur, suo de gradu deiici, tales futu-
ri erant mores, talis in omni vitæ statu corruptela, talis cleri

† Platina in
Euaristo.

i ca. diaco-
ni xciii.
distin.

Hec in vita
Laurentij
martiris.

† Isido. co-
nciliorū.
rolido. de
Innento. re-
rum. lib. iiii.
cap. ix.

à recta via deflexio, Igitur hæc hæc in rem, futuris rebus cau-
tionem adferens, sanxit, quæ sunt sic, Presbiteris, vrbis Re-
giones, quæ illis sint pro titulo, functionisque sacerdotalis
dignitate, assignantur, Diaconi septem, qui ecclesiastici mu-
neris functionem obeant, sintque sacerdotum coadiuue
instituuntur, creantur, designantur, Qui item Diaconi con-
cionatorem, & diuini verbi præconem, veritatis causa, ob-
seruato, illiusq; verba pia & veritatis amica, plausu, adhorta-
tione, acclamatione subsequuntur, iuuant horū: ex numero
fuit, Laurentius martyr cui à Xisto pontifice concediti fue-
re, & patefacti thesauri ecclesie, ad vsum, & sustentandam
tenuitatem pauperum sepositi, quos tanta fidelitate, serua-
uit, vt maluerit sanguinem, cum tanto dolore, profunderè,
quam eos tyranno patefacere, * Ab hoc item pontifice E-
uaristo hæc emanarunt,
Sacerdotes honorantur, coluntur, obseruantur,
eos nullus concutito, opprimito, vexato,
In eorum res, nemo inuadito:
nemo impressionem facito,
negotium haud exhibito,
sacro sancti, ab omni iniuria,
sarti, tecti vbique sunt,
Qui contra faxit, scelestus putator,
pro noxaque punitor. †
Euaristo paulò mox defuncto, successit septimo loco Ale-

xander, qui pontificatum gerit, dum Traianus senatum
populumque Romanum regit imperio, anno, à deo incor-
porato, supra centesimum, vndecimo: ¹ multa huiusce pon- 1 Tréne lib.
iii. cap. iii.
tificis Alexandri, narrantur constituta, eaque omnia ad
sanctissimas ecclesiastici decoris, rebus in sacris, cęremo-
nias pertinentia, quas quidem cęremonias, homo ille, ma-
ximo ingenio præditus, magna cura excoluit, & violatas
inexpiabili religione sancendas iussit, sunt autem eiusce-
modi, Sacerdos quisque, vnum solum, quoque die sacri-
ficium missę facito,

Vni soli missę sacro operator,

Dominicum corpus, dominicumque & diuinum panifi-
cium, semel duntaxat, in dies, presbyter omnis in missa
tractato, conficito,

Vltra hunc numerum, eo in cęlesti negotio arcanoque my-
sterio, singulis diebus ne progreditor, Id semel facere quo-
tidie sat esto. ^m

^m Ca. suffi-
cit de conse-
crat. dist. i

Porro, aqua in vsu reru diuinaru adhibenda, sale cospersitor
Consperfa dehinc, benedictione lustrator, benedictor
hac tum demum, sic lustrata, talique sacro condimento be-
nedictionis piata, administri, sua in rerum sacrarum fun-
ctione vtuntor

Omni in templo, eam collocanto, ⁿ

ⁿ Ca. aqua
de consecrat

Plebem & populum, ea, pię, sanctęque expianto, abluütóq;
tumque, pafsionis, & mortis domini memorię causa,

Canoni sacro missę hęc sacrata verba inseruntor, adduntor

Qui pridie quàm pateretur, accepit panem, in sanctas & ve-
verabiles manus suas, benedixitque, ac fregit, & dedit di-
scipulis suis dicens, hoc est, & cetera. porro & ipsa verba,
sacerdos corpus Christi confecturus, demisse efferto, itaque
ab eo loco, (qui pridie, ad principium vsque clausule, hoc
est corpus) quę in sacro missę dicuntur, sūt huiusce Pótificis

Alexãdri, sacrata appédix, & ad id diuini negotij, diuineq; rei
pię accomodata adiectio. °Hic, Legatú à latere pótificio inter-
turbãtes, eiusq; auctoritatę, potestatęq;, quę apostolica est, in-

^o Polid lib.
dist. iii.
cap. x.

terpellantes sacris interdixit.

Iste item clericalis ordinis fautor egregius, & sacerdotum nationi vti par est amicus magnus, hâc in rem isthâc sanxit, Ad tribunal ciuile prophanumque clerus, nulla in causa sua, protrahitor.

Illuc, non sistitor

Illuc, nullo vadimonio constringitor, non euocator, non rescribitor,

Sacro in foro suo conuenitor,

Ibi, ius illi dicitur,

Inibi causa agitator, P

p Volat in antropo.

Iudicium exercetor, Sententia dator,

Item in ceremoniarum sacrarum, morumque institutione, quæ sequuntur, edixit, sciuit:

In sacrificio missæ, corporisque dominici consecratione, aqua vino permiscetor,

Hecque duo, à sacerdote, sacra benedictione, in vnum, commixta, temperata, vnita, hunc in sacrosanctum vsus, lustriciaque commissione commixtioneque deducuntor, sacran- tor, benedicuntor, nec id quidem ab eo factum, absque mysterio magno, magnaque arcanarum rerû notatione, quippe quia, vinum fit sâguis Christi, qui pro nobis in cruce fusus est, iuxta prædictionem Iacob patriarchæ, qui ita suo in testamento ad filios, loquitur,

Vestimêta sua abluet, in sanguine vitis, hoc est in vino: hæc de Christo euentura, suo prænosces designâsque oraculo, sicuti interpretantur hûc locum testamenti Iacob, positum in Genesis penultimo capite, Iustinus martyr, Origenes, Hieronymus, porrò aqua, quod factû est, in morte domini, nobis exhibet, nam inquit Ioannes, Euangelista, Et accedens miles, lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua, & hæc quidem ex interpretatione ecclesiasticorum glossatorum. Hic pontifex Alexander sub Adriano martyr, in via Nomentana, septimo ab vrbe miliaro iacet, a cuius Alexandri excessu, Xistus Romanus

r Volat in antropo.

Pontifex, id honoris munerisque consequitur, & eodem tempore præfidet Ecclesiæ Romanæ, quum Adrianus Cæsar Romæ regnat,

Hic, vt Platina placet, octauus Pontifex, vt verò fert Eusebij supputatio, & ordinis Pontificum, numerique ab eo descripta ratio, septimum in Catalogo locum obtinens, ad Pontificatum venit anno domini centesimo vigesimo primo, eumque Pontificatum gessit, annos nouem: hic multa quoque edixit, sanxit, solennia piarum ceremoniarum respicientia.

f Platina in Xisto.

t Euseb. libro. iiii. ca. iiii.

Qualia sunt isthæc,

In Canone sacrosancti sacrificij missæ,

Hæc sacrosancta verba adduntur, sanctus, sanctus, sanctus, dominus Deus sabaoth.)

Hæc à sacra sacerdotum corona, in sacro choro, dum solenne sacrum missæ peragitur,

Occinuntur, psalluntur,

Porro, verba isthæc cœlestia, (dominus sabaoth.) ab hoc

Pontifice, sacrosancto missæ Canoni inserta, ab Esaya propheta sumpta fuere, v sonat autem vox Hebræa sabaoth,

vt interpretatur alicubi Hieronymus, idem quod exerci-

tus, x ita vt (dominus sabaoth) nihil aliud designet, quàm id

ipsum, ad verbum Latinè redditum, nempe, Dominus exer-

cituum, Quare pium, religiosumque, & diuinum fuit, quod

huic Pontifici venit in mentem, quum scilicet verba ista,

que tantam rem significant, persone Christi imprimis ac-

commodatam, sacrificio missæ, adiuncta esse voluit, occinē-

da quidem illa, solenniter, si solenne sit sacrificium, sin pri-

uatum & submissum, à sacerdote submissè efferenda: por-

rò dum occinuntur, excipiunturque, modulante cantu, ho-

minum, mentes, cordaque tollunt in coelum: Quamobrem

occentum talem, ecclesia angelicum cōcentum appellauit.

Sanxit item hæc iste Pontifex,

Sacrata templorum vasa,

Sacrosanctum corporis Christi puluinar, quod corpora-

v Polido. Virgil. lib. v. cap. x. x Hieronymus in interpretatione dictionū Hebraicarum.

le dicitur,

Sacrofanctum ciborium, quam custodiam vocamus, Laici
ne attingunt, neu atrectant,

Id solum sacerdotum manus esto,

Alij omnes, à talium rerum tactione, nisi prius benedictio-
ne ni sunt lustrate persone, facteque sacrosancte, & sacer-

x ca. in san-
cta de cōsec.
distin. j.

dotales, ab arcentor, repelluntor,^{xx}

Ab his, manus prorsus abstinet, gens prophana, & cœtus
Laicorum, hæc non atrectant,

y Platina in
Xisto.

Ceterum, ipsum pulvinar & dominicum corporale, ex bys-
sino lino, conficitor, attextitor,^y

z Raphel
Volater. in
antropolo-
gia.

Hic Xistus, Romanus Pontifex, sub Adriano martyr, iacet
in Vaticano,^z

Fuere qui dem ij omnes, summi Antistites, viri boni, qui
gregem dominicum pauerunt salubri pabulo, & summam
dederunt operam, vt Pontifices, sacerdotes, hominesque o-
mnes ordinis sacerdotalis, qui que initiato vertice & tonsu-
ra insigniuntur, perpetuo, sociata iugerentur concordia,
atque in eam rem, multas leges conscribere, quarum hæc
sunt præcipua capita,

a ca. sicut vi-
ri, quæst. j.
ca. nulli. iij.
quæst. vij.

De conciliandis, coniungendisque inter se Clericis, ac Epi-
scopis, ac de Christiana congregatione Pontificibus con-
socianda, & de mutua eorundem conciliatione perennan-
da, & firmo consubulanda foedere,^a

b ca. relatiū.
xj. quæst. j.
can. sacerdo-
tes qui pro-
prio. vj. quæ-
stione. i. ac-
cusatores. ii.
quæst. v.

Tum & alia nonnulla præscripserunt, quæ in eum finem re-
feruntur: decorumque, & ornamentum Ecclesiæ, potissi-
mum respiciunt: cuius generis, sunt ista, vt, pphani homines,
quique Laici dicuntur, à sacratis personis distingantur, discernan-
tur, & si aliquando cōtingat, clericos reos postulari, appella-
riue alicuius criminis, id iudiciū ne detur iuridicis, pphanis
& ciuilibus, quæstoribusque principalibus, aut municipio-
rum, quos vocant Iudices seculares, sed tota criminatio, ac-
cusatio, ad officia Pontificia & ecclesiastica relegetur,^b

Hæc supraposita decreta omnia, sanctissima certè, & sum-
mam pietatem præ se ferentia, ad statum sacræ Reipub. iure eri-

gendum, constabiliendum, maximè pertinent, non item ad
 fufiorem thematis nostri institutionem, rationemque: in
 quo themate, agimus præcipuè, vt ostendamus, tum ex ve-
 terum potissimùm conciliis, tum ex decretis nouissimis
 Pontificum, ordinem, collationem, partitionemque sacer-
 dotiorum, quæ beneficia appellari, vsu confirmatum est,
 qua in re, non curarunt prædicti illi primi Patres, multas
 leges sancire, sicuti nec qui illis successor fuit Telephorus:
 mihi verò, vt nunc, & iam initio dixi, certum est, ob oculos
 hominum ponere, qua ratione, quòve modo, fuerunt ista,
 quæ dicimus absolutè beneficia, post Christum passum, in-
 uenta, institutaque, & sacratis hominibus cum officio, at-
 que prouincia, collocata, & quod cuique horum iniun-
 ctum sit onus, propria cuiusque definitione, & præscriptione
 declarare: tum & percurrere, quam via, ad ea admittan-
 tur homines, quòve iure, siue cuiusquam iniuria, eorù con-
 sequi valeant administrationem, actionemque: ac è contra-
 riò, quomodo ea administratione possint cedere, quando-
 cunque eis libitum fuerit: igitur Telephorus Romanus
 Põtifex decimus, de quo nunc nobis iactus est sermo, qui
 post superiores, ad Pontificatum proximè assumptus est,
 anno domini centesimo trigesimo, præfuitque ecclesiæ de-
 cenniùm totum, Græcus fuit, & sanè à Græcia, disciplina-
 rum legumque, & omnis humanitatis parente, bonù quo-
 que, disciplinæque peritum, & sacrarum legum ceremo-
 niarumque scientem tulimus Pontificem: nam iste, dum re-
 xit Rempublicã, multa eam disciplina, multa optimorum
 morum conformatione, multa institutionum sacrarum, re-
 bus in diuinis adiectione, & auxit, & exornauit: pauca tamè,
 ac ferè nulla in rationem propositi nostri sanxit, quæ tamè
 sanxit, rem in aliam sacram, pietatè que diuinam, huc
 adferre obiter non me pigebit^d. Is igitur quadragesimæ,
 quæ sex hebdomadas habebat, septimam adiunxit Cle-
 ricis[†], quò caro constringeretur, spiritui inseruiretur,
 cultui diuino omnis opera impenderetur, voluptatibus dist.

^c Volater.
 in antropo-
 logia.

d Igdo. to.
 primo con-
 ciliorum.
 Volater. in
 antropolo-
 gia.
 † ca. xliiii.

d ea. Statui-
mus iij. diff.

capita amputarentur, gulæ, & edacitati, sua circuncideretur libido, denique luxuria facefferet, inque animis nostris, præsens adesset continentia: porrò, huic religioso ieiunio quinquaginta religiosos (cùm iam antea, omnibus quadraginta præscripti essent dies clericis, hoc est hebdomadarù se-
ptē spatiù) religiosè præfinit. ^d Laicis quidē vt obseruatur hodie indicuntur quadraginta, Religiosis utique personis, L. & nonnullis, etiam eò plus: Sic itaque, & Moses quadraginta dierum spatio, cibum non gustauit, sic & Christus, totidem dies nihil omnino edit. Ad horum igitur exemplum, vitamque, quatenus situm est in homine, nos informauit, bonus Pontifex, omnia quidem isthæc, hoc sequenti constituens modo.

Christianus clerus, religiosi homines

Christianus sacratus ordo, per quinquaginta religiosos dies, ieiunio incumbito,

Hebdomadas septem, piæ orationi, pióque animo vacato,

Non corpori, non genio, indulgeto,

Quin, eo ipso tempore, mortis dominicæ, Iesu Christi laborum, cum pauco cibo, cum corporea attritione, cum animali, ad coelos sublatione, memoriã recolito, celebrato,

Huc, totos ingenij neruos intendito,

Huc, mentem omnem eleuato,

Inde factum, vt hæc, in illo religioso tempore quadragesimæ, sacerdotum chorus, suo in horario, diuturnoque precum officio, piè concinat, (Leuate oculos in coelum, sustollite corda ad dominum, poenitentiam agite, noxias fatemini, & delicta expiate, & reliqua, quæ ab Ecclesia, hoc in genere tunc occinuntur) Sanxit item sic, Hoc, in ieiunio illi addictum, statumque tempus, ante Paschalē diem esto, Ante Resurrectionis Christi celebrãda solennia, indicitor, Hæc quidem sunt huiusce Pontificis, quod ad hanc rem pertinet, constituta, quæ ad hunc vsque diem, sanctè obseruantur.

Adiecit item hic Pontifex, sacrificio Missæ diuinum hunc
hymnum

hymnum Gloria in excelsis Deo; Sic aiens, Diuinus hic hymnus, solenni, statóque die occinitor, vel à sacerdote ad altaria offertor, voce submissa, dum priuatum est sacrum. Edixit item, sciuitque, vt in solenni, dominici natalis die, à quoque sacerdote, sacrificium Missæ ter perageretur, f Primò quidè, in còticipio, mediæq; noctis & intèpestè tēpo re, quòd tum Christus natus esset: deinde in gallicinio, luce iam oriente, quia tunc à pastoribus agnitus, & adoratus. Tertiò, ùm iam illuxit, factumque est clarum adultumque & præceps manè, nam illo tempore, illuxit toti mūdo, Christi, salutisque humanæ claritudo. Itaque his de rebus, præscripsit hunc in modum. Cùm agitur natalis domini, sacrú Missa à sacerdote ter dicitur, A populo, plebéque ter auditor, Primum quidem, secundam circiter noctis vigiliam esto, hoc est, ad mediam noctem.

e Polido. lib. v. ca. x. de inuener.

Volater. in antropo. ca. uocte sancta. de còsè cra. dist. i. f Euseb. in chroni.

Volater. in antropo.

g ca. Nocte sancta. de cò sec. dist. i.

Alterum ad auroram, lucémque incipientem, Tertium, ad clarum diem,

Et hæc quidem etiamnùm, hodie à Christianis exactissimè retinètur, Annota tamen quod obiter attinet, ad superiora, quæ de quadragesima sunt dicta, nos item ex pia obseruatione ecclesiæ, ad hodiernū vsq; diem habere, & septuagesimã, & alicubi etiamnùm sexagesimã stata quidem & anniuersaria religiosorū dierum tempora, quæ & religiosi homines, in ieiunio accuratè obseruant, & Græci quidem viuentes in Græcia sub obedientia Patriarcharum hunc morem studiosè retinent, ac A Ethiopes etiam Indi Pretiiani, vt describunt earum rerum enarratores recentes: porrò huiusce Pontificis tempore, vixit Iustinus, martyr: qui homo, cùm à falsa Philosophorum doctrina, cui se ab initio addixerat, eamque, magna nominis sui celebritate excoluerat, desciuisset, & in nostra castra, magno suo bono, transfuisset, in habitu tamen semper, palliòque philosophico, cū baculo, scilicet & pera, præconem egit Euágelicæ dictio- nis, eamque tum in scholis disputando, tum vehementis- simo scribendi genere, quo in gentes vsus est, illustrando,

auxit quidem, & exornauit: multa illius extant hodie opera, multa quidem interciderunt, temporis iniuria, quæ ab Eusebio, Theodorito, Hieronymo, & à Photio, in suo illo magno volumine, quod miriada, hoc est, opus decem milium librorum, inscripsit, recensentur,

g Volater. in antropo.

h Euseb. li. i. iii. ca. x.

i Volater. & Platina ca. omnes ti morum de consecra. distin. i. k Volater. ia antropo.

Hic Pontifex sub Adriano martyr, sepultus est, iuxta Petrum: ^g quo sublato, Hyginus ad sacrum huc magistratum assumitur, ad annum reparatae salutis centesimū, quadragessimū primū, iusque dixit in Ecclesia, spatio quatuor annorum, mensiumque trium: ^h Et quidem legum obseruantissimus, vitæque probata, ac plerisque mores in Ecclesiam induxit, quibus nunc utimur. Etenim, scitote, illo primigenio seculo nullos, nõ summæ religionis, summaque doctrinæ ac virtutis extitisse, Pontifices, patresque, (vera profectò, & fulgida Ecclesiæ lumina) id etiam imprimis necesse fuit, vt scilicet, per talem virtutem, talèque eruditionem, propagaretur Christianismus (qui iam tum primū adulescere, radicisque firmas agere incipiebat) munimentumque acciperet aduersus insultus diaboli, & impressionem tyrannorum, tum & legibus in omne tempus duraturis, suffundaretur, vt sciri potest, ex Eusebio, Theodorito, & Iustino martyre, qui acta illorum temporum literis mandauerunt. Ergo Hyginus iste Pontifex, decessorum suorum Pontificum, qui antea Ecclesiam rexerunt, vestigiis insistens, hæc nobis, quæ sequuntur instituit, ac iussit obseruari: nempe primū, voluit templa solennibus cæremoniis inaugurari, lustrari & dicari: ⁱ tum & iussit, vti infantes sacro baptisterio abluendi, manibus nuncupatorum, scilicet viri & mulieris, sacro in delubro baptismoque susciperentur, hos autem, nuncupatores, vulgus nostrum, parrinos, & marrinas vocat: ^k hi ablutis pueris, loco sunt parentum, ab eisque, abluti pueri, in filios recipiuntur. Itaque, hac in re contrahitur mystica necessitudo, initialisque, & lustrica compatrum affinitas, sicuti fusè differitur per iuris Pontificij interpretes, igitur his de rebus omni-

bus, hanc in sententiam, sanxit.

Cella quæuis Ecclesiastica, non adhibita Antistitis, cuius est obnoxia iurisdictioni, suffragatione, aut interposito ad-sensu, non religioni addicitor, non religiosa efficitur, non

dedicator, non sacrator. ^k non inaugurator,

In Christiana, sacræque infantium ablutione, lustrici nuncupatores mas & foemina, adhibentor,

Compadres assumuntor,

Inter hos, lustrica necessitudo iungitor,

Inter eos, parentum, & filiorum, mutua munera obeuntor,

Mutua relationum nomina attribuuntor,

Martyr postremò, sub Antonino Pio, conditur in Vaticano:

^l mortuo Hyginio, sacròque ouili pastore ducèque vi-

duato, ad sacrosanctum illum principatum, venit Pius, qui

undecimus fuit Romanus Pontifex, quique (vt id obiter

etiam dicamus) edicto cauit, ne virgines, moniales, que Deo

dicantur, ante vigesimum quintum: ^m ætatis suæ annum,

amictu sacro velarentur, aliæque lege sanxit, ne clerici sci-

licet prædiis, possessionibusque, templis, ac ædi sacræ do-

natis, spoliarentur: hoc addito, vt qui eam legem: ⁿ per-

fringeret, in sacrilegij crimine manifesto teneretur. Item

que supradictis, hæc ista adiunxit, quibus sacramentorum,

suus præcipuus atque maximus honos haberetur: hac de

re, hunc in modum sanciens. Baptismus & Eucharistia sa-

cramentorum præcipua, sacramentorum maxima, atque di-

gnissima, sunt, Quòque id magis appareat, Quòque id

magis omnibus patefcatur, edicimus, rogamus hunc in mo-

dum, Panis sacratus, terram, lignum, aut prophanum

linteum, ne contingito, neu hisce excipitor, neu admoue-

tor, neu tegitor,

Puluinar, quo sacrosanctus ille panis excipitur, & sacrosan-

ctum corpus domini operitur, sacratum, dicatum, inaugu-

ratum, esto: linteum, quo, ille cœlestis panis demittitur, re-

ponitur, sacratum, dicatum, inauguratum esto,

Nihil in id ministerij,

K ca. nemo.
de consec.
distin. i. quæ
omnia intel-
lige ista no-
tata in ca. de
lecorum, de
cōsec. dist. i.

l Volater. in
anttopo.

m ca. virgi-
nes. ii. quæ-
stione vii.

n ca. Sicut
qui ecclesiã
quæst. vii.

Nihil in id functionis, quod prophanum sit,
 Quod exauguratum, Quod seculare, Quod nõ religiosum,
 Quod nõ sanctũ, recipitor, neu admittitor, neu indicitor : °

o Platina
 in Pio Pon-
 tifice.

† ca. noffe.
 de consec.
 distin. iii.

Edixit præterea isthæc,
 Paschalis dies, dominico die indicitor, celebrator, colitor,
 † Hic dies resurrectioni Christi addicitor,
 Hoc solenne sacrum, ex ipso die, quo, Christus reuixit, in
 æternum victurus, in omne tempus regnaturus, peragitor,
 In Fastorum rationem Festorumque maxima & stata quo-
 tannis solennia refertor, rescribitor, reponitor,

Hæc quidẽ ex Gratiano, Isidoro, & Volaterrano : hîc ta-
 men aduertendum, Sozomenum, Socratemque historicum,
 Casiodoro senatore autore, tum & Africanum, hanc vide-
 ri dominicæ diei eam in rem, institutionem Constantino
 magno qui postea fuit acceptam referre, sic enim aiunt,
 Cõstituit hic optimus Imperator, vti duos dies, in hebdo-
 made quaque, veneris scilicet, diemque solis, (sic enim do-
 minicum diem Græci gêtêsque appellabant, Hebræi autem
 hunc vocabant primũ diem) præcipui, sanctique, festi, quieti
 & tranquilli, hoc est, in quibus, cessaret omnis opificum fo-
 ri que agendi actio, haberentur, in hisce nihil omnino age-
 retur, sileret curiarum iudicium, quiesceret artificum labor,
 ferietur feruorum grex, ac soli rei diuinæ incumberetur,
 soli Christo, hoc tempus tereretur, hos dies sibi vindicaret
 religio. Idque (aiunt) fecit, propterea quod, veneris die
 Christus fuit cruci affixus, dominico autẽ in lucẽ suscitatus:

p huius ta-
 men loci ex-
 plicatio la-
 tius in victo-
 re patebit
 q Lilius
 girald. ferra-
 in suis fastis
 dierumque &
 annorum ob-
 seruationib.
 Iouius in hi

quamobrem, equũ esse, ac religiosum, vti iisdẽ diebus, harũ
 rerũ solẽnia, ob memoriã, peragãtur, Christianoq; populo
 Pascha magnũ indicetur, celebrẽtur soteria: Porro Iudei fab-
 batũ, vt id perfunctoriẽ ponatur obseruatũ, Christiani verò
 dominicũ diẽ: at Turcẽ, illũ, qui veneri est adscriptus. Adsc-
 ritus autẽ est hic Põtifex, ad Romanũ Põtificatũ, anno instau-
 rata salutis cẽtesimo quadragesimo quarto, præfuit verò,
 remque gessit annos vndecim, menses tres, obiit quidem
 sub Antonino Pio, martyrio decoratus, estque in Vatica-
 no monte, conditus tumulo.

Postquam verò ij omnes pontifices maximi, quos modò in medium protulimus, obiere, summos fasces sacratę ac religioſę eccleſię, Romę tenuit Anitius; duodecimo quidem loco, vicariam, in christianorum orbe, Christo impendens operam: quo tempore, imperium etiam Romanum, adoptione Pij meruit, Antoninus philosophus, optimus omnium princeps, externorum. huius quidem pontificis Aniceti, plęraque extant instituta, sed quę parùm ad propositum pertinent, id est, ad sacerdotiorum moderamina, nequę tamen quędam silentio pretermittenda duxi, illorum enim nonnulla, principis cuiuscunque sacrę dignitatis functionem respiciunt, & ad decorum honestumque ordinis sacrati spectant, quo in genere, sunt ista, Vti sacrati administri, rei diuinę dantes operam, raso vertice capitis, ad altaria, coram plebe appareant, atque in eo decenti corporis insigni, mystica sacra, populo christiano enuntient exhibeantque. Alia autem, quę sanciuut, ad iurisdictionem, auctoritatem, ordinationem, & munia Archiepiscoporum attinent, nam sicuti ab eis, qui ante eum fuere, summi pontifices, quorum supra meminimus, de episcoporum ordinatione, optimè & accuratissimè cautum fuit, idque legibus, multis, in eam rem conscriptis, ita vir iste bonus, & prudens, totus in eo fuit, quo idem ipsum, Archiepiscopis caueretur, ac primo loco, colligēdo ea, quę ab Higinio fuerant, in hęc rē sancita, voluit, vti Archiepiscopus, ab omnibus suę provincię Episcopis, ad id muneris, videlicet in Archiepiscopatus officium, ordinaretur: id quod ipsum, summa innixus ratione, decreuit, iustum enim fuit, ac rationi consentaneum vti qui episcopis, magistratus ergo, præſſet, eorumdem episcoporum voto, ac suffragio, eum magistratum consequeretur, Ac, nè vlla vnquam, inter episcopos & archiepiscopos ob iurisdictionem, discordia, simultasve suboriretur, Quinetiam insuper tolleretur omnis inter eos viros qui religionis nostrę sunt, & Antistites, & proceres, concertationum causa: omnem eam rem, que ad iurisdictionem Ar-

Alij Anicetum vocat
Euseb. lib.
iiii. cap. xix.

Prohibiti
fratres. xxiii.
dist.

Ca. archie
piscopus 66
dist.

chiepiscoporum atinet, breuibus quibusdā sanctionis legum capitulis, conclusit, quorum talis est summa. Archiepiscopi, in sua quisque Diocesi, iurisdictionem exercento. Suisque provincialibus parocciis, curionibus, ac curatis sacerdotibus ius dicunt.

r Cs. Archiepiscopi
sin autem. ix
quest. iiii.

Eis, imperia, ac mandata præscribunt. ^c
Episcoporum verò causas nè attingunt,
Neuè in eos decidunt,

Transiguntouè, citra eorundem episcoporum præsentiam, & consilium: Rogationem item promulgauit, qua terminatum est & decisum, quid inter Archiepiscopum, & primatè interfit, quæ differentia, inter eos siuè prærogatiuæ siue auctoritatis gratia, constituatur, idque fecit religiosus, probusque pontifex, ea de causa, quam paulò antè narrauimus, ne scilicet, ob eam rem, inter eos, lites interdum consererentur, omnium enim maximè, paci ac concordie, bonoque publico studuit. ^v

v Ca. multi
archiepiscopi
pp. distiu.

Hic verò Anitius, in augustum hoc sacerdotiū adlectus est anno qui tunc erat, ab allata salute supra centesimum, quinquagesimus quintus, tractauit autem Rempublicam, annos vndecim, menses quatuor ^x dein occubuit. martyrio, sub Antonino ^y, multasque leges alias sanxit, quarum isthæc sunt potissima capita, hac sententia, scita & conscripta.

x Ireneus
lib. iiii. ca. iiii.
euseb. li. iiii
y Volaterin
antropolog.

Clericorum ordo, & genas, & caput tonsus esto, Nullus sacerdo, barbam promittito. ^z

z Volater.
in antropo.

Nullus sacratus homo, comã pmoueto, neu capillo salito.

a Isidor. in
decr. Anice.
b et prohibe
fratres.
xxiii. dist.

Huius autem legis caput, ab hoc pontifice sic latum, recenset Raphael Volaterranus, penes eū sit fides. Nã Isidorus, ^a & Gratianus. ^b de coma quidem, à Clericis circuncidenda probè meminerunt, at de radenda aut promittenda ipsis barba, quod fuerit scitum, aut edictum, non est ab eis factū verbum: ciuiliū quoque & forensium rerum peritus hic

c Isidor. in
decre. que A
nacleto ascē
buntur.

pontifex, nonnulla eo in genere constituit, quæ sic habent, Ab Archiepiscoporum iudicio, ad primatum, ^c romanæque sedis tribunal, prouocandi ius esto. Ibi vero nempe ad

pretorium summi pontificis, vltimum ius agitator.
Ibi, lites supremo decreto deciduntor, ibi iudicium extre-
mum petitor.

Ibique episcoporum sententiæ omnes, præfulum, antisti-
tum, pontificum, suo more, finiutor. Illic, summum impe-
rium consiluto, cui episcopi omnes, præfules, antistites, ob-
noxij funto. Interpretatione tamen postea, hoc decretu re-
cepisse videtur, in decretis Eleutherij, secundo decreto,
quod decretum habetur apud Isidorum.

Cum verò expirauit, desuitque vir ille bonus, & egregius
pramaturè morari inter homines, illi successit in prouin-
cia Soter

Quem, in decimum tertium, à primo, qui fuit Petrus,
Pontificem maximum, recēsemus, Hic Soter, campanus, pō-
tifex maximus, pontificatum adeptus est, ad annum Christi
centesimum sexagesimum septimum, gessit autem romanū
id sacerdotium, annos nouen, menses tres, quamquam, hac
de re, nempe quandiu durauerit eius pontificatus, rerum-
que in ecclesia is sit potitus, non satis conueniat, inter scri-
ptores: quidam ^d enim eius pontificatui plures annos adii-
ciunt, quidam ^e vero pauciores, verum de eo viderint alij,
paululum enim interesse puto, nec item ad rationem nostrā
admodum pertinere, historicorum isthac sit excusio,

^d Volater, in
antropo.
^e Eusebius
lib. v. in proe-
mio.

Ceterum martyr is fuit, sub imperio Antonini, condi-
tusque, & tumulatus, in Callisti sepulchro, ^f

^f Volater, in
atropologia

Porrò hic ad ciuilem vitæ institutionem, nonnulla, pul-
chra, & societati hominum valde accommodata condidit,
erat enim legum sciens, iusti, boni, equique in primis amans,
igitur que instituit, sic habent,

Nuptiæ, palam, frequentique hominum celebritate ineun-
tor, conficiuntor, peraguntor,

Nuptiæ, a sacerdote, sacra benedictione lustrantor,

Solennibusque benedictionis & religiosis auspiciis, expi-
antor, consecrantor, inaugurantor,

^g Volater.
atropologia

Gratia. & Pla. in sotero Id quidem iā ab Euaristo pōtifice, multo ante tempore fuerat constitutum, quare ab hoc videri tantum potest repetitum, atque renouatum: sanxit & isthęc alia, in alio quidem, rerum genere, sic aiens,
Sacratum vestiariū, sacrato altarium vsui addictum, mulier vlla ne attingito, ne attrectato.

Vasa Religiosa, sacrosanctum ciborium, & corporale fœminę ne contingunto,

Ab omnium huiusce generis sacrarum rerum tactione, is sexus, abarceor. ^h

h Ca. sacras
xxiii. dist.

Quod & fuerat iam antea sancitum, sicuti patet ex superioribus, sciuit & aliud quidem cavitque sua lege hęc in sensum. Iusiurandum, quo malum quidpiam à iurante promittitur, spondetur, ne obseruator, neu fixum Ratumque esto.

Promissum vllum, pollicitatio vlla, & quidem iurata, in malam rem vertens, ad effectum ne perducitor,

i Ca. si ali-
quid xxii.
quest. iiii.

peffum ito, conuellitor. ⁱ

Locus hic apud Philosophos, qui de moribus disseruere frequēs, explicatur à Cicerone, ex Philosophorum synceriores sententia, in libro officiorum, vbi agit, de fide, quę fundamentum est iustitię, deque iureiurando, & de promissis, (ecquando scilicet illa sint seruāda, ecquando non.) Multa alia quidem sciuit, sanxitque hic pontifex, ad ornatū & decorem, tum ecclesię, tum ecclesiasticorum attinentia, quę

K ca. sacras,
xxiii dist.
& hoc quo-
que de con-
secr. dist. vii.

Gratianus doctè retulit, ^k sed quia parū ad instituti nostri rationem faciunt, ego illa, sciens, & consultò tacitus dimitto.

Post hunc, adscitus est ad pontificatum Eleutherius, à quo pauca admodum sunt sancita, ac ferè nulla, quę ad institutionem ordinemque clericorum spectent, sed multa certè promulgata, quę ad eorundem accusationem pertineant, & vt, quatenus res exposcit, ea delibemus: statutum ab eo, primo loco est, A quibus possit clerici: sacratave personę, sacerdotio & sacramento, ignominie causa exui, quoniam accusatore, & coram quo iudice, tribunali & foro, hęc est exercenda, intentanda, faciitanda, ac terminanda: accusatio postremò

postremò, quo moderamine res tota peragèda, quæ omnia, prædictus Eleutherius, homo à vetere prudentia legum, & æquitatis, intelligentia instructissimus: quibusdam elegantibus epistolis, præscripsit, decreuitque, ac imprimis sanxit: vt si episcopus crimine aliquo accusaretur, iudicium quidem illud, apud metropolitano, primates, vel, vt vocant, comprouinciales, instrueretur, adornaretur, appareretur: sed nè super ea re, sententiam ferrent, aut dicerent, est eis interdictum, nisi accederet, romanorum pontificum autoritas: ^l quoad verò reliquos clericos, & sacerdotes, est ab eodẽ summo Antistite, lege cautum, vt secundum maiorum suorum, romanorum scilicet pontificum, decreta, de quibus supra meminimus, iuris inter eos dicèdi, crimina & accusationes struendi, statuendique quodcumque æquum ac iustum censeretur, ipsis episcopis, metropolitano, ac primatibus, quos in rebus sacris, maiores sanctioresque magistratus statuimus, omnis esset potestas, iurisdictioque earum rerum, illis planè attribueretur: interim tamen, dum negotium agitur, & nondum est terminatum ac definitum, sanxit, ne possessione sacerdotiorum, quæ obtinerent ij, qui maleficij alicuius deferrentur, eicerentur, neuè in locum illorum sufficerentur alij, instituerentur uè aut ordinarentur. ^m Item decreuit, vt in ea re, idonei accusatores cõstituerentur, nec vnquam in eam causam procederetur, nisi prius legitimo appposito accusatore, grauitè seuerèque id quidè prohibuit. ⁿ tum voluit & promulgauit, ne absentes condemnarentur, neuè quicquam præiudicati, aduersum eos, indicta causa domino adferretur. ^o aut præpostera properanteque festinatione, res perageretur, sed omnia maturo fierent consilio, atq; ad id inquirendum, instruendumque, & adornandum illa, quæ ad accusationem pertinent, non modicum tempus prestituit, volens, vt in longam moram, actio illa duceretur, quò, firmæ inexpugnabilesque & certissimæ probationes deferrentur: & vt dicam in summa cuncta præscripsit, quæ in ea re spectant ad iudicis officium, quæque sunt in toto

^l Quæuis licet iii. quest. vi.

^m Dic. ca. quæuis iii. & vi. quod & sextus postea cõprobauit. ca. accusatis iii. quest. vi. n Nihil cõtra quest. vii o ca. inducix iii. quest. iii.

^p Dict. ca. indicix iii. quest. iii.

illo reatu peragenda.

Multa præterea de promiscua ciborū esitatione piè sanxit, idque iuxta doctrinam apostolorum, vti habetur in actis lucæ cap. 15, Quæ igitur eam ad rem decreuit sic habent. Obsonium vllum, quod vescum sit, Christianus homo ne reicit, neu refugito, neu auersator, nullū ciborum delectum fidelis habeto, Omne, quod salubriter manditur, pia cum gratiarum actione edito, manducato, Nulla Iudaica inanique superstitione hac in re tenetor neu obstringitor, neu circumue-

q ifido. in
decre. quæ af
cribit eleu-
therio. & vo-
later. in an-
tropo.

r ireneus li.
iii. ca. iii.
f xusebius
ex proemio.
lib. v.

t Volater.
in antropolo-
gia.

v Detracta-
tores iii

quest. iiii. ca.

absente iiii.
quest. ix. cap

duodecim.
v. quest. iiii.

ca. confan-
guinei accu-

satores iiii
quest. v. ca.

ad romanam
vi. ca. maio-

rum. ii. quest
vii.

x Ca. confan-

guinei. ca. ac-
cuatores iiii

quest. v. ca.

nullus alte-
rius ix. quest
ii.

nitor, ^q Hæc sunt accipienda contra Iudæos qui iuxta legem, immunda suffocata, immolata abhorrebāt. Sed ecclesia pie & sancte quosdā dies instituit quibus est à carnibus abstinentia. Eleutherius iste romanus pontifex cœpit gerere pontificatum, rerūque ecclesiæ satagere, cum agebatur annus Christiane gratiæ centesimus septuagesimus septimus. ^r Antonini verò imperij, Antonini veri, septimus & decimus. ^t porrò hic rem sacratam gessit, spatio quindecim annorū, & tadē sub Marco Antonino, martyriū, (qui exitus vitæ Christianis erat gloriosissimus) magno fortique animo subiit. ^v Ea omnia Victor, Zephirinus & Calixtus Romani, postea pontifices, rata habuerunt, confirmaruntque crebris legū sanctionibus, eo nomine promulgatis: addidit Calixtus præcedētibus cōstitutionibus legē, qua, scitū fuit vt vnusquisque episcopus, clericis suis ius diceret, neq; primati aut metropolitano fas esset, diro programme clericū configere, & à cœtu piorum, concilio uè abigere, atq; excommunicare, qui suæ doecesis nō esset: sed in suo quisque territorio, dicecisi, aut prouincia, iudicium faceret, iurisdictionē uè exerceret, nec in alienam sementem, messē uè, falcem immiteret: sanxit & pleraq; alia ad accusationem clericorum pertinentia, quæ sanctiones optimo ordine, à Gratiano confutata extant ^x existimauit itē, pbus hic potifex, nemini sacrato homini permittēdū esse, vt sacro ministerio, cui se semel addixit, possit temerè renūtiare, ædēq; sanctam, cui præfectus est, ad libitum abdicare: ideo, super ea re, ita cavit, episcopo, vel alte-

ri ecclesiæ ministro, sedem cõmutare, hoc est, ab vno episcopatu, vel præfectura, in alterius episcopatus præfecturâ demigrare, citra sũmi põtificis autoritatẽ, rescriptũq; , ius ne esto: Accedente verò Romani Antistitis maximi consensu, id facere, liberum esto,

modò vtilitatis ecclesię ratio habeatur, quæ in tali commi-
 gratione, est potissimũ consideranda, sicut, & id ipsũ quo-
 que statuit, decreuitque, Anterus, qui non ita longo pòst tẽ-
 pore, Calixto successit in pontificatu. ⁊ non tamen proximo
 loco, nulloque intercedente interuallo, nam mortuo Calixto,
 rem protinus, cum imperio sacro, & diuino obtinuit
 Urbanus: iam verò priusquam institutum sermonem verbosius
 prosequamur, est nobis aliquantulũ diuertendum ad tẽpora
 Victoris, pontificis Romani, eiusque decreta, quæ plura
 fuere, more nostro enarranda, incidit autẽ illius pontificatus,
 in annum, qui a partu virginis, numerabatur ceterisimus
 nonagesimus tertius, finiit verò, sub tempora Cõmodi
 imperatoris, à quo, propter Religionem, iussus occidi, martir
 occubuit: cum publicam rem gessisset, integrum decenium,
 fuit sanè vir hic bonus, sicuti testatur eius opera & aliquot
 piẽ legũ, rogationumque institutiones, sicuti item ipsius
 testatur mors, quæ, vt in fabula, extremus actus, omnẽ
 demonstrat antè actẽ vitæ comœdiam, Etenim, is est, qui ob
 odium inueteratum, vel propter prætextum acceptæ iniuriæ,
 in gratiã, cum aduersariis, redire nolẽtes, sacris interdixit
 sic aiens, Qui Christiano fratri suo, cũ quo, vel odium vetus
 exercet, vel iniuriarum, accepti q; , damni illũ postulat: nolit
 reconciliari, ab ecclesia omnium conciliatrice, mouetur, exi-
 gitor, sacra illius ne attingito, Excommunicator, denique
 ethnicus esto. & publicanus. Hoc, & p̄ceperat euãgelica ad
 monitio, apud Ioãnem, & alios, alicubi, Is itẽ fuit, qui pascha-
 lẽ festiuitatẽ in dominicũ s̄per diẽ, voluit incidere, sed & id
 fuerat, multo antè cõstitutũ, sicuti & supra enarratũ: At po-
 stea ab hoc põtificẽ repetitũ fuit, ob controuersias, quæ eue-
 nerũt, itaq; quia hic locus lubricus est diuq; , & multũ olim

Ca. sicut
alterius xvii
quest.

Ca. multa
riones. vii.
quest.

agitatus, Item anceps, ob varias auctorum hac in re, scri-
 ptiones, est ille quidem aliquantulum nobis attendendus,
 atque, ut eluceſcat veritas, accuratiùs explicandus, nam
 quidam autores, in quibus fuit Raphael Volaterranus, à
 quarta menſis Martij luna (niſi mendum ſit in codice Vo-
 laterrani, quod magis crediderim) ad vigefimam uſque pri-
 mam eiufdem mēſis diem, id ſemper, ex inſtituto Victoris,
 cenſuit paſchale ſolenne celebrari: Porrò Iſidorus, in ſuis
 conciliorum centonibus, id Victoris de paſchatis cele-
 bratione, præſcriptum, à decima quarta die primi menſis
 (is eſt autem martius, antiquo Romanorum more, qui ex
 conſtitutione Romuli, ab eo menſe, ante Regem Numam,
 annum auſpicabantur) ad vigefimam primam uſque lu-
 nam, eiufdem menſis, circumcluſit, circumſcripſitque. At
 Eufebius, rem omnem, apertiùs multò, atque explica-
 tiùs, in ſua hiftoria ſacra, enucleat. quem ſequendum, hac in
 rei narratione, cenſeo, atque quod is dicit, hîc paulò fuſiùs,
 indagandę veritatis gratia, explanandum. Igitur is, in vige-
 ſimo tertio capite, duobuſque dehinc capitibus coniun-
 ctis: omne ita explicat, hac de re, negotium: ſic loquens, Diu
 (inquit) inter eccleſias, coetusque Chriſtianorum, contro-
 uerſia fuit, de paſchali celebratione, quonam videlicet die,
 illa indici deberet. Et quidem Aſiatici præſules, & ſacerdo-
 tes, certum, uti profitebantur, fixumque maiorum ſuorum
 ritum tenentes, magnam feſtiuitatem illam, quarta decima
 luna menſis martijⁿ, in quancunque tandem hebdomadę
 diem, illa incidiffet, indicebant, & quotannis peragebant:
 nec non, ita ubique faciendum eſſe obſtinatè contendebant
 tū, quia hîc à maioribus ſuis morè accepiffent, tū etiã, quòd
 tale fuiſſet Moſis præſcriptū, de celebrãdo tunc phaſe, azi-
 miſq; comedēdis, atq; ſolenni faciūdo agni epulo, a quo Mo-
 ſis præſcripto, emanaffet noſtrū paſcha, quod quidē paſcha
 noſtrū, ſub figura illa veteri de agni immolatione, edēdiſq;
 azimis, ac ſoluēdo ieiunio obūrabatur, præſignabaturq; ſi-
 cuti patet, in exodo: ꝓ ut apertiùs intelligatur, id eſt nobis à

fua vltima origine, paululùm repetendum: loquutus est ergo Deus ad Mosen, dixitque hunc in modũ, Ascito † populum, tribusque omnes, atque omnes familias, huncque à me, eis sermonem habeto: hic dies, vobis, singulis annis, in posterum status, solennisque esto. hunc memoria completimini, hunc eo modo, celebratote,

† Vide in exodo.

Agnum scilicet aut hœdum purum, putum, quæque domus, quæque familia, sibi habeto,

Hunc mactato, Hunc, veru, affato,

Hunc, Itioni accinctus quisque, integrum edito,

Ossa, artusque omnes, cum panibus azimis, & herbis amaris, deuorato, nihilque omnino in posterum diē seponito, tum & sanguine illius, postes liminis illinito.

Ni facit, malè illi erit, trásbibit enim angelus domini, & vbi, postis non reperietur, oblitus, ibi stragem magnam edet:

hoc igitur, in omne tempus obseruatote, ipsum hunc diem, præcipuum habetote, & cætera quæ ibi narrantur: erat autem tunc dies, vt Asiatici ratiocinabantur, decima quarta

luna mēsis Martij: cùm igitur hoc institutum sit à Deo, auctore Mose, quo sub instituto, oculeretur magnum, quod

postea euenit Christi mysterium, cur à Dei præcepto, quod clarum & planum est, recedendum? hisque rationibus, ita,

dogma suum obstinatè deffendebant, vt tametsi habito dehinc prouincialium cõcilio, sit secùs statutum atque or-

dinatum frequentiori quidem omnium calculo, vt, ea in re, ab vniuerso ecclesiæ consensu, ne recederetur: † Illi ta-

† ea. celebri-
tate. de cõse-
cra. dist. iii.

men Asiatici, sua in sententia permanerent, quorum quidam princeps fuit Polycrates, huicque opinioni subscripsit omnium enixissimè, vt apparet ex illius scripto, pleno

grauissimæ exostulationis, ad Victorem, Episcopum Romanum exarato: quo in scripto, vehementer conqueritur,

valdeque cum Victore exostulat, quod is Victor Asianos, ab hac paschatis obseruatione, quam ita arripuerant, conaretur, interdictionis comminatione, lataque etiam dirarum

excommunicationisque censura, absterrere, depelleréque,

atque ad Romanam institutionem, hoc super negotio,
violenter reuocare,

Quin non dubitat iste Polycrates, moris huiusce fui, at-
que obseruationis, Philippum Apostolum, Ioannemque
Euangelistam, assertores nominare, aliosque viros qui fue-
re clari nominis, huiusce instituti autores obseruatoresque
appellare, diceréque haud esse credibile, vt cú tantis homi-
nibus, qui fuere præcipua Ecclesiæ luminaria, errare possit.
Contra, Europæi validissimè firmáque conclusione nite-
bantur, sic enim coligebant, cum planum sit ex Euangeli-
ca traditione, dominum Veneris die, cruci fuisse affixum,
Sabbato dehinc, in sepulchro quiescente, postea exsuscitatú,
suis Dominico die apparuisse, totique orbi, nouum æter-
numque ac salutare sydus affluxisse, cur memoriam ha-
rum rerum, quæ nobis salutem, per foelicem illam Chri-
sti Resurrectionem, peperere, eodem ipso, quo hæc acci-
derunt, nempe, quo resurrexit Christus, die: non cele-
brabimus? certè constat eo die, id est, Dominico no-
uum phase (phase autem est transitus à captiuitate ad li-
bertatem ait Hieronymus) nouumque Pascha, nobis illu-
xisse, hostesque nostros infensissimos, diabolum scilicet,
& mortem, occubuisse, & à iugulo nostro, durissimum
seruitutis iugum fuisse depulsum, nos porrò liberatos ef-
se, nos in libertatem assertos, nos à Pharaone AEGYPTIO,
videlicet Sathana, vindicatos, prospero phase, id est
transitu salutari, in bonorum fastigium euasisse: par est
igitur, & æquum vti, qua die, hæc nobis contigerunt, ea-
dem ipsa die, horum epinicia: próque obtenta victoria,
Festus dies magnus indicatur, agaturque latus trium-
phus, & nouum Pascha nobis immoletur, nouus agnus
edatur, azymi noui panes manducentur, celebrentur-
que illæ omnium maximæ Paschales feriæ, quibus, im-
mortalem foelicitatem sumus assequuti: nec in ea re,
obseruandus, vti que Iudaismus, qui suum phase, de-
cima semper quarta Luna indicit. nam phase illud, vñ.

bra erat, arcanaque figura, Paschatis nostri, quæ figura, cum comparuit veritas, suum prorsus est finem consequuta, absolutaque, & consummata: quamobrem illius exacta obseruatione, non est nobis amplius opus, iam obstinatis Iudæis relinquamus, qui literæ semper inhærentes, etiannum illam, ad viuum rescant, atque aucupantur: nos verò, qui veritatem habemus, nec figuris & vmbri insistimus, in veritate, atque Euangelica puritate, hanc solennem festiuitatem celebramus, nam quod Ioannes, & alij nonnulli, decimam quartam Lunam tunc obseruasse dicuntur, id porro factum: siquidem factum quia per illa tempora, erat adhuc Iudæis nonnihil, hisce in ceremoniis, condonandum, qua ratione, & Paulum videmus ob Phariseos, Timothæum etiam circumcidisse, quæ omnia tamen, postea paulatim aboleuere, viguitque Ecclesiastica puritas.

Hæc Europæi, harumque partium imprimis fuere Anicetus, Pius, Hyginus, Thelesphorus, Xistus, omniumque constantissimè Victor, Romani omnes Pontifices, tum & totus Gallici sacerdotij conuentus, cuius princeps erat Irenæus Lugdunensium Antistes: itaque hoc in negotio, multum fuit concertatum, missæque vtrò citròque Epistolæ: tum graues conscriptæ quærelæ, quòd Victor, contrarium sentientes, hoc est, Asianos, sacris eam ob rem interdixisset, & à communi Ecclesiæ consortio per excommunicationem abalienasset,

Quod tamen Victoris factum, improbat quod attinet ad id seuerum excommunicationis iudicium Irenæus, tametsi partem Romanam, hac in re, hoc est in Paschatis Romana ei obseruatione celebrando festo, sequeretur,

Quod diceret cum Christianis, in rebus, quæ mediæ sunt, hoc est, ex eorum genere, quæ indiscriminatim accipienda censentur,

Quod in eis, articulosum fidei caput, non consistat, qualis erat hæc de Paschatis die & tempore contētio, nō esse summo ita iure agendum, nec excedendos Christianæ fraternæque admonitionis cancellos, quæ quidem Epistola ponitur ab Eusebio, sua in sacra historia, referturque tandem apud Cæsaream palestinae, indicto concilio, autoribus quidem, & huic rei egregiam operam nauantibus, Theophilo Cæsareæ Palestinæ Episcopo, Narcisóque Hierosolymorum sacerdote, conclusum, uti reiecto veteri Iudaismo, nullaque decimæ quartæ lunæ habita ratione, mos Romanus, ubiuis gentium: quæ Christum colunt, teneretur. huncque morem sequimur omnes, ac Dominicum diem pro ea solenni celebratione sanctissimè tenemus. Nunc ad Zepherinum Pontificem, qui post Victorem, Romanam rexit Ecclesiam, nobis diuertendum est. Is sacri sui muneris functionem auspicatus est, anno nono Imperij Seueri principis: ^a ab eo quidem multa feruntur accepta, multaque rescripta, in usum Christianorū, & Ecclesiasticæ institutionis, Ecclesiasticique decoris & ornamenti: cuiusmodi sunt ista,

^a euseb. lib. v. ca. xxviii.

^a ca. vasa. de cōsec. dist. i.

^b Platina in zepherino. ^c Polido. li. vi. ca. xii. de consec. dist. i.

Eucharistia, in calice ligneo ne amplius celebrator: ^a neuponor. Cœlestis hostia, diuina consecratio calice vitreo excipitor, Ligna, hoc ex usu, diuini nempe arcanique mysterij faceffunt ^b abeunto.

Quod tamen minimè tenuit, sed est postea concilio Liburtino & Remensi, ^c immutatum: ibique cautum, caput quidem Zepherini edicti, ea ex parte valere, Quatenus lignū, hoc à mysterio reiecisset, idque potissimū: quia ligna, rimis solent fatiscere, indēque per rimas, quæ ibi reponuntur perfluere, quod quidem si in sacratio sanguine Christi contingeret, esset piaculum magnum atque offensio, quare lignum hinc arcetor,

Verūm enim, quatenus edictum illud Zepherini, vitrum huic vsui sacrosancto addixit, ea quidem ex parte non esse, vlllo modo recipiendum, at ita faciundum, uti deinceps, nec quidem ex metallo vili quod dicitur cuprum, at ex auro argento,

argēto, stāno, cōficerētur, hūc ad sacratū vsū sacra ciboria & calices sacrosancti. Quod hęc tria purissimē sint venę materięque pretiosioris atq; in metallorū fodinarūq; genere primas teneant, at cuprum vile sit, tum & erugini, tetroque odori in primis obnoxium, quapropter huc nullo pacto admittendū: itaque, hac de re factum est tale decretū, Sanguis Christi, in calice aureo, argenteo, stanneo, vt quęque tulerint cuiusque templi opes consecrator, reponitor, conficitor: cuprum, vilęque aliud metallum, huc non inducitor, vitrum, lignum, hinc repelluntor, abarcentor nō admituntor, ^e Fuit item hic Pontifex forensium iudiciorum apprimē gnarus, legūque valde sciens: itaque, eo in

^e ca. & Calix. de cōsec. dist. i.

genere, isthęc sanxit,
Super Episcoporum accusatione,
eorūque nomine, in reorum tabulis, subscripto hęc obseruantor,

Cū alicuius criminis Pontifex quisquam appellatur, eo de crimine Patriarchę primatęque cognoscuntor, quārūtō, causam agitantor,

Eo tamen de crimine, iidem Patriarchę, primates, non diffiniuntor, neu sententiam dantor,

Nisi prius Apostolica, hanc ad rem, auctoritate suffulti, reum confitentem habuerint, manifestūque fecerint, vel conuictū delatę noxię, idque ex approbato duorum, & septuaginta hominū testimonio, ^d quia, cū de magna re agatur, vtpote, de salute, aut Episcopi dignitate, magno quoque & accurato iudicio, ea tota est decidenda, Itaque, ab-

^d Isidorus to. j. articulo

sentes, non damnantor, neu atroci vadimonio villo circumscribuntor, neu obstringuntor,

Porrō, accusatores omni suspitione carentor, omnisque affectus mali, expertes, censentor.

Episcopus factus reus, duodecim sibi, si ita lubet, ^e causęque postulat, iudices eligito, aliōsque reiicito.

Hi nimirum causam omnem accuratē discutiuntor, quārūtō, agitantor,

^e ca. duodecim. v. quęstione. iiii.

COMMENT. PONTIF.

Itaque iudicium confessus nullus, nisi eum sibi expetierit, tribueritque, atque delegerit Episcopus reus, hanc Episcopi causam diffinito, nisi item delatus, factusque reus Episcopus regulari more, legitimoque præscripto, in iudicium sit vocatus, atque præsens solenni obstrictus vadimonio, & in suorum primùm Episcoporum conuentu, auditus, ibique, omnis causa legitimè, sit agitata, non iudicator, non diris conficitor,

Non summa sententia excommunicationis, censetor, Finis dein causæ, extremùmque iudicium, ad Apostolicum tribunal reiicitor, ibi terminator, ibi, supremo calculo deciditor, cùm & alioquin, ad eam summam sedem, ab omnibus, quidem, tanquam ad communem parentem, sit confugiendum,^f

f ca. ad Romanam. ii. quæst. v.

Illic, prouocationis ius decidendum,

Hęc quidem ipsa omnia edixit, rogauit, sciuit, iste Põtifex. Quorum nonnullam partem, non tamen tam diffinitè, sanxerant aliquo antè tempore Anicius, Eleutheriusque, maximi Pontifices,

Post Zepherinum proximo statim loco, ad summum sacerdotium Calistus adscitus est, patria Rauennas, vir quidem pius, & amore erga dominum singulari, sicuti satis declarauit in ipso vitæ exitu, qui ei contigit, per martyrium, sub imperio Caracallæ parricidæ, ob veritatem Euangelicam, quum summum egisset sacerdotem, annos septem, menses duos,^g

hic ille Caracalla qui fratrem suum Georgium Volaterem in antrope.

Hic paucas, sed optimas leges tulit, ad animorum accurationem expiationemque, in primis pertinentes, Qualis fuit illa, qua, anniuersaria, stataque, quatuor temporum ieiunia, Christianis indixit in hunc modum.

Christianus populus, Christianaq; plebs, quatuor, quotannis, per stata, designataque tempora,

h ca. Ieiuniorum lxi. dist.

Ieiunia obseruato,^h

Suscipito, retineto,

Hac anniuersaria abstinentia, noxias expiato, animos accu-

rato, mentem ad contemplandum Deum acuito, exerceto,
expergefacito, & ad pœnitentiam perducitor,

Hanc quatuor temporum ieiunij obseruationem, singulis
annis, per statos dies religiosissimè quisque complectitor,
pio animo, piâque mente, desumito, neu defugito, neu
detrectato,

Hic Calistus Pontifex, cùm desedisset tandem sensimque
diferbuisset tyrannica, in Christianos, flamma, nec tanta fla-
graret apud gentes nostra fides inuidia, (credo ipsa die, Res
omnes debilitante, vel potius, ipso Deo, sic volente) in

Transiberina regione, eadem Diuæ virgini Matri, vo-
uit, struxitque, & dedicauit, tum & Appia via, amplum

Christianorum sepulchrum, in quo, multorum cineres
pij iacebant, Religiosum fecit, inscripsitque, & addixit

piis exequiis,^k

Verùm enim, quia locus hîc, ad templorum ædificatio-
nem pertinet, non abs re erit, si de prima quoque tem-
plorum religionis nostræ ædificatione, primâque ipso-
rum dicatione, & cõsecratione: quæ postquam affulxit lux
Euangelica, Christo seruatori nostro sit facta, aliquan-
tulùm quærere, dissereréque: qua tamen in quæstione,
haud facilè, expeditumque fuerit, locum primum, vbî
sit ædes sacrata Christo, designare, atque diffinire: nam
in ea re, ob varias causas, variâsque temporum calamita-
tes, in quas Christianismus incidit, nulla habetur scriptio,
quæ quæstionem explicet, factumque perhibeat, tanta enim
fuit, primis illis temporibus, tyrannorum, in Christianam
fidem crudelitas, tantâque exagitatio, tum & tantum ho-
minum, omnis generis contra lucem veritatis, odium, cùm
non solùm tyranni sua tela, in Christianos exercerent, eos
occidendo, torquendo, diuexando, eos omni honore, om-
niquè dignitate, ex earum genere, quæ hominum sunt, ab-
arcèdo, eis deniq; scriptioe omni, omniq; prædicatione îter-
dicèdo, Verùm & Philosophi, Historici, gètiûq; scriptores,
in eos, virus suû exercerèt, vel eorû facta memorabilia in ui

ⁱ Polido.
virg. lib. v.
ix. & lib. viij
ca. i.

^k Volater-
in antropo.

diöse obticendo, vel malignè, obliquóque probro perstringèdo, vt sanè difficile sit, omnia illorum temporum acta, quæ ad Christianos attineant, perspecta planè habere, quin, & quæ pauca habentur, memoranturque, ea quidem sunt, in tanta malignitate illius seculi, miraculo cuidam accepta referenda,

Etenim, vti liquet ex historiarum fide, ¹ Tyberio, sub quo Christus crucem subiit pro nostra salute, & Evangelica veritate, ad Neronem vsque, non ita magnum incidit interuallum temporis, quo temporis interuallo, Christiana religio, Europam vix dum attigerat: Nam sub Neronis imperium, Petrus & Paulus Romam venerunt, verbum domini annunciaturi, ab eoque Nerone, sunt capite obtruncati, vnde coepit prima in Christianos infectatio, cum vix dum Christianismus fundamenta ponere inciperet, eaque valde atrox fuit, talisque, vt de dicanda Christo eade, haud licuerit verba facere. In Asia, verò iam multo antè tempore, videlicet statim post Ascensionem domini, Iudæi Christianos coeperant omni malorum genere exagitare, nostramque religionem, omnibus calumniis incessere, atque eam tum scripto, tum facto infectari, vti patet in Actis Apostolorum: Subsequuta sunt dehinc Domitiani tempora, quibus in temporibus, quò magis adolescere incipiebat Ecclesia, radicisque agere, eò impensius, in eam debachabatur gètiù impietas: itaq; tota illa Domitiani tēpora, nobis fuere aduersissima, neque item agi poterat, de tēplo villo nobis edificando: successit demum ac postremo loco Diocletiana persecutio, eaque fuit omnium iniquissima, ac licet per interiecta à Domitiano ad hunc vsque Diocletianum tēpora, optimi quidam intercesserint Imperatores, quales fuere Nerva, Traianus, & Antonini, horum tamen partim religionem, malis affecere, partim, nō ita fauerunt, vt edificandi ædes, Christoq; addicendi, potestatem facerent, quæ dicatur, Marcum Aurelium Antoninum, nonnulla eos humanitate, atq; beneuolentia comprehendisse vti narrant Eusebius,

Iustinus, & alij nonnulli, referentes epistolam, quam in id ar-
 gumēti, idem imperator scripsit fenatui populoque Roma-
 no, at fauor ille non tantus fuit, vt templorū adhuc constru-
 ctionem comprehenderet tametsi aliquot ante temporibus
 aliquas priuatas eđes quò conueniebant, Religionis, precū
 quē gratia, iam haberent vti, patet ex Plinio iuniore, atque
 aliis, qui de eorum antelucana oratione, atque exhibitione
 sacrificij, quam Christo faciebant, deque eorum, in fodalita-
 te, magisterio, mentionem faciunt, quanquam omnia scri-
 bant odiose, maximaque cum inuidia. itaque toto illo infœ-
 licissimo gentium seculo, & maximè sub imperium Domi-
 tiani, nihil quicquam ædis publicæ Christo consecratæ, pro-
 fundendis ad deum Christiano more, precibus, habere fas
 fuit quin, vti scribit Platina, horum nonnulli, quosdam sub-
 terraneos locos instar sacellorum: constructos, aut cellas a-
 liquas, positas, locis in deuīs, atque occultis, ab omnique
 populi remotis frequentia vix dum erigebant, quibus in se-
 cretis cellis, sacris suis operarentur, cumque hæc ita sese ha-
 beant, quod ad Europam attinet tamen scribitur apostolos
 dum vixere, templa nonnulla, remotis in regionibus, vbi,
 non peruaserat ea tanta in Christianos maleuolentia, iam
 primū ab initio, vel Christo fecisse, dicasseque: vel quæ
 idolis, & demonibus fuerant, à gentibus constructa, in vsum
 religiosum, remque diuinam nostratē conuertisse, atque
 prius expiata, depurgataque, & benedictione, consecratio-
 neque lustrata, ad opus dei reuocasse, cuiusmodi fuere, Ma-
 thæus in Aethiopia, Bartholomeus in Iudæa citeriore, & An-
 dreas in Scithia, qui omnes, sua quisq; in prædicta prouin-
 cia, cum populares veritatem Christi docuissent, lucemq; a-
 peruissent euangelicam, fana varia domino erexere, sic & Ia-
 cobus, vti auctor est Eusebius Hierosolimis, aliquam cellā
 Christo addixit, sic, Iōga dehinc subsequente die, Pius, Ro-
 manus pōtifex, balneas Nouatij, positas patricio in vico ad
 rem religionis nostræ conuertit, atque sub nomine diuæ pu-
 dentic, Christo cōsecrauit, sub annum Christianæ libertatis

circiter quinquagesimum, supra centesimum, cum tamen antea, Higinus, romanus pōtifex, auctor fuisset vti templa, ēdesque, adhibita solenni cerēmoniarum præscriptione, Christo dicarentur, atque sacrarentur, Id quod planē monstrat, iam ante pōtificatum Pij, templa extitisse, eaque, Christo cōsecrata fuisse. Nam Higinus ante Pium fuit, attamē vrbanam locorum, facta primūm fuerit, ea sanorum dedicatio, rebusque Christianis addictio, parūm constat, parūmq; planum est inter auctores, id modo narratur non ita longo post tempore Calistum, de quo loquimur, in Transtiberina regione, ad eam diuē virgini matri vouisse struxisseque, verum, ea, ceterorumque si qua pauca fuere, cōstructio non fuit diutina, Nam Diocletianus qui postea venit ad imperire, statim edictū proposuit atque promulgauit, cuius edicti, quinque feruntur capita, quorum hoc primum, vti omnia Christianorum templa exciderentur, complanarentur, solo equarentur, Et hæc, de templorum edificatione dicatio neque iam satis atque ad sepulchra morientium, vt de eorū origine aliquid obiter dicatur, redeundū, quæ inter acta huiusce Calisti recensentur quia is locum, mappia in via, religiosum fecit, addixitque sepulchris vnde factum, vt illi sepulchrorum attribuat institutio, quæ tamen ad superiora longē tempora est referenda, Nempe ad Abrahamum ipsum, qui Abrahamus à filio Ephron, speluncam quandam duplicē, emit patēti in agro sitā, qua in spelunca, Sarrā vxorem suam defūctā reposuit, talique sepultura donauit, ibiq; ipse idem mox conditus est, vnde emanauit primum cœmiteriorum institutum primaque sepulchrorum pia obseruatio, Super interdictione quoque sacrorum excommunicatio neque & danda dirarum sententia, ipse Calistus, multa sanxit, multaque sciuit, quæ à Gratiano latiūs referuntur, Porro nunc ad Vrbanum vnde digressi sumus, conuertenda oratio, Hic tulit aliquot leges ad conseruationem bonorum ecclesiæ respicientes, prouidens imprimis, ac prospiciens, vt illa bona, facta, tecta que essent ab omni iniuria, no-

l Euseb. lib. viii. cap. ii.

m Iosephus.

n Genes. xxiii. cap.

o Ca. i. iustū ii. quest. iii & ca. debent ii quest.

luit itē, ea mancupi esse, aut quoquomodo promercialia tradiuē nexui, aut venēū, vel cuiquā mācipationi addici quini-
mo illorū vēditionem, distractionē, omnēque alienationem
ipsis etiā administris, & corū dē bonorum possessoribus, in-
terdixit, ^p volens tātūm, censensq; equū esse, vti qui à sacris
essent sacrorū redditibus alerētur, qui quidē redditus, in pu-
blicā clericorū vtilitatē vsumq; cederēt, ac in cōmune cōfer-
rētur, ^q volēs item ne à quoquā homine, per iniuriā ecclesiæ
possessions, aucuparentur, quod si fieret sanxit vt præterq̄
quod, is occupator sacrilegij, & postulādus sit & dānandus
poenis etiā veniat subdēdus legalibus, pro atrocis criminis
pēsitatione ^r hisque demū paucis legibus sancitis, præclarus
ille vir, naturæ satisfecit, Hic Vrbanus, quidē Romanus pō-
tifex, auspicia Reipublicæ sacre suscepit, sub tēpora Anto-
nini, & maiorū suorū vestigiis insistens, mortē subiit, pro e-
uangelij præconio, sub tēpora Alexandri estque inscriptus
martyrum catalogo sancto, cum rem Christianam tractaf-
set, annos septem, menses duos, sedissetque totidem tempo-
ra, sacra in cathedra sui summi sacerdotij, ad annum, qui à
Christo numerabatur, ducentessimum, vigesimum septimū
tumque sepultus in via Tyburtina, in Mausolæo pretextati,
obdormiuit somnum magnum in domino, Occisus quidem
eo tempore quo, vt est dictum penes alexandrū erāt romani
impertij gubernacula, vti autor est Raphael Volaterranus,
tametsi alioqui, legatur Alexander, ille filius Mammæe mi-
tis admodū fuisse, æquique & boni cum imprimis obseruās
tum erga Christianos, benè animatus, quin & cum scribunt
Egnatius, & alij plærique, suo in larario, suaque in arcana cel-
la, Christo deo, sacrificasse, vota que pie fecisse. Ad rem re-
deo, huiusce summi pōtificis sūt, quæ habētur, leges, in canonū
supra allatorū capita descriptæ, quæ leges sūt ecclesiasticæ, hoc
est, p̄diorū, obuētionūq;, & redituū, beneficiorū rationē, cau-
saq; tū & modū hisce vtēdi, fruēdi, accipiēdi, dispēsādi, respi-
ciūt, nā is est primus pōtifex, q̄ ecclesiā, hoc est piū christiano
rū coetū, voluit s̄axitq; rē habere tū & prædia in cōmune pos-
sidere. quibus, & sese in cōmune alerēt, sustētaretq; suā inopiā

^p Ca. viden-
tes. xii. quest

^q Res eccle-
siæ quest.

^r Ca. atten-
dēdum. xvii.
quest. vii.

^r Platina in
vrbano.

& in pauperes item, rerumque egenos erogarent, ne Respublica Christiana, ob mendicitatem, sordidasque angustias, vilesceret, tum & aliis, Illa victum misere quæritando, ne esset oneri neu molestiæ, ergo hac de re, hoc pacto, sciuit legæque rogauit,

Ecclesia, à cultoribus fidei, fundos

oblato recipito,

Prædia à probis hominibus, sibi donata,

ne abnuito, neu reiicito, neu detrectato,

Honestam hominum liberalitatem ne repudiato neu contemnitto,

Porro, bona illa in publicum, communemque vsum seponito, fidelibus distribuito, æquè dispensato.

Veſtigal priuatim nullus habeto,

Quod commune est, nemo quisquàm peculiare sibi adſcribito,

neu addicito,

neu vindicato,

Quod enim multorum est, malè a paucis occupatur,

Itaque fructus, nemini homini, priuatim

subduntor, neu tribuuntor,

Horrea ecclesiæ, cellæque vinariæ, penariæ, carnariæ, vnicuique, pro rata

parte, patento.

Nulli, clauduntor,

nulli, obserantor,

Omniumque, in Christo viuentium, æqua fors parque conditio esto, in diuisione quidem bonorum, fructuum & emolumentorum,

Ista quidem rogauit, & protulit pius iste pontifex, remque familiarem ecclesiæ eo modo, dispensatam, eoque modo ornata voluit. Itaque prima horum pars, à Christo ipso, Christianique euāgelio, tum & ab apostolorum primorumque ecclesiæ procerum actionibus, ductum habet, quippe quia legimus in euāgelio, Iesum Christum, dominum nostrum,

quamdiu in terris egit, loculos etiã habuisse, quibus, se suos-
 que apostolos, & discipulos sustentaret, nec stipem quoti-
 die medicorũ more ostiatĩ quãsiuit, hoc enim multũ abfuit
 fet, à dignitate tanti numinis, Quod si illi, paupertas tribui-
 tur, ea paupertas, sic est accipienda, vt sit contemptio rerum
 magnarum regnorumque & imperiorum terrenorum, quæ
 omnia, cum sua essent, fortiter contempfit, aiens, regnũ
 suum non esse ex hoc mũdo, At inopia, illaque egestas quæ
 onerosa est, & vnicique adfert tum fastidium, tum cõtem-
 ptum, semper ab illo abfuit, Nam ex parata, in vnumque cõ-
 gesta opulẽtorũ & pborũ hominũ erogatione, erat qdẽ proinde
 victu diurno satis abũdantis atque locupletis peni proinde
 eueniebat vt neque sorderet vicitim mendicando, neq; vl-
 li cuiq; vllum, ea de re, exhiberet negotium: Quod igitur, hic
 fecit sic suos, id est fideles omnes, facere voluit, dixit enim
 passim, exemplum rebus in omnibus, dedi vobis, vt quod
 ego feci, ita & vos faciatis, Quod exemplum imitati dein a-
 postoli, primique patres, & proceres, nascentis ecclesię, nũ-
 quam victum mendicando, oppidatimque quærendo, sibi
 parauere, at partim ex labore quotidiano, & quandoque ex
 manuarum opera, partim ex egregia magnorum hominum
 collatione, qui assatim, bona sua, hanc in rem impendebant
 vixerunt, neque homini vlli fuere vnquam vlli oneri, hinc
 Paulus, nullum vnquam hominẽ oneri suo aggrauasse, sed
 victum, & vestitum manibus suis, sibi attullisse ait, quomo-
 do autẽ, id fiebat, hĩc est narrandũ ex sacra omne deprom-
 ptum historia, Ergo ratio sic habebat, omnes tum homines
 quibus al; quid erat nummorum, fũdorumque aut prædio-
 rum simu lac illis affulxisset euangelicum lumen, quicquid
 habebant, in commune conferebant, itaque, sic loquitur Lu-
 cas suis in actis, & possessiones, quas habebant vende-
 debant, & pretium, certatim earum adferebant, & po-
 nebant ante pedes apostolorum, vnde efficiebatur, vt nemo
 quisquam homo, qui veritatem Christi amplexus esset,
 quotidiano pane indigeret, quin etiam tanta erat opum

a Religioſiſ-
 ſimẽ tamen
 quatuor po-
 ſteri religio-
 ſiſſimi ordi-
 nes mendi-
 cantium, a
 ſanctiſſimis
 hominibus
 fuere in ec-
 cleſia inſti-
 tuti, iuxta
 mandatum
 etiam Do-
 mini, da om-
 nia pauperi-
 bus & ſe-
 quere me.

COMMENT. PONTIF.

collatarum affluentia, vti ex his, alerentur pauperes, sustentarenturque, qui detinebantur in carcere Etenim passim legitur in actis, & miserunt fratres stipem, nummosque Hierosolymam, aut aliò quouis gentium, vt fidelium, qui illic agebant, sustentaretur inopia, fouerenturque pauperes, & reficerentur captiui: atque subleuaretur annonæ caritas, in idque negotij, erant delegati, certi quidam homines, qui eundo, redeundo, cursitando, huic ministerio, suam nauabant operam, cuius rei referta sunt sacrata volumina.

A Christi igitur, suorumque actione, & exemplo, pendet prima pars legis, quam noster hic Urbani pontifex tulit, hoc in rerum genere, sed & illa non abest ab antiqua ratione diuinæ historiæ, nam & Moses prædia, & fundos, assignauit, Israelitico populo, voluitque, vt ea prædia is populus, pro hæreditate haberet, fructusque terræ coleret & possideret.

Israeliticus autem, populus, dei, & Christi populus est, huic enim Christiani succedere, quin & Moses ipse, lege cauit, vti peculiariter, omnium frugum fructuumque, & pecoris, decimæ, atque primitiæ, leuitis & sacerdotibus addicerentur, Et Abraham Decumam soluebat melchisedech sacerdoti. Et sanè nulla vnquam fuit, ne quidem externa religio, qua, non sit præceptum pro sacerdotibus, & religionis ministris, omni de re frumentaria, decumandum esse, vnde leguntur decimæ apud gentes, solutæ Herculi, id est sacerdotibus, Herculi dicatis, nempe flaminibus, & aliis, qua de re

Vide gentium scriptores, qui hoc argumentum variè fuisseque, disseruere.

Et si gentiles illi in re vana vti mos est gentium id faciebant quantò nos decet meliùs id, in re vera fidei, & diuina facere

Porro altera pars legis Urbani, qua, sciscitur, de re nulla, peculiariter & priuatim fratribus habenda, & in com-

mune omni bono conferendo, pendet etiam ab histo-
 riæ sacræ narratione, actionibusque primorum tempo-
 rum, quibus nulli fas erat, ex bonis ecclesiæ, hoc est, fide-
 lium cœtui erogatis, peculiariter sibi quicquam addicere,
 remque familiarem, augere, sed omnia necesse erat, in pu-
 blicam rationem, causamque rescriberentur, sicuti patet
 in actis apostolorum, descriptis à Luca, tum & in aliis scri-
 ptionibus, quas emisere Theodoritus, Iustinus, Tertu-
 lianus, Orosius, Eusebius, atque alij, qui modum viuendi
 primitiuæ ecclesiæ sanctissimæque illa tempora memo-
 riæ mandauerunt. Itaque tam nephas erat tum alicui, sibi
 quicquam peculiariter adicere, suæque priuatim familiæ
 reseruare, vt qui tale quicquam fecisset, furtum, magnum,
 atque manifestum commisisset existimaretur, piandum
 quidem magna multa, magnaque pœna vel luendum,
 vel ad exemplum, capite sancendum, cuiusmodi
 supremi capitis nempe mortis pœnam, Luit Ananias, v-
 xorque eius, damnatus vterque diuinitus, à Petro,
 quod quæ vendidissent de suo, conferenda in commu-
 ne bonum, post susceptam Christi lucem, aliquid eo-
 rum, sibi ipsis priuatim seposuissent, denique nihil erat
 tunc habendum priuatim, omneque publico iure cen-
 sebatur, nam & Christus sic vixerat, nihilque sibi aut suis
 proprium addixerat, Quod & ipse ampliùs docuit, cùm pe-
 tenti adolescenti quid factò opus esset ad consequendam
 vitæ æternam respòdit, vade & omnia tua vède, & da pauperi-
 bus, & sequere me ipsum, quod non præstitit ille adolescens,
 At apostoli, discipulique ac reliqui patres, in illa primi-
 tiua ecclesia, hoc fuerant sequuti institutum, Quod ad
 institutum, Vrbanus hanc suam legem retulit, sed tamen
 postea hic mos paulatim exoleuit, nam sicuti primis il-
 lis temporibus, in tanta Christianorum paucitate, ratio
 hæc, nihil proprium quicquam habendi, verùm in com-
 mune omnia conferendi optima erat, piaq; & valde sancta,
 ita postea, propagato iam latè Christiano imperio, hoc san-

optimo vsu optimaque ratione obseruari non potuisset, quare rectè quidem, quod ad hoc legis caput pertinet mutata fuit, cum tempore rerum obseruatio, nam diuersa tempora, diuersos etiam mores, quantum attinet, ad politicam rationem, desiderant. Itaque quo nunc ea in re, iure vtimur, vt suum quisque familiare habeat illud valde politicum est. Ea igitur, qua, supra narratum est, ratione, coepit ecclesia, quum iam radices late egisset paulatim, ditari, agrosque & prædia possidere, in reque nummaria potens esse, ac tandem vectigal quoque annuum, annuatimque canonis pensitationem, tum sibi addicere, tum patrimonium latum constituere, ærariumque habere, At verò sicuti Platina scribit, quæ omnium prima, eam in rem, magnum quid & egregium contulit, ea Lucina virgo fuit, puella quidem sancta, & egregia pietate animi, raraque quadam probitate prædita, itaque isthæc, dum animam ageret, Marcello pontifice rem sacram moderante, suo testamento ecclesiam herædem fecit, primaque omnium, præclarum exemplum, in religione edidit, quod posteri piè imitentur, quemadmodum subsequenter postea temporibus, sanè quidem est factum, tantumque, ex hæreditate, donationeque opulentorum hominum accessit, ac reuitque ecclesiæ, tum emolumentum, tum auctoritatis, tum bonorum, & fortunarum, vt ea certè quidem nunc, cum quouis imperio, possit, quod attinet ad opulentiam, iure, ac merito, æquique ac boni contemplatione contendere: cum ergo Urbanus, posthæc, quæ recensuimus præclara instituta, (& quod caput est) tam foelicem vitæ exitum, ad cælos abiisset: summi Pontificatus auspicia, atque religionis Christianæ gubernacula, Pontiano successori reliquit, qui quidem Pontianus, quum eam provinciam suscepisset egregiè quidem certè, atque præclare suo est officio functus: suum autem sacrum magistratum gessit, quo tempore, romanarum rerum potiebatur Alexander imperator, filius Mammæe, ac tandem quum sa-

† Polidorus
virgil. lib.
vi. cap.

v Eusebius
lib. viii. &
cap. xx.

cram Rempublicam, sacrámque religionem quinquen-
nium totum pertractasset, in Sardiniam abiit exulatum, qua
in Sardinia, suum diem obiit, ^x atque requieuit in domino ^x Volater
cum beatis animis aliquádo emerfurus, atq; resurrecturus: ^{in antrope.}

Hic quidem nonnulla conscripsit, sanxit, edixit, ad iudicia-
le tribunal spectantia, in quibus, id est vnum præcipuum,
quo, in quæstione, accusationéque in sacerdotes exercen-
da, maximè respici voluit, atque attendi, quinam essent ac-
cusatores, qui subscriptores, aut delatores, num suspe-
cti, num à fide alieni, num improbatae vitæ, num imbecil-
læ ad descendendum, in hunc accusationis campum, ætatis,

Quos omnes, ab hac iudiciali actione,
accusationéque, in personas sacras agitanda,
exclusit, submouitque, hoc sanciens modo.

Nemo fidei, noxiæ, aut malæ sectæ, aut externæ religionis
suspectus, ad accusandum sacerdotem, ad arcessendum, vl-
lo in criminali iudicio, sacratam personam, accedito,

neu recipitor, ^y ^y Ifiodorus
Inimico, in hanc quæstionis, accusationisq; , sacerdotalis ^{in primo to.}
agitationem, via non pateto. ^{concil.}

Vadimonio vllo sacerdotem hostis ne obstringito,
Itaque, omnis testificatio, omnisque testimonij dictio, quæ
in quæstione, actionéque omni, aduersum sacerdotes inten-
tata, agitur omni probitate,

omnisque sanctitate, & bona fide suffulcitor, omnisq; affe-
ctus mali, omnisque malæ suspicionis expers esto.

Si quid fit contra, quòd in ea re, fit, rescinditor, conuellitor,
nullum esto,

Hæc pauca sciuit hic Pótianus Pontifex, quo sublato, suc-
cessit Antherus, natione Græcus, sub tempora Maximini
Imperatoris, ab eodem impurissimo Imperatore Maximi-
no martyrij coronam suscipiens. Itaque cùm Romanã Ec-
clesiam rexisset, annos tres, mensem vnum, occubuit simul-
que vitam ac Pótificatum, quem gesserat summa cum pru-
dentia, posteris suis reliquit.

COMMENT. PONTIF.

Ab hoc, quasdam leges accepimus, atque in hodiernum usque diem retinuimus, qualis est isthæc, quam de translatione Pontificum, sedisque vnus, in alias mutatione, si id res poscat, vsusque, & Ecclesiæ necessitas, pertulit, ac conscripsit: hanc in sententiam.

Vnus quiuis homo, Pontificali, quapiam in prouincia, dignitate ornatus, ad alias Pótificias sedes, Pontificiæque antistitia, re ita exposcente, migrare potest.

Hanc migrationem, vsus, & necessitas fanorum, publicæque prouincialium, plebis scilicet, & populi, tum & cleri sacri, tum & templorum utilitas, tribuunt, permittunt, efficiunt.

Hæcque semper duo, in omni isto migrationum, aut translationum genere, videlicet rerum sacrarum?

Rerumque populi commoditas, vel necessitudo, intercedunt, huic negotio causam dant,

Hoc Præsulatum mutationis negotium conficiunt.

Hæc duo, si adsint, Episcopo cuius, suo ab Episcopatu, ad alias sacratas ædes, transire fas esto,

Ius licitumque censetur.

In omni hoc item migrationum negotio, quod efficiunt utilitas, vel necessitudo, Romani Pontificis super hæc suffragatio, accersitor,

Romani Pontificis assensus interuenit, interponitur.

Sanxit & is bonus Pótifex, præscripsitque, auctoritatē aliā, Reipublicæ Christianæ tum vtilem, tum ad augendam pietatem necessariam, sanxit enim, vti martyrum res, publicis a notariis, librariisque, huic sanctissimo negotio adlectis, describerentur, publicarenturque, quo nihil excogitari potuit melius, atque vtilius, vti scilicet, per id, haberent mortales, sibi que ante oculos proponerēt, quorum gloriosa excelsaq; facta imitarētur, Etenim si Salustius scribit, † Quintū maximum, Publium Scipionem, præterea ciuitatis Romanæ præclaros viros, ita dicere, cum maiorum imagines intuerentur, vehementissimè animum sibi ad virtutem accendi,

† in iugurtha.

scilicet non cæram illam, neque figuram, tãtam vim in sese habere, sed memoria rerũ gestarũ, eam flammã, egregiis viris, in pectore crescere, neque prius sedari, quã virtus eorum, flammam, atque gloriam adæquauerit: quãto ergo magis, ex memoria lectioneque, vitæ, & gloriosi interitus martyrum, par est, homines bonos, fortesque ad Christianam fortitudinem, subeundãque, pro Christo, & pro religione cuiusq; modi pericula, & subeũdos omnes labores, inflammari, atque eò magis, quod antiqui illi Romani, pro re caduca, mortalique elaborabãt, Christiani porrò homines, martyres imitando, pro immortalis, æternoque bono, vitam effundunt.

Igitur, egregiè benèque fecit hic Pontifex, qui hac de re legem præscripsit hunc in modum.

Martyrum gesta, posthac memoriæ mandantor, Literis insculpuntor, conscribuntor, eduntor, in acta referuntor,

Qui, p̄ Christo, fortiter mortẽ subiere, eorũ facta, mórisque, non obliterantor, neu obliuioni traduntor.

At per scripturam, oculis hominum proponuntor,

huic porrò scriptioni delectũ probi viri, sedulique, & diligentes notarij, executores, librarij, operam danto,^z

Obeunte Anthero, ad magnum Pótificatum diuinitus ferẽ accitur Fabianus, quum esset Christianus orbis, in anno salu-

lutis, ducentesimo tricesimo nono,^a

Hic Republicam gessit, annos tredecim, menses vnum & decem, vndecimque dies, & tãdem ad martyrium venit, necatus sub imperio Deciano, atque in Calisti cœmiterio, sepulturam est adsequutus,^b Quod autem dixi, eum diuinitus

ppemodũ, ad hoc summũ sacerdotiũ venisse, res quidẽ ita habet, sicuti, tradũt, Eusebius, & reliqui scriptores pótificiorum. Mortuo Anthero, cùm de creando nouo Pontifice, successorẽque in primatu rerũ sacrarũ adlegẽdo, ageretur, eãque de causa, in locũ comitiõrũ, cõuenisset populus, vt̄tum fiebat, mitterẽturque suffragia, ac pũctorum vocũque ratio, ac numerus ad calculũ supputaretur, nec conuenirent

^z Volater. lib. xxi. ii. in antropo.

^a Eusebius lib. vi. & xxix.

^b Volater. in antropo. lib. xxii.

omnes, in eandem causam, in idemque nomen candidati, huic præficiendi summo muneri, quin, uti assolet, unusquisque, quem vellet, sibi posceret, isque huic suffragaretur, alius in alium consentiret, essetque planè incertus comitorum finis, & exitus: ac res videretur ob dubias, inæqualisque, tum suffragationes, tum acclamationes populi, in concertationem aliquam, aut diuisionem, quo ad eam rem attinet, ferè eruptura, accidit fortè fortuna, uti Fabianus, tum, cum quibusdam familiaribus, ab agro rediens, in hunc locum incideret, cumque in comitatum, coetumque populi, descēdisset, visurus, quem tandem exitum, res esset habitura, quemue Pontificem summum in tanta discrepantia, & incertitudine populi, nactura Dei ecclesia, eaque de causa, sese in confertissimam turbam coniecisset, Narratur, pro certoque affirmatur, euenisse tunc magnum, diuinumque augurium, quod auspicia facēsque sacræ religionis, auspice quidem sanctissimo, & optimo Deo, huic optimo Fabiano, non modò portenderet, verum, & re ipsa, diuinitus attribueret, Nam ferunt tunc, columbam, coelitus, uti credere par est, demissam super densam turbam circunvolitasse, & tandè ad caput Fabiani, dilapsam, in eo astitisse, cōquiescēque capite, quod faustum, foelixque augurium, vel potius certum ac diuinum iudicium, ora illico omnium, in Fabianum conuertit, simulque totus populus, vna, æquaque voce, hunc esse conclamauit, quem manifesto summi Dei iudicio, summæ religioni, summæque sacrorum iurisdictioni, præesse, vellent omnes, atque communi suffragatione, refragante nemine, in suprema Petri sede, sibi peterent collocari, Id quod confestim tum factum est, & quod faustum, foelixque, & prosperum, toti Christianæ Reipublicæ, totique religioni foret, ad summum immissus est is Fabianus Pontificatum, Nemóque fuit, eo in populo, qui ex tali Pontificatu, qui huic homini, sic diuinitus obuensset, bona multa, magnaque, & toti sacro imperio, salubria non sperarit, sibi que, auspiciatò non sponderit, Nec sua, vltimum,

lum, spes fefellit, nec vanum item fuit, diuinũ illud signum, quin postea, ex actionibus apparuit, certo Dei iudicio, hæc omnia accidisse, Nam in primis, hic Pótifex, Ecclesiã religiofissimè rexit, suũque munus valde syncerè administrauit, præterea Rempublicam pluribus legibus, ad diuinas ceremonias, sacrorumque religionem & ritum pertinentibus, coluit, instituit & exornauit, populumque, ad bonos mores, & quidè in Politicis, atque in Oeconomicis, piè informauit, postremò, vt paulò suprã est visum, pro sua, hoc est, Christi doctrina, decora morte, atque gloriosissima affectus est, magnòque populi luctu, atque desyderio, occubuit in domino: porrò quæ ab eo feruntur exscripta, relataque in Canonum auctoritatem, sunt huiuscemodi,

Nempe primũ sic,

Die Iouis, qui proximè Pascha antecedit, quæ dies, est cœnæ domini, sanctum chrisma, quotannis renouator, benedictor, lustrator, consecrator[†] atque à sacerdotibus, suã in sacram adem, cõcreditumque sibi, & commissum templũ, defertor, portator, ibi, ad annum vnum, religiosissimè custoditor, & ad vsum cleri, & populi, reponitor, asseruator: porrò, antiquũ chrisma, quod anno, antè acto, sacro in vfu fuit, eadem ipsa Iouis sancti die, religiosissimè cremator, adoletor, incenditor, hæcque omnia magno cultu, sanctissimãque obseruatõe, tum, peragũtor, obeũtor, expediũtor,^d

Et hoc quidem caput legis, ad diuinas ceremonias, sanctissimãque sacrorum obseruationes planè attinet,

Quæ verò ad Politica, ciuilefque mores spectant, hæc sunt quæ sanxit,

Nemo quisquàm, consanguineam, cognatãque, ad quintum vsque cognationis gradum, sibi attinentem, in vxorem ducito, neu spondeto, neu coniugio vllò addicito,^e

Lex connubialis, quæ prohibitoria est, ad quintam vsque, in obliqua linea, sobolem, pertẽditor, producitor, protrahitor, denique omni ad quintas vsque cognationes, connubio, omni homini, interdictum planè esto.

[†] ca. literis.
de consec.
dist. iiii.

^d Volater.
lib. xxii. in
antropo. &
Platina in
Fabiano.

^e Platine in
Fabiano.

COMMENT. PONTIF.

Id tamen postea fuit correctum, & ad quartum deductum gradum, quemadmodum alicubi differuimus, hodieque, solum quartum gradum obseruamus: quod verò, ad forum respicit Iudiciale, fuit ab eo scitum, hanc in sententiam, Clericus, laicum hominem, ne accusato, neu antestator, neu vadimonio criminali abstringito, Laicus item, sacratū hominem, noxię vllius, non arcessito, neu postulado, neu criminofam vllā dicā inscribito, aut impingito, aut vadator. f.

f Gratianus
ca. sicut. ii.
quæst. vii.

Itaque, si quid sit contra, non recipitor,
non admittitor, non in acta refertor,

Omni enim, inter hasce personas, accusatione mutua, quæ-
sitioneque, subscriptione, ac delatione, volumus esse inter-
dictū, edicimusque, omne in tempus, Iubemus, Rogamus.
Id quoque vnum, quod hīc narratur, non est prætereundū,
istius scilicet pontificis tempore, heresim Nouatianam, cœ-
pisse in lucem proferri, multosque circunuenire, atque opi-
nionem mala inficere homines, Ea autem, ductum habuit, à
Nouatiano quodā, religionis deprauatore, cui, vt finis im-
poneretur, abiretque in rem malam, coactum fuit conciliū
vnum, quo in concilio, interfuere sexaginta Pontifices,
totidemque alij sacerdotes, qui hanc malam pestē, in Ec-
clesia, tum recēns natam, labefactarunt, s

g Platina in
Fabiano.

Aiunt etiam nonnulli, sub hunc Fabiani Pontificatum vi-
xisse Origenem, quanquā de hoc magna sit inter scripto-
res controuersia, nam quidam non referunt Origenem,
ad hæc tempora, quidam etiam, duos censent, eiusdem no-
minis fuisse Origenes, inter quos est Eusebius, cuius Euse-
bij opera, eo etiam nomine, à quodam Pontifice summo,
dānata, interdicitaq; fuere, quòd diceret ^hIs Pontifex, Euse-
bium, suis in operibus, Origeni nimis fauisse, & quorum de
causa damnatur ille Origenes: eum, alij, nescio cui Orige-
ni, ea ipsa, adscripsisse, ita vt ab omni heresi, omnique mala
secta & corrupta religione, Origenē illū magnum, is auctor
liberet: quum tamen constet, Origenem ipsum, in multis
aberrauisse, sensisseque perperam, cuius rei, sunt testes Hie-
ronymus, Augustinus, & alij Ecclesiastici doctores.

h Hæc habē-
tur in præfa-
tione Eccle-
siasticæ histo-
riæ scripta, à
beato Rhena-
no, qui etiam
ibi eum sum-
mum Pon-
tificem nomi-
nat, dicitque
gelasū fuisse

His Pontificibus successit Cornelius, cuius tempore & eodem Cornelio Romę Pontificatū gerente, & Cipriano apud Carthaginenses, procurationi sacra preposito, utroque, & vitę sanctitate, & eruditione, & sacrosancto magistratu venerando, suborta est quęstio, anno, à partu virginis, ducentesimo sexagesimo, quę multos diu torsit, magis tamen eos, qui Punicę partis erāt, viuebantque sub Cipriani regimine: ea autē fuit, essetne opere pretium eos, qui ab vniuersa Christianę Ecclesię cōsensione semel desciuissent, quos hæreticos vocamus, si postea resipiscerēt, sacro lauacro iterum ablui, & veluti candidatos, baptisterio, lustraliq; interpolatiōe baptismi, denuō purificari: disputatū fuit, ea de re, multos dies, atq; tādē Cipriano referente, in eāq; opinionē descēdēte, ab omnibus sacerdotibus Africanis, senatuscōsultū factū, eōq; cōclusum, hæreticos, velut priorē baptismū eiurassēt, oportere rebaptisari. Latini verò Antistites, frequentes ierunt in alia omnia, ideoq; de Cornelij, cæterorūmq; Præfulum Romanorū sententia, est tali Senatuscōsulto intercessum, sancitumq; inter Romanos, in antiqui iuris, institutiq; obseruatione permanendū esse, quo, cauebatur ita annuentibus Christianę curiæ patribus conscriptis, qui antea Rempublicam sacram tractarant, hæreticis satis esse, si post prauis dogmatis eiurationē, & ad bonę mentis redi- tionem, sacra manuum impositione benedicerētur, lustrareturq; & purgaretur, neque tamen ob huiusmodi cōtraria decreta, à pristina illa concordia & volūtate, qua vniti erāt Romani, & Africani sacerdotes, vel paululū quidem discessum est, nec vllā inter eos simultas ex ea re enata.

Cornelius iste, Pōtifex Maximus, sedit Pōtificia in sede, annos duos, mensesque item duos, & dies quatuor, Atq; imperante Decio Cæsare, mortē p̄ Christiana veritate, cōstanti fortique animo oppetiit, inter martyres relatus, quum dominicum gregem, scriptura bona, valdeque approbata, salubriter dum in terris fuit, pauisset, Erat enim vir doctrina egregia, literisq; multis imbutus, atque in studio rerū

Eusebius
l. b. vii. ca. ii.

K Eusebius
lib. vii. ca. iij

diuinarum, admodum exercitatus, cuius rei fidem faciunt hæc, scilicet, quod primum quãdiu vixit, fuit illi, viris cum doctis afsiduum commercium, vſusque intimæ familiaritatis, tum etiam, quod nonnulla ſcriptione, res ſacras excoluit, atque aliqua, eam in rationem, reliquit monumenta, Etenim Epistoſas quaſdam, ad Ciprianũ familiarem ſuum, atque ad plerõſque alios, de rebus diuinis, familiariter exarauit, Erat enim tum mos, ſicuti nũc fit de rebus humanis, iter fideles Chriſtõq; addictos homiẽs, mutuas de ſcriptura ſacra, cõſolationeq; Chriſtiana literas cõſcribi, quales ſunt Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, & reliquorum ſanctorum patrum, in id argumenti, contextæ diuinæ Epistoſe,¹ Itaque homo iſte Pontifex ſummus, talentum domini in terram non defodit, ſicuti fecerat ſeruus ille malus, de quo agitur in Euangelio, verũ, talentum illud ſibi creditum, tradidit fõneratõ, ex eõque, rem auxit, ac fecit lucrum magnum. Et tandem, cum pro illius talenti fructu, hoc eſt, pro dominici verbi propagatione, iubente tyranno, ad necem duceretur, talentum, Stephano, viro cuidam bono, cõmendauit, illiusque fidei, theſauros Eccleſiæ, nempe peculium pauperum, concredidit, & commiſit, vir ſanè dignus, cuius memoria, à pia poſteritate, coleretur, & obſeruetur, id quod ſanè factum eſt, Nam Lucina virgo, mulier proba, & religioſa, huic rei non defuit, nam & Pontificem, hunc ſanctiſſimum, mortuum piẽ luxit, piẽque ſuo in prædio, non procul à cõemiterio Caliſti, more ſuo, ſepeliuit. Noctu quidem, ppter metũ crudelium dominorũ, qui tum erãt in imperio, remque Chriſtianã, omni odio, omni maleficio, inceſſebãt: hæc item Lucina puella, multa alia, pietatis, atque ſingularis, in Chriſtianam religionem addiõtionis, præclara officia, perfuncta eſt, multaque in eam rationem, edidit exẽpla egregia, ſicuti alicubi eſt memoratũ, dictũq;: nẽpe vti virgo illa ſãcta, magna precũ cõtetiõe Corneliũ Põtificẽ exorarit, vti Pauli apoſtoli corpus, extra capenã portã, Oſtiẽſi via, quo in loco, vltimo fuerat, p̄ domino ſupplicio affectus

¹ Volater. in
antropo.

suo in agro, sibi habere liceret, atque illuc trāflatum, in parato, à se, eam ad rem, tumulo, religiose condere, & sepelire: utque etiam, post conditum à se D. Paulum, tantumdem in D. Petro fecerit, quem item, allatum, in vaticanum, suo in fundo reposuit estque ibi pio animo vtrique ab ea parentatum exolutaque iusta omnia. De vtroque quidem principe apostolorum, deque tota Christiana Republica, multis in rebus aliis, egregie semper, vti patet ex sermone historicorum, optimeque merita.^m Porro, in huius postea Cornelij pontificis locum, mortuo illo, sublectus est Lucius, qui aliqua promulgauit, quæ clericorum pudicitiam respiciunt, quorum meminit Gratianus.ⁿ

^m Polido.
virgil lib.
vi, cap, vlti-
mo.

ⁿ Gratia,
ca, ministri
altaris & ca.
clericus xvii
dist,

^o eusebius
li, vii, ca, iiii

^p Volateria
athopolog.

Deinde Stephanus pontifex, romanum sacerdotium adeptus est, ad annum, liberationis Christianæ ducētēsimū, quin quagesimum sextum, eoque annos duos, Romę, gesto, ut quidem habet, Eusebiana temporum ratio, & historia, mortem appetiit, ° At verò alij hæc aliter differunt, atque decidunt, toti illius pontificatui, annos tres adiiciētes, atque menses duos, & ipsum tandem, sub Valeriano imperatore, sanguinem, pro gloria domini, animamque effudisse, pronuntiant, p vt vt res habeat, cōstat eum, in Calisti publico Mausolæo, cum aliis, repositum fuisse, Hic, (aiunt) veteribus Mosibus, hebræorumque ceremoniis addictior, eas, quod attinet, ad rationem vestium sacrarum, sacerdotalium ornamentorum in Christianum vsū pio tamen & sancto modo adhibito reuocauit, sciuitque, vti earum rerum mos antiquus, & modus, in ecclesia, templis, cellis, fanis, obseruaretur, atque retineretur, utque vestiaria, illa in causam vêtura rerū diuinarum, sacrarentur, benedicerētur, numinique addicerentur, tum & dicarentur, & pia inauguratione lustrarentur, ita vt, exuta humana, prophanaque qualitate, diuinam atque sacratam prorsus induerent, & efficerentur religiosa, hisce de rebus omnibus, hanc eo modo auctoritatem perscribens, Vestis sacerdotalis, quæ in vsū venit rerum diuinarum, sacrator, dedicator: Altarium ornamenta, aulæa, mappæ,

mantilia, & conopæa, tum & ipsæ umbellæ, reliquaque huiusmodi, rerum diuinarum, additionis, operæque, futura, religioni deuouentor, dicantor, lustrantor, & sacra in quaque æde, hunc ad usum, hancque in diuinam rationem sacrata, dicata, asseruantor, seponuntor, ac soli causæ addicuntor tēplorum, Ad alias porrò ne transferuntor, neu prophanātor neu polluantor, Quin sacerdotibus ministris, & sacrorum initiatis mancipiis, prout, cuiusque functionis, tulerit usus, vestes illæ, sacratæ, ornatus illi benedictiōe lustratidicati assignātor tradūtor, cōmēdantor, porrò sacerdotes, reliquiq; serui sacrorum, id genus sacrorum habituum, sacris operaturi, sese induuntor, eoque modo, altaribus admouentor.

Verū, quando quidem, in enarrando huiusce Stephanipōtificis, actorum capite, hunc in locum, incidimus, qui locus explicat, vnde sacrorum vestiariorum, sacrorumque altariū & dicatorum ornamentorum cœperit origo, à quo sit instituta, à quo sit in usum Christianum deducta, à quo denique sit primū lege sancita, nempe, ab hoc Stephano, pontifice summo, qui pontifex summus, cum retrò longè ante actis seculis, initioque ecclesiæ enascētis, res diuina à sacerdote, suū quotidianum, & ad omnes usus paratum vestitū induto fieri soleret, nihilque adiecitium, aut super positum vel indutum apponi, v sus recepisset, hanc diuini ornatus ceremoniā ab hebræis acceptam tandem primus, quoties fieret tale sacrum, vel alioqui litaretur, induxit, inductamq; voluit omnibus in templis, omni à sacerdote obseruari, constituitque quam ratione, vestimenta illa, & altarium sacra, religioni adscriberentur, atque eo, quo supra est visum, modo, dicarentur, consecrarentur, & vti, ad litandum, faciendumque hostia, & eucharistia sancta parata essent, ac vbique, sacris in cellis, præsentia sciuit: quādo quidem igitur, huc de sacro scilicet, apparatu, in sacro missæ adhibendo, nos traxit, hic locus præsens, continuataque ordinis series, & materies ad Stephanum relata, nos non etiam pigebit, cætera, que hanc ad rem pertinet, hoc est, religiosam sacri missæ apparationē instituit, ex orationis accommodata progressione, sumatū huc de-

q Polido:
lib. vi. ca. xii

ducere, & eò magis, ad id faciendú iuitamur, q̄ quū sæpe aliàs hoc in tractatu, quæ a quoq; p̄tifice, ad missæ sacrû, adhibita fuerit, & appolita, tū verború tū rerú solènia, vt quisq;, de his incidit locus, recésuerimus, nō sit abs re, totú hîc tãti sacrificii missæ, tãq; diuinę litationis, corpus, quodq; modo, sit in hûc, quē nunc videmus ritû, piè cōstructû, & à diuersis sūmis viris, & vt cuiq; sua suggerebat de supnis, data, ingenij & doctrinæ gratia, cōsūtû, p̄ quãdã veluti epitomẽ adserere, ac cōmemorare: nã tametî res vulgata est, & quotidiana, tamen, quia ab ea p̄det sacrorú ius religionisq;, qua nûc vtimur, fûdamētû, nō tãdere debet Christianû scriptorẽ, illius initia, autus, p̄gressus, tū repetere tū sepiùs iculcare, neq; itẽ taliũ rerú lectionẽ, tametî crebrã, & triuiã, christianus lector debet fastidire. Igitur ad rẽ venio, dicoq; primû, de loco, quo in loco, tale missæ sacrum fieri par est, nempe, qui, qualis, quantus is esse debeat, quomodo benedictus, quomodo augustus, sacer sanctus, quomodo religiosus fieri, quomodo in templorum rationem, cellarumque causam sacrarum, per dicationẽ lustrationẽ, & piã inagurationem, deduci, quæ omnia, satis quidem, pro hoc loco, in Calisti vita, sunt à nobis, paulò ante, delibata, cum scilicet ibi disseribamus de prima templorú ædificatione, primaque eorúde, ad vsû syncerę religionis Christi; & factõrú addictionis, lustrica attributione, benedictioneq;, ad faciendã missæ & piarú p̄cũ litationũq; sacra, vtq; Iacobus apostolus, hûc olimmorẽ, ædẽ scilicet sacrã, in id rei habèdi, inuexerit, institueritq; in vrbe Hierosolymitana, tū & Mathæus apud æthiõpas, & Bartholomeus in citeriore India, & Andraas in regione Scitarú, tãtũdẽ fecerint, deoq; sũmo, sacra, & dicata fana crexerit, ac demũ, quemadmodũ pius p̄tífex romanus, lógo p̄st tẽpore, in hãc rẽ incubuerit, & dũ agebatur, ãnus domini circiter cẽtesimus, & quinquagesimus balneas nouatij, sitas patritio in vico í eã rationẽ cõuerterit, christoq; addixerit postremò, quomodo Higinius primũ, quũ gereret sũmũ in vrbe roma p̄tíficatũ, auctor fuerit id lege faciendũ, cõstituendũq; vti tẽpla de cãterò sacrarẽtur fieretq; per benedictionẽ religiosa, ac Calistus postea, hãc piã

legem, rogationemque insistens, ædem diuæ virgini matri, tum solenniter vouerit, tum solenniter extruxerit, hæc quidem omnia, sunt à nobis ibidem explicata, ex quibus, factis de loco, quo in loco, missæ sacrum peragitur, deque loci eius institutione, qualitate, ornamento, quantitate, ratione, pro instituta materia, liquere potest. Ad reliqua veniendum, scilicet ad aras primum, & altaria, quæ in sacra quaque æde, primæ sunt partes, cõstructionesque potiores, nempe, qui eas primus instituerit, formarit, coagmentarit, & ad diuinum cultum retulerit, vndeque nobis harum obseruatio, mos, vsus, modus, & ad rem diuinam, religiosa applicatio, Ergo pro hoc loco, breuiter habetote, ararum & altariũ inuentio- nem, deoque, & religioni, addictionem. Noe, veteri patriar- chæ, adscribi, nam legitur, sacra in historia hominem illum, altare primum exædificasse, superque eo altari, omnipoten- ti deo litasse, holocaustum representasse, hostias multas ma- ctasse, & sacrificium amplum fecisse Domino, de quo legi potest, Genesis locus huic addictus rei, qui locus factum id- fufius recenset. Allata igitur ararum & altarium inuentio- ne, quæ à Noe, ad rem diuinam instituta, ad posteros, dein, per continuatam religionis seriem, emanauit, iuxta suum cu- iusque gentis ritum, pium quidem, qualis est Christianorũ, populique dei, itemque falsum, qualis fuit quoad aras & a- lia vana sacrificia, gentium exterarum, agitatur consequen- ter, de ipsorum altarium exornatione, apparationeque & cultura, hanc ergo culturam, primumque & potissimum ap- paratum, Bonifacio tertio, attribuunt multi (de his quæ post domini resurrectionem contigere loquor, non de his quæ in veteri testamento contigerunt) Nam is fuit, qui legem sciuit, qua lege, altaria linteis candidis, pannisque ex puro contextis lino, adoperiri fuit iussum, Porrò cætera, nempe, aulae, & conopæa, omneque genus sacrorum vestiariorum huic destinatum, sacrorum operationi, quomodo, & vnde Stephanus inuexerit templisque adhibuerit, & sacerdotes rem diuinam facturos, vti voluerit, atque ea omnia iusserit

Ca, taberna- culum ca, qualiter de consec, dist,

sacrari, paulò supra est explanatum, Sequuntur vasa, Altera
 pars sacròrum missæ, potissima, quibus in vasis, principem
 locum, calices obtinent, vt potè, in queis, consecratur, confi-
 citurque sanguis domini, hos porrò calices, ligneos, initio
 factos esse, positum est, dum scilicet pauper adhuc esset, nec re-
 rum admodum potes ecclesia. Venit dein Zepherinus, qui quum
 esset pontifex summus, tametsi, non valde abundans, tamen
 magna ratione, sicuti alicubi iam est dictum incitatus, hæc di-
 uina pocula sacrosanctosque calices tanti mysterij comple-
 tentes, non quidem ex ligno, at ex vitro iussit confici, po-
 stea demum, Zepherini^a decreto, quatenus de vitro loquitur
 antiquato, res per cõcilia, Triburense, & Remense, ad aurum,
 argentum, stannum, pretiosissima omnium metallorum, dedu-
 cta est, abolito planè hoc in sacro poculorum genere, vsu li-
 gni vel vitrorum, quem morem, sicuti in actis Zepherini, fu-
 tus est nobis, hac de omni re, disputatum, hodie retinemus,
 quin & gemmas saphyros, margaritas, vniones & id genus,
 lapidum pretiosorum, pro sua cuiusque ecclesiæ opulentia,
 addimus, affabreque & perpolite vt tantam rem, quæ quidè
 tam magnæ rei receptus est, piè decet, cælamus, ac exorna-
 mus. Accedunt nunc linteola in quæ dominicum corpus, dũ
 fit sacrificium, demittitur, quæque item pars habentur, hu-
 iusce mysterij ceremoniarum, hæc autem, iam retulimus, ius-
 sum, ne ex alio, quam purissimo, & quidem bysino lino,
 contexerentur ferrenturque ad altaria, atque id factum, ex
 Xisti pontificis romani instituto, cuius in id rei, scitum, con-
 sultumque, nominatim apposuimus & hætenus quidè, de par-
 tibus exteriorum rerum quæ in hocce sacrosancto missæ sacrum piis
 religiosisque ceremoniis fuere adhibita, queisque ad hæc
 vsque vtimur tempora, satis iam dictum, relinquatur modò
 vt de partibus quoque quæ magis internæ censentur, ma-
 gisque ad rem facere, nepe, de orationibus, precumque, & litatio-
 nis modo, tum & de occurrunt, symbolorum, responsorum versuum
 psalmodiarum, omniumque tanti sacrificij, harmoniæ & coagmenta-
 tionis ratione, quæ suis locis, variè sparsimus, dũ enarramus

a Ca. vasa.
 de consec.
 dist. i.

Pontificum acta, hîc, in vnum, à nobis, epilogi instar, repetatur ac reconcinnentur, nam non minùs vtile est, hæc scire, habere que quòpiam congesta, vnde, ad memoriam, parata esse queant, quam reliquas partes nosse, ceremoniarum exteriorum, puta templorum, altarium, & ornamentorum, de quibus facta est superior pars epitomes. Ergo, satis liquet, planùque est, Petrum primum omnium apostolorum, hoc sacrificium, coenamque domini, pure nudeque ac simplici modo peregrisse, nulla adhibita ceremoniarum ratione nisi earum quæ in actorù libro continetur, nam tum vsus altarù nondum fuerat cogitatus: duntaxat, Christi institutione ritumque, sicuti acceperat, videratque celebrari suo a domino, vna cum reliquis apostolis, apparet hac in re diuina facienda, eum fuisse in sequutum, neque aliunde quicquam externum, neque etiam internum aliquid præter ea quæ sùt in actis, hoc in sacratum negotium asciiuisse, tantùm post consecrationem, inferri continuò ab eo solitam dominicam orationem, crebròque ab his, qui aderant, repetitam, & piarum precum modo, pronuntiatam, At Iacobus, hierosolymarum antistes, hoc sacrosanctum coenæ Christi, & sacrificij diuini mysterium, multa consequenti deinceps tempore orationum precumque adiectione auxit & exornauit, ad excolendas pias hominum mentes erat enim vir, noctu, diuque in orando assiduus, & precati onum studio addictissimus. Celestinus postea, hunc psalmum, (Iudica me deus) huc adduxit, voluitque in præfatione huiusce sacri missæ, accessio neque ad altaria, à sacerdote, ad aras accessuro, pronuntiarî, quem morem sequuntur hodie sodales Franciscani, & reliquæ, id genus, religiosæ familiæ, religiosique patres. Damasus, confessionem, quæ dicitur à sacerdote, ante aras astante nõdùque altaribus admoto, huic adiecit ministerio. Gregorius, piã precem, quæ à sacerdote, dũ post introductrices præfationes, aris est admotus, instar antiphoniæ oecinitur, idq; ad dextrum altaris latus, huic missæ litationi adiunxit, Tum & sciuit, vtî nouies repetatur, hæc diuina verborum

formula, quę sic habet, Kirie eleison & cętera. Telephorus hymnum, cuius, sic contextus habet Gloria in excelsis deo, huic sacro addidit, qui hymnus vocatur à pio sacerdotum coetu concentus angelorum, vt habetur, in eorum missali volumine. Et constat quidem, ex sacra scriptura, oden hanc sanctam, canticunque diuinum, angelos in natiuitate domini concinuisse. Hieronymus, euangelium, & epistolam, secundum religiosam dierum obseruationem, huc contulit fecitque in eo operępretium magnum, Nam hæ duę, & cęneę corporis domini celebratio sunt totius, misterij, partes maximę, & a quibus, reliqua pendent. Adiunxit item hanc in rationem Anastasius vti quum recitaretur, harum rerum diuina lectio; omnis qui in sacro interesset populus, staret, stansque isthęc, quę pronuntiarentur, attentę audiret, respiceretq; ad diuinã gratiã, & suę fidei fũdamenta agnosceret. Anastasius, primus omnium, hoc ad sacrum missę retulit, vocę, hebreã (Alleluia) cuius significationę, interpretantur, Hieronymus, Origenes & Iustinus martyr. Symboli cantio, atque religiosa recitatio, Nicęno conuentui, accepta fertur vbi primũ illa fuit instituta, aduersus Arrium, & reliquos homines peruerse & infamatę eruditionis, dein, ex Marci pontificis decreto primo, ad hanc rem diuinam trãslata fuit scitũq; vt ea, festis diebus à sacro clero, post euangelium ocineretur, vel à sacerdote, priuatim rem diuinã faciente, sub missę recitaretur, quò semper præ oculis homines haberent suę fidei, suęque religionis instituta. Nam id symbolum, cę omnia, planę complectitur, Porrò hymnos, & versiculos respõsaque & antiphonias, aliquot, pias, ac precum, litationũque collectanea, & epitomata, que hoc in sacrum missę crebrò interuiciuntur, Gelasius cõtexit, Quòd thus adoleatur incendaturque, & ex acerra mittatur exhalandum ad altaria Leonis tertij actio est, factaq; institutio, & pscripta auctoritas, ab Aaronis, sumi apud Mosẽ dei sacerdotis, pscriptione itęq; imitatiõẽ, ductũ habēs, Nã is Aarõ, sicuti habetur in exodo ad aras thure litauit, eoq; incẽso diuinũ placauit numẽ.

Ad hæc verba, (Sanctus, sanctus dominus, deus sabbaoth.) à Xisto sunt huc allata, sicuti in eius actis est enarratum, vbi etiam posita est eorum verborum enucleatio. Harum ite vocum, præclarum contextum, (Te igitur, & cetera,) Gelasius postea huic dedit diuino missæ muneri. Sic deinde, & Alexâder huiusce nominis primus in hanc religiosam missam religiosa hæc quoque verba erogauit (Qui pridie quâ patere tur, & cetera) atque ipsa, sacro sancto canoni attexuit, sicuti dictû est, in ipsius scitis. Peracto demum canone, pax dicitur & offertur, tumque, hoc pacis insigne, osculantur, Sacerdos ministri, populus, Hæc porro pacis solennia, huc attulerunt, illustrissimi patres, Innocentius primus, tum & Leo secundus ille quidem pacis osculationem, ad sacerdotem primus inuexit, qua osculatione, significatur communis concordia, à sacerdote Christianis, hoc signo indicenda: hic verò, nempe Leo secundus, hanc quoque pacis osculationem, astanti, populo, iussit, hisce in sacris, tribui & sigillatim adferri, quò magis ac magis immitteretur, in pectus eorû, mutua volûtatis, mutuaq; beneuolentiæ coniunctio, neu quid simultatum, aut odij nati, vel nascituri, ad medullas eorum, animumque adhæresceret, at exemplo Christi, eiusq; præceptione, sese inter se, amarent, & siquid quandoque intercessisset offensæ, id ipsum inuicem condonarent: hæc est osculandæ offerendæque pacis, hoc in sacro, pia interpretatio, a piis missæ quibusdam expositoribus, eo pacto relata, & concinnata, Postremò peracto sacro, mos inoleuit, populum a sacerdote, altaribus adhuc admoto, per pacis insigne, dextra manu, super eum, circumlata, circumductaque, crucis in modum, benedictione sacra lustrari, atque signari: qui mos acceptus est vt quorundam fert sententia ab antiquis bonis hebræis, quorum sacro in libro, legitur, puta leuitico, sacerdotem Aaronem, absoluto sacrificio, populo benedixisse, ista omnia ex Gratiano, Eusebio, bibliothecario. Paulo diacono, Damalo, Rabano, Platina, Polidoro virgilio, Volaterrano, desumpta sunt, & ex variis illorum locis excepta.

Alexander centesimo vndecimo anno^a, qui summum Episcopatum sextus obtinuit, præcepit aquam, vino in altaris sacramento admisceri, ^b vt habet Ecclesiastici quidam scriptores. Extat nunc etiam, sacrum missæ solene, quo in Græcia, vsus est, vir ille magnus, Diuus Ioannes Chrysostomus, Habetur quoque, in historia Indica recentium scriptorum, modus peragendi id sacrum apud Aethiopas Indos degentes sub ditione Pretiiani, Christiani Imperatoris,

Quæ omnia vulgaria quidē, & passim cuique obuia, atque hac in mea commetatione, in scitis recensendis Pōtificum, variis in locis aspersa, huc, ob à me suprapositam causam, collectim, confertimque sunt reposita, à doctoribus sacrae scripturæ, & auctoribus Pōtificiorū, deprompta concinnataque hanc in summā. † Hoc Stephano sublato, Xistus secūdus, Atheniensis id muneris honorisque consequitur, ^c qui tempore Decij & Valeriani Cæsarum in Ecclesia Dei, pro potestate rem gessit, & plurimas sanè leges cōdidit, & quidem ad negotium nostrum attinentes, maximè super iurisdictione Ecclesiastica, sed quæ tamen sunt ferè similes, earū legum, quas paulò antè protulimus scitas, ab his Pontificibus, qui ante eum in imperio rerum, Christiano cœtui præfuere, quales sunt hæ quæ sequuntur, à superioribus quidem Pontificibus, in eandem, vt diximus, propemodū sententiam conscriptæ: edidit nempe, vti Episcoporum accusatio, apud collegas Episcopos, qui eidem attributi essent vel metropoli vel prouinciæ, quos dicimus comprouinciales, inchoaretur, conflaretur, exerceretur: nihil tamen in ea re diffiniretur, inconsulto Romano Antistite: ^d quod verò ad clericos pertinet, statuit, vt si quis eorum ab Archiepiscopis grauaretur, liceret eis, apud primates dioeceseos, vel penes summum vniuersalis Apostolicæ Ecclesiæ principē iudicari, ^e constituit præterea ne Sacerdotes aut Leuitæ, sacra veste nisi in sacro loco vterentur: postremo dum is ad supplicium traheretur, Laurentio thesaurum pauperibus dispensandum tradidit: ^f Eo dehinc mortuo, summa religiosi

a Ireneus li. iii. cap. iii.
b ca. sufficit de consec. dist. ii. & ca. aqua, iii. dist.

Hæc omnia satis confirmasse videtur canon, ecclesiasticarū, xi. dist. c. Euseb. lib. vii. ca. iiii.

d ca. accusatus. lii. quæ. vi.

e ca. si quis. putauerit. ii. quest. vi.

f Volater. Sabellic.

g ca. eccle-
fia xlii. que-
stione. i.

imperij & Pontificij fuit penes Dionysium, qui vigesimū sextum gessit Pontificatum, tempore Galieni Augusti, hic presbyteris, ædes, sacrāsque Ecclesias assignauit, partitūsq; est, inter eos, parccias, & coemiteria limitibus, tum & vnus cuiusque iurisdictionem finibus terminoque circūscripsit, volens, vti Episcopi, Pontifices, Sacerdotes, in sua quisque præfectura, & ditione, redditus, decimationemque colligerent, plebēque regerēt, Ecclesiastica munia capeferent, Eo defuncto, Rempublicam sacram administrauit Fœlix, cuius plarāque narrantur consulta, quæ ad Episcoporum, cæterarūque personarum sacris deuotarum, accusationē exostulationēque referuntur, de quibus omnibus, veluti de his quæ fuerant iam à superioribus Romanis Pontificibus sancita, quoniam alibi mentionem fecimus, superuacaneum duxi, iterum meminisse, quare illa in præsens tēpus, prorsus omitto.

g ca. eccle-
fia xlii. que-
stione. i.

h euseb. lib.
vii. ca. xxiii.
& sequen.

Hic item Fœlix Pontifex maximus salubri consilio & insigni pietate synodum magnā, Pontificum, Antistitum, Sacerdotum à Dionysio primū cœptam, h curauit Antiochie suis cū decretis perfici & absolui, ob publicā communis boni consultationem, in qua Synodi congregatione, mala dogmata, noua & mala pessum irēt, & fides ac religio corroboretur suisque columnis, nempe iustitia, & bonapiaque persuasione, nihil corruptum, nihil nouū, nihil deprauatum, nihil denique ab Ecclesiæ scitis abhorrēs redolente inniteretur: nam tum, hoc est, quum iste Fœlix, gubernabat habenas Romani Pontificatus, iterum obrepere incipiebat secta Ebionitarum, itēque heresis improbi Arthemonis, ab improbiore homine Paulo Samofetano

Hic etiā error fuerat co-
riochi, quem
cōsultauit ob-
trinitique Io-
annes euāge-
eusebius. &
Hieronymus

Præsule Antiocheno, in lucem relata, in vsumque reuocata malorum hominū, Is enim Paulus, mala mente, maloque animo, vt Ecclesiæ Dei turbas daret, peruerterētque plebē, & populū Christianū, asserebat, cum Ebionitis, Arthemonis, & reliquis sociis, falsò quidē, filium Dei, seruatorem nostrum non de cœlis, à patre Deo descendisse, sed duntaxat

Christum à Maria, in terris, ortū fuisse. vnde sequebatur, vt is ante Mariam parentē suā minimè extitisset, neque à Deo patre, æternū verbū, immortalisque sermo genitus fuisset, Contra doctrinam Ioannis Euāgelistæ, aientis, In principio erat verbum, hoc est, Dei filius. Cōtra item testificationem ipsius Christi, de se ita loquentis, antequam Ab raham fieret, ego sum, scilicet ab æternitate Deus filius, à Deo patre progenitus: denique contra solum Apostolorum, prolatum approbatūque Nicæno in concilio magno, vt igitur, hæc mala opinio ab hoc Paulo rursus emissa funditus tolleretur, anno ducentesimo septuagesimo quarto, dedit operam hic Fœlix, vt conuentus in Ecclesia perageretur, quo in conuentu hanc ad rem, sic fuit perscriptum.

Ebionitarum imprimis error pessum ito,
Arthemonis hæresis extirpator, conuellitor,
Pauli Samosetani Antistitis Antiocheni, horum errorum
successoris, & assertoris deprauata religio, corrupta fides,
obteritor, proscinditor in malam rem abito.

Hic item Fœlix, super altarium consecratione, superque templorum dedicatione quæ ob vetustatem ruebant, plurima sanxit,^h

Cæterum cum è vita demigrasset, Romano sacrorum Antistitio præfectus est Euthicianus, qui Ecclesiam Dei rexit, Aureliano Cæsare, Romanū imperiū tenente: breui tamē tempore, nō amplius enim anno & mēse in re Christiana ius dixit, & tamē, diebus his paucis, quibus præfuit rerū summe, multa edidit consulta, quæ tametsi ad sacerdotiorum causam, materiæue directò non pertineant, habent tamen, cum eis, aliquid commune, & coniunctum, quod mihi in præfentiarum sicuti nec superiora minimè videtur prætereundum, si enim ad sacerdotia vt dixi, præcipuè non referuntur, ad eos tamen spectant, qui Sacerdotiis præficiuntur, nam cum in eo genere hominum, integritatem, & continentiam, singularém que innocentiam, ac vitæ sanctitatem inesse oporteat, debeantque clerici omnes, nō solū vitio &

h ca. solēnitates de cōse. dist. j. i Euseb. lib. vii. ca. xxii.

crimine, sed etiam vitij, criminis que suspicionem carere, is eorum famæ optimè consuluit, noluit enim eos, à quouis, vel accusatore vel testimonio, famosæ libello, p̄miscuè impeti posse, sed ab ea re, hoc est, ab accusandis, testimoniis præmendis, sacri ordinis hominibus infames viros & sacrilegos, nominatim submouit, ^k Tum sanxit, vt antequàm accusator posset in clericum reum, accusatoriè dicere, iudicium cum eo subscriberet, seseque talionis eo nomine alligaret, ac interea paribus custodiis ambo asseruaretur, ^l idque fecit prouidus ille Põtifex ne spe impunitatis, (quæ maxima vt inquit Cicero est illecebra peccandi) ^m mendacij scycophantandi effrånã indomitãque licentiam maligni homines sibi permitterent,

K ca. nulli. iii. quæst. iij

l ca. quisquis ii. quæst. viij

m In Orat. pro Milo.

n ca. statutus. xx. quæstione ij.

Episcoporum enim & Antistitum, vt plurimum quibus subsunt moniales & Abbatissæ, id

munus est. o Euseb. lib. vii. ca. xxvii.

p ca. paganus. ii. quæstione. vii.

q ca. episcopis suis rebus. iij. quæstione. vii.

r Euseb. lib. vii. ca. xxvi

Addidit, & legem, in causa virginum Deo, ex voto addictarum, quam hîc quoque subiungam, nempe, ne liceret Antistitæ, aut Abbatissæ, virginem aut viduam, sacro velo obtegere, ⁿ quæ quidem canonum sanctiones, fuere postea renouatæ, à Papa Caio illius successore, ^o totidemq; ferè verbis, aut sententiis repetitæ. Qui Caius continuato ordine Euthiciano successit, ac quemadmodum Euthicianus, sacrilegos infamesque homines repulit ab accusatione clericorum, ita is quoque paganos hæreticosque, id est, externæ vel deprauatæ religioni addictos, ab huiusmodi forësi bus accusationum negotiis remouit, ^p atque, vt ordo iudiciorum seruetur, noluit ea iudicia, in quibus, sacratæ personæ alicuius criminis deferrentur, ab spoliatione inchoari, sed sanxit, vt actor, si ei, ex re videretur, actionem in ea re, intenderet, & ab ea, intentionem suam auspicaretur. ^q

Cum Caius animam edidisset, ad Romanum pontificatum accitus est Marcellinus, tuncque temporis, Diocletianus & Maximianus præfuerunt Romano imperio, ^r

Qui quidem imperatores duo: seuè nimis & iniquè in Christianos animaduertere, atque aded in eos iniuriæ fuere, vt inusquam legatur maior aut infidiosior Christiani nominis affi-

afflictatio, nec grauior cruciatuum omnis generis excogitatio, quibus, passim indictaque causa, subdebantur religionis nostræ professores, quæ religio vsque adeo antea creuerat, tantamque sub ea ferè tempora, quibus hi duo Cæsares, imperio potiti sunt, cœperat magnitudinem, vti ea nec dici satis nec scribi abude queat, nam in vniuersum ferè orbem, longè latèque fuerat peruagata, id quod facillè intelligi potest, cum multi paulò antè, Imperatores, publicis Romanorum magistratibus, hisque etiam, quibus inerat iuris dicendi potestas, iam tum præponerent Christianos, & liceret (de eorumdem imperatorum indulgentia, vel etiam edicto super ea re nominatim cauto) Christianis ipsis, de Iesu christo, nõ aliter ^f sentire, atque de optimo, & maximo numine ^f summaque & cœlesti diuinitate, idque in apertum profertur: tum & officio, ministerio, opere, atque munere fungere: quod ad hominem ^t verè vel absolutè christianum pertinet: cuius rei fidem adferunt Dorotheus & Gargonius, qui licet essent ambo christianæ libertatis fidelissimi assertores eiusdemque propugnatores acerrimi, valebant tamen apud imperatores exterarum gentium superstitioni deditos, summa gratia. ^v Sed Diocletiano tum summa rerum præposito, Christiani nominis foelicitas penitus est euerfa, is enim homo, anno imperij sui nono, in omnes vbique christianos se uire cœpit, atque immanissima crudelitatis exempla edere, ita, vt parùm abfuerit, quin omnia nostratia sint tum concussa, ni huic rei occurrisset, summi dei immensa bonitas: toto enim incumbens ille malus vir animo, vti nostra religio radicitus tolleretur, deleretur, ac ex mentibus hominũ euelleretur, imprimis christianos affecit omni genere supplicij, dani, ignominij, vinculis, & morte multauit, tum, vt nihil nõ impotentis furoris, in eos euomeret, edictum proposuit, sciuit, promulgauit, ^x cuius edicti quinque feruntur capita, quorum hoc primum: Vti omnia Christianorum templa, exciderentur, complanarentur, solo æquaretur: alterum, vti libri omnes, in quibus aliquid de Chri-

^f tertulianus
in apologeti
co.

^t Euseb. lib.
8. cap. 7.

^v Euseb. lib.
8. cap. primo

^x Euseb. lib.
viii. cap. 2.

stiano nomine, aut lege contineretur, igni donarentur. Tum tertium, vt si qui horum essent, qui Christianam religionem profiterentur vlli præfecti publico officio, eo protinus officio, dignitate, atque magistratu spoliarentur: Postremum, vt priuati omnes, ignominiosè vitam agerent, infamia, probro, dedecore, vulgò notati: his quatuor capitibus nefarijs, Paulò post addidit quintum, scilicet, vt christianorum episcopi, pontifices, administri, cæteraque id genus, potestates, quum a superioribus imperatoribus permissum esset, christianis, magisteria inter se se exercere^y, in teterrimum carcerem abriperentur: Et tamen, in tanta temporum iniquitate, fuere adhuc adiuuante deo multi probi homines, qui diuino zelo inflammati, religioni nostræ non defuerunt, quales narrantur, Antiochię Dorotheus, & Thiranus: apud Laodicęam verò Eusebius Alexandrinus,^z qui in ea vrbe, post Socratem prefuit ecclesiæ, ij omnes viri fortissimi, atque sanctissimi, spretis tyrannorum comminationibus, & pro nihilo ducentes, imperatorum edicta, quæ vitam Christianis interminabantur, non desisterunt a præconio euangelico, Acciditque tum factum non prætermittendum silentio, quod ita narratur, Marcellinum scilicet Romanum Pontificem, ad altaria idolorum, ab isto Diocletiano, de quo nunc incidit mētio, appellatum, pertractumque fuisse, atque ibidem, impetu, vi, metu, aut quauis alia fraude perpulsum, diis Romanorum; hoc est, impuris atque infidis dæmonibus, thure, litasse, eos sacro honore dignatum, qua peracta indignitate, quum vehementer seuerèque postmodum idem Pontifex argueretur, in conuentu trecentorum Episcoporum, in vrbe Sueffana (quæ teste Plinio ciuitas est Cápantiæ^a mediterranea) eo nomine conuocatorum, ille primò factum id confidenter pernegare, deinde, cùm se vidisset multis testibus euictum, manifesto teneri crimine, illud planè cōfessus est, tanta tamen animi ægritudine, atque poenitentia, vt ignauiam suam, pusillumque animum vehementer pertæ-

^y Plinius ad Traianum.

^z Euseb. lib. vii. ca. xviii

^a Plinius li. iii. ca. viii.

d ca. clericū
11. quest. 7.

ac iuris scientissimus, causas Sacerdotum hominum, Lai-
cis & prophanis, vlla de causa, committi, ^d id quod illi,
cum prioribus Pontificibus Romanis, commune fuit, qui
multa, hac in re, promulgarant edicta, ita, vt, quæ iste
Pontifex, sciuerit, edixerit, ea omnia sunt penè, cùm su-
perioribus vniufmodi, ob idque, illorum prolixiori nar-
ratu, in præfenti supersedeo, dicam tantùm vnum, quod
ipse addidit de suo prioribusque canonum sanctionibus,
iam promulgatis apposuit, in eam conscriptū sententiam,
vti scilicet Episcopis, vniuersale Episcoporum conci-
lium accire, inirèque, ac peragere, liberum non esset, ci-
tra Apostolicæ sedis auctoritatem ^e neu permissum Episco-
pis esset, vllum episcoporum, qui pontificem Romanum
appellasset, condemnare, inconsulto eodem, ad quem reus
prouocasset, Romano Pontifice, ac nisi ipse Romanus
Pontifex, auctoritatem suam, decretum, ac sententiam,
ea in re, nominatim interposuisset: ^f Is tandem Marcel-
lus dum gnauiter gerit, & perficit ea, quæ ad Christianif-
mum pertinent, iussu Maximini Cæsaris, qui crudelita-
te in nos, non inferior Diocletiano fuit, in teterrimum
carcerem coniectus, animam edidit: Marcello supremum
diem obeunte, ad principem sacratūque hunc magi-
stratum assumptus est Eusebius, qui etiam tempore Con-
stantini Cæsaris, egit rem Christianam, multaque san-
xit, ac edixit, sed quæ sunt ferè omnia, eiusdem gene-
ris, & in eandem, quæ superiora, sententiam, conscri-
pta: nam quemadmodum lata est lex á Stephano, Pon-
tificem Romano, ^g qui longè ante istum, rem Christia-
num administravit, qua sancitum, nullum Episcopum
qui rebus suis, fortunisue spoliatus esset, atque sacer-
dotio deturbatus, antè accusandum esse, vllæue de cau-
sa impetendum, quàm, in gradum locumue suum fuif-
set omnino repositus, atque in pristinum honorem re-
uolutus, possessionisque omnium fructuum, qui ei, ex
sacra sua præfectura obueniebant, planè restitutus & ad

e ca. synodū
17. quest.

f ca. synodū
neque

g ca. nullus
2. quest. 1.

omnia quibus fuerat, ante accusationem inchoatam, de-
iectus, iterum admissus: ita pontifex, iste Eusebius, eadem
de re, eodemque argumento, rogationem promulgauit,^h ac
sicuti maiores sui, multa de infectationibus, testiumque re-
iectionibus, à iudicibus in causis clericorum cognoscendis,
constituendisque, & iudicandis, in apertum protulerant, ita
is quoque, & quidem amplioribus & apertioribus verbis,
edixit, multa nominatim in ea re constituens, quibus scitum
est, in testium fidem, à iudice, in causis clericorum, diligentif-
sime inquirèdum esse, nec antè decerni litem posse, quàm
de his fuerit sedulò cognitum, tum & ampliter ab eo edictù
declaratùq; quarùnā testiù, exprobrationù, obiectationù, re-
futamentorumque, à iudice, ea in re, ratio sit habenda, qua-
tenùs solenni formula adnotanda, ⁱ itemque priorum pon-
tificum vestigijs insistens, alia quædam constituit, quæ accu-
satorum personam respiciunt, nempe, quasnam ob causas,
sint illi ab accusandis clericis repellendi, vt maximè, tali ac-
cusatione, prophanos homines, excluderet, arceretque, ^k
Eodem romę, vita functo, in augusta pontificum sede collo-
catus est Melchiades, vir bonus & Reipubl. quandiu præ-
fuit, admodum salutaris, sed solo triennio ecclesiam rexit,
ideoque nulla, breui illo tempore, fanciuit, conscripsitque,
que pro præcipuo instituto nostro possint adferri: pauca
quædam solùm constituit, publicam animorum salutem, re-
ligionemque respicientia, cuiusmodi sunt, quamnā in bap-
tismate, infundat in nos gratiam spiritus sanctus, quouè rur-
sus nos donet munere, dum lustrica assertione, solennique
ac publica confirmatione, nomen nostrum in Rēpublicam
Christianam damus, quam quidem rem vt est dictum, ho-
die habemus, ^l pro cœlesti illo diuini numimis descēsu, qui
propalam olim fiebat, in Christianorum corpora, ^m Huius
item pontificis romani tempore, dicitur celebratum fuisse
concilium Neocæsariense, in quo apud Neocæsaream ciui-
tatem, cuius meminerunt Ptolomæus, & Plinius, conue-
nerunt decem & septem Reipublicæ Christianæ conscripti

^h Ca. in scri-
pturis ii.
quæst. iii.

ⁱ Ca. cousti-
tuimus iii.
quæst. v.

^k Ca. de ac-
cusatoribus
ii. quæst. v.
ca. illi. qui
v. quæst. v.
ca. laicos. ii.
quæst. vii.

^l sicuti testa-
tur Dyoni-
sius in capite
de baptismo
Contarenius
in tractatu
quem scrip-
sit ad sacra
ecclesiæ.

^m Ca. spiri-
tus sanctus
de consecra-
tione. v.

a Ptolom. lib. v. ca. vi. titulo Cap- padocia. Plin. l. vi. ca. iij. o ca. prima annotatio. xvi. dist.

patresⁿ, qui quatuor & viginti canonum sacrorum scita, consultaque præscripsere, cuius conuentus potissimum per agendi, memoratur auctor fuisse Vitalis episcopus Salonita nus:º eorum autem quæ ibidem decreta fuere, placuit pauca quædam, in presens recensere; quia mihi, ad instituti nostri rationem plurimum facere videntur, & quia etiam obiter in illius concilij mentionem incidimus, Ea igitur sunt huius- modi, ne scilicet antè trigessimum ætatis annum, homo vllus sacri sacerdotij infulis ornaretur. ^p Tum, nè præbiteris, in nuptiis digamorum, prædere, cibumue vllum, in tali nuptia li epulo, capere, salua decori, honestique, ac officij ratione liceret,º his verò pontificibus mortuis, iacuit aliquantulum conticuitque nostra respublica, atque id quidem, vsque ad Siluestri & Constantini magni tempora, Porrò ex his quæ narrata sunt, videre licet, quibus ex rebus magnis iacta sunt romanæ ecclesiæ fundamenta, quæ ecclesia sub his, quos cõ- memorauimus pontificibus summis numero tribus & tri- ginta, cœpit maturè adolefcere, viresque paululum, dein ac robur assumere, ij enĩ omnes pro ea re, (tres aut quatuor ad summum excipio) nempe pro verbo domini augendo san- guinem proprium effuderunt, & sacra martyrij corona in- signiti sunt, comminationes tyrannorum, verbera, cædes, in- iurias, pro nihilo ducentes, omnia sibi post putantes esse præ cœlesti illa fœlicitate, ad quam diuinitus aspirabant: re- que Christianam multis epistolis, ad homines Christianos, hinc atque hinc, toto terrarum orbe vitam agentes, conscri- ptis, illustrarunt, quæ quidem epistola, à Gratiano postea, in ordinem digestæ, vnoque contextæ operoso, & magno vo- lumine, in hunc vsque diem, leguntur summo studio, ac Christianis hominibus, & ordini ecclesiastico, rebusque di- uinis omnibus, adferunt magnam lucem, his enim, describi- tur tota religionis constitutio, in his continetur publici con- cilij autoritas, vniuersumque diuinarum ceremoniarum ius, peramplè atque dilucidè edocetur: itaque nemini mirum videri debet, si fides nostra, à Christo ipso, dei filio, primùm

p ca. presbi ter lxxviii. dist.

q ca. de his quæ frequẽ ter xxxi. quest. vii

exorta: ab apostolis dein, diuino inflammatis numine, ubi-
 que annuntiata: & ab istis viris, apostolorum successoribus,
 propagata (qui viri cum summa doctrina, coniunxerunt vi-
 ta innocentiam, summamque integritatem, ac sanctimoniam
 addiderunt etiam constantissimum, pro ipsa veritate defen-
 denda, mortis cruciatum quem cruciatum eandemque mor-
 tem cum opus fuit, per libenter subierunt: tum & religio-
 nem, firmissimis honestissimisque legibus ac disciplinis co-
 stabilierunt) fuerit ipsa quidem tanto incremento, quanto
 eam nunc videmus, aucta: tantoque honore, amplitudine,
 gloria atque dignitate amplificata, nam facile fuit, cum his,
 que narrauimus, adminiculis, ea iacere Reipublice sacrae fun-
 damenta, quibus, ecclesia, (hoc est bonorum piorumque co-
 gregatio) stabilem sibi domum construeret, eamque po-
 stea ita coagmentaret, uti cum, illius gloria, totum orbem
 peruaserit, cunctique ferè homines etiam post prædictorum
 pontificum mortem, ad eam, tanquam ad communem om-
 nium arcem, atque domicilium, relictis propriis stationibus
 (hoc est, impurissimo deorum cultu abiurato) sese tandem a-
 liquando receperint, illiusque leges ac instituta, non quidem
 vi, aut armorum impetu coacti, sed spontè, vel potius diui-
 no instinctu, acceperint, ea inconcussa, firmaque, ac suo inni-
 xa robore permanferit, cum tamen cæteræ religiones, à ma-
 lo autore ducentes initia, planè exoleuerint, fuerintque fun-
 ditus euerse cumque usu ferè, semper accidat, ut que sum-
 mum cœpere incrementum, paulatim decrescere occipiant,
 & tandem penitus interire, ea non modo, suo non ruit pon-
 dere, at aucta est, augeturque semper, sed re vera in rebus
 humanis non item in diuinis accidere solet ea decretio, di-
 uine enim res sicut ab ipso deo, institutæ sunt, ab eo etiam
 in omne tempus conseruantur: quod si quando afflictæ ia-
 cent, emergunt tamen semper, dei ipsius beneficentia, nec vn-
 quam, ex toto concidunt, sicuti cerni potest in nostra reli-
 gione, cui, ut dictum est, autor suus, qui deus est, op-
 timus maximus, quum tales, quales nunc recensuimus du-

ces, ac egregios principes præfecisset, hique postea sublatis fuissent, iacuisseque aliquantulum ea ipsa afflictæ, duo tandem misit lumina, quorum claritate, magna lux illi ipsi religioni sanctæ effulgit, itaque, si quid caliginis, in eam sese offuderat (vt in rebus quamlibet claris, ac lucentibus interdum euenit) id totum, vtriusque solis exortu, protinus est discussum, ij verò fuere, Syluester, & Constantinus, duo proculdubio longè clarissimi radij. Syluester quidem priore loco ponendus, & alter proximè illum, collocandus, ille pontificatus suscepto, illucescens, hic imperio Romano fortunatissimè regendo, affulgens, amboque omni splendore præfulgentes, coruscis fulgoribus, insignique iubare, orbem retererunt, ille, circa annum procreationis mundi, quinquiesmillesimum, octingentesimum decimum sextum, salutis verò, trecentesium trigesium octauum, vti Platina testatur vel vti alij inquirunt, circiter annum, a partu virginis, trecentesium, decimum octauum, ad romanum pontificatum accitus, hic autem annis, antea paucis, corona, insignibusque imperij decoratus: Quorum duorum luminarium exortu, patefacta est, omnibus via, ad publicè, omni metu sublato, inuocandum nomen Christi Iesu, omnibusque obsequijs, & cultu, sanctissimum illud numen, à summo deo generatum, adorandum. Sub his duobus, cœpere item consequenter tum primùm, œcumenica concilia, indici & agi: quorum narratio, in hoc proximè sequenti libro, ponetur.

Secundi libri Præfatio

IN QVA INSUNT, AD SVBSEQUENTEM materiem quædam veluti, Prolegomena.

Resoluto proximo libro superiore, qui eò à nobis potissimum institutus fuit, ut esset tum operis totius fundamentum, quo posito, reliqua substruerentur: tum etiam rerum subsequutarum, quædam veluti prælusio, qua præcepta, ad consequentem materiam, pateret clarus aditus. Atque

ideò pauca quidem oratione, breuique ferè sententia, illo exarato, proterea quod paucè suppeditabatur, pro instituto nostro, materies, sed talis sanè sine qua, cætera nequirent illustrari, & cuius cognitione, nulla alia dari, aut adferri posset, neque pulchrior, neque homine Christiano dignior: Quid enim suavius, quidque Christianum magis, quam primitiua ecclesiæ, omni virtutis & eruditionis genere, præcellentis, instituta prælibare?

Quid porrò foelicius, aut diuinum magis, quam prænoscere, ut sese gesserint, in Republica gubernada, Petri, Apostolorumque primi illi successores, ut ecclesiam sanguine suo firmarint illustriissimi illi heroes, qui tot, tantaque pro religione, subiere, forti magnoque animo, rerum & capitis discrimina, in omni duræ mortis genere, vitam, uti omne in tēpus viuerent, profundentes? hæc igitur, uti dicebam, prior libro exequutus, non quidem narrans omnia, quæ immensa sunt, nam id facere, mea neque fuit ratio, neque institutio: sed præcipua tantùm horum capita, quæ ad rem face-

P R A E F A T I O

rent, paucis perstringens. Consequens esse duco, vti librum modo alterum, qui secundus est, auspicemur, & Cæsarem Cōstantinum, in medium adferamus, nam tum quidem cœpit, Christiana fides, latas radices agere, atque esse, cum imperio, & exindè cœpere quoque, œcumenica concilia celebrari, & pro religione, generales conuentus indici, quorum cōciliorū narratio, est huiusce præsentis libri supposita materies, vnde item necesse puto, atque operæpretium, quo ex fōte emanarit illa habendorum conciliorum ratio, formaque, & modus, breui discutere, tum attexere definitionem ecclesiæ, pro qua ecclesia, indicuntur, peragunturque, ij conuentus. Ac, quæ sit, conciliorum potestas, hoc item in proœmio, paucis ostendere. Postremò Oecumenica concilia, sua quæque ordine, strictim circumscribere, atque ipsa, ab his distinguere, quæ œcumenica non fuere, tametsi pro religione, fideique causa, vtraque indicta sint, & instituta. Et hæc quidem omnia breuissimè hoc in proœmio perstringētur, hisque tum peractis, quæ erunt, ceu quoddam huiusce libri breue argumentum ac prælusio ad proposita quæque speciatim enarranda, erit progrediendum.

Ergò fons primus, origoque conciliorum, ab Apostolorū ducitur institutione, quippè quos constat, Hierosolymæ cōuentum peregrisse, vti legi potest, in actorum capite decimo quinto, ybi, fit mētio de disceptatione non exigua, orta Paulo, & Bernabæ, aduersus eos, qui Hierosolymæ commorantes, & eam Syriæ partem incolentes, (quæ propriè Iudæa dicitur) tenaciores erant legis Mosaicæ obseruatores, eò quod longius à commercio gentium abessent, Cum ijdem Paulus & Barnabas degerēt, interim in Anthiochæna ciuitate, vnà cum nonnullis discipulis aliis, quibus placebat, ea in vrbe commorari, quòd ibi esset numerosa congregatio credentium, ex variis hominū generibus conflata, quæ in dies reddebatur numerosior, fructusque inde erat copiosior. porrò Hierosolymitè illi, proponebant, gentes ad euangelij con-

fortium, recipi, sinè legis obseruatione, minimè debere: quàm legem, non intelligebant, ædita luce veritatis, esse suis in exterioribus ceremonis, abrogandam, quòd illæ tantum ceremoniæ, ad vmbra, & figuras pertinerent: cuiusmodi erant, circuncisio, sabbatorum otia, vestium ex pharisæis discrimina, & id genus alia que Iudaica adhuc retinebat^a super Actuum, x. cap. seditio, horum igitur doctrinæ, in speciem religiosæ, re ipsa, perniciosissimæ, quum Paulus & Barnabas fortiter resisterent, orta est vehemens seditio, vti in eodem actorum habetur capite, quæ quidem seditio, tametsi summam rerum nõ respiceret, tamen quia veram pietatem, falsa pietatis imagine, multis in rebus, oppugnabat ne hoc malum glisceret, cõuocato discipulorum concilio, visum est, vti Paulus & Barnabas, alijque, ex hoc numero discipuli, proficiscerètur Hierosolymam, ad Petrum aliosque Apostolos, ac presbiteros: vt eorũ autoritate, quæstio nata dissolueretur, Cũ igitur peruentum esset Hierosolymam, proposita sunt questionis capita, quumque hinc atque hinc probatis testimoniis, & argumentis, incanduisset disceptatio, Petrus assurgens, eam habuit orationem, luculentam sanè, & reipublicæ admodũ vtilem, quæ in actis apostolorum habetur, quam orationẽ, subsequuta est, Pauli & Barnabæ testificatio, qua volebant, gẽtem in euangelii lucem, sinè legis onere recipi: post quos, Iacobus, cognomento iustus, & frater domini dictus, verba fecit, quæ prædictam sententiam, Pauli & Barnabæ approbarent, tuncque huic sententiæ, omnes ad vnum assensere, placuitque apostolis ac senioribus, simul, & toti congregationi, vti Paulus & Barnabas, duoque alij, spectatè prohibitionis homines, deligerentur, qui hoc decretum sanctissimum, & in Anthiochiam, & in Syriam vsque, ac Ciliciam, ad omnes passim ad Christum conuersos, Iudeos, profelytos, & gentiles, deferrent, vnàque cum eo, epistolam, quæ acta Concilij testaretur, ibique tum primũ peractus est, ob illa quædam fidei

controuersa capita, procerum religionis nostrae, iustus, sum-
 musque conuentus, eo quo dictum est modo, quem modum,
 & formam, religiosissimumque institutum, prima etiam te-
 nuit posteritas, sed quia impotens illa fuit, & sine imperio,
 vt pote, aduersus quam, contenderet omnis humana vis, &
 principum authoritas, non illi post integrum fuit, comitia
 iusta & generalia, pro religione, habere, tantum, dum aliquid
 tale, quale supra est enarratum incideret in controuersiam,
 sigillatim coibant, sua quisque in prouincia, vt liquet ex
 concilio, habito sub pontifice Cornelio, anno ducentesimo
 sexagesimo, super haereticis, iterum sacro baptismi lauacro
 abluendis, aut non abluendis tum & ex concilio Neocæsari-
 riensi, habito, à Germano, Leontio, Basilio, Longino, & fini-
 timis episcopis, anno domini, 314. ea utique concilia, fiebant
 admodum demissa, & clanculum, ob metum tyrannorum,
 ibique dubia capita disceptabant patres, atque de his suam
 in vulgus, rogationem claram & necessariam promulgabāt:
 huius itaque generis, sunt omnia, quae pauca, strictimque an-
 tecedente in tractatione, relata sunt concilia. Durauitque is
 mos, prouincialium pro ecclesia conuentuum, ad impera-
 torem vsque Constantinum, cognomento magnum, qui
 primus, rebus dubiis securitatem praestitit, atque effecit vt
 pro fide, publica, solemniaque, & generalia, indicere liceret
 citra vllam trepidationem, comitia, quae quidem, quia pro
 ecclesia, omnia fiunt, Sequitur perstringendus, paucisque e-
 nucleandus secundus locus, quo loco, est quaesita ecclesiae,
 pro cuius causa, ista indicuntur, explicatio, in quo expedi-
 do, sat erit mihi Pauli adferre sententiam, Aientis, ecclesiam
 (coetum catholicum piorum fideliumque hominum) nihil esse a-
 liud, quam vim inexpugnabilem, firmamque & perpetuam co-
 lunam aeternae veritatis, nimirum, quae cum Christo, vnum corpus ef-
 ficiat: cuius corporis caput sit ipse Christus, fideles autem me-
 bra, colligata, mutua copula, quae quum quod vniter, vniuersaeque
 decernunt, agunt, statuunt, Christum necesse est, auctorem, principemque
 habeant tanquam summum & praecipuum ipsorum caput: à quo

vita visque omnis, in ipsa membra, quum in capitis causam omnem, rationemque consentiunt, diffunditur, & emanat: ex quo sequitur, quum quid, vnà, eo modo, ipsa membra deliberant, eam haud dubiè deliberationem, a Christo deriuari: quo cognito, perfecta fit paucis tertij item loci explanatio, quo, hîc proponebatur, quanam esset conciliorum potestas, nempe, eam esse, quam Christus suis membris inesse voluit, quum scilicet, tota cogitatione, totoque animo ad ipsum respicerent, & spiritu sancto ductore, referrent ad id vnum caput, sua omnia, tum acta tum consilia, vt quæ tum sciscerent, edicerent, decernerent, pontifice, vicario Christi, successoreque Petri, summo, (vti par est) referente, omnibus pijs rata sint atque inuiolabilia, ex eoque fonte, & ratione sic instituta, dimanarunt primùm quatuor illa synodi œcumenicæ, atque principes, quarum summa est, primaque in ecclesia autoritas, nempe Nicæna, Constantinopolitana, Ephesina, Chalcedonenlis, ex quibus, maxime à Nicæna, vnà cum traditionibus apostolorû, relictum est nobis fidei symbolum, quod omnes profiteantur, omnesque sic hæresum prisearum, discussi sint errores.

Cæterùm, hîc queri solet, liceat nè concilio, vllum nouum scitum condere, nouumque aliquod opus mandare, tum & ciuili nouis ceremoniis mentes hominum alligare, tum & ciuili gubernationi sese immiscere, An porro solum noua dogmata, scripturæ sacræ dissentanea, nouasque ceremonias, vel superfluitas, vel inutiles ecclesiæ tollere, & condemnare, & quæ veniunt in controuersiam, ex præscripto verbi diuini cognoscere, ac diiudicare, Tum & disputari solet, substinè pôtifex collegio magno, an verò supra collegium sit, quæ quidem omnia, quia huiusce mei non sunt instituti, neque huiusce præsentis rationis, theologis, maioribusque meis, disputanda atque differenda relinquo, communem, ea in re, sicuti in omnibus alijs, ecclesiæ consensum sequutus, a quo consensu nè minimum quidem, volo vnquam discedere, Et ad propositum rediens, vltimumque caput

præfationis meæ, catalogum OEcumenicorum conciliorum,
 hic summam ad suo, qui talis est: Primum, synodus Nicæ-
 na in medium prodiit: omnium longè celeberrima, qua, ad-
 dita est, rebus dubiis, & obscuris, lux maxima: dehinc suc-
 cessit Bizantina, Damasci Pontificis, & Theodosij senioris
 Imperatoris temporibus celebrata, in qua adfuere centum
 & quinquaginta Episcopi anno 383.^b celebrata quidem di-
 uersarum hæresum causa maximè Macedonianarum, quæ spi-
 ritum sanctum Deum esse negabant, qua item in synodo,
 patriarchæ sunt instituti: tertium postea locum Ephesus ob-
 tinet, ubi indicta sunt, & peracta comitia, auspiciis Cælesti-
 ni, Romani Pontificis, & Theodosij iunioris Imperatoris,
 anno domini 430. quæ comitia, concilium Ephesinum pepe-
 rere, quo, inter alia quæ ibi sunt decreta, damnatur hæresis
 Nestoriana.^c Hos conuentus, quarto ordine excepit Cal-
 cedon, vrbs Asiæ, qua in vrbe, constituta sunt ea, quæ postea
 sigillatim enarrabuntur. nam præcipuè acta illius concilij
 suo loco discutiétur: hi sunt nimirum quatuor magnorum
 conciliorum cardines, de quibus meminit Iustinianus Cæ-
 sar, in primo Codicis libro,^d quibus certè, vera cõstansque
 innitur Ecclesiæ fides, & religio, ex quorum tamen quatuor
 conciliorum scitis, pauca admodum, præter primum & po-
 stemum concilium, ad institutionem huiusce nostræ com-
 mentationis, quæ potissimùm loquitur, de ornatu, functio-
 neque Ecclesiæ, & Põtificiorum, faciunt: & ea quidem, quæ
 faciunt, fusiùs explicans, reliqua quæ sunt extra rem, sum
 prætermittitur: ad propositum ergo, post hæc quatuor sum-
 ma præclaræque concilia, recensentur synodi plures alia, &
 quidem omnes œcumenicæ, habitæque, generalibus in co-
 mitiis totius Christiani populi, utpote, synodus, quæ iterum
 acta item fuit Bizantiæ, dum Vigilus Romanum gerit Põ-
 tificatum, & Iustinianus Cæsar imperat, ad quingentesimum
 quinquagesimum annum domini, post verò celebratâ Chal-
 cedonensem, anno ferè nonagesimo tertio: cui Bizantiæ
 synodo, adfuere centum & quinquaginta in Ecclesia con-

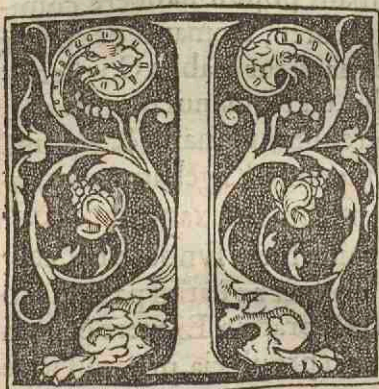
b histo. tri-
 partita lib. ix
 cap. xii.

c histo. tri-
 par. lib. xii.
 cap. viii. 160.
 tamen primo
 20. concilio-
 rum reicit
 hoc conciliū
 in 468. annū
 d l. quecōn-
 que, c. de he-
 ret.

scripti patres. Sexto dein loco progreditur alia, quæ habetur etiam in ciuitate Constantinopolitana, tempore Constantini Imperatoris (qui dictus est Pogonatus) & Agatonis pontificem summum agentis, anno ab instaurata salute, septuagesimo quarto, supra sexcentimum, quam synodum peregere centum & septuaginta patres, Alij 289, Episcopos interfuisse affirmant anno 681. Septimum postea locum occupat Nicæa vrbs Bythinæ, quæ primùm item in OEcumenico concilio obtinuerat, ibique iterum conuenere sub Adriano Pontifice, tercentum & sexaginta patres, Anno domini septingentesimo nonagesimo tertio, & publica iterum, vniuersi Christiani populi habuere comitia, cum Constantinus & Iræne mater, Romano præessent imperio. Octaua consequenter narratur, habita Constantinopoli dum Adrianus secundus, est Romanus pontifex, & Basilii Imperator, intercesseruntque inter hanc, & septimam prænarratam, septuaginta quinque anni, & agebatur, cum habitata fuit, annus domini octingentesimus, sexagesimus octauus: hæc quidē omnes, OEcumenicæ fuere synodi, ea de causa sic appellatæ, quod Græci, pariter ac Latini patres, pro bono totius Christianismi eas celebrarint. Extiterunt & complures aliæ, sua quæque, habitæ in prouincia, pro religione item, Christianæque fidei ornamento, actæ: quæ tamen, hoc œcumenicū nomē minimè cōsequuntur, quia generales non fuere, equidē ab vtrisque decerpsi, quæ ad opus institutum pertinere videbantur: nam utrobique, multa sunt cōfecta, actæque multa, ex quibus, magna ex parte, constat Pontificij iuris sanctio, tum & totius ordinis Ecclesiastici, rei que sacerdotalis, constitutio: horum ergo omnium conciliorum præcipuos centones, in capita redegi, ad sui que hoc in meo volumine, & sigillatim quæque discussi, pro ratione instituti mei, sicuti patebit: ad quæ omnia, iam tempus est, uti Deo, opus adiuuante, progrediamur.

De episcopali functione, RVBRICA PRIMA.

Ex Oecumenico concilio Niceno no Caput primum.

a Histo. tri-
par. lib. i. ca.
viii.
Ruf. lib. i.
cap. i.

Gitur apud Nicæam ciuitatem Bithiniæ, (cuius meminerūt Plinius & Ptolomeus, ille quidem libro quinto capite 32. Hic verò libro item quinto, capite primo) anno à Christi seruatoris natali, trecentesimo trigesimo septimo, (alij tricentesimo vigesimo octauo id factum malūt) rerum quidem potente Constantino, & Romæ, in folio Petri sedēte Siluestro, rēque Ecclesiasticam procurante: Consulibus Paulino & Iuliano, decimo tertio calendas quintileis, in vnum conuenerunt, triceni, decem & octo Episcopi: Vt in commune consulerent, sancirētque & decernerent: quæ ad Rempublicam Christianam spectare viderētur, in eoque conuentu, & concilio, multa sanxere, decreuerēque, ad Episcoporum statum, functionēque & magistratum, potissimum pertinentia: quæ (quoniam nobis consilium fuit, institutique ratio, statum Ecclesiasticarum, præfecturarum amplissimè edisferere, omniāque in medio proponere, quæ hanc in rem, consensu, & assensione vniuersæ Ecclesiæ, decreta fuere) hic inferimus.

feremus. Sed tamen, vt id non omittatur, Contarenus, vir absolutè doctus, & pius, in ea est opinione, vt fynodus ista, sub Syluestro quidem Romano Pontifice, indicta sit & convocata, eadem porrò dimissa, atque adeò suis cum decretis peracta, sub tempora Iulij, Romani etiam Pontificis: † Narrat etiam Isidorus Victorem & Innocentium, sacerdotes Romanos adlegatos fuisse in hoc concilium, à Syluestro Romano Pontifice, vt pontificis nomine, ibi interessent, idque factum ait, Anno Christi trecentesimo vigesimo quarto, anno verò Imperij, Constantini Imperatoris, vigesimo: cui item adfensit sententiæ, Cardinalis Contarenus, igitur hocce obiter interiecto, vt ad rem redeatur, de Episcoporum imprimis ordinatione, in hanc illic statutum est sententiam,

Huius rei veritas discutitur in enarratione concilii Romani

Episcopi, ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis ordinantur. ^b

b cano. 4. cōcilio niceni.

Sed id fieri difficile sit, vel propter magna locorum intervalla, vel ob necessitatem, quæ urgeat, ordinationemque, & inaugurationem consecrationemue acceleret: à tribus saltem in id ipsum accitis Episcopis, & sua suffragatione, rem approbantibus ordinantur, consecrantur,

Absentium quoque Episcoporum, ratio, in hac re habeatur, & accuretur: vt qui, ob dictas locorum vel necessitatis causas interesse nequierunt: pari quoque sententia, ac ij, qui præsentibus fuerint, rem decernat, summumq; calculum, ex scripto adiiciant, ^c

c ca. episcopi 64. dist.

Eorū, quæ in ea geruntur prouincia, confirmandi, approbandiq; metropolitanis Antistiti ius esto, eorūq; firmitas, ipsi attribuitur, ^d Ita quidem sanctionis capita, fuerant, bona ex parte, multò antè constituta, ita vt ne obsolescerent, Nicæno in concilio, renouata solùm atq; relata dici possunt, Nam Anacleus, qui ex scriptura Eusebij, ^e secundus, secundo loco rexit Romanam Ecclesiam, & proximus quidem à Lino fuit, præcessitq; Clemētis tēpora, eadem ferè propemodū sanxerat: sed tamen in horum duorū Pontificatu, (vt id etiam obiter

d ca. episcopi 64. dist.

e euseb. lib. 5. cap. 6

COMMENT. PONTIF.

dicatur) variant nonnihil historici: Platina enim Clementem censet, ante Anacleum, Pontificatum gessisse, quartoque loco atque ordine, à Petro, Christianis rebus præfuisse, post eum verò, Anacleum ipsum ad eam illico dignitatem, præfecturamque assumptum fuisse: atque ita quinto loco Rempublicam sacram tractasse, ^f cum tamen ex Eusebio, ut relatum fuit, diuersum quiddam appareat: nempe Anacleum intercessisse, Clementem verò subsequutum, ut res habeat, satis liquet istum quidem Anacleum multa super Episcoporum ordinatione, atque inauguratione, vel consecratione sanxisse: in eandem, ac superiora ferè sententiam omnia, quæ, multis post temporibus, fuere Nicæno conuentu, vel repetita, vel etiam decreta: ita ut, vel ex hoc maximè constet, eodem vno spiritu, hoc est, diuino & sancto numine administrata fuisse omnia: quique Anacleum, instigarat, duxeratque, ad ea, quæ in eam rem instituit, instituenda, atque sancienda, eundem ipsum diuinum flatum, Nicæni coetus, mentem direxisse: sed ad alia transcendendum, quæ eodem præsentate numine & spiritu sancto, in id item, fuere illic subiuncta: quæ sic habent,

f Platina in Anacleto

g ca. ordinationesca, cõprouinciales 64, dist.

h ca. non de cet lxx, dist.

i ca, interdixit xxxii, di,

k ca. habetur xviii, dist

Episcoporum, qui degunt in prouincia, conuentus, accitūque, pro Episcopo ordinando, curæ Archiepiscopi esto, ^h Episcopis, muliebri consortio, interdictum esto, Nullamque ipsis secum habere, permittitor, Mater tamen, soror, amita, hinc excipiuntor, Extraneas enim tantum intellexit synodus, non item eas personas, inter quas, ne suspicio quidem criminis, aut cuiusquam inhonestæ cupiditatis admittendæ, cadere potest. ⁱ

Ista repetita fuerunt postea,

Concilio Aurelianensi, tertio canone 4.

Tum & quæ sequuntur, ad hanc quidem rem, quam tractamus, spectantia: eadem ipsa congregatio, sic edixit:

In vnaquaque prouincia, singulis annis,

Episcoporum conuentus, conciliūque, bis euocator,

Accitor, congregator, ^k

In eo conuentu, de communi sententia, quę ad regendam
communem prouinciam pertinēt: eamq; diuinis rebus im-
buendā: quęque ad functiones eorūde Episcoporu spectāt,

Proponuntor,

Examinantor,

Discutiuntor,

Tum & concilium ipsum, quod priori loco atque ordine
habendum est, ante venum ieiunium, hoc est, ante religio-
sissimos quadragesimę dies, cogitor,

Ibique similtates omnes, si quę intercesserint, deponūtor,

Id autem potissimū à synodo factum est, vti eo facto, so-
lēne, sacrumque munus dominici corporis, simplici, purō-
que animo, non fucato, nec aliqua, in quenquam, maliuolē-
tia suffuso, sanctissimo illo tēpore, Deo ipsi offeratur: man-

duceturque, & tradatur populo Alterum & posterius, ciuf-
dem anni cōcilium, circiter Autumnales dies celebrator,

Tēpora illius concilij videntur immutata, per con-
cilium Antiochenū, canone illius concilij vigesimo,
& ca. ecclesiasticas 18. dist, & p cōcordia & cōciliatiōe
illorum cōciliorum, vide glo, in cap. habeatur 18. dist.

Sunt & nonnulla alia, rogationis Nicenę capita, hac senten-
tia, lata, sancitaque.

Episcopo, nullū quęquā, qui alterius episcopi iurisdictioni
subditus sit, in ecclesia sua ordinare, citra cōsensum Anti-
stetis, à quo, ille clericus descuerit, permissum esto,

Si secūs fiat, quod factum erit, infectum esto,

Hac item in oecumenici cōcilij Nicenę, rogatione, dānatū
fuit peruerlissimū atq; insidiosissimū dogma Arrianorum,

ab Arrio presbytero Alexandrino malo homine, primū in
lucem, (auctore suaforēque malo dæmone,) prolatū, cuius
dogmatis vis tanta fuit, vt omne penē orbem inuase-
rit, infecerit, corruerit. Huc inclinarunt, Imperatores, pō-
tiffices, doctores, summi viri, huic adhęsit gens Gothorum
potentissima, eaque labe omnem foedauit Hispaniam, cūm
eam terrā, prius armis occupasset, atque subegisset, nam

quos domuerat, populos, eos cogebat, religionis suæ instituta accipere.

Hoc autem Arrianæ labis vitium duxerāt hi Gothi, ab Imperatore Constantinopolitano, qui, eis primus, & solū ad habitandum, & leges, ad excolendam religionem, dederat.

Erat autem Imperator is, hac secta infectus, quæ secta, vi, & armis, suæ exerebat professionis capita, tanta quidem cum potentia, vt nullas non terras penè subierit.

Sola Belgica Gallia, hoc est, pia gens Fracorum, ab hac lue immunis fuit, nam Aquitaniam quoque, & omnē trans Ligurim regionem, lues quidem illa peruasit.

Itaque, oppressa quandoq;, euerfaque, vti nunc, hoc in concilio, postea repetita saepe, veluti ab Eunomio, ⁿ homine, leproso quidem corpore, sed animo, inquinatiore, atque foediore, demum iterum omiſſa rursus, veluti Excetra quidem altera, caput suū monstruosum educens, tandem summo Dei beneficio, est funditus profligata, vti videmus hodie: nam ita omni sua cum gente, nunc intercudit, vt vix nomen ipsum audiamus.

n de eo vide
augustinum
in cathalo,
hæret.

Caput autem Nicæni concilij, in quo, hæc primūm fuit labefactata, obtritaque labes sic habuit.

Arrius, peruersus homo, sua cum secta, & fautoribus damnatus, excommunicatus, proscriptus, omni Christiano confortio, omni sacrorum vsu, interdictus esto.

Peruersum illius mali hominis dogma, aboletor, radicitus euellitor, funditus profligator,

cap. 1. in
lib. 1. de
tribus

Iesus Christus, filius Dei summi, creditor, vnàque cum patre, colitor, adorator.

2a August,

Duc, in filio Dei, naturæ, nēpe diuina & humana, nō quidē naturarū cōfusione, sed ad deitatē diuinitatēq; humanitatis adiūctione, assumptionēque, cēsetor, agnoscuntor, creduntor, predicantor. In trino numine, filius eiusdem esse cum patre substantiæ, iudicator, cognoscitor, adseritor, Nulla substantiarum, at personarum solūm, separatio, discretione, in trinitate habetor, intelligitor,

Qui contra fenserit, anathema esto, ab ecclesia eijcitor, abominationi, excommunicationi, impietati, subijcitor.

Cōstitutum est, & hoc in concilio Nicēno; publicatumque Symbolum illud magnum, quod post in eundē omnino sensum verbaque alterum simile, ab apostolis prolatum, dictū est, symbolum apostolorum, in quo consistit, omne Christianæ doctrinæ fundamentum, christianæque legis basis, & columna, vnde meritò symbolum apostolicum, symbolūque Christianum appellatur, cui qui fidem non habuerit, salutem non consequetur, at æterno dabitur exitio.

Editi quoque sūt, hac in Nicēna synodo, canones alij multi, quorum capita, sententiamque, paulò post in progressione præsentis commentationis, vt suus tulerit ordo breuiter perstringemus.

Verum enim verò quando quidem, neque ex his, quæ de actis Nicenæ rogationis, hîc sūt perstricta, delibataque, neq; alibi vsquam ferè, appositè, sigillatimque explanatum est aut lucidè enarratum, de Syluestro, & Cōstantino, quid horum scilicet quisque, de suo attulerit, quid speciatim, vterque iusserit, edixerit, perscripserit, quod faceret, ad constituenda religionis, fideique scita, tum ad constabiliendum statum, exornandumque decus ordinis sacerdotalis, & clericorum, denique ad perscribendas leges, atque auctoritates, quibus legibus, & auctoritatibus, totus christianismus, suis in sanctis ceremoniis, suoque in religioso decore, niteretur: bene quidem est dictum, ambos, communi studio, cōmunique sententia, multùm hanc in rem contulisse, sed suæ cuiusque præscripta, collataque, quia nō sunt adhuc diffinitè satis, satisque clarè, explicata. Id autem scire, explicatumque habere, tum plurimùm interesse, ad explanationem quidem totius materiæ: tum rem esse, per se, scitu dignissimam, quoniam existimamus, hîc duximus speciatim, ac per certa, & diffinita capita attextendum, quorum capitum, talis est sensus, talisque sententia.

COMMENT. PONTIF.

Collatum, præscriptumque peculiariter à
Constantino.

q l. omnes
iudices c. de
feriis.

*Dominicus dies, sua in omni Hebdomade, omne in tēpus,
colitor, obseruator, Sanctus, festus, in perpetuum censetur,
iudicator, in fastorum & calendarij religiosos dies, omni cū
cultu, omnique cum decora & sancta obseruatione, refer-
tor, rescribitor, Eo die forum sileto, operarius cōquiescitur.
Ager, campus, villa, rus, feriatur, cessatio, nihil laboris reci-
pito, nihil operarum admittito, neu subito.
Eo die, homo quisque, orationi vacato, animorum cultui,
deditus totus esto, nihil temporarium, nihil humanum, ni-
hil forēse nihil mundanum cogitato, neu agito, neu exerce-
to denique in festa die, cum pia prece, piaque religione, con-
sistito, degito, tempus ducito.

Itemque peculiare præscriptum eiusdem imperator-
ris, quo, sua, cuique fano, ac cuique sacræ ædi, cōtulit,
addixitque stipendia, sic habet.

*Vnicuique ecclesie, suum, pro modio suo, proque rata par-
te sua, stipendium, assignator, adscribitor, apponitor, nihil
illi demitor, nihil illi, hinc detrahitor, quodque templum,
suo in vectigali, suoque in reddito annuo, consistito, con-
quiescitur, opulentē degito, abundanter habeto.

Administri verò, quique suam, ecclesiis, ex professo, impen-
dunt operam, ab omni publico munere vacanto, ad nulla
politica munia adiguntur, denique, nulli oneri, nullique an-
gariæ, nullique ciuili operi, obnoxij sunt,

b zusebius
lib. x. ca. vii.
to. i. concil.
in edicto.
constantini.

Hæc sunt, duo Constantini peculiaria sanctionum
capita.

Quod verò attinet ad posterius, illud quidem humanum,
æquumque non modo diuinum fuit, Etenim, nulla vnquā
fuit externa religio, nullaque humana politia, regnumque
aut imperium, vbi tale quicquam, non fuerit in suorum gra-
tiam sacerdotum, sacrisque addictorum hominum, scitum,
& præscriptum: vti legitur de romanis, græcis, persis, ægi-
ptiis, & aliis, id genus, populis, qui cum imperio, vixere, re-

rumque, hoc in orbe, sunt potiti: quare si in falsa gentium religione id iuris tum honorisque præcipui habebant sacerdotum, quanto decentius hoc fieri in hac nostra vera.

Porrò, Siluester, peculiariter ista edixit, atque, in conuentu, quem speciatim romę habuit, in quo interfuere, 268. pontifices, iussit promulganda, quorum talis est sensus.

*Inferioris dignitatis homo, superiorem in honore sacro, graduque, aut potestate, ne accusato, neu vadator, neu dicā, obnoxiam, impingito.

Sacrum missę, nullo in loco, qui non sit sacratus, dicatus, benedictus, peragitor, neu concinitor, neu celebrator.

Charisteria, locum religiosum, diuinum, lustratum, sibi de-
poscunto, alibi non recipiunt non admittuntor.

Dierum quoque nomēclaturę commutatio, à gētili, ad hęc Christianam, qua nunc vtimur, appellationem, relata, isti Sil

uestro, pontifici, peculiariter adscribitur, Qui Siluester, ea de re, sic egit, sciui, rogauit. Dies Solis, à gentibus, sic cultus,

dicatus, nuncupatus, dies dominicus, christianis dicitur, ab eis, domino dicatur, addicatur, & ab eodem domino, qui no-

ster est feruator, nosterque rex, & dominus, suam, is dies, nūcupationem desumito, Porrò, sequentes hebdomadę dies,

scilicet, lunę, marti, mercurio, ioui, veneri adscripti, Nunc foelicibus auspiciis, in primę, secundę, tertię, quartę, quintę

ferię, sanctam appellationem transferuntor, & quod idolis addicebatur, piis & religiosis, feriis, in cultum, diuorum, san-

ctorumque hominum, ^d posthac addicatur: vtquę sua cuiusque ferię, à sacra corona sacerdotum, & clericorum coetu apponit-

or, adscribitur. Saturni vero dies, in sabbatum commutator, transcribitur, quo in sabbato, post omnem, re-

rum singularum, concinnatam, factamque vniuersitatis

c Sabel. &
isidoro i cō
cil.

d Polido,
lib. vi, cap. v

structuram, requieuit opifex magnus deus, diemque illum, quietis diem, appellauit.

*Itemque peculiariter, & seorsum, sic sciuit Syluester.

*Clerus omnis sacratus, ciuili Iudicio, prophano tribunali curiæ laicorum seculari, eximitor, illuc non sistito, neu vocator, neu protrahitor. ^d

d Ca, testi-
monium ii.
quest, i
c Plati, rabi

Adhec, confirmationem puerorum, quæ altera est lustrica & sancta purificatio, huic, multi assignant pontifici, sed id non citra controuersiam, nam historici plerique alij, hæc clementi primo, illique, omne hoc sacrum signum, sacramentumque referunt acceptum, sicuti supra dum Clemētis acta recensuimus, id quoque ipsum annotauimus: Quisquis tamē hanc protulit, eam accepit, à domino, uti est enarratum.

Hic item pontifex, festiuitatem illam, diemque sacrum, qui ad vincula sancti Petri, ob memoriam illius diei, quo pro sacra doctrina, ductus est Petrus in carcerem, appellatur, instituit, retulitque in obseruationem factorum, & dierum religiosorum. Tum & hominem transmarinum, nisi cum testificatione, scriptura que, à quinque episcopis ob signata, & annotata, prius, clero, tonsuræque vel addictum, vel designatū, a cleri gradibus, ordineque adipiscendo, penitus submouit, repulit, & abdixit, ne is videlicet, ordo, gradusque clericorum, cuique indiscriminatim, sineque magno iudicio, aut indigno traditus homini, pollueretur, abiretque in fastidium, vel contemptum publicum.

f Ca. nullus
xcviii. dist.
polido. lib.
vi, cap. viii.

Hæc sunt igitur paucis perstricta, quæ Constantino, & Siluestro, unicuique seorsum, peculiariterque, adscribuntur, tum in Concilio Nicæno, tum alibi, rogationum sancita capita.

EX CONCILIO ROMA

no. Cap. 2.

Ste noster Syluester papa, cō
cilium hoc romanum, indi
xit, & peregit, pręfente qui
dem, suamque, eam in rē, au
ctoritatem, atque maieſtatem
interponente, Constantino
magno, Christiano, impera
tore, peregit autem illud ro
mæ, in balnæis Domitianis,
vbi frequentes adfuere, anti
ſtites, pręfules, pontifices, nu

meranturque iſtius ſacrati generis homines, qui huic roma
no adfuere concilio, ad ducentos vſque, & ſeptuaginta quin
que, vti habet vera, & approbata historicorum narratio,
qua ex narratione, quatenus hunc attingit locum, recepta
quidem ac ſideli, eorum, refellitur ſcriptura, & opinio, qui
vti diximus, in ſuprapoſita concilij nicęni enarratione, pro
diderunt, fuereque ea in ſententia, Synodum Nicęnam cœ
ptam quidem ſub Sylueſtro pontifice, & finitam & abſolu
tam fuiſſe, ad tempora Iulij primi, huiuſce nominis pontifi
cis, cum iam Sylueſter nature (vt aiunt) conceſſiſſet, ſuoque
planè perfunctus eſſet, tum magiſterio, tum vitę tempore,
quod, quàm à veritate abhorreat, conſpici poteſt, certoque
ſciri, hac ex ſynodo romana, ex qua, liquet tantùm abeſſe,
vt Sylueſter, concilio Nicęno, vna cum pio imperatore Cō
ſtantino, non potuerit, à morte occupatus, extremam manū
imponere. vt etiam, poſt habita, omnique ex parte abſoluta
nicęna comitia, alia quoque, vti conſtat, aliquo poſt tempo
re, romę conuocarit, atque peregerit: nempe iſthęc ipſa, de
quibus nunc agimus, quibusque etiam interfuit ipſe Con
ſtantine, & quęquidem comitia omnes, nicęni concilij

proximè antecedentis, rogationes, leges, sanctiones, suo confirmarunt, isti ambo viri, comprobaruntque, tum decreto, tum perscripta de communi omnium, qui adfuere, calculo, in hanc Nicæni concilij approbationem, auctoritate: unde, quis non videt, multo antè tempore, finitum fuisse, nicænum, cuius, acta omnia, hic romanus conuentus firmarit, tum & Sylvestrum, qui hunc romanum peregerit, quis non cernit, post nicænum, superstitem adhuc extitisse: quin & maior est istorum hominum hallucinatio dum finem Nicæni, in tempora rescribunt, prædicti Iulij primi, inter cuius & Siluestri pontificatum, patet etiamnum, interiectum fuisse Marcum, qui & romæ, inter isthæc tempora vixit pôtifex, & rem gefsit, integrum biennium: à quo marco, Athanasius, Nicænz etiam rogationis, canones petiit & obtinuit. Ergo, ante Iulium, fuerat, tum consummata, nicæna rogatio, tum in canones, decretorumque formam, iam planè relata: quid quod, Arelatense concilium, quod longe pòst, est subsequutum, quemnam, porrò, decretorum suorum, actorumque, & consultorum, approbatorem, suffragatorem accessorem habet? nonne Sylvestrum? Igitur Sylvester, nicæno, tum initium, tum finem dedit, vel dare potuit, quia de Nicæno vt de concilio, iam longè antè acto in Arelatensi, sub tēpora Syluestri celebrato, fit mentio, quò magis mirum, Contarenum, virum tantum, ad hæc statim non aduertisse, qui homo, omni in re oculisimus, in nicæno tamen percensendo concilio, initium quidem nicæni, Syluestro, finem verò & actorum perscriptionem, Iulio videtur adscribere, licet idem ipse, in enarranda postea synodo Arelatēsi, censeatur errorem, hac in re, planè agnouisse, se fuisseque tacitè confessum, sed àtè captus facto, neque mendum hoc, calamo correxit, neque item librum suum, edere, atque recognitum, & expolitum, in lucem proferre potuit, quod certè fecisset, nihilque reliquisset inemédatum, si ei, id facere licuisset per præmaturam mortem. Sed de hoc, iam satis, Ergo, ad romanum præsens concilium rediens, aio, vt i proferunt scriptores, hoc in concilio, inter

cætera, sublatam, accifamque fuisse, longam illam altercationem Asianorum, & Europæorum pontificum, quæ scilicet, inter eos intercesserat, super celebratione paschali feriarum, nempe, quo die, quoque tempore illæ essent indicende habendæ, peragendæ, de qua quidem altercatione, & controuerfa dubiaque admodum disceptatione, quæ tot præclara hominum torsit ingenia, quia in actis victoris, iam satis multa verba fecimus, hic parco plura dicere, tantum repetam, adiiciamque, hac synodo perfectum, ut Victoris potificis teneretur in omne tempus opinio, quæ habebat, dominico solum die, pascha nostrum, esse nobis, omne in tempus, celebrandum,

Præterea hoc in conuentu, uti est paulò ante positum, cum assedissent duceni & septuaginta quinque sacriati patres, multa proposita fuere, multa tractata, disputata, excussa, sancta, quæ in vniuersum, ad Christianam religionem, christianæque rei cultum & ornamentum, planè spectant, verum, quoniam, nunc locus incidit ordoque materiei coniunctæ, & continuatæ, postulat, uti de episcoporum functione loquamur, quia id etiam habet, thema nostrum, hoc in capite, disceptandum, necesse utique est, uti priusquam, aliò quopiam aberremus, ea planè thesis, hoc capite circumscrip-ta, à nobis excutiatur, suisque omnibus absoluator numeris: igitur, hac de re, sic est, primò, hanc in sententiam, scitum, & constitutum,

Presbyteri, ad accusandum episcopos, vel contra eos, in iudicio, testimonium dicendum, non admittuntor,

Præsul nisi duorum & septuaginta hominum religioso testimonio, criminis conuincatur, nunquam damnator.

Et hæc attinent ad iudicia. Quæ sequuntur, officium potissimum respiciunt, sunt autem, hoc scripta sensu.

Episcopo, in diocesi sua homines transmarinos recipere fas non esto.

a clericus ii, quest. vii.

b ca. præsul ii, quest. v.

g ca. nullus xviii distinc

Qui tamen, & si transmarinus homo ab episcopis quinque
 literas ferat commendatitias, eorum obfignatas annulo, re-
 cipitor.

d Dic. ca.
 nullus 98.
 dist.

e Ca. nullus
 presbiter de
 consec. dist.

Presbyteris verò, sic dictum est,
 Presbyteri, non alibi vsquam, nisi in dicatis consecratisque
 ab episcopo locis, missas celebratote, nec temerè, vt quisq;
 locus tulerit, nisi idem sit benedictus, sacratus, rei diuinam
 facitote, Et hæc, ad officium, quædam nunc ponenda, quæ
 spectant ad ordinationem, sunt autem istiusmodi,
 Nemo sacratus homo prima via, ac de repente, ad episco-
 patum assumitor, gradatim illò peruenito,
 Præproperè id non affectato:

Præposterè non assequitor:
 Classibus antè, inferioribus adscribitor,
 Atque lectoris primùm officio fungitor,
 Exorcistę dein munus gerito,
 Tum, accolitorum munia capessito.

Ab eo gradu, ad hypodiaconos conscendito,
 Ad diaconatum postea scandito:

Presbyteratu tandem insignitor,
 Et, si is sis, post eos factos in religionis munere, progressus:
 quem summa commendet pietas, summa extollat integri-
 tas, summa illustret eruditio, idque vel ordinis ratio vel rei-
 publicæ vtilitas, vel cultus diuini cura requirat: episcopus
 efficitur, tanto oneri collum annectito, inclinato, submitti-
 to, sacratam facem non abnuito, sacratam molem non de-
 trectato. f

f cap. vnde
 simo concii
 llii romani
 sub sylue
 stro celebra
 ti

De bonorum quoque episcopalium distributione, partici-
 neque admonitum. Sic.

Redditus ecclesię quadrifariam distribuuntor,

Prima pars Antistiti cedito:

Altera presbyteris, diaconis, toti clero,

Ordinique sacratorum hominum addicitor:

Tertia, in facta tecta templorum impenditor:

Quarta demum erogator iu turbam pauperum, Peregrino-

rum, infirmorum, egrorum,
(Quantum ab his moribus absumus? quantum in multis
distamus ab eo seculo?)

EX CONCILIO ELIBERINO,

g ca. quarto
dicti concii.
lij Romani,

Cap. 3.

Item duobus viris, scilicet Syluestro pontifi-
ce, & Constantino imperatore, summam rerum
tenentibus, peragitur conuentus alius, isque in
Eliberina ciuitate, de qua meminere Ptol. li-
bro secundo capite quarto & Plinius libro tertio capite pri-
mo, quo, conuenere vnde viginti pontifices, eo animo, vt
que spectarent ad Christianam pietatem, pertractarent, igitur
illic inter cetera, tria sciuerunt, conscripsere, legum capi-
ta: illa quidem ad episcoporum etiam statum, functionem-
que pertinentia, quorum hæc est summa.

Episcopi, presbiteri, diaconi, hypodiaconi, a coniugibus
abstineto.

Liberis operam ne danto,

Non procreanto,

Non gignunto,

Qui secus faxit, exautorator, ab ordine submouetor, degra-
dator,

Clericatus honore indignus censetor,

Et hæc scripta sunt, in illius concilij, canone trigesimo
tertio.

Istud idem fuit renouatum concilio quinto Carthaginiesi,
canone tertio, qui canon recitatur a Gratiano: ca. Cum de
quorūdam 84. dist. vt ca. placuit, 32. distinct.

Reliqua duo, sic habent,

Episcopus, hominem, quem a fidelium communione, vel a
sacrați muneris libatione alterius episcopi submouerit cal-
culus, nõ recipito, secum non admittito, nulla communio-

ne dignator, Quòd si is, pristinæ communioni restitui cupit, ab eo, qui hunc priuauit, id accipito.

Et istud quidem habetur canone quinquagesimo tertio illius concilij.

Alterum porrò, hac scriptum est sententia, huic homini, vel in extremo fati die, piorum communionem interdicitor, sacramentorum vsu prohibetor, iustisque sanctè obeundi muneribus excluditor, hic diuino charisterio arcetor, qui homo, episcopum, presbiterum, diaconum, accusarit, in iudicio detulerit, ni quod obiecit scelus, liquidò probarit.

Et hoc còtinetur in canone septuagesimo quinto, eiusdem concilij. Accipiendum est id tamen, de obstinatis obfirmatiffue sua in foeda labe, & accusatorio animo, (mea quidem sententia,) Nam pœnitenti, confessoque, & cupienti reconciliari, reditum ad se, nulli vnquam homini, christiano quidem negat ecclesia, iuxta præceptum domini,

EX CONCILIO ARELATENSI prouinciali. Primo. Cap. 4.

Ubssequitur per eadem tempora, hoc est, sub prædictorum hominum imperio, Constantini Cæsaris, & Syluestri pontificis, Arelatense concilium. Arelate quidem duplex est huiusce nominis: altera, ciuitas est, in Norico, teste Ptolomeo, libro secundo, capite decimo, hodie vulgo Linte, ditionis est præcipuum Austriæ, altera galliæ Narbonensis vrbs est, Plinio † colonia Sextanorum dicta, quod è sexta legione milites, coloni eò deducti sint, Strabo Arelaten, iuxta Rhodanum sitam, ait amplissimo emporio sane quàm insignem, Certum igitur est Arelatę vtra ea tandem fuerit, temporibus dictorum hominum, hoc est, Syluestri, & Constantini habitum fuisse celebre quoddam concilium, in quo, sancita fuere quæ sequuntur quatuor canonum capita, ad episcopos item attinentia, in hanc sententiam, Episcopus, episco-

† plinius lib
iii, cap. iiii.

pum ne conculcato, aequalem honore, parem officio, ne op-
 primito, neu proterito, neu deturbato.

Presbyteri, clam episcopis, nihil agunto, ex eorum conscien-
 tia, & consilio, cuncta tractanto.

Episcopo peregrino, sacris operandi, locus dator.

Quartum caput ordinationem episcoporum respicit, ne sci-
 licet hi ordinentur, nisi tres vt cum minimum, adsint epis-
 copi, quod iam in eandem sententiam Niceno conuentu
 fuerat constitutum, Igitur, quia illic canon relatus fuit, ni-
 hil attinet, hic repetere.

EX GANGRENSI CONCILIO

Cap. 5.

Apud Gangram, quæ vrbs est Paphlagoniæ, de qua, ver-
 ba facit Strabo, libro duodecimo, Item Plinius libro
 sexto, capite secundo, sub pontificatu, & imperio iam me-
 moratorum Siluestri & Constantini, congregati sunt, sexde-
 cim episcopi, ob pernecessaria ecclesiastica negotia: maxi-
 mè quia vrgebat, remque christianam premebat error Eu-
 stachij, cui necesse erat, finem imponi, is Eustachius asserere-
 bat, neminem maritali coniugio alligatum, spem vllam cõ-
 sequendi summi boni, hoc est, adipiscendæ salutis æternæ,
 habere posse, quæ mala opinio, improbata fuit, atque eo dâ-
 nata concilio, de quo concilio, mentionem fecit Gratianus
 in suis, decretorum priscorum patrum centonibus^a Itaque
 in eo concilio, quæ decisa sunt viginti canonum sanctioni-
 bus, fuere perscripta, quas omnes canonum promulgatio-
 nes, quia ad rem non faciunt, nec enim de episcopis aut eo-
 rum functionibus, officioque & munere, quicquam habet,
 consultò prætereo, ne excurrat nimium oratio, videarque
 longè aliam, quàm instituta sit, viam insistere. Celebrata au-
 tem fuit hæc synodus anno trecentesimo trigésimo ter-
 tio.^b

Alii eum vo-
 cant eusti-
 chium,

^a ea, si quis
 dicernit 28.
 dist. Ca, sciē-
 dum est xxix
 dist.

^b isido, to-
 mo primo
 conciliorum

EX CONCILIO ARELATENSI

Secundo Cap. 6.

TVM & illo Arelatensi posteriori concilio, habito quidem temporibus Siluestri & Constantini uti vult historia tripartita, quanquam) Contarenus existimauit hanc synodum coactam fuisse sub Martiano imperatore, Volusiano & Ammiano consulatum gerentibus (sancita sunt multa, quæ Archiepiscopos eorumque functionem, institutum, & iurisdictionem respiciunt, quæ, quoniam, cum de archiepiscopis fit sermo, adiecimus, superuacaneum foret, hinc inculcare: quare, acta tantum illius concilij pergam recensere, quæ ad episcopos non item archiepiscopos, pertinent, episcoporumq; ordinationem præscribunt, statum magistratus, & officia, sicuti instituti mei ratio postulat, & quoniam, de ordinatione idem ferè ibi cautum, quod fuerat Nicæno concilio iam constitutum, ne id amplioribus verbis persequar ad alia me conferam, ad episcopos etiam dicta relatæque omnia, quæ sunt eiusmodi.

Istud fuit concilio Laodicæsi repetitum, ca. xl. & iterum concilio Carthagine, xl. ca. xxi. vnde scriptum est decretum episcopus ad synodum xvii. dist. item repetitum concilio Carthage, v. ca. quo in ca. placuit, xviii. dist.

a ca. si quis autem synodo, xviii. distinctione,

EX CONCILIO CARTHAGINIENSI multiplici. Cap. 7.

IN percurrendis hiscè Carthaginiensibus conciliis, id vnum lector imprimis a me admonetor, Synodos in Africa tum indictas, tum habitas, octo fuisse numero, septem quidem, quæ in vrbe Carthagine habitæ fuisse memorantur, & in quibus, bona ex parte, interfuit Diuus pater Augustinus.

Octava

Octava verò est, quæ Milenitana appellatur, congregata potissimum, peractaque, ad extinguendam impietatem Pelagij, quæ eo in Concilio, erroris sui tetri, & impij damnata fuit: Error autem is erat, vt nephariè negaretur, ad salutem consequendam, necessariam esse Dei gratiam, at posse hominè, opera modò sua, & viribus fretum, Solius sui liberi arbitrij citra vllù Christi meritù adimplere mandata vtriusque legis omnia, atque inde, potentia sua virtutèque sola, iustum effici absque etiam ipso magni Dei beneficio, magnaque Christi domini nostri, quam pro nobis pertulit passione, Negabatur item, ea in hæresi, labes primigenia, siue originalis hoc est, peccatum illud, quod in nos, primi nostri parentes, sine culpa alioqui nostra, ab initio ob non morem gestum Deo, transfudère, Erant & nonnulla alia, illius hæresis Pelagianæ capita, aduersus quæ multùm scripsit Augustinus pater, eaque, multis libris suis, validissimè confutauit, quos Christianus lector videto.

Ab Arelatenfì autem secundo concilio: de quo suprà est dictum, non ita multum temporis spatium abiit, quin indictus sit & peractus conuentus alius: (tanta tunc dabatur opera, vt rebus omnibus, ad Christi cultum spectantibus, statim consultum iretur, & concordè tractaretur Ecclesia animo, edoceretur populus, adornaretur religio: habitus est verò is etiam in Carthagine: quo tempore Gratus, in ea vrbe, Episcopum agebat, Romæ verò Siluester pascebat gregem domini: atque in eo narrantur duo conscripta capita, gemini canonis speciem præ se ferentia, & ad Episcopos, Episcoporumque ordinem, & infulas, hoc est, magistrerium & potestatem, attinentia: Quorum altero, sic est cautum, Episcopi, alios fines non occupanto, neu inuadunto, neu vsurpanto, Suos temerè non transfiliunto, non promouento, non extendunto,

COMMENT. PONTIF

Extra suum territorium, ius in ecclesia non dicunt. Alterius episcopi plebem, citra episcopi, cuius ea est plebes, permissum, sibi non vindicant, non regunt, non assiscunt.

Ita sancitum altero Canone

Inter episcopos, inita pacta obseruantor, a conuentione non receditor,

Data consensionis fides, non demutator.

Ista omnia, concilio Antiochano, fuere postea renouata, in canone 13. ac postmodum concilio Sardicensi, in canone 19. & ea prius quidem ab Anacleto scita, prohibitaque, utpote in canone: Episcopus in dioecesi aliena 7. quest. Et adhuc postea renouata concilio in Carthaginensi tertio, canone 21. & adhuc concilio Transicano, canone 8. repetita.

EX CONCILIO ANTIOCHÆ.

no. Cap. 8.

Consequitis ex in temporibus, Iulio huiusce nominis primo in apostolica sede collocato, Antiochię, quę vrbs est, in Asia, de qua Plinius & Ptolomæus mentionem fecere, ille libro quinto, capite vigesimo primo, hic verò libro quinto, capite decimo quinto, conuenere triginta patres, iique omnes in ecclesia conscripti, & magistratum gerentes pontificium, atque in ea coitione, & concilio, cuius etiam meminit Gratianus in volumine decretorum, multa retulere, rogauere, decidere, ad vniuersum ecclesię statum pertinentia, illaque omnia, in viginti quinque canones redere, ex quibus canonibus, eos tantum desumam, adiciamque hoc in loco, qui episcopos respiciunt, eorum ordinem describunt, functionem constituunt, iurisdictionem circumscludunt, & ad iudicia tendunt, quę de ipsis quandoque fiunt, poenas, & coercitiones eorum definiunt: sunt autem hi, nempe, canon quartus. cuius constitutio, antequam referatur, est quidem id vnum quidpiam diligenter animaduertendum.

a ca, sexta si
nodus prima
annotatio
verfi quiata
antiochena
xvi, dist.

propter quod, cōtra communem alioqui, & ordinariam conciliorum habendorum formam, id contigit concilium. Nam cum regula præscripta, ab antiqua tum lege, tum Ecclesiastica obseruatione: habeat concilia, præter Pontificis summi, qui Romanus est, aut præsentiam, aut cōsensum, aut astipulationem, rati habitationemue, aut denique, per inter-nuntios, aut alio quouis pacto, voluntatis suæ, atque cam in rem, auctoritatis significationē, neque legitimè indici posse, neque haberi, neque item oportere, ¹ citra id vnum caput, quod potissimum est, celebrari. nihilominus tamen, hoc in cōcilio Antiochæno, de quo nunc fit sermo, notandum est, inquam Iulium Romanum Pontificem, qui tum pro sacro, pōtificioque Imperio, rerum satagebat Ecclesiæ, neque interfuisse, neque, pro se, aliquem vllum designasse, aut misisse hominē, cuius hominis, id id delegoti negotij præsentia, absentiam suam supplere posset, eaque ratione que ibi fierent, acta omnia, confirmare, probare, rataque habere, Id modò constat, concilium hoc Antiochænum, habitum pro legitimo canonicoque concilio, scitāque illius, constituta, decreta, in Canonum auctoritatem fuisse relata, tametsi id vnum magnum, quod nunc narrauimus, illi defuerit, nēpe Pontificis Iulij, aut præsentia, aut delegatio: Satis tamen liquet ex historia, Imperatorū Cōstantiū, synodali illi rogationi, præsentiam suam accommodasse, interfuisseque in comitiis, habitis in vrbe Antiochia, (vnde & nomen huic datum) Sub consulatum quidem Marcelli, & Probinę, consulum Romanorum, dum agebatur annus Christi, supra trecentesimum, quadragesimus sextus, Annus verò, á morte Constantini magni, quintus: quo in concilio addendum quoq; est, ex auctoritate Casiodori, sua in tripartita historia, ^c præsentem adfuisse, nonaginta Pontifices, quorum præsentia, absentiam pontificis magni, tūc fortasse ob aliquam necessitatem, supplere potuit.

1 Casiodo-
rus hi, trip,
lib, iiii, ca, ix,

c lib. iiii,
cap. ix,

Itaque de horum Pontificum consilio ad sensu & voluntate, constituta sunt, quæ ibi decreta fuere, quorum summa, quatenus ad rem nostram facit, hinc enarratur, nempe, ex supra cœpto quarto canone: Sic primùm,

Episcopus, à synodo damnatus, sacra non atrectato.

Sacra non attingito, Missam non celebrato,

Consuetum munus non obito,

Consueto ministerio non fungitor. Si quid horum fecerit,

Si quid horum contrectarit, deploratus, proscribitus, perditus esto, Spem nullam restitutionis habeto,

A piorum cœtu arcetor,

Omnes illi decedunto.

Illius aditum defugiunto.

Commercia illi denegantor

Qui contrarium faxit, qui contrarium attentarit,

Qui sciens, cum eo sit versatus, qui sciens congressus,

Diris configitor, à magna matre, Ecclesia, proscribitor, abigitor, exterminator.^b

Canon verò sextus, in hanc est quæ sequitur, latus sententiâ.

Qui Episcopus, synodi censura, exautoratur, dimittitur, abdicatur, degradatur,

Ad Cæsarem ne confugito.

Auribus, illi non obstrepito,

Hac de re, ei molestus ne esto:

Verùm, ad maiorum Antistitum comitia prouocato,

Ad ea conuertitor,

Ab eis, iudicium exposcito, Quid hac in re iudicarint, expectato: Quod si id negligis, tu exaurate Pontifex?

Quod si huic canoni non pares? Auxilio restitutionis decedito, Restitutioni, amplius non incubato.^c

Decimus quartus illius concilij canon hoc sequens habet.

Quum Episcopus, ad Episcoporum tribunal de crimine postulatur, si in eo decidendo, determinandoq; prouincialium

Potificum, in diuersas partes diducantur calculi, metropolitani

Antistes propinquioris prouinciæ, accersitor, aduocator,

b ea, si quis episcopus damnatur, xi, quæst. iiii. Exautorare, in hac significationem à D. Cipriano saepe accipitur ne quis eam hac in re, nouam prouocet,

c ea, si quis a proprio episcopo, xxi, quæst. v, incubare restitutioni Quintiana,

appellator: is de sententia aliquot episcoporum, quos ex vicinia acciuerit, conuocarit, adduxerit, disceptationem ancipitis iudicij, dirimito, excutito, definito. ^d Decimus quintus illius concilij canon, in hanc fertur sententiam.

^d ca. si quis episcopus criminaliter in iudicio. vi quest. iiii.

Cui episcopo, criminose dica inscripta est, quod is ab omnibus prouincialibus episcopis, in vnam, cunctis sententiarentibus, iudicium ea super dica, acceperit, id iudicium ratum firmumque esto: de eo amplius, à quoquam alio, ne quæritor, neu iudicator, neu deciditor: si tamen appellatur maior potestas, si ad superius tribunal prouocatur, ab eo tum maior, ius petitor, Prior sententia inducitor, circumscribitor, rei iudicatæ executio interpellator, quid statuet, quid decernet prouocationis iudex, expectator. ^e

^e ca. si quis episcopus criminaliter accusatus. vi. quest. iiii.

Decimi septimi canonis ea est, hoc sequenti sensu, conscripta sanctio.

Qui episcopus, ecclesiam, quam gubernandam suscepit, nõ adit, non perlustrat, qui se in hoc officio præstat negligentem, & socordem, à communione arcetor. ^f

^f ca. si quis episcopus per manus 92. dist.

Decimi octauo canonis sanctio.

Si quis episcopus, ad ecclesiam, ad quam, est legitimo suffragio accitus, electus, ordinatus, non se recipit: nec tamen per eum stat, quominus id fiat, paratus est enim suo fungi munera, sed aut, à populo interturbatur, aut alia quæuis causa id impedit, cuius tamen nullam ipse culpam sustineat, honoris pontificij particeps esto: nullo episcoporum iure secluditor: omni pontificia dignitate potitor:

Omne ministerium episcopale obito. Ecclesiæ tamen illi, in qua is, pontificale munus gerit, negotium non exhibeto.

Illi, molestiam nullam adfereto, Illius rebus, detrimento nulli esto.

Tum & quæ synodo prouinciæ statuta sunt, decreta, confirmata, ad amussim obseruato,

Ab illius iudicio ne discedito. Quod illa, absolute sanxit, iudicauit, decreuit, absoluito, pe-

g ca. si quis e
piscopus or
dinatus 91.
dist.

ragito, perficito, Mandata illius omnia exhaurito, exequi-
tor. 5

EX SARDICENSI CONCILIO.

Cap. 9.

a ca. sexta si
nodus prima
annota. versu
quarta sardi
censis xvi. di
stinc.

SVbiungendum Sardicense concilium, celebratum sub
Imperio Constantij Cæsaris, pontificatu Iulij romani pö
tificis, primi huiusce nominis: Leoncio & Syluestro consu-
libus: Est quidẽ Sardis, vbi facta est hæc coitio, vrbs, sita in
Ilhirio: de qua meminit Theodoritus libro secundo, capite
quarto, & historia tripartita libro primo, capite vigesimo
primo, in ea ergo ciuitate conuenere viri multi, doctrina &
sanctitate conspicui, huiusce conuentus peragendi gratia: de
quorum tamen numero apud scriptores non satis liquet:
Gratianus^a sexaginta fuisse censet, episcopos quidem eos:
legatos verò sedis apostolicæ fuisse dicit Osum, Vincetium
Ianuarium, quos item tres scribit Cordubæ, Capuæ, & Be-
neuenti, episcopatum gessisse, addit his quoque, Calepodiu
nomine, sed in historia tripartita commemorantur longè
plures: Narrat quidẽ Cõtarenus conuenisse hunc in locũ, hu-
iusce Synodi celebrandæ gratia, omnes ferè occidentalis ec-
clesiæ pontifices, qui numerum ter centum Antistitum cõ-
pleuere, ex orientalibus verò adfuisse propemodum septua-
ginta, qui tamen septuaginta, vt idem auctõr ait, simul ac
perspexere, in eo, agi potissimũ concilio, de restituendis,
priorique reddendis loco atque dignitati episcopis duo-
bus, scilicet Athanasio Alexandrinorum pontifice, & Pau-
lo Constantinopolẽos presule, tum & de reuocandis plaris
que aliis Antistibus, quos suis sedibus pepulerat decusserat
que Ariana factio ac impietas, illinc recessere, abiereque à
Sardica vrbe, atque eam ob causam, eo in Sardicensi conci-
lio, septuaginta illi, qui malo animo, malaque mente, illinc
emigrarant, damnati fuere, tum & restituti supradicti duo
Antistites, alter quidem qui Anathasius est dictus, Alexan-
driæ sacre prouinciæ: alter verò, quem diximus Paulum, By-
zantiqẽ sedi. Alij item historici alia quædam, in hanc rem

adferunt, pro sua dum quisque certat sententia, nihil, de numero, certi cōstitui potest, sed id parum refert, quod attinet ad rationem instituti nostri, dum constet, sicuti fit, ibi factā fuisse comitiorū coitionem, Reipublicæ tractandę causa, in eaque coitione vnus & viginti canonum sancita capita: ex quibus, vti exigit propositum, ea huc inducam, quę ad rem faciunt, hoc est, episcoporum ordinem, statum, decorem, & officium contingunt, sunt autem huiusmodi.

Episcoporum de sua ciuitate ad aliam traduci nephas esto, Quam primū suscepit, ne relinquit, huic adhæreto. ^b

^b istud fuerat Nicæno concilio cautum & sancitum vti in eo concilio habetur nu. xv. & postea renouatum cōcilio turonē si tertio cano. xiiii

Ista habentur canone primo, concilij huiusce, ratio autem eorum ea est, quia argumento ab eo sumpto, quod more hominum fit, non consueuere Antistites, à maiore ecclesia ad minorem transitum affectare, nam vnumquęque, vt plurimum, vrit ambitio, capit avaritia, tenet augendę rei studium, ne igitur videantur avaritię, & ambitioni presules studere, vtque aliis hominibus, omnem ansam tollant, male de se suspicandi, hęc ita fuere sancita, & certè vetatio hęc migrationum, noua non fuit, nam multis antè annis, Callistus, & Antherus romani pontifices, idem edixerant: itaq; nihil tum nouum, in religionem inductum fuit, sed antiqua tantum cōfirmata. Canone dein illius concilij quinto, ita cautum. Episcopo gradu suo submoto & quidem episcoporū, qui in vicinia degunt, sententia, appellante autem romanū pontificem, sibi que ius dici, in vrbe, Roma, contendente, eius locum, nullus alter, interim occupato, In illius cathedra ne sedeto, Interpellatum prouocatione iudicium, pro perfecto, non habetor.

Damnatus, ille nondum planè censetor,

Summi pontificis iudicium expectator.

Id autem cur sic factum, patet, Nam appellatione, intercisa est sentētia, suspēsū iudicium, ob idq; qui appellauit, licet pulsus, exactusq; sua videatur dignitate, nōdū tamē est verē pulsus, donec ad quē spectat, hac in re vltimū iudicare, suū is.

COMMENT. PONTIF.

protulerit supremum calculum, & nec id nouum fuit, ^cnam
 tantundem fanxerant Eleutherius & Sixtus.
 Canon illius Concilij decimus quartus, quæ ^d sequuntur,
 e ca. quâuis
 iij. quest. vi.
 d ca. accusa
 tus iij. quest.
 vi.

habet,
 Episcopo de ciuitate in ciuitatem ob negotia commigranti
 aut ex prouincia, in prouinciam, iter facienti, in alterius ci-
 uitate, in alienaue prouincia, ad quam tum perrexit, diutiùs
 manere ius non esto.

Quia tamen inhumanum esset, episcopum, viam fa-
 cientem, alieno tecto non recipi aditu, hospitioque arceri,
 rursus verò periculosum, eum illic diu commorari, præscri-
 pta est commorationis lex, impositusque modus, atque ita
 eodem canone subiunctum,

Episcopo viam facienti, in aliena dioecesi, tres solos domi-
 nicos dies, morari fas esto, hoc est, tres, nec plùs, hebdoma-
 das, illic conficere, permittitor.

Ex canone tertio, id quod sequitur, sic est desumptum.

Episcopo damnato, summoto, idque omnium episcoporum
 regionis, in qua sacrum magistratum gerit, sententia: in id se-
 tentiæ concilium, euocatorum: si romana, & apostolica se-
 des appellatur, romanusque pontifex appellationem non
 abnuuit appellatione certator,

Prouocatorium iudicium exercetor,

Prouocationis causæ adferuntor,

Prouocans auditor,

Prouocanti ius dicitor,

A romano pontifice, prouocationis causa cognoscitor.

Ab eo, equum, bonum, statutor, discernitor, diffinitor, Ab
 eo item, si lubet, causa ipsa ad finitimos vicinosque prouin-
 ciæ damnati, episcopos, trāsribitor, relicitor, relegator: his
 mandator, statuunt, diffiniant, diiudicent.

Ab eo item, si placet, legati, quos habet à latere, in prouin-
 ciam mittuntor, dimittuntor, allegantor, Olli vna cum epif-
 copis, prouocationis rem excutiuntor,

De ea, statuuntor,

De ea, iudicium ferunto, °
 At verò, quando quidem, dum explicantur acta Sardicenfis concilij, incidit mentio de appellationibus, quæ à condemnatis, vel epifcopo, vel sacerdote quouis alio, illo nimirum à fynodo, hoc verò fuo ab Antiftite, folent poffuntque in caufa damnationis fuæ, ad pontificis romani tribunal interici, non me pigebit, hanc in caufam, aliquantulum diuertere, atque adferre quid in ea re, fit olim inter ecclefias concertatum, Nam Carthaginienfis imprimis negabat, fe adeò romano pontifici obnoxiam, vti ab eo, in prouocationum caufa, deberet, aut vellet ius petere: contra, romana contendebat, hunc fibi honorem deberi, hinc legimus quid acciderit, in Synodo fexta Aphricana, ibi enim memoratur, Fauftinum epifcopum, Philippumque, & Afellum presbyteros, adlegatos fuiſſe à Zolimo romano pontifice, in caufa cuiusdam Aphricani presbyteri, cui nomen erat etiam Fauftinus, qui quidem presbyter, ibi damnatus, romanum pontificem appellauerat, fuamque, apud illum caufam, prouocationis iure, agi volebat, id quod ipſum, allegati illi, à romano pontifice, nitebantur facere, & mandatum romani pontificis, hac in re, exequi, At ab Aphricanis vehementer reclamabatur, obſiſtebatur, in eaque porro concertatione in vtramque partem validè diſceptatum eſt, Qui à romano pontifice ſtabant, aiebant æquum eſſe iuſtumque, vti pontifici romano, hac in re, honos haberetur, Id enim iam conſultū decretum que fuiſſe, in Synodo Nicæna, ibique ſtatutum, à ſententia ſynodi fas eſſe, cuius epifcopo: à ſententia porrò epifcopi, fas eſſe cuius ſacerdoti, ad romanum pontificem, veluti ad ſummum eccleſiæ principem; prouocare. E diuerſo Carthaginienſes, inſtare, dicere id ſibi iniquum videri nec putare, hac de re, vllum extare Nicæne rogationis præiudicium, aut conſultum, tamen, quò id fieret exploratius, Cyrillo Alexandria Antiftiti, & Attico Conſtantinopolęos præſuli ſcripfere, petentes ad ſeſe mitti, integra incorruptaque Nicæne Synodi ſcita omnia, id quod factum, miſ-

e ca. ſi quis e
 piſcopus ac
 cuſatus ii.
 queſt. vi. ca.
 Ofius epifco
 pus vi.
 queſt. iiii.

saque à prædictis pontificibus viginti canonum, absoluta
 explicataque capita, in his porrò canonibus, inuēta lex nul-
 la, scitum nullum, consultum nullum, quo tanta in appella-
 tionibus autoritas, Romano pontifici attribueretur: quare,
 factum, vt Carthaginenses tunc noluerint mandato illius
 romani pontificis morem gerere, Quin prouocationem, ea
 in causa, presbyteri supra positi, planè circumferis perunt,
 dixeruntque ei ius non fuisse, ea in re romanum pontificem
 appellare. Ac de reliquo statuere, vt si cuiquam rursus A-
 phricano homini, veniret in mentem, à iurisdictione trans-
 marina ius petere, illo que prouocationem suam reicere,
 nec stare velle, sua in re, Aphricanorum consiliorum iudi-
 cio, ei homini, aqua, & igni, humanoque cōfortio, & sacro-
 rum, omni in Aphrica, communicatione, interdiceretur. Ea
 fuit, inter Romanā, & Aphricanam ecclesiam origo dissidii,
 quæ labe, cum coepisset sub Zosimo pontifice romano,
 repere, durauit ad tempora vsque Bonifacij, posterioris pō-
 tificis, quo Bonifacio pontifice, ecclesiæ romanæ præfiden-
 te, Carthago resipuit, & circumducto, prorsusque damnato
 maiorum hac in re, decreto, Aurelio primatum tunc in A-
 phrica, & in vrbe Carthagine pontificatum gerente, roma-
 no principi atque pontifici fasces submitit, prouocationū
 que ius ad illum detulit, ex quo cōciliata est pax, facta que to-
 tius Christianæ ecclesiæ communio dei gratia, atque vnani-
 mis omnium consociatio. Hac omnia colligunt Isidorus,
 Contarenus, & cæteri, qui hæc ecclesiastica negotia scripse-
 runt, & ego, dum Sardicensē hîc Synodum, tracto, hîc
 quoque adiecta volui, vel eò potissimum, quod ibi res sup-
 pletur, annectiturque, quæ maximè in Concilio Ni-
 cœno desiderabatur, super appellationibus à
 Synodo, & episcopis, ad pontificiam
 romanam aulam, interuicē-
 dis, deferendisque.

EX TERTIO CARTHAGI-
nienſi Concilio Cap. 10.

X Carthaginienſi deinceps concilio,
q̄ tertio loco, in eadē vrbe celebratum
fuit, circiter dies Siricij p̄tificis roma-
ni, conſulibus Attico & Cæſario, huc
inferenda ſunt, ex quinquaginta cano-
nibus, ibi conſcriptis, ſequentia decre-
ta, (equidem eas tantū ſinodos, ex
multis perſequar, quæ thema noſtrum
propius reſpiciunt, hoc eſt, rei pontificiæ & ſacerdotalis,
ordinationem, iudicia, functiones, officia, nobis aliquo mo-
do concinnant vel appendices earū rerū conſectariaq̄, & ac-
curationes quodammodo reſpiciunt, cæteras verò omnes,
vt quæ, extra rem ſint, ſilentio tranſibo,) igitur ex hoc con-
cilio, hæc habentor.

Ex tertio canone.

Qui episcopos ordinaturi ſunt, mancipaturi officio, ante-
quam id fiat, ordinandis, decreta conciliorum, ob oculos
ponunto, inculcanto, repetunto.

Ex Septimo Canone.

Qui episcopum ſceleris vult arceſſere, qui episcopo crimi-
nalem cauſam vult intendere, id apud primatem prouinciæ
in qua prouinciæ degit accuſandus episcopus, facito.

Ibi accuſationem profero,

Ibi reum peragito,

Ibi conuincito,

Illò, literis, euocato, vadator, anteſtator,

Illò, accuſatus præſul itionem parato,

Illic, in concilio primariorum patriæ ſuæ pontificum, cau-
ſam dicitō,

Accusationi occurrito,
 Accusationem si potis est, conuellito,
 Stata item die sese sistito,
 Stata die, vadimonium obito,
 Stata die, ad iudicium adesto.
 Sin minus, diris configitor,
 A sumptione diuini cibi arcetor,
 Ordinis functione submouetor.
 Stata verò dies, mensis vnus esto:
 Porrò, ex quo primum constat, vadatum esse, & iudiciali
 vadimonio obstrictum reum, ex quo primum scitur, eum
 nouisse se, de superiore tribunali, citatum, ex quo primum
 diem sibi literis aut libello dictam, ex eo tunc statim, dies ce
 dito, excurrito, Si causam necessariam accusatus adfert, pro
 bat, qua eum liqueat, non potuisse sese adicta illa die in iu
 dicio exhibere, In alterum mensem, dicenda illi causa pro
 gator, Interim à sacris, hostia diuina, abstineto,
 Nec ad hæc redire, donec crimen eluat, ius dator,
 Quod si contemnit,
 Si deferit vadimonium,
 Si vniuersi concilij, non vult subire censuram,
 Sua ipsius sententia, iudicatus censetor.
 Qui verò accusauit, si moram nullam iudicio annexuit,
 Si ad constitutum venit tempus,
 Si diem, horam, locum, agendæ causæ, semper obiuit, nulla
 multa afficitor,
 Re diuina non exigitor.
 Sin, ad iudicium præsto non fuit,
 Si se illinc quandoque subduxit,
 Si prauaricatorem egisse, tergiuersatorem, aut sycophan
 tam, suspectumque calumniæ, aliquo modo apparet: delatus
 tunc Antistites, pristino sacro muneri, pristinae piorum
 communioni restituitor. Delatori tamen, peragendæ causæ
 facultas non tollitor, si probatur post, illum quidem non

recufasse, fed minimè potuiffe, præfcripta, edictaque die, in
ius ambulare. ^b At interim, Si id fecit mala fide, ob præua-

^b ca. quif-
quis epifco-
patum, iiii,
quæft. v.

ricationem, vel dilatum fua culpa vadimonium, poena affi-
citor, communionem in aliquot dies arcetor.

Ex octauo illius concilij Canone, Presbytero, ob crimen

in ius appellato, qui epifcopus de eo iudicaturus eft, quin-

que alios fecum vicinos Epifcopos in confilium affumito.

Sex, ne minus quidem epifcopi de crimine rei facerdotis

cognofcunto,

Quod iuftum fuerit, vnà decernunto,

Afcifcendos ad iudicium faciendum, vicinos Antiftites, de-

latus facerdos eligito,

Quos velit, depofcito

Quos velit reuicito.

Diacono fccleris postulato,

Cogniturus de fcclere epifcopus,

Duos fibi alios, ad cognofcendum crimen

Finitimos Pontifices adiungito,

Hi tres ius dicunto, Hi tres fententiam ferunto.

Hi tres ius dicunto, Hi tres fententiam ferunto.

Clerico, qui altiùs in ministerio fagro, non euafit, reo crimi-

nis appellato,

Epifcopus loci folus, fuper accufatione, ius reddito:

De crimine cognofcito, iudicato, pronunciato. ^c

^c ca. fi autè
presbyteri
xvi. quæft.
vii.

Ex vigefimo fexto Canone,

Primæ fedis Epifcopus, princeps facerdotù nõ appellator,

Summus facerdos non vocator,

Hanc ambitiofam appellationem defugito,

Fafto fum quodcunque nomen, fibi non adfcribito, ^d

Iftud fuit repetitum, concilio Aphricano, circa tempora

Bonifacij pruni, celebrato, de quo meminit Gratianus, in

ca. primæ fedis 99. diftinct. Quod tamen, fana cum fenten-

tia, ex interpretatione ecclefiafticorum doctõrum, eft acci-

piendum, ne c malam in rem, aut deprauatam religionem,

qua diuellitur, ordo Christiane cõcordiæ, & ciuilibus politiæ,

detorquendum, quum bono, æquóque iure, ad summũ Põ-

^d ca. primæ
fedis, xcix, di-
ftinct.

tificem deferantur omnia, hono squidem, primatus, & summa in reliquas ecclesias iurisdictionis potestas, quam accepit à domino.

EX CONCILIO CARTHAGINIENSI QUARTO. Cap. II.

Consequentibus deinceps annis, Imperatore Honorio Augusto, & Anthiciano consulatu perfunctis, indicitur Carthaginienſis conuentus quartus, celebraturque in ea vrbe, ducens & quatuordecim episcopis presentibus, suoque suffragio rem approbantibus, atque in eo, statuuntur, spiritu sancto auctore, promulganturque centum & quatuor canones, ex quibus omnibus canonibus coagmentatus est, structus, & ornatus ordo potificius, & ceterorum sacerdotum constituta functio, prescripta ordinatio, decreti mores, conscripta iudicia: his autem, ista continentur,

Primo canone,

Ordinandi Pontifices examinantor:

Qui mores, quæ vita, quæ doctrina eorum, sit attenditor,
Sintne prudentes natura:

Docili animo.

Ingenio bono.

Moribus temperatis.

Castâ vita,

Mente sobria,

Vigilantibus oculis.

Solerti prudentia, circumspector.

Num oscitantes,

Num dormitantes,

Num socordes,

Num sui negotij parum satagentes

Num officij parum memores, videtor, cauetor.

Vt se summissè gerant,

Vt affabili sint natura,

Vt misericordi animo.

Tum quibus literis iustructi,

Qua eruditione ornati,

An in lege domini bene versati,

An ad Euangelicam doctrinam promptè docti,

An ad interpretanda scripturæ sacræ sensa, acuti, sagaces, &

cauti. An in ecclesiasticis institutis, placitis, decretis, exerci-

tati, animaduertitor.

An simplici apertoque, nec fucato ingenio, prudèti tamen

mente, Christianæ rei præceptiones teneant, complectan-

tur, accipiant, An hisce, fidem habeant.

Hæc, claris verbis, non obscuris, non deprauatis, non am-

biguis, non fallacibus asserant, prædicent, affirmant.

Num illas, sinistrè detorquêt, afficiūt, peruertūt, expeditor

Creduntne vtrunque testamentum, tum vetus, tum nouum

ex vno eodemque fonte manasse.

Creduntne, uniuerso ecclesiæ consensui, vniuersæ Christia-

norum persuasioni & fidei, de corporum resurrectione, de

corporū ad immortalē vitā reuocatiōe, sedulò cōsiderator:

Num prohibent nuptias,

Num damnant, num detestantur.

Num iniquū impiūque iudicant, quum iterum nubitur,

hoc est, quum altero ex coniugibus defuncto, ei, qui super-

est, datur denuo nuptum, adiungiturque rursus noua spō-

sa, aut nouus maritus, horum mortuo altero.

Num in hisce, atque aliis omnibus sacræ Reipublicæ scitis,

laborant vllō mentis vitio, Num vacillant. An (vt semel di-

catur) ad omnia, quæ sanxit parens ecclesiæ, sint obfirmato

animo, mente non dubia, diligenter perspicitor.

Hæc, item alia multa, quæ amplissimè cōplectitur canō san-

ctus huiusce concilij, Antequā cādīdati isti, pōtificiis infu-

lis baculoque & sacrata mitra insigniātur, exornentur, ordi-

natione donentur, pastoralī pedo communicantur, sedulò

pro uidetor quæritor, excutitor,^a

a c3, quis
episcopus.
xxiii, dist.

COMMENT. PONTIF.

Canon illius concilij secundus.

Cum ordinatur episcopus, sacra- tur, dicatur,

† Verbu in-
augurandi,
quod hic po-
nitur & exau-
gurandi
Hæque di-
stiones alibi
hic duntaxat
positæ inau-
guratio,
exauguratio
Familiars
quidem sunt
voees hæc in
re, cū beato
Cipriano,
suscepio emi-
feno, tum no-
stris tempori-
bus, sadole-
to & Bembo
atque aliis do-
ctissimis, &
imprimis ca-
tholicis viris
ne putentur
aut Nouæ ef-
se, aut inusi-
tata, aut per-
perâ, inepte
que translate
& detorta.
b ca. episco-
pus cū ordi-
natur, xxiii,
dist.
c ca. episco-
pus nullam
lxxxviii, dist.
d ca. episco-
pus sine con-
cilio xxiiii,
dist.

Inauguratur, † hæc obseruantor.

Episcopi duo, super illum, manus imponunto,

Manus illi admouento,

Manibus illum contrectanto,

Euangeliorum codicem, vtraque manu sumunto,

Super caput & verticem illius, eleuanto,

Illic tenento,

Illic suspendunto,

Tertius episcopus, benedictionem interim infundito, ad-
ferro, irrogato,

Benedictione quidem (hoc est pia precatioe, pio omine)
Fausto, illi, reiç, publicæ, auspicio, eū lustrato, sacra- to, dicato

Tum cæteri, qui adsunt episcopi, coaccedunto, circūstan-
to, caput eius, manibus contingunto.^b

Ex vicesimo illius concilij Canone,

Episcopus lectioni vacato.

Orationi assiduus esto,

Prædicationi verbi Dei incumbito,

Rem familiarem non curato,

Rem familiarem, ad alios relegato,

Rem domesticam, aliis demandato.

Illò, non traducitor,

Illinc, planè animum dimoueto.

Illà re, non impeditor^c

Ex vicesimo primo Canone,

Episcopus, nisi adhibitis in concilium, aut deliberationem,
clericis suis, clericum nullum ordinato.

Id, de illorum sententia,

Id, per penso iudicio facito,^d

Ex vicesimo secundo illius concilij canone,

Episcopus, non astantibus, atque assistentibus clericis suis
nulli ius dicito.

Nullius causam audito,

Nulli

Nulli petitioni iudiciali, audientiam præbeto,
 Si fecus facit, si quid solus statuit,
 Quod fecerit, irritum esto
 Quod decreuerit, quod sententia pronuntiauerit, conscin-
 ditor, Nullo iure firmator,
 Nullo iure consistito.^e

Ex vicefimo quinto canone.

Dissidentes episcopos, reuerentia primùm dei, amor, & ti-
 mor, reconcilianto, si hæc non valent, quæ plurimùm valere
 debent: a synodo, in concordiam reducantur.^f

Ex. 31. Canone,

Huiusce canonis decretum, renouatum fuit, in Concilio A-
 gatensi, ca. septimo, qui canon a gratiano, ca. casellas 10.
 quest. 2. refertur, & tamen ad hanc constitutionem, concilium
 Agatense, aliquam modificationem, & temperamen-
 tum adiecit, in ca. 45. de quo meminit gratianus, in ca. ter-
 rulas 12, quest. 2.

Episcopus, ecclesia, tanquam re fiduciaria vitor, in ea, nihil
 proprium sibi, vindicato,

Eam non distrahitto,

Eam non commutato.

Si distrahendam, vel commutandam, equum ducit, clerico-
 rum omnium in id consensum adhibeto,

Clericorum concilium aduocato,

Clericorum autoritatem interponito,^g

Ex canone 34.

Episcopus, quocūque in loco sedet, presbiterum stare non
 patitor. Illum, sedere iubeto.

Illi, hunc honorem non inuideto,^h

Ex trigesimo quinto Canone. Episcopo, in ecclesia, publi-
 coque confessu, inter presbiteros, sublimior sedes, dator.

Loco is maiore, loco eminentiore, loco superiore sedeto.

Intra dein tectum priuatæ domus,

Intra parietes domesticos, se presbiterorum collegam, a-
 gnoscito, iudicato, profitetor, in ministerio domini.

e ca. episco-
 pus nullus
 xv, quest,

f ca, dissiden-
 tes xc, dist.

g ca, sine ex-
 ceptione xii,
 quest, it,

h ca, episco-
 pus in quoli-
 bet xc, dist,

i ca, episco-
 pus in eccle-
 sia xc, dist,

COMMENT. PONTIF

Ex 29. Canone.

Episcopus, clerico, aut laico homini, crimen intédens, illud, in synodo agitato, probato,

Eò ad rem, explanandam traducitor, illuc claram testificationem adfero, ^k

K ca. episcopus si clerico vi, quæst. ii,

Ne tamen, quatenus de laico homine, ad synodum pertrahendo, fit mentio, hac cum re, videantur pugnancia, constituta ab Alexandro, Romano pontifice, ^l Videnda sunt,

l ca, experientia. xi, quæst. prima,

quæ à glossa, & interpretibus, in dicto canone, Episcopus, latiùs differuntur.

EX TOLETANO CONCILIO.

Cap. 12.

TOleti, oppido Hispaniæ, de quo meminit Ptolomæus libro secundo, capite sexto, & Plinius libro tertio, capite tertio, Celebratus est item conuentus, temporibus Cæsarij, Honorij, & Archadij, atque illuc, eiusce rei causa, sese recepere nouemdecim pontifices, & patrono, episcopo præsidente, vnum & viginti canones constituere, pro illustrando Ecclesiastico statu exornandoque, & suis probatis coloribus & partibus poliendo: Ego verò, eos, qui eò potissimùm tendunt, quique id vnum imprimis agunt, vti episcoporum ordinem, functionem, potestatem, conscribant, tatum sumã: igitur vigesimi primi canonis isthæc est summa: hanc ad rem pertinens.

Nemini, sine episcopo, chrisma conficiendi ius dator.

Ecclesia quæque diaconos, aut hypodiatonos, ante Paschatis diem ad episcopum suum, chrismatibus causa, mittito,

Hi, ab episcopo confectum chrisma, huic solenni festo destinatum, suis quisque ecclesiis, in tempore, adferuto, representanto, producento,

Episcopo, quouis tempore chrisma conficere, indubitanter permissum esto.

Diacono, chrismate lustrare, ne conceditor,

Presbytero, episcopo absente, id facere posse, nõ denegator,

Episcopo præfete, cuius presbytero, si iubet episcopus, id
facere posse, permittitor, hoc sanctiõis caput, Archidiaconus,
id est, Curio summus, aut præsentibus episcopis, aut ab-
sentibus, in medio subinde proponere, diuulgare, recolare,
commemorare, non obliuiscitor: id ipsum, Episcopi fer-
uent, teneant,

Presbyteri, non relinquunt, neu dissimulent, neu negligat,
Quicunque potens, clericum quẽuis, aut religioni addictum
hominem, despoliauerit, pulsauerit, iniquè tractarit, ab epi-
scopo citator, euocator, Vadimonio obstringitor, cur id
fecerit, interrogator,

Causa facti subucitor,

Causa facti attentè auditor,

Examinator, perpenditor,

Si non paret, cui eam ob rem dicitur, dies,

Si sacri magistratus imperium negligit,

Si mandatum Antistitis parui facit:

Literæ mox, ad omnes prouinciæ episcopos dantor,

Sursum, deorsum, percurruto codicilli, huc & illuc peruo-

lanto Schedæ, suis cum tabellariis: his Schedis, mandator,

refractarium & peruicacem esse hominem, diro program-

mate configendum, sacra communione arcendum, eoque

malo tantisper tenendum, dum aliena restituat, dum, quæ sua

non sunt his, ad quos pertinent, redire permittat, dum epi-

scopi iubentis volûtati obsequatur, iussa capeat maiorum.

^a ca, si quis
de potentio
ribus, xxiii.
quæst, iiii,

EX RHEGIENSI CONCILIO.

Cap. 13.

Nunc loquendum de Rhegiensi cõcilio, Est Rhegium,
oppidum situm in margine & ora Italia, cui, Græci no-
men dedere, à fractura, in eo enim loco, Sicilia auulsa, obru-
ptaq; est, ab Italia autore Plinio, libro tertio, capite octauo,
de quo oppido, meminit item Ptolomæus, libro tertio, ca-
pite primo, & Trogus libro quarto.

COMMENT. PONTIF

Est & Rhegium Iepidi, Gallie togate oppidum, à quo, Rhegienses eodem Plinio autore, capite quinto, libro tertio, quod nunc quidam ditionis est, ducum Ferraria. Igitur, in utrovis horum oppido, anno Christi vno, & sexagesimo, ad quadringentesimum, sedente in Petri folio, ad gubernacula Reipublice, Sixto tertio, congregati sunt tredecim episcopi, hunc, de quo nunc verba facimus, conuentum peracturi, atque in eo, sex decretorum canones edidere, ad vniuersum ecclesie statum attinentes, & presertim ad episcopos, quod nostrum est presens thema respicientes, primo ista edixere. Qui ordinatorum, ordinationi episcopi, perperam facta, interfuere, hoc est, in qua, non sint accurate obseruata, que in ea precedentes conciliorum sanctiones obseruanda decreuere, nempe cui, vel episcopi tres, ut cum minimum, non adfuere, vel ad quam, ceteri in provincia collegae Pontifices, recte riteque non sunt accersiti, aut in qua, pretermissa est, silentio dissimulata, metropolitani Antistitis voluntas, neglectus primarij pontificis provincie assensus, poenam quidem preterquam quod, sic facta ordinatio, iure non subsistit, (id quod antecedentibus conciliis fuerat iam sancitum) plectuntur. Scilicet: hunc in modum,
 Nulli eorum, vlli posthac interesse ordinationi,
 Nulli assistere concilio,
 Nulli conuentui peragendo,
 Nullis comitijs, Reipublice causa, edicendis,
 habendis, peragendis, presentiam suam accomodare, permittum esto.
 Omni suffragio, in publicis pro religione negotijs, excluduntur.

Canon quintus.

Ne cuius ad eam ecclesiam, quae suo Pontifice orbata est, functionis, aut administrationis gratia, promiscue accedere liceat, interdictum esto,
 Tantum, qui vicinus est Episcopus, ad eam accedito.

Iusta defuncto pontifici persoluito,
 Hoc factò, ecclesię viduatę curam, e vestigio suscipito,
 Ne quid ecclesię illi, antequam ad eam adsciscatur, ordine-
 turque antistes alius, officiat clericorum dissidentium, vel
 leuitas, vel ambitio, vel mala mens, prouideto, accurato.
 Cæteroqui, nulli alij id facere permittitor,
 Nullus alius se huic negotio immisceto,
 Quod accuratè obseruare, quando omnia pacatè degunt,
 quando nihil discordię commouetur, vt equum, censetur.
 Ita si quid horum accidit,
 Si quid motus concietur
 Si quid obrepat dissidij,
 Rerum tunc orbatę ecclesię, Vicinis,
 Vicinarum ecclesiarum Antistitibus omnibus,
 Presulibus, præfectis, inspectionem, descriptionem, procu-
 rationem, recensionem, sedulò demandari operæpretium
 esto: Hęc, exequiarum tempore, vicinus ille episcopus, vsq;
 ad septimum, à morte presulis defuncti diem, vel vsque ad
 nouendiale sacrum agendum peragito, pertractato, perfun-
 gitor: Deinde, mandatum metropolitani Antistitis, viduatę
 ecclesię illi, referto, exponito, Simulque, cum omnibus san-
 ctis episcopis, mortuum Antistitem solenniter sepelito, ter-
 ra condito, tumulato, Iusta peragito, sacrumque nouẽdiale.
 Nec quisquam alius, ad ecclesiam, quę suum amisit admini-
 strum, nisi metropolitani presulis literis, eo inuitetur, euo-
 cetur, attrahatur: accedendi, curandi, attingendi ius habeto.

Ex Agathensi Concilio

Cap 14.

Quę Agathensi quoque concilio, in hanc rem acta sunt,
 nunc excerpenda, Agathę enim (de qua vrbe mentio est
 apud Ptolomeum, libro secundo, capite decimo, tum apud
 Plinium libro tertio, capite quarto) assistere in Basilica diui
 Andrea ad idus septembris, Messala romano, consule, tri-

COMMENT, PONTIF.

ginta quinque sacrați Patres, atque illi de communi sententia, canonum sanctiones tres & septuaginta edidit, ius, formam, officium, statum, legem, primum, Episcopis, Ceno-
biarchis, dein clericis, sacerdotibus indicentes.

Igitur canone 17. sic dictum.

Episcopum, ante triginta ætatis suæ annos, metropolitanorū
antistitem nullus, ordinato, ^a neu sacra-
to ^a *a ca. episcop^o
benedictione
lxxvii, distic.* Ea sola tricennium annorum ætas, ad petendam, consequen-
damque ordinationem consecrationemque pontificalem,
legitima censetur, Quod viridis sit ea ætas, quod matura,
quod ab ea, non presumatur abesse sanum iudicium,
Ante verò, ordinatoris præful quisquam sacra torisq; fungēs
officio, vllum hominem, ne ordinato, neu sacra to,
A deò mali exempli factum, in rem sacram ne inuehito.
Canon 27.

Nemini, cœnobium nouum constituere, & condere, citra
episcopi vel permissum, vel approbationem, liberum esto, ^b
Nemo, tantum in ecclesia iuris, sine sacri huius magistratus
assensu, sibi arrogato, desumito, vindicato. Canon 33.
*b ca. de mo-
nachis xviii.
quest. ii.* Episcopus, alium, præter ecclesiam, heredem relinquere,
nolito.

Si quid de bonis ecclesiæ donarit, distraxerit, idque ecclesiæ
vsu, causa, vel necessitate nequaquam exigente, quod distra-
xerit, erogauerit, irritum habetor, iure non subsistito, iure
non firmator ^c

*c ca. episcop^o
qui, xii. quest
ii.* Si alium quemuis heredem facit, de bonis, quæ ab eo, herede
huic obuenerunt, ab herede ipso, indemnitati ecclesiæ, cõ-
sulitor, heres is ad id prospiciendū cogitor, iacturam, si quæ
illa fecit, ea iactura ab hoc resarcitor, de damno, si quod pas-
sa est, cautum illi ab eo esto. Adde quidem & quod proxi-
mo superiori huiusce canonis capite, dictum est, de ecclesia
à Prefule, herede scribēda, ita accipito, vti Antistes, sibi, per
canonem, id faciendi datum putet consilium, non etiam im-
positam necessitatem, quam obrem, alium, quàm ecclesiā, si
vult heredem instituere, ne utiquam prohibetor,

Quod & eodem Agathensi cōcilio, canone 48. declaratum videtur.

Episcopi, innoxios, homines vel exiguam culpam, parūque cuiusquam rei sustinentes, diris ne configunto, a bonorum cōtutū ne abigunto, A sacra matre ne submouento, neu interdīcuntō. Si id faciunt, vel eo factō, ip̄sis abdicatis, cupientibus restitui, veniam petentibus, in id, toto nixu festinantibus, Maledicti, diri & excommunicationis latē nolūt facerē gratiam, A vicinis, proximisque regionis suāe præsulibus, suę te meritatis, sui erroris, suę peruicacię, per literas, admonentor.^d Episcopus, manibus suis, nullum prorsus hominem

d ca. episcopa
li sacerdotali
vi. quest. iii.

cædito,

Nullum verberato,

Affligito, pulsato,

Istud enim, à sacerdote summi dei, alienum esse debet, quē par est, manus abstinere ab omni verbere.^e

e ca. nō liceat
lxxxvi. dist.

EX CONCILIO CHALCEDONENSI:

Cap. 15.

Non prætereunda nunc ordine suo, religiosa Chalcedonensis coitio, in ea enim, cum acta sunt multa, quæ sunt huiusce contemplationis, tum verò inter celeberrimas, non postremas partes obtinet, tam causæ, ob quam indicta est, nomine, nempe, vt obrueretur, euertereturque penitus, Eustichii, & Dioscori peruersum dogma, quàm religiosorum patrum, qui ibi interfuere, numerosissimi, ac celeberrimi conuentus gratia: vix enim legitur alibi vnquam, conuentus, Reipublicæ nostræ causa peractus, maior, aut frequentior, nam, vt volunt quidam, adfuere ibi, septingenti, & triginta pōtīfices. Alii verò, quingentos & triginta recensent, sunt etiam, qui sexcentos & triginta dicant. de numero quidem inter scriptores non satis conuenit, constat tamen sub tempora, quibus Leo primus, in regimine ecclesiæ, principem locum obtinebat, & Valerianus Martianus Romanum regebat imperium, anno Christi, ex aliquorum sententia quadringentesimo quinquagesimo secundo, habitum fuisse,

COMMENT. PONTIF.

in vrbe Chalcedone, ea, qua dicitur fufius de caufa, istud cōcilium, cuius etiam meminere imperatores Valentianus & Martianus, in Codicis libro. Est verò Chalcedon, vt id etiā ex instituto nostro, non dimittatur, oppidum Thraciæ, ad Bosphorum Thraciū, non procul à Bizantio, imo ex aduersum, situm, de quo, verba faciunt Ptolomæus, libro quinto, capite primo, Plinius libro item quinto, capite trigesimo secundo Strabo. libro. 12.

Igitur ex isto concilio, in ea ciuitate celebrato, hæc habentur, ad rem nostram.

Ex secundo canone.

Episcopus, nullum in ecclesia per pecuniam, pontificem ordinato,
 Neminem, pecunia corruptus, presbyterij honore insignito,
 Neminem sacrato,
 Neminem, per has sordes dicato,
 Non diaconatus ordinem, nūdinatione, qua stuuè impertito
 Non ad gradum subdiaconorum, per nūmos promoueto.
 Non clericum facito pecunia,
 Non vllum quemuis, vlli cuiuis, in ecclesiastico ministerio, hac turpi de caufa, locum dato.
 Oeconomicum, alium vè, qui regulæ & præscripto sacerdotali subiiciatur, obnoxiusque fiat, per stipē, neuè facito, neuè promoueto: si contra, Episcopus quisquam ausit facere, si tentasse probetur, in discrimē degradationis venito, In dubium, aleamque proprij ordinis deuocator: Ignominiosè missionis periculum illi esto, Interim, qui ea via ordinatus est, qui sacratu, qui minister in ecclesia constitutus, Qui sic œconomus factus, nihil ex ordinatione, per ambitum nummariū licitationemque incestam facta, iuuator. Nihil proficito.
 Nihil omnino consequitor,

Quin

Quin dignitate, quam nefario commercio sibi quæsiuit, statim pellitor. Cura quàm iniquè suscepit, æque comparauit, illicò relinquitur, ouili, in quod furtim, & aditu illicito intrauit actutum exigitor.

Si quis verò, ea in re proxeneta fuit, si quis turpis conciliator, internuntius, Si quis in summa huic foedæ rei, viam aut occasionem vllam, aperuerit, si quidem clericus est, suo ordine depellitor,

Sin, laicus, anathema esto.

Ex. 3. illius concilij canone.

d ca. si quis e
piscopus pro
pecunia vii.
quest. vii.

Episcopus, clericus, monachus, vel alia quæuis sacrata persona, Alienas possessiones ne conducito,

Manceps, redemptor, conductor, prophanae rei, ne esto,

Procuratori bonorum, quæ alterius sunt, ne se immisceto, cu

Si tamen ad minorum ætatis tutelam, administrationem, curationem, quæ nequeat excusari, eum vocant leges, attrahât

ducant, ritus, mos, consuetudo vel etiã inuitum, id suscipito,

Id facere non prohibetor.

Hoc pio, & necessario coactoque munere, non interdicator.

Si cui item, sacratio homini, pontifex ciuitatis, generaliter ecclesiasticarum rerum administrationem mandat, gubernacula committit, accurationem delegat, ac consequenter orphanorum, viduarum, pupillorum, & reliquarum, id genus,

personarum quæ alienum merent, & imprimis ecclesiasticum auxilium, curam iniungit, eam ne detrectato, eam, charitate

euangelica, accipito, eam sedulò, æquo liberoque animo, non ægro, non grauato, non odioso, gerito, accurato, suscipito.

Quod si qui, præcepta canonis huiusce contemnit, prætergreditur, temerat, ecclesiasticæ castigationi obnoxius esto,

Ecclesiastica correctione tenetor, premitor.

e ca. per
nit

Ex octauo illius concilij Canone.

COMMENT. PONTIF

Clericis, in parœciis, cœnobiis, collegiis, martyrum phanis,
vitam agentes, imperio illius, qui in ea ciuitate, in qua sunt,
præsul est & pontifex, subiiciuntor, in potestate illius sunt,
sub eius obsequio tenentor, Qui verò homo, episcopi non
vult imperium perferre,

Qui non vult stare in officio,

Qui temerè vult iugum exuere,

Si sacratì ordinis est homo, secundum ordinem, cui est ascri-
ptus, vtque fert personę, quam sustinet, character, Canoni-
bus cohibetor,

Canonum præscripto, punitor,

Ex canone, damnationis pœnam luito,

Quòd si is, cœnobio, quouis ex voto, sit addictus, sacra con-
munione mulctator, diuino cibatu excluditor,^f

Diuina mensa abalienator

f ca. quidam
monacho
rum xviii.
quest. ii

Ex canone decimo septimo.

Vna quęuis ecclesia pontificia, prouincia, fanũ, ædes, vel pa-
rœcia quęque vicanorum, vel alia, sub eius antistitis ditione
qui antistes, eam, citra vim citraque controuersiam, triginta
annorũ spatio, gubernarit, rexit, tenetor, imota pmaneto,
hinc non excutitor, Sed si intra id prædictum tempus acci-
derit, hac de re, dubitatio, tũc eis, qui se in hoc, rebus in suis
læsos astraunt, queribundum, apud conuentum prouincia-
lem, ob læsionem, iudicium, intendere ius esto.

g ca. per sin-
gulas xvi.
quest. iiii.

Ex decimo octauo Canone.

Si clericus, aut monachus, vel coniurationẽ in episcopos coe-
pisse, vel insidias præsulibus, aut reliquo cuiuis, sui instituti,
suęque conditionis homini, dicitur tetendisse: sitque in eo
deprehensus, compertus, interceptus, gradu suo^h honoreq;
prorsus deiicitor, ablegator,

h ca. coniura-
tionum xi.
quest. i

Verum enim, quæ fuerit causa habendi huiusce concilij, id
quidem nos à Nicephoro ecclesiasticę historiæ enarratore,
peramplè edocemur, hęcque commodè subiecimus ne

quid eorum relinquatur, quæ ad institutam scriptionem pertinent. Igitur ea causa fuit, Theodosius minor Romanus imperator, vxorem duxit, impij atque scelerati animi, ea vxor errori cuidam nephario, aliquot tum antè diebus exorto, ad stipulabatur, illumque, fauore suo alebat in ecclesia: porro is error, post abolitum sublatumque, dogma Nestorianum tum rursus, in perniciem hominum enatus est, atque illius principes præcipui, auctoresque fuere, impuri duo homines, Dioscorus scilicet antistes Alexandrinus, & Euthices, abbas Constantinopolitanus, à quo item Euthice, error ille nomen supsit, dicta enim est Hæresis Euthiciana, cuius hæresis meminere ecclesiastici scriptores, ferè omnes, atque præcipuè monachus ille Gallus, vetus autor, qui hæresum præscarum capita paucis, & elegantissime descripsit: cuius hæresis hoc præcipuum caput fuit, in Christo quidem verum esse, vnâ modò personam extitisse, at in eo item duplicem naturam humanam scilicet, atque diuinam, numquam ita simul fuisse, vt vtraque perfecta esset, suisque seorsum fungeretur officijs, at duas illas, diuinam & humanam, siuè dixeris hypostasies seu substantias, in naturam vnâ prorsus coaluisse, ex quo fieri, vt neutra separatim vim suam aut facultatem exeruerit, ex quo item cõsequi, Christum seruatorem nostrum aut verum deum, aut verum consummatumque hominem nequaquam extitisse. Quæ quàm ridicula sint, inepta, atque impia, id sanè per se patet, res enim ipsa loquitur, Et tamen hisce, vt erant mala tempora, Eudocia prædicta coniunx Theodosij, summo fauit opere, tantumque valuit foeminæ huiusce autoritas, atque adedò impotentia, vt ea de causa, in Ephæso vrbe, synodus fuerit coacta: ibique per vim, error ille Euthicianus, hæresis uè Dioscoriana, sint nephario comprobata suffragio, verum, pauco post tempore, omnis illa rogatio Ephæsiana, quæ appellata est, secunda, synodus Ephesiana, radicitus extirpata: est, abiitque ab ecclesia, vt pote damnata, apud urbem Chalcedonem, Nam

COMMENT. PONTIF.

euenit, vti defuncto Theodosio, soror ipsius, Pulcherrima nomine, valde pia foemina, cuius precipua cura, atque opera Martianus factus est imperator, à pontifice summo exorauerit, impetraueritque comitia: quibus in comitiis, habitis Chalcedoni, peracta est Synodus illa Oecumenica, quæ idem Chalcedonensis quarta est dicta, qua in synodo, sublatus est atque improbatus error ille, quem Euthices in ecclesiâ induxerat, explicatumque fuit, verum esse, in Christo: vnam modò fuisse personam, verbi scilicet diuini, & cœlestis maiestatis: quæ in trinitate consistens eadem est cum patre substantia, vnaque & æquali: quum interim mortali humanitate, minor sit etiam ipse Christus patre. Porro autem verbû illud diuinum, ita coagmentatum atque absolutum fuisse, vt in eo, hoc est, in Christo, duæ perfectæ, consummatæque naturæ, diuina, scilicet & humana, verè, reque ipsa, extiterint: sitque idem Christus, tum perfectus, verusque homo, tum perfectus, verusque deus, atque ad hæc, eo in concilio, tum additum: Qui contra senserit, anathema esto.

Improbata etiam fuit Apollinaris opinio, præsulis Anthiochani: hic sanè, Apollinaris doctus homo fuit, eoque aliquando præceptore, Hieronymus est vsus, & qui etiam Apollinaris triginta voluminibus impietatem Porphyrij confutarit sed more hominum, in errorem præceps datus est: isque error foedus fuit atque ineptus, aiebat enim primo, in Christo non fuisse animâ, at corpus solùm humanum: porro diuinû verbû, in Christo, gessisse vicem animæ, postea: ab eo errore discessit sed in alterû incidit, qui minor non fuit, aiens, Christû, animam quidem sentientem habuisse, at in eodè Christo rationalè hoc est, animale qui in hominis consistit sensu, hominis abfuisse animû, qualis in omni alio homine adesse solet sicq; inficiabatur, ambage quadã inepta Christû fuisse verû hominem, vt potè, qui metè humanâ, animâq; hominis nequiquam assumpisset, quum ad purgandum mentè humanâ, efficiendumque sanctum, hominis animû, atq; à labe primigenia: vel originali & reliqua itè noxa eluendû, in hûc

orbem venisset, ille fuit error inuolutus, implicitusque, atque adeo foedus illius docti viri, qui eruditioni suæ, & philosophorum variæ lectioni plus nimio, plusque iusto fidens, vel tribuens sese temerè dedit in præcipitium: huic etiam errori, sine hæresi, obuiam itum est, hoc in nostro Chalcedonensi concilio, in quo interfuere Pascasius & Lucinus pôtifices: itemque Bonifacius presbyter, a Romana sede delegati, in hocque ipsum, Romanæ sedis vicarij, hique omnes, pio, fortique animo, hâc hæresim, ab ecclesia depulere, hoc addito, qui eam posthac sequi ausit, ab ecclesia euicior. Horum item patrum auctoritate, atque suffragio, confirmatus fuit Synodi Bizantine, decretus antea canon, quo canone ita cautum erat, Archiepiscopus Constantinopolëos, à Romano Pontifice, secundus esto, Omnibus aliis Antistitibus quotquot sunt in mûdo, Romanus antestator, præfector, anteito, Huic, alij omnes, in honore cedunt, Refert hanc in rem, Diuus pater Hieronymus, Romano Pontifici, in Chalcedonensi concilio, id honoris fuisse attributû, † vti ecumenico ei esse, & eo nomine appellari, liceret, nempe, princeps summus, & generalis ecclesiæ pastor, vti nuncuparetur: quo tamen honore, atque nomine, ad sua vsque tempora, abstinuerint Romani omnes Pontifices, nullusque horum inuentus, qui hunc sibi adscripserit titulum, ob modestiam, inquit ille, & summam, quæ tum vigebat, temperantiam. Itaque huiusce rei, pluribus, is, in locis, suis in epistolis, meminit. Et nihilominus, qui summi Pontifices post venere, non malè ab eis factum putandum, neque immodestè, quod hanc sibi debitam sumpserint nuncupationem, Nam publici refert exempli, morumque Politicorum, ac magnæ Dei Ecclesiæ emolumentorum, suum cuique in Christianæ Reipublicæ corpore, & maxime capiti, honorem tribui.

Ita de eo loquitur eusebius & monachus ille galus, vetus auctor, cuius opus, de hæresibus, elegantissimum extat.

Contarenius in tractatu de summa conciliorum,

EX CONCILIO EPARNENSI,
habito temporibus papæ Gelasij: huiusce nominis
primi. Cap. 16.

Ex Canone illius concilii tertio,

Episcopi, sacerdotes, diaconi, canes nullos ad venandum,
Aues nullas, ad aucupandum, vnquam alunto,
Venatorum gregem, abhorrento,
Nulli arti tali, sese dedunto,
Qui secus faxit, si quidem episcopus est Ollus trimestri spa-
tio, a sacris porrigendis, attrectandis abstineto,
Si presbyter, menses duos, sacrum ne conficito,
Sin diaconus, triginta dies, a ministracione submouetor,
A sacra communione, totidem dies arcetor, totidem dies,
ex officio nihil agito, nihil fungitor.

EX CONCILIO ROMANO
primo, quod peractum est: Simmacho papa ecclesiam
dei regente. Cap. 17.

ANno salutis quingentesimo, calendis martiis, Paulino
consulatu perfuncto, indicitur Romæ patrum conuen-
tus, peragiturque in basilica Petri, frequenti pontificum, &
sacerdotum senatu, cui conuentui præfuit Symmachus, pón-
tífex summus, ibidemque memorantur conscripta, quin-
que canonum capita, ex quibus, quæ ad rem faciunt, hæc
sunt.

Ex Canone quarto.

Si mors inopina Papæ contigerit, & de successoris ele-
ctione, nihil potuerit, antè, secundum canonum præscripta
statui, si clerus post omnis, de communi sententia, vna men-
te, vna voce, pontificium, in vnum hominem, elogium con-
tulerit, in electione illius acquieuerit, Pontifex is electus
consecrator,

Etenim, quem poposcerunt omnes, quorū id facere ius est, quem concordī, & legitimo, quisque suffragio delegerit, is Episcopus Romanus esto, renuntiator, Is insignitor, dicator † sacrator, coronator. Si verò, vti plurimū fit, in eligendo, variant suffragia, studia, voluntates, Quorum controuersa est electio, is vincito, is superior esto: Is pontifex dicitur, cui altero tanto plures accesserint suffragiorum calculi, vel vt hunc referunt canonem alij, cui maior quidem & numerosior, atque probator. multò adfuerit vocum suffragatio

Qui tamen promissis corruptus, candidume ex rectitudine animi, suffragium non tulerit, is sacerdotio careto, expulsiō, nihil in officio iuris habeto, ^a

De electione
romani pōri
ficis & obser
uatione quæ
in hunc
vsque diem
durat disse
tur infra fu
sus, nam
quæ hic adse
runtur fuere
immutata,

a ca, si transi
tus, lxxix, dis,

EX SEXTA SYNODO RO

mana, habita sub Symmacho

pontifice Maximo.

Cap. 18.

Quisquis immemor, memoruè interitus sui, in res legatas ecclesiæ, & oblatas domino, temerè inuasit, possederit, retinuerit, earum vsū, quocunque in loco sibi arrogarit, sibi perperam sumpserit, adscripserit, grassans in Christi, domini nostri peculium, intercipiens bona seruorū Dei, ministris domini, sacram hæreditatem auertens, malignè arripens, odiosè denegans, is autoritate illius, qui eo in loco gerit Pontificem, liminibus Ecclesiæ primū arcetor,

Illinc excluditor,

Illuc itionem non habeto,

Indignus quippe est, altaribus sacris admoueri, qui altaria diripuit, qui altariū res, sibi iniuste addixit, tum deinde interfectoris pauperū, tum & fur & prædo iudicator, pronūciator, traducitor, Hæc tamen, hac in re præcautio, & moderatio adhibetor, primū occupator ille grassator,

temerarius, & retinens rei sacræ, conuenitor, Restitutioni alienorum admonetor, æqui & boni rationem habeat, legibus hac in re pareat, rogator, interpellator, vrgetor, Si non facit, si monita negligit, tum ad atrociora illa, modò posita deuenitor.

EX SECUNDO AVRELIANEN-
si Concilio. Cap. 19.

AVreliani, quæ Genabensium ciuitas est, nono calendæ Iulij, anno regni Childeberti Francorum principis, vigesimo secundo, habitû est patrum concilium, Vigilio Romę Pontificatum summum gerente. quo in concilio viginti & octo patres assedere, tulerêq; & promulgauere duos & viginti canones, horum verò canonum pars maior, ad Archiepiscoporum, Episcoporum, cœnobiarcharum, hominumque, genus omne, Ecclesiastici coetus, functiones, officiumque pertinet.

Ex canone illius Cornelij primo.

Nullus Episcopus, à metropolitano Antistite suo, ad concilium, ordinationemue collegæ, sacerdotis, cõfortisque in ministerio sui, uocatus, accitus, ni iusti veniendi tædij, aut impedimenti alicuius, causam adferat, uenire recusato.

Ex tertio canone.

Episcopus nihil omnino nummi, foediue lucri, in causis decidendis, Episcoporumque, aut reliqui sacri cleri, ordinationibus faciendis, ligurito, neu accipito, vt, quem decet, nempè Dei sacerdotem, sordibus nullis esse obnoxium, nihil cupiditate foedæ accessionis vånale habere, nihil omnino turpi ex quæstu, arrogare.

EX CONCILIO AVRELIANEN-
si tertio, Cap. 20.

DVm vicesimum sextum regni sui annum, ageret Childebertus, Gallorum rex, Paulinus verò iunior, consultum

latum Romæ gereret, ea circiter tēpora, quibus etiam Vigilius Apostolicam sedem regebat, peragitur Aurelianensi in vrbe, Aurelianense tertium concilium, quo in concilio, cum interfuissent viginti sex Episcopi, triginta tria canonū capita edixere. meminit quidem huiusce cōcilij Gratianus, in magno illo suo decretorum volumine, non tamen clarè, istud tertium citans, sed generalibus tantum verbis, Aurelianense cōcilium proferens, perspicuum tamen est, de tertio Aurelianensi, illum loqui velle, quum canonem, tum referat, quem satis constat, eo in tertio Aurelianensi concilio, sancitum, præscriptum fuisse. ^a

a ca, si quis,
& ca, abbati
bus, & pres
byteris, xii,
quæst. ii,

Ex decimo igitur quinto canone, illius Aurelianensis concilij tertij, hæc habentur capita, Episcopi, in dioceses alienas, ad alienos clericos, ordine sacro insignendos, ne accedunto.

Episcopi aliena in diocesi aras, altaria, vasa, non cōsecrāto, neu dicanto, neu benedictione lustranto,

Qui episcopus, huic legi non paret, qui contra eam, quid incipit, agit, tum quos promouit: Quos sacris insigniuit, olli exaugurātor: Olli sacris remouentor Quæ tamen altaria, Deo addixit, dicata, augusta, consecrata manento, At ipse infractor canonis temerarius, anno vno, charisterio ne operator, Anno vno, missæ sacrum non facito.

Ex quinto canone illius concilij.

Donaria, quæ templis offeruntur, quæcunque tandem sint, fidei episcopi commendantor,

Illius potestati addicuntor.

Ille, de his liberè statuatur,

Quæ visum fuerit, in ædem sacram, templum, Basilicam, reficienda, impendat.

Ex septimo illius concilij canone.

Qui episcopus, inuitum, reclamantem, ad ordinem sacrum promouerit, sustulerit, rapuerit, is poenariæ sanctioni, anno ita subiicitor, vt anno, missæ sacrum ne faciat.

EX QVARTO AVRELIANENSI

Concilio. Cap. 21.

DVm Childebertus in Frãcia regnat, & Pelagius Romæ Pontificem summum agit, vel ea circa tempora, indicitur Aureliæ, Aurelianus conuentus quartus, ibi adsunt viginti tres Episcopi, suffragium dant, subscribuntque concilio, & quæ sequuntur fanciunt,

Ex primo canone illius concilij.

Sacrofanctum Paschatis festum, ab omnibus vbique Sacerdotibus vno tempore, vno certo die, indicitor, celebrator, peragitor.

Ex secundo illius concilij canone.

Quadragesimã, vniuersę ecclesię æquali modo obseruãto,

Ex tertio canone.

Qui, cuiuimodi sit is ex principibus ciuitatis, qui extra ciuitatẽ, in agrouẽ, seorsum, Paschalem diem vult celebrare, id ipsum sibi, sacra à synodo, interdum scito,

Porrò, præcipuum festum quoduis, solennẽque sacrum, in præsentia Episcopi, indicitor, celebrator, ibi religiosus conuẽtus peragitor, ibi Christianus populus conuocator, Si qui sit tamen, qui necessitate astrictus, certam quandã causam adferat, quominus, hæc obseruare queat, Episcopi ipse adito, secusque faciendi permissionem petito,

Ex sexto canone.

Parochi omnes, curati, clericique, in sua quisque degentes ecclesia, statuta, morẽsque viuendi, canonum præscripta, & leges, à suo quisque Pontifice, legendas sibi accipiũto, tum vti instituantur ipsi, tum, vti populũ, ipsi quoque instituant: ne ipsi & populus, quæ ad salutem suam spectant, dicãt sese postea ignorasse, & hac ignoracione, excusacionem prætexant errorum, falsam quidem, & Deo non probandam.

Ex canone septimo.

In fana Iesu Christi, in ædículas sacras domini, aduersus voluntatem Episcopi, cuius in territorio sitæ sunt ipsæ ædícula, sita fana, peregrinos Clericos, Clericus nullus, intro-mittito, inducito.

Ex canone octauo.

Qui sacro lauacro baptismi primùm imbuti, dein hæresi correpti mala, postmodùm resipiscentes, catholicæ fidei, Christianóque cupiunt restitui consortio, de his, Episcopi, pro sua quisque prudentia, statuunt, iudicant.

Ex decimo canone.

Nemo quisquam episcoporum, digamum aut mulieris quæ bis nupserit, virum, aduersum canonum scita, sacris, sciens, Sacerdotalibus addicito: Si facit cõtra imperium illi Pontificale, in annum integrum abrogator,

Sacerdotalis pótificiique magistratus officio, pro eo annuo tempore is exigitor, submouetor, abdicator,

Quod si qui item sententiæ hac de re non paruerit,

Si hanc temerè contempserit,

Si huic, se non subdiderit,

Huius contumacis hominis consortio, cõgressu, colloquio, ad synodum vsque proximè subsequuturam, toti fratrum collegio interdicitor, Hunc nemo, ad id temporis adito,

Nemo fratrum, cum eo cõmunicato, Qui verò interim, illicitè, ab eo sacris sunt donati, olli exauthorator, exaugurantor, sacris submouentor, degrandantor.

Ex 12. illius concilij canone,

Si inter episcopos, de possessionibus, agris, bonisque terrenis oriatur quid dissidij, hoc ipsum totum, intra anni spatium, aut inter eos transfigitor, aut adhibitis delectisque iudicibus controuersia omnis actutum finitor: si secus sit, resque ipsa, dum causa præsecetur, litisque origo funditus abrogetur, differtur componi, is, qui distulerit, à charitate dilectioneque fratrum, alienus prorsus censetor,

Extraneus quidem, & non frater existimator, quippe quia iniustum iniquūque est, uti qui pro magistratu præsunt aliis, debentque omnibus, optimè atque pacificè vitæ exemplum edere, inter sese, quacunque de causa, vel quacunque ob occasionem, serant controuersias, per hæc, ne putato aduersum iudiciales forensesque causas, quæ cum ratione, ac decore iustitiæ inter partes contendentes disceptantur, quicquam adferri præiudicij: non enim eueritur hîc politio, benèque morata, & bene cõstituta Reipublicæ ordinatio, At concordia modò, pax, & animi tràquillitas cõmèdatur.

EX SECVNDO TURONENSI

Concilio,

Cap. 22.

DVm Pelagius primus, Pontificatum Romanum gereret: temporibus circiter Chereberti, vel etiam Childeberti, Francorum regum, nam sub quonam horum regum, id contigerit, inter autores parùm conuenit. Et ego, in re ambigua, nihil planè affirmo (cùm etiam parùm interfuit, utrius horum regnante principe, id sit factum) dum constet, circiter hæc tempora, Turonensi in ciuitate, coactum fuisse Turonense secundum concilium, cui iuterfuerunt octo, in sede Romana, atque ecclesia conscripti patres, qui viginti octo canonum capita, edidere, quibus quidem canonibus, illustratur, ut cùm maximè, Ecclesiasticus ordo, hi autem canones, ita habent.

Ex canone septimo.

Episcopus, Abbatem vllum, Archipresbyterum uè, nisi de Abbatum omnium, Sacerdotum que, qui in eadem degunt prouincia, consilio, atque sententia, gradu suo ne submoueto, loco suo ne eiicito,
Nihil in summa, hac in re addito, nisi, ascitis consultisque prius, tum coenobiarchis suis, tum presbyteris prouincialibus cunctis, quorum iudicio, res tota tranfigitor.

Ex octauo illius Concilij Canone.

Qui Episcopus, hominem, cui homini, suus episcopus, sacra
 communione interdixerit, arcueritque à cœtu piorum, ad sa-
 cram communionem, cœtūque piorum ausus sit, sciens, deq̄,
 interdictione admonitus, recipere, admittere: episcopus is,
 qui hæc temerè fecit, ad proximam vsque synodum, à sacris
 cœtuque piorum abarceator.

Ex. 11. & 14. Canone.

Episcopus nullus, sacerdos nullus, diaconus nullus, aut hipo-
 diaconus, monialem, vllam, viduam, vel aliam quâcumque
 peculiarem ancillam, domi suæ habeto,
 His sceminis, neque veluti domui præpositis cellæuè, aut vi-
 nariæ, aut penariæ, neque veluti familiarium rerum aliarum
 seruatricibus, promissis, conditis, in edibus suis horum quisquâ
 vtitor, has penitus à se segregatas habeto, Alioqui multa ei
 esto, vt videbitur potestati maiori: Mater tamen, soror, aut
 filia, si lubet cum horum quouis homine, versantor, Nulla,
 in tam honesta, tamque arcta coniunctione & necessitudine
 ob communem, vsum hospitij, suspitio mala suboritor, sub
 iicitor.

Ex. 12. Canone.

Metropolitanus Antistes, prouinciales episcopos suos: pro-
 uinciales item episcopi, metropolitanum antistitem suum, si
 accidit, vt qui horum, à clericis suis cõtemnatur, inuicem
 adiuuanto, solantur, omni concilio atque nauitate, hac in re,
 hac in clericorum contemptione læsum sustentanto, deniq̄;
 mutuas hîc præbento operas: Nam si episcopus, cui resistit
 sui, cum se male accipi sentit, à fratribus suis, non subleua-
 tur solatio, vel suos ipse fratres, accepti, accipiendi uè solami-
 nis, non admonet: nescio, quomodò, cum sese sistent omnes,
 ad tribunal summum, rationem facti sui, domino sint pro-
 baturi

EX CONCILIO, QVOD QVIN-
to loco, in comitiis Aurelianis habitum est.

Cap. 23.

TEmpore Pelagij p[ro]p[ri]etis, huiusce nominis primi, quin-
to Calendas Nouembris, cum iam Childebertus, rex,
Francorum regno, octo & triginta annis, p[re]fuisset, indi-
citur, peragunturque Aureliæ comitia, quibus in comitiis,
habetur Aurelianense concilium quintū, cui concilio quin-
to interfuere quadraginta septem episcopi, sciēreque pro
bono publico, & religione Christiana leges multas, in tres
& viginti canones dispersitas, quos quidem canones, & ipsi
patres qui adfuerunt, suffragio suo comprobauere, & hos
comprobatos subscriptosque, edidere ad populum, quorū,
qui spectant, ad propositum nostrum, hæc est collectio.

Ex vndecimo Canone.

Vt bene, rectèque antiqui canones p[re]cepere, Episcopus,
nullus, p[re]sul nullus, Antistes nullus, ad episcopatum, p[re]-
sulatum, antistitium, inuitus & ingratus accersitor, nullus,
repugnanter, egrè, hunc honorem adsumito.

Sed nec inuito clero, reclamante populo, ad hanc dignita-
tem conscendito.

Ciues, item, populus, clerus, à potēte nullo, à magistratu nul-
lo, à rege & principe nullo, oppressionis vi comminatio-
numque & impressionis vllius terrore, ad suum, in efficien-
do homine vlllo antistite, p[re]sule, episcopo, interponendū
consensum, coguntor,

Ad id non compelluntor, via mala, arte mala,

Ad id nulla vi, nullo terriculo inclinantor, adiguntor,

Hoc quidem pro magno piaculo habetor, hoc quidem dici
cogitari, nedum fieri nefas ducitor,

Si fit, si infringitur canon, si legi mos non geritur, pontifex
ipse, antistes, p[re]sul, qui ea mala via, per terrorem, & violen-
tiam, multo magis, quàm per libera & legitimè decreta suf-
fragia, eo honoris, dignitatis, bonique, aspirauit, abrogator,

Honore malè parto, detruditor,
Pontificia dignitate, in omne tempus, deiicitor, arcetor.

Ex duodecimo Canone.

Nullus homo, in locū viuētis episcopi, sufficitor, supponitor
supinducitor, Nullus porrò, sacratas antistitum, qui viuunt,
exuuias, captato, ambito: viuentis sacerdotium ne affectato,
Si tamen episcopus, Antistes, præsul, nefarij flagitij sit com-
pertus, capitalis sit damnatus iudicij, gradu motus,
Illius pontificatum, præsulatum, antistitium, idoneus alter,
quidam canonicè accipito, legitime subrogator.

Ex nono illius Concilij Canone.

Prophanus homo nullus, laicusque in episcopatum assumi-
tor, recipitor, nisi prius anno vno, vitam ecclesiasticam de-
gerit, in sacratio viuendi modo perstiterit, inter homines di-
uini cleri, sit versatus: ante itaque tantum temporis in eccle-
siastica permāsione spatium, hoc est annuum, ad pōtificatū
laici, prophanique homines, ne accedunto, neu præcūto, neu
præcurrunto,

Quo quidem tempore, laicus ille, ad pontificatum, præsu-
latum, antistitium, promouendus, a doctis viris, scientibusq;
rerum diuinarum, accuratius docetor, eruditor, imbuitor re-
bus diuinis, & ante tamē clericali charactere insignitor, sacræ
sortis esto. Si qui hunc modum non seruarit,

Si qui laicus homo, alia, & præpostera ratione episcopus sit
factus, is tandem, quicūque sit hoc præscriptum transilierit,
effregerit, temerarit, idque quacūque de causa, anno tum ille
suspenditor, per id temporis ab officio deponitor,

A consortio patrum, charitate, officio, beneuolentia, vsu,
annua die, extorris esto.

Ex octauo canone.

Qui pontifex, naturæ concessit, diemque suum obiit, in ea
porrò ciuitate, cui pontifex erat,

COMMENT. PONTIF.

Episcopus nullus alter, in ea sacra prouincia, quę defuncto attribuebatur, pontifex nullus alter, antę substitutionem, suffecti, & acciti, per ordinem, decretum, præscriptumque, ac legitimum suffragium, successoris, clericos ordinare, altaria cõsecrare, dicare, aut quid aliud, de rebus ecclesię arripere audeo.

Si quis, quid facit contra,

Si quis hosce canones temerę impudenterque excedit, confringit, die illi, à pontifice, dicta, citra vllam moram, citra vllam procrastinationem, actutumque, & bona fide,

Ablata restituito,

Perperam arrepta reponito,

Dammum omne refundito, refarcito,

Et suę verecundię, suo pudori, ita agens, consulito,

Ni id facit, ni spontę restituit, aut vlli, hac in re, cuiusuis præci, vllius interpellationi, locum haud relinquit,

Quin, sua in malitia, obstinatę perseuerat,

Anno, à sacro missę, abstineto,

Anno, rem diuinam ne facito,

Sacro sancto Eucharistię sacrificio, tandiu, non fruitor, non pascitor, non reficitor cibo dei.

EX CONCILIO. TOLETANO

tertio. Cap. 24.

DVm in hispania regnat Richardetus, die octauo iduum maij, Aera 600, & 27, in regia Toletana ciuitate, conuenerunt patres, de rebus publicis, inter se consultaturi, fuere autę tum, ex omni Galicia, tum ex Hispania alia, pontifices numero septuaginta vnus, quibus, rex ipse Richardetus, & suffragatus est, & hunc sanctissimum conuentũ, deliberationęque comprobauit, & subscriptione sui nominis, scita concilij confirmauit, & actis omnibus, autoritatem regiam interposuit. Inter præclara autem concilij facta, id vnum memoratur laude dignum maxima, quod Arriana hæresis, que hispaniam

niam omnem fœda labe infecerat, maximo totius Reipublicæ bono, damnata est: Quia autem, hoc in cōcilio, de æra incidit mentio, non alienum ab instituto faciam, si in transfursu, quæ de isto æra, apud doctissimos homines, longa, & varia lectione legi, hîc fusius aliquanto, attexuero, adscripseroque. rem me hercule, cum scitu per se dignissimam, & maximè iucundam, tum longè obscurissimam, offusamque summis tenebris, & quæ studioso conciliorum lectori, potest aliquam, obscuritate sui remoram iniicere, nam & in ea enucleanda, viri multi, benè docti, hallucinati sunt, quia Barbaræ vox est, & à Barbaris primum cœpta, atque vsurpata, sed antiqua tamen. Sciendum est igitur, consuetudinem Hispanis fuisse, annos ab Augusto Cæsare repetendi, sicuti omnes Romani imperij prouinciæ, in more habuerunt, tempora, à quorundam imperatorum ineunte principatu notare, donec receptum est, Laudabili more, inter Christianos, vti Christi seruatoris natalis dies, is esset, vnde ratio annorum temporumque duceretur, abolita omni alia, notandi tempora consuetudine: Sed tamen hispani, æra suam, tam obstinatè retinere, vti mos ille supputandi durauerit, vsque ad Ioannem regem hispanorum, huiusce nominis primum, qui Ioannes rex, legem pertulit, anno Christi nati 1372. qua lege cautum, vti anni deinceps, atque tempora, à Christi, natali die, ducta ratione, non ab æra Cæsaris, computarentur. Quid autem significet istud æra, multi tum veteres tum recentiores, multa non sat accuratè tradiderunt, atque imprimis Isidorus qui librum conciliorum digessit, quique nusquam ferè, illis in conciliis, alia ratione tempus adnotauit. Ait autem æram, vt nomè, sic initium accepisse ab ære, hoc est, à tributo, quod Augustus Cæsar, tunc mortalibus cunctis, qui Romano imperio parebant, imperauit, cum edixit, vt vniuersus orbis, quemadmodum est in euangelio Luce, describeretur. Hermolaus autem Barbarus, vir doctissimus, in eo libro, cui titulum fecit, Castigationes Pliniane, dum hanc dictionem nititur explicare, adferere æram, apud veteres, idè significare

COMMENT. PONTIF.

ac numerum, indè fieri, vt cum dicimus, æra. 600. idem notetur, atque si diceremus, numero. 600. opinionem verò suam confirmat, autoritate Lucilij, & Nonij Marcelli, veterum scriptorum: fuerunt & alię, de hac annorum ratione, scriptorum sententię, quas tum ob autorum obscuritatem, misfas facio, tum quia fictitię omnes ac commentitię esse videtur. Nouissimè Ioānes Sepulueda vir hispanus eruditissimus in libro, quem scripsit de correctione anni, & mensium romanorū, hanc adfert huiusce vocabuli, in conciliis frequentissimi, rationem, & originem, Ait ergo, id planè, concessu omnium, constare hanc temporis rationem, quam æram hispani dicunt, ab Augusto Cæsare deduci, in cuius imperatoris gratiam, hispani nomen illud, in omnibus suis scripturis, tanquam gratissimum, quotidiana mentione celebratū esse voluere. Quemadmodum vrbes non paucas hispanas, ab eodem nominauerunt vti Cæsaraugustam, Pacem Augustam, & Augustobrigam, & si quę sunt alię: hinc fieri, vt hispani, annum ab Augusto primū adnotarint, deinde breuitatis gratia, vti olim fiebat, sicuti in omnibus antiquis notis, tabulisque æneis, ac lapidibus inscriptis, notare clarè, atque perspicere est, principia duntaxat trium verborū scripserunt, sed punctis distincta, in hūc modum A: E R: A: ita vt A, primum, pro anno, & E R: pro erat, & item A: alterum, pro Augusto posita censerentur: significarentque hanc sententiam, nempe (Annus erat Augusti) vnde factum fit, posteriorum fœcordia, vel temeritate, istud æra, vt omnis punctis, eędem literę, primis duabus, in diphtongum, AĒ, coalitis, veluti in vnum verbum, confuse conscriberentur, fieretque illud æra, de quo tam sæpe vt dixi fit mentio, in conciliis, vt in hoc nostro, Aera 600. & 27. scilicet annus erat sexcentessimus, & vigesimus septimus, ex quo, Augustus, deuicto collega Antonio, rerum potitus est: Quę annorum supputatio, à Ioanne rege correctæ est, sicuti dictum est supra, & pro ea, vsurpata ratio sancta, à natiuitate Christi annotandi annos, & tempora: hæc habui, quę hęc

obiter, dicerem, quæ, puto lectoribus, ob dictionis obscuræ,
& in conciliis frequentis explanationem, non ingrata futu-
ra, ad rem nostram nunc redeundum.

Hoc igitur in Concilio, Toleti, habito, multa san-
xere Patres, atque primùm, de episcoporum
functione, ita in canone illius
Cónsilij primo habetur.

Ex canone primo,

Nullus homo, qui sacro sit honore indignus, ad ecclesiasti-
cas dignitates aspirare audeo, Nullus, aduersus canonum
statuta, hunc sibi honorem deputato, adferito,
Nullus, hoc sibi deberi bonum, quo indignus est, ex merito
nescio quo alio, prætenso, prætextoque, proponito, profe-
quitor,

Ex Canone secundo.

Omnibus in fanis, omni in eade sacra, symbolum dominicū,
dominica die, coram populo, recitator, legitor,
Eum morem, omnes ecclesiæ obseruanto.

Ex Canone quarto.

Episcopus, cui ex vna ecclesiarum parœcialium, quas in sua
habet dicecesi, monasterium efficere, mens fuerit, quo in
monasterio, degat religiosa monachorum corona, ad se-
cundum quoddam præscriptum certamque quandam, re-
gulam, vitam sanctè & piè, ibi agendam, id ipsum, de consen-
su, & sententia prudentum suorum hominum facere po-
testo: Qui quidem episcopus, si etiam aliquid de rebus ec-
clesiæ, in eorum monachorum nutrimentum, & alimoniam
voluerit erogare, id ei, non denegator.

Quod is, ea de causa donauerit, confirmator, modò id ipsū nullum alioquin ecclesiæ detrimentum adferat. Etenim, rei bonæ constituendæ, suum semper sanctissimi concilij autoritas, adfert consensum.

Et Canone septimo.

Quandoquidem, ad mensam adferuntur sepè vanæ fabulæ, ociosoque, & futili sermone, tempus teritur: in omni sacerdotali epulo, in omni cœna, in omni commestatione, scripturæ sacræ leguntur.

Hoc diuino cibo, prandium omne sacerdotum conditor, Ita fiet, vti ad rem bonam erudiantur animi, & fabularum facessat procul à cœtu sacerdotali, vanitas, aliòque abeat inutilis, illa nullaque ad rem necessaria, recitatio.

Ex Canone decimo nono.

Si qui, quæ nulla autoritate subnixi, fana ædificauere, Aedes sacras construxere, ecclesias condidere, ea fana, eas ædes, eas ecclesias, aduersus omnem iuris autoritatem, legitimumque Antistitum suffragium, velint consecrare, dicare, addicere, religioni.

Vti ex eo maximè, nempe ex ea dicatione sacratam dotem, quam in ea contulerint fana, in eas ædes, in eas ecclesias, non esse episcopalis ordinationis, palam faciant, cauenturque: ij incepto suo cadunto, dilabuntor.

Quodque, eo modo antea fecerint, id omne corrigitor, emendator,

Et ne deinceps fiat, edicitor, iubetor, ordinator, horum fanorum omnium, ecclesiarum, sacrarumque ædium postulatione, tum & eorum accuratio, collatio, dispensatio, prospectio ad episcopum, de more, vsuque, attineto,

Illius arbitrio conceditor, remittitor id omne quicquid est hoc in genere ædificationum, negotij.

Ex Canone Vigesimo.

Episcopus, angariis, vectigalibus, canonis sibi facienda, atque munerum, pensitatione, sacram suam prouinciam, ne prægrauato: nihil rei nummaria, nihil fordidę stipis, tributorũ nomine nihil denique quęstus alius sua in diocęsi, extra ordinem, imponito, indicito, exigit,

Pręter id vnum, quod veterum sanctiones, episcopis concedunt, a parocis, sua cuique sacra in prouincia, vel diocęsi, dependendum, exigendum, præstandum, nihil omnino quicquam aliud, in re nummaria, aut aliò quouis in dono graui & quęstuario episcopi ipsi, nec a parocianis, nec ab ipsis, quos sub se habent, presbyteris, accipiunt, auferunt, extorquento. ^b

b ca, quia cognouimus x. quęst. iiii.

EX QVARTO TOLETANO

Concilio. Cap. 25.

AT verò Toletum ipsum, vt habetur ex Ptolomæo, libro secundo capite sexto, alio nomine (vt etiam id hoc in loco non omittatur) Serezota dicta, vrbs est hispania, ea igitur in vrbe, coiere quartò Patres, iique numero sexaginta, concilii habendi gratia, atque id factum anno tertio regni, Sisenandi, hispania regis, & gallicię: est porrò Gallicia, vt id etiam obiter dicatur ex Plinio, libro quarto, capite vigesimo, regio hispanię citerioris: Itaque factus est is conuentus, nonarum decembrium die, Toleti quidem, quo cõuentu, septuaginta canones, pro Christianę fidei ampliatione, ornamentoque pontificio patres condidere, subscripsere, promulgauere: quorum canonum, hæc est breuibus verbis, enarrata sententia.

Ex Canone vigesimo septimo.

Qui episcopus, presbyter, aut diaconus, vel inferioris ordinis sacratus & clericalis homo, motus est gradu suo, idque, iniuriosę, vel iniustę, nullo quidem merito suo, si postea synodo sancta congregata, reperitur insons nulliusque culpę affinis, nihilo secius, qui, is fuerat antea, talis esse amplius nõ

COMMENT. PONTIF.

potesto, neque loco suo planè restitui, nisi quæ sequitur,
accuratè obseruentur.

Ea igitur in eo restituendo, obseruantor,
Ad altaria primùm is se sistito,
Et si is pontifex est, per alijs pontificis manum, in pontifi-

cium gradum reponitor,
Amissum honorem resumito,
Episcopali dignitati, solenni more, restitutor,
Recipièdo quidè horarium, pedum, vel lituum, tum & an-

nulum, ac mitram, capitis pontificij insigne,
Si verò presbyter est, ab episcopali item manu, eodè in lo-
co, patenam, & horarium sumito,
Quòd si diaconus, episcopus tum horariù & albà illi præ-

largo, Sin hypodjaconus, patenam, & calicem illi, pontifex
qui gradus inferiores sunt, is modus sedulò tenetor, pro
suo cuiusque gradus munere, & ministerij functione:
Ita, vt ipsi, iniuste exautorati, ac degradati, ea, dum restitu-
tur, recipiant, quæ, cum primò auctorarentur, ordinaretur,

a ca. episco-
pus presby-
ter. xi. quæst.
prima.

tum primùm acceperè. ^a

Ex vigesimo octauo Canone.

Qui episcopus, qui presbyter, vel àlius quiuis homo, ex fa-
cro clero, Ariolos, Aruspices, Augures, aut Fatiloquos cõ-
suluerit, Sortilegum vllum in consilium adhibuerit, Sagam
vllam, Magam vllam, virù Apolline aut Pithone plenum
adierit, his auscultauerit, is si homo talis sit compertus ma-
lesicij, temeritatis sic poenam luito:

Dignitatis primùm suæ, honore deponitor, abrogator.

Dehinc, in monasterium detruditor,

Ibi, censuram subitò erroris,

Ibi, plectitor,

Ibi, piaculum, expiato,

a ca. si quis
episcopus,
xxvi. quæ. v.

Perpetuæque noxijs poenitentia, commissum facinus, per-
petratum sacrilegium, in omne tempus, deplorato. ^a

Ex Canone trigesimo primo.

Protectionem sibi commissam esse populi, Defensionem impotentiorum hominum, sibi, à summo Deo demandatam, curamque pauperum, Episcopi, Pontifices, Præsules, Antistites, cognoscunt,

Certum habent,

Ea de re, non ambigunt, sed reapse eam tractant, gerunt gnauiter pro officio.

Quamobrem, si quis pauper, si quis inops, abiectus, vilis: si quis angustæ sortis homo, conditi onisque tenuioris, à potente opprimitur, à iudice concutitur, à magistratu expilatur, conuellitur, impressionem vllam patitur, iacturam, aut damnum: Antistes, Præsul, Pontifex, potentem hunc, Iudicem hunc, magistratum hunc oppressorem, fraternè commonefacito, redarguito, sacerdotali seueritate castigato, vt desistat, vt pauperi turbam non moueat. Si facit, si mouet, si non remittit inualidiorem onerare iniuriis, denique si monita, si præcepta contemnit monitoris, Antistitis, Præsulis, Pontificis: Antistes, monitor, Præsul, Pontifex, principem adito, querelam apud Regem deferto, vt quos non mitigarit, flexeritq; pontificia, & sacerdotalis admonitio, hi manu regia, summo iustitiæ iure, coerceantur, abstineantque ab iniuria, & improbitati modum ponant.

Quod si Antistes, Pontifex, Præsul, quid horum neglexerit, paruifecerit, non curarit, de eo, in cõcilio, reus defertor.

Ex Canone trigesimo quinto.

Episcopus, sua quisq; in diœcesi, ad paroecias omnes, quotannis pergito, Prouinciam lustrato, ædes sacras recognoscito, recenseto: puideto imprimis, an hisce in edibus, omnia sint sarta tecta, an quid corruat, an quid ruinâ minetur. Si tamẽ is, aut impediatu valetudine, aut aliquo iusto negotio retineatur, ita vt per sese id præstare nequeat officij, presbyteros, diaconos uè probatæ vitæ, fidei spectatæ ad eã rē alleget, qui exquirant explorent, noscant, super sartis tectis templorum, tum

COMMENT. PONTIF.

& super fanorum redivibus, obventionibusque, tum & inquirant, super vita ministrorum, & an omnes persistant in officio. ^a

a ca. episcopo
pum cunctas
x. quæst. i.

Ex Canone trigesimo sexto.

Qui pro Ecclesia laborem pertulere,

Qui pro fano aliquo, æde, templo, operam vigiliâsque impendere,

Si quidem Antistes, vel præfectus illius Ecclesiæ, fani, templi, pro quo fano, Ecclesia, templo, aliquid ab illis impensum est laboris, ipsis, in remunerationem operæ, quid vllû promiserit, spopoderit, receperit, siue id ipsum, quod promisit, receperit, spondit, ager sit, siue bonum aliud, mobile, aut, non mouens, Id demum ita præstator,

Ad id item soluendum, fanum illud, ædes, ecclesia, ita demum compellitor,

a ca. quicum
que. xii. quæ
stione. ii.

Si promissum illud, munusque remuneratoriû, prouincialis concilij autoritate confirmetur. ^a

Ex Canone quinquagesimo.

Episcopi, in Coenobia, id duntaxat imperij exercento,

Id solûm iuris sibi, vindicanto,

Eam tantûm potestatem sumunto,

Quod ius, potestatem, imperium, sacri canones ipsis cõcessere, hos ne transiliunto, hos ne excedunto,

Igitur olli monachos, ad bene viuendum adhortantor,

Ne à præscripta regula discedant, admonento,

Bene agant, bene viuant,

Rebus in bonis, versentur, præcipiunto,

Cenobiarcho instituiunto,

Religiosos sodales, sui officij commonefaciunto,

Si quid delinquant, Si quid in regulam peccent,

Si præscripta transcant, Animaduertunto,

Corrigunto,

Hæc enim agere, per canones possunt hi omnia,

Sed si quid sibi, nõ tributum, vel à canonibus interdictum, in mo-

in monachos sumant,
Si quid arrogant potestatis nimia,
Aut in monasteriorum reditus, bona, possessiones, rapaces
manus iniuciant, si quid illinc, rerum auferat, tollant, aspor-
tent, sciant se interdicti, excommunicationisque vindice
censura, plexum iri, mulctatum, castigatum. ^a

Ex Canone decimo sexto.

Apocalypsis librum, diui Ioannis Euangelistæ esse, confir-
mant, tum multorum cõciliorum autoritas, tum multa Ro-
manorum Pontificum decreta, Tum doctorum, ^b sanctissi-
morumque hominum cõsensu ferè omnis, Quamobrem,
id in dubiũ ne reuocatur, neu suspectator, Quin, vti volue-
runt supradictæ autoritates, liber ille, inter diuina volumi-
na, recipitor, rescribitor, annumerator, legitor, amator, co-
litor, vti par est & æquum, pro merito honore, Si qui sint
autem, vt multi sunt, qui libro illi autoritatem non adfe-
rant, Sed, vt subditium, vel adulterinum, negligant, con-
temnant, floccifaciant,

Quique cum deinceps, à Paschatis die, ad Penthecostes
vsque solenne festum, missarum sacri tempore, in Ecclesia,
non prædicarint, non publicarint, non legerint, olli omnes,
anathemati, & ecclesiasticæ interdictioni subiiciuntur.

Eum porrò librum, prædicto Euangelistæ asserunt atque
confirmat, Hieronymus, Iustinus martyr, Theodoritus, &
Ambrosius. cuius Ambrosij, nuper in ipsam Apocalypsim
reperiti sunt doctissimi commetarij, atque Pariliis in lucem
æditi, quos tamen cõmentarios quidã adscribunt Gregorio.

EX GENERALI CONSTAN-
tienti Concilio. Cap. 26

DE ciuitatibus, quibus nomen est, Cõstãtia, non est quod
pluribus disseram: Patet enim, Constantiam in Cýpro
esse, ciuitatem quidem primariã, & metropolim regni: pa-
tet item alterã esse in Gallia, hoc nomine, cui sedes est Epi-

a ca. hoc tan-
tum, xviii,
quæst. ij,

b in hac fue-
re sententia
Iustini mar-
tyr, & Theo-
doritus: illũ
scilicet Ioãni
euangelistæ li-
brum sine du-
bitatione ad-
scribentes.

COMMENT. PONTIF.

& super fanorum redditibus, obuentionibusque, tum & inquirant, super vita ministrorum, & an omnes persistent in officio. ^a

a ca. episcopum cunctas
x. quest. i.

Ex Canone trigesimo sexto.

Qui pro Ecclesia laborem pertulere,

Qui pro fano aliquo, æde, templo, operam vigiliãque impendere,

Si quidem Antistes, vel præfectus illius Ecclesiæ, fani, templi, pro quo fano, Ecclesia, templo, aliquid ab illis impensum est laboris, ipsis, in remunerationem operæ, quid vllũ promiserit, spopõderit, receperit, siue id ipsum, quod promisit, receperit, spopondit, ager sit, siue bonum aliud, mobile, aut, non mouens, Id demum ita præstator,

Ad id item soluendum, fanum illud, ædes, ecclesia, ita demum compellitor,

a ca. quicumque. xii. questione. ii.

Si promissum illud, munusque remuneratoriũ, prouincialis concilij autoritate confirmetur. ^a

Ex Canone quinquagesimo.

Episcopi, in Coenobia, id duntaxat imperij exercento,

Id solum iuris sibi, vindicanto,

Eam tantum potestatem sumunto,

Quod ius, potestatem, imperium, sacri canones ipsis cõcessere, hos ne transiliunto, hos ne excedunto,

Igitur olli monachos, ad bene viuendum adhortantor,

Ne à præscripta regula discedant, admonento,

Bene agant, bene viuant,

Rebus in bonis, versentur, præcipiunto,

Cenobiarchas instituunto,

Religiosos sodales, sui officij commonefaciunto,

Si quid delinquant, Si quid in regulam peccent,

Si præscripta transeant, Animaduertunto,

Corrigunto,

Hæc enim agere, per canones possunt hi omnia,

Sed si quid sibi, nõ tributum, vel à canonibus interdictum, in mo-

in monachos sumant, Si quid arrogant potestatis nimia, Aut in monasteriorum redditus, bona, possessiones, rapaces manus iniiciant, si quid illinc, rerum auferat, tollant, asportent, sciant se interdicti, excommunicationisq̄ue vindice censura, plexum iri, mulctatum, castigatum. ^a

a ca. hoc tantum, xviii, quart, ii,

Ex Canone decimo sexto.

Apocalypsis librum, diui Ioannis Euangelistæ esse, confirmant, tum multorum cõciliorum autoritas, tum multa Romanorum Pontificum decreta, Tum doctorum, ^b sanctissimorumque hominum cõsensus ferè omnis, Quamobrem, id in dubiũ ne reuocator, neu suspectator, Quin, vti voluerunt supradictæ autoritates, liber ille, inter diuina volumina, recipitor, rescribitor, annumerator, legitor, amator, colitor, vti par est & æquum, pro merito honore, Si qui sint autem, vt multi sunt, qui libro illi autoritatem non adferant, Sed, vt subdititium, vel adulterinum, negligant, contemnant, floccifaciant,

b in hac fere sententia Iustin^o martyr, & Theodoritus: illũ scilicet Ioãni euãgelistæ librum sine dubitatione adscribentes.

Quique eum deinceps, à Paschatis die, ad Penthecostes vsque solenne festum, missarum sacri tempore, in Ecclesia, non prædicarint, non publicarint, non legerint, olli omnes, anathemati, & ecclesiasticæ interdictioni subiiciuntur. Eum porrò librum, prædicto Euangelistæ asserunt atque confirmat, Hieronymus, Iustinus martyr, Theodoritus, & Ambrosius. cuius Ambrosij, nuper in ipsam Apocalypsim reperti sunt doctissimi commetarij, atque Pariliis in lucem æditi, quos tamen cõmentarios quidã adscribũt Gregorio.

EX GENERALI CONSTANTIENSI Concilio. Cap. 26

DE ciuitatibus, quibus nomen est, Cõstãtia, non est quod pluribus disseram: Patet enim, Constantiam in Cypro esse, ciuitatem quidem primariã, & metropolim regni: patet item alterã esse in Gallia, hoc nomine, cui sedes est Epi-

ecclesia magistratū, redderet eum alioqui, minus idoneum, aut non capacem, accommodatumque, tanto, tamque potēti sacerdotio: in eodem item confessu, pontificia corona coronatus est p̄dictus Martinus quintus, maximo omnium plausu, suscepitque excelsa pontificatus insignia, atque ibidem multa alia decreta fuere, constitutaque pro Reipublicæ Christianæ bono, Et quod non est omittendum, eodem in cōcilio, damnatae sunt h̄ereses multae, sublataeque, & extirpatae. atque imprimis duae, quae deprauarant, miserabilem in modū decus ecclesiae, labemque maximam iuexerāt, nempe ea, quam protulerat Ioannes Vuesclenus, & altera quaedam, quam seuerat maximo semētis Christianæ exitio, Ioannes huz. Porro ex instituto ordine, enarranda sunt mihi nonnulla illius Constantiensis concilij canonum capita, maximè ea, quae ad rem nostram faciunt: sunt autem huiusmodi.

Ex quadragesima tertia illius

Concilij sessione,

Vniones, ecclesiasticarūque rerum vel sacerdotiorū denominationes, inclusionesque, nepe quum p̄fecturę duę, sacerdotia duo, in vnum corpus incurrūt, coalescunt & vnā cōflātur: Quae quidē vniones, cōflationesque, ab obitu Gregorij vndecimi, coeperint, factęque fuerint, & cōcessae, quia de hisce, non potest p̄scribi certa lex, quę certo modo concludatur, contineaturque certis finibus, nec item moderata vlla boni regula, vti tamē satisfiat queribundis eorum petitionibus, quorum eas nō fuisse factas, plurimūm interest, penitus, non tenent, in vniuersum, non consistūt. Quę itē vs̄p̄iam sacris aliis de rebus factae sunt postea vniones, nisi hae, maximis, probabilibus, verisque de causis, factę fuisse probentur, non stant, neu rate sunt. Nō quidem, etiam si super hisce, Apostolicę sedis interuenit autoritas, ea admiserit pontificium suffragium,

Quin omnes, iustitia duce, auspice equitate,

Reuocantor,

Retractantor,

Ad nihilum recidunt:

De ratione ecclesiasticarum rerum

fructus percipiendi, sic item fuit latum, Fructus fanorum,

& templorum, ecclesiarum redditus, & prouentus coeno-

biorum, aliorumque sacerdotiorum, sacra vectigalia, dum

hæc ipsa omnia, vacant possessore, & amittunt præfectos, ad

eos pertinento, ad eos redeunto, obueniunto, ad quos per-

tinere, redire, obuenire, voluerit, ius, statutum, priuilegium,

consuetudo: cui iuri, statuto, priuilegio, mori, hæc dispen-

da, prouidenda, dispensanda, relinquuntor,

Neque fisco (quicquam horum apostolico) neque pontifici

vlli, addicuntor, applicantor, adponuntor.

De symonia, & ambitu nefario, Sic etiam præscriptum:

Symoniaco, scelestoque cõmercio, & nûdinatione, ordinati

ab ordinũ iure, administratione, vsu, ipso iure submouentor,

Sacerdotalis functionis nihil habentor:

Ita sanxit Concilium, edixit, iussit. Qui verò, per electionis,

postulationis, confirmationis, aut aliũ cuiusuis ecclesiasticę

constitutionis suffragium, eadem mala via conflatum, ad sa-

crata cuiuscunque generis beneficia, magistratus, officia,

peruenere, erepsere, non recipiuntor,

Voto suo frustrantor,

Suffragia sic facta caduntor,

Electio sic concinnata concidit

Postulatio nihil prorsus valetor,

Nihil iuris, per isthęc queritor,

Nihil quicquam emolumentum, cuiquam sic comparator,

Non fructus, non vsus, non possessionis commoditas:

Quod si quicquam horum, isti qui sic nefarię, res sacras am-

biuere, perceperint, abstulerint: vti iniquę percepta, vti ma-

le ablata, vti abrepta perperam, restituuntor,

Reponuntor,

COMMENT. PONTIF.

Vtque labis fœdę obnoxij, hoc restitutionis iure tenetor:
 Tum, & qui stipem, hac de causa dedere, & qui stipem hac
 de causa accepere, re nummaria, nundinantes diuina iura,
 Per flagitium ambiętes sacrata bona, vt primũ id fecerint
 illico, ipso iure, à sacris exterminantor,
 Abdicantor,

Interdicuntor,

Nec eis proſit, hac in re, dignitas pontificia,

Non eos pœnæ eximat cardinalatus honor,

Omnis homo, quiſque is ſit, hac lege tenetor.

De decumis ſacris, & aliis oneribus, vectigaliumque
 & redituum obuentionibus.

Quod bene vertat, ac foelix, fauſtũque ſit Reipublicæ Chri-
 ſtianæ (inquit) hac in ſynodo, Papa Martinus, Iubemus, Ro-
 gamus, præcipimus, obſeruentur exactè leges, teneantur ac-
 curatè iura, quibus legibus, iuribusque ſic cautum. Inferio-
 res ſacrati magiſtratus omnes, quique poſt Papam, in quo-
 uis gradu ſedent, in eccleſia decumas ne imperanto,

Tributa, vectigalia, nũmos non imponũto, cogũto, edicuntor
 Nullo onere, ſanum vllum, ſacerdotem vllum, hominem ex
 clero vllum, pergrauanto,

Quin, nec à Romano Pontifice, generaliter toti clero, iſthęc
 tributa, hæ vectigalium, collationum, indictionum penſita-
 tiones, vnquam ſciſcuntor, iniunguntor, irrogantor,
 Niſi vrgens adſit cauſa, & euidentis, quæ id ſuadeat, Reipu-
 blicæ vtilitas,

Idque fiat, de conſenſu publico Cardinalium, & Pontificũ
 ſententia, conſenſione, ſubſcriptione, tum & concilio, qui
 omnes, principes pontificij, & ſenatores eccleſiæ, vti cõmo-
 de poterunt accerſiri: Conuocentur in Concilium, ibique,
 hac de re, ſententiam rogentur ſuam,

Tum nominatim iubemus, vti nullo in regno, nulla uè in
 prouincia, libera ſit huiusmodi, aut alia quæuis, in ſacra, ſa-
 croſque homines extra ordinẽ indictio: imperatiuaque tri-
 buti cõfectio, incõſultis quidẽ illius regni, illiuſq; prouincię

Antistitibus, præsulibus, episcopis, & ipsorum maiore parte, hanc in rem, suffragationem suam non adferente. Quæ tamen, si concurrant omnia & Antistites tributum id, collationem uè censeant edicenda: tum uoluimus, & præcipimus, quod iniunctum est, atque irrogatum tributi, decumarum, indictionis nomine, id ipsum, per ecclesiasticas personas, cû apostolicæ autoritatis suffragio, duntaxat, exigatur, conquiratur, cogatur.

Rubrica altera.

De vita, & moribus, & honestate sacri cleri hominum, tumque de eorumdem magnis quibusdam electionibus,

Cap. 27.

Ad reliquam sacri cleri corruptelam, id quoque accessit vitij, morisque deprauati: eò impudentiæ ventum est, eò flagitij processum, ut Antistites, præsules, pontifices, sacerdotes, & reliquæ sacri ordinis, & clericalis sacratæ personæ, in vestitu, in incessu, in epulari accubatione, ratione sint deformata, potissimumque in publico, & frequenti hominum congressu: itaque omni condecienti forma sprete, modestiæque ualere iussa, omni, hac in re, tum honestate, tum moderati animi abiecta ratione, luxu turpi diffluunt, futili ornatu delectantur, prophanis hominibus, & irreligiosis sese assimilantes, eorumque uestiendi rationem, foedè imitantes stolidam cupiditatem suam, & libidinis, pompæque ardorem atque deprauati intus animi, malè tectam celatamque maliciam, hac præcipuè obsceni habitus deformatione, maximè testantes: idque ipsum plurimi eorum, relicto religionis pudore, in dies faciunt. sic quidem grauitè & accurate propositum relatumque in concilio illo: Dehinc ita rogatum iussim, Ita ergo iubemus, sancimus, edicimus, ex sacrosancti autoritate concilij, Hasque leges, in hunc modum proferimus, rogamus, promulgamus, uel iam latas potius, renouamus, Sacratæ conditionis, sacratæ fortis, sacri cleri, nullus omnino homo, prophanorum more, & specie laicorum, uestitor, incedito, neu voluptati tali indulgeto, Nullus indecentè habitum induitor. Omnis, hac in re, abusus,

COMMENT. PONTIF.

Omnis vana redundantia, sumptus, luxus, aboletor, absconditor, Abito,
 Faceſſat obſcenus mos,
 Faceſſat turpis conſuetudo: Porrò, autem quod hîc iubetur, accuratione, diligentiaque ſedula obſeruator, tenctor,
 non infringitor,
 At auditum eſt, quibuſdam in prouincijs, quosdam & quidem religione alligatos homines, tum & (quod magis eſt execrandum) monaſticę vitæ addictos, ac etiamnum, (quòd minimè tolerandum) Antiftites quosdam, Præſules, Pontifices, in veſtiendi ratione, pudoris omnis, atque, verecundia clauſtra excedere, & manicatos, cum longis lacinijs à cubito uſquè, in longum dependentibus, in publicum prodire, incedere, ob ambulare: magnum ſumptum, magnum luxu, & profligatum, redundantiam, in hac vana veſtitus pompa, oſtentare: veſtes item conciſas, fiſſas, & in lateribus, lumbiſque haud decenter inciſas, varijs cum pellibus, pretioſis vltra veſtis oras, limboſque ſuperfluè protenſis, ſeſe induere, & in omni inciſarum, eo turpi modo, veſtium genere, ſuperfluere. Quin (vti auditur) eos ſic veſtitos, non vereri, ſuperinduta rica, alba, ſuperpoſitoque ſupparo clericali & amictu lineo, ſacerdotum reliquoque eccleſiaſtico ornatu, ad cultum ſacrum, faciendam que rem diuinam accommodato ſeſe coram populo, ad altaria ſummi dei ſiſtentes, ibi ſacris operari, ibi rem diuinam facientibus aſſeſſe, Id propterea, edicimus hac rogatione, hocque modo præcipimus, mandamus,
 Nulla perſona ſacra deinceps, hos enarratos habitus, deſumito, induito deſerto,
 Hęc planè veſtiaria, ſumptuoſa ab eccleſia abeunto, expelluntur, abiguntur,
 Hęc inhibentor, interdicuntor,
 Hunc turpem morem, uſumque, obſceni & deformis veſtitus, clerus omnis deponito, abhorreto,
 Qui ſecùs fecerit, vti canonum infractor, contemptor, ruptor

ptor, punitor, mulctator, pœnas dato,
 Idque speciali & peculiari lege adiungimus, hunc in modum
 præcipientes, iubentes mandantes,
 Beneficarij quiuis, præfecti, aut alio quouis in ecclesia, sacro
 fungentes officio, si quicquam horum in se admiserint,
 Si hanc habitus deformitatem, obscœnitatemque induerint
 & sic indecenter induti, in templis, diuino interfuerint sa-
 cro, atque horariis, tali cum habitu impudenter astiterint
 officiis: Quoties id fecerint, toties mensẽ vnum, annona
 parte sua, portioneque rata, ab ecclesiastico prouentu, quo-
 tidiano, sacroque lucro obueniẽte, mulctantor frustrantor
 concidunt: Hicque fructus, & emolumenta quibus per mē-
 sem homines illi excluduntur, in facta tecta fani illius, quo in
 fano, sacris ministeriis ij funguntur.
 Impenduntor, addicuntor, applicantor.

EX TERTIO CONCILIO APVD
Turonum Urbem celebrato, Caroli Magni
tempore. Cap. 28.

Ex Canone secundo.

Episcopi, præfules, pôtifices, lectioni diuinæ operã dâto,
 Scripturam sacram, nocte, die, versanto,
 Ibi assidui sunto, tum solertes, & peruigiles,
 Ibi, animum applicanto,
 Ibi, intimo pectore consistunto,
 Christi Iesu euangelia, diui Pauli epistolas, non legunto mo-
 dõ, sed & memoria, quo ad eius fieri poterit, complectuntor
 ediscunto, tenento. doctorum item virorum sacras lucubra-
 tiones, Sanctorum patrum, in hæc literas sacras, commen-
 tationes, crebrò in manibus habento,
 Crebrò illuc oculos coniciunto,
 Summãque religione, & fide, tum hæc, tum reliqua canoni-
 ca volumina tractanto, lustranto, docento, edocentor.

Ex Canone tertio.

COMMENT. PONTIF.

Pastorale beati pontificis Gregorij, volumen, quo, pastores
sacri, de regendo grege suo, sua præcepta docentur, ad ea eru-
diuntur: Tum & canones sacros, pastor quisque pontificius
discito, nihil horum ignorato, ad vnguem scito,
Ibi denique, inspicere, tanquam in speculum, quid sui sit of-
ficij, quid suę functionis,

Quid suorum morum, quid sibi sit insuescendum,

Vndè vita exploranda,

Exemplum sumendum,

Iubetor, mandator, præcipitor. Ex quarto Canone.

Episcopus quiuis, præsul quiuis, Curio quiuis, curatus sacer-
dos regendo addictus gregi, ex sancta, sanctorum hominum
predicatione, ex diuino diuinorum hominum præconio,
ex accurata veterum patrum lectione,

Quid sibi, in cura commissi gregis, sit agendum, cognoscito

Quid designandum, quid meditandum,

Sacra item prædicatione, Sacro præconio.

Sacra concione, ouiarum suam, agenda, dicenda, cogitanda,
vitanda, fugienda, declinanda, doceto, erudito,

Tum & pastor ipse, quę benè docet, prædicat, euulgat, pri-
mùm ea ipsa facito,

Opera probatæ vitæ, sancti mores, præconio, colloctioni,
concioni, respondent: nam Christus, primùm coepit facere
& postea docere, vti habetur in euangeliis.

Ex canone quinto.

Episcopus vllus, conuiuio ne indulgeto, Neu frequens esto
epulari in accubatione, Parco victu, moderato sumptu con-
tentus esto, Vt seruetur verbum domini, dicentis, sua in scri-
ptura, videte, & attendite, ne crapula, & ingurgitatione ag-
graentur pectora vestra, ne in ebrietatem, & vinolentiam
sefe effundant. Quin, dum conuiuantur Antistites, dum epu-
lis quotidianis accumbunt, prandent, coenant, ad sit liber, le-
gatur euangelium: Et non congerronum, parasitorum, bla-
teronum, fœdis & obscœnis vocibus, mensa perstrepet, reso-
net, condiatur.

Ex Canone Sexto.

Episcopus, præful, Antistes, peregrinos & pauperes in con-
uiuio adhibeto, Horum consuetudine delectator, Horum
vsu, & frequentia, non corporali modo, sed & spirituali epu
lo, reficitor, recreator, ex hilarator.

Ex vndecimo Canone.

Episcopo cuique, adhibitis eam ad rem, sacerdotibus, diaco-
nisque, qui in sua degunt sacrata prouincia, thesauros eccle-
się, sacra bona, & pecuniam in vsu pię familię inopis, ple-
bis, & pauperum virorum eiusdem sacratę prouincię, ero-
gare, distribuere, largiri, vt horum quisque indiguerit, sicuti
fert canonica institutio: permissum esto.

Ex 13. Canone.

Episcopus omnis parociam suam, atque dioecesim, diligen-
ter collustrato,
Omnia introspecto, Omnia perscrutator, Dato imprimis,
operam, nec ubi presbyter alienus, Vllus ex aliena, in hanc,
cui idem episcopus præest, migret iniussus prouinciam, ibi-
que non munitus tessera vlla commendatitia, impetra-
taque ab episcopo suo, migrandi venia, sacris ne operetur,
provideto, Quod multis olim in locis, contigisse, quàm ve-
rum, tam iniquum est, & ecclesiasticę rerum dispositioni ac
politie aduersissimum.

Ex Concilio Lateranensi acto sub tempora, quibus,
pontificatum summum gerebat, Alexander tertius.

Cap. 29.

Cum ageremus annũ, à Christi seruatoris natali, octogesimũ
supra millesimum, & centesimum, præsideretque, & eccle-
siastico potiretur imperio, Alexander papa tertius, iamque
annum vicesimum sui imperij exegisset, indicta sunt, men-
se Martio, secunda illius mensis die, atque indictione vice-
sima quinta, pro rebus publicis, sacrata comitia atque

in basilica, Constantiniana nomine, præsidente prædicto pontifice, & ducentis octoginta assistentibus episcopis, celebratum fuit, hisce in comitiis, peractumque lateranense concilium tertium: quo in concilio, quæ hîc nunc narrabuntur, scita fuere.

Atque primùm, in Canone, qui primus fuit illius Concilij, ita decretum, itaque sancitum.

Dum in conclavi sacrato, habentur de substituendo deligendoque nouo pontifice, inter Cardinales comitia, neque hi cardinales, in eundem vnum planè consentiunt, quin aliquatulum discordant inter sese, si aliquis tum vir vitæ probatæ, à duabus partibus eorundem patrum purpuratorum & senatorum ecclesiæ tulerit suffragia, à tertia verò sit exclusus, quæ vel illû nolit admitti, vel aliû cupiat ordinari, nihil illi, Tertia illa pars, ad consequendum pontificatum, officito, nihil obturbato, nihil, aliorum suffragia decutito, quin is ipse pontifex habetor, sacerator, renuntiator, coronator, quæ constat, in punctorum ratione, & numero, duabus partibus superiorem fuisse. Quòd si tertia illa pars, de aliquo alio fecerit præiudicium, in eumque consenserit, ac sua accomodarit suffragia, præiudicium illud ad nihilum redigitor. Quòd si, qui solùm partis illius tertiæ, punctorum numerum obtinuit, sese pontificem ausit appellare, sese pro Romano episcopo gerere, sibi confideter, ob tertiæ partis suffragia, hanc dignitatem arrogare: Tum is, tum qui pro eo puncta tulere suffragationisque & vocum fecere prærogationem, ni absistant, at perseuerent, eumque vel recipiant, vel obstinate ducant recipiendum, interdictionis censuræ subiiciuntor, atq; cardinalatu, roseiq; galeri & senatorij muneris sacro honore mulctator: Tû, & tãto odio proscidutor, vt ipso, pro scriptionis, & ab ecclesia abdicationis tẽpore, nullus, ònino eos homo, viatico prosequi audeat, Nullus quicquã eis auxilij impartiri, Nullus eos aditu, Nullus eos congressu, Nullus eos consortio, dignator, omnes eos defugiunto, nihil cõmercij cõmunicãto, hoc dũ excepto nepe

si ad extrema noscantur descendisse, atque in summo, & summo malorum omnium consistere, a maximaque rerum, a ca. licet de vitada ex. de electione.
 premi tum necessitate, tum difficultate: Iam verò quicumq; minùs quàm duarum partium, tulerit suffragia, Pótifex nò esto, Apostolatus dignitatè non sumito, hac sola punctorù paucitate fretus, nihil prorsus in Pontificatu, iuris sibi desumito, excluditor, abarcetor, Nisi postea còcordiæ gratia, plura, & quot eam in ré opus sunt, accesserit suffragia: quod si facit secùs, si temerè in cathedram Apostoli inuadit, irripit, & non se demisè, malè sperato hoc honore, vti par est, abdicat, non, de se factæ paucorum prærogatiuæ, præiudicationi uè renunciat, prædicta interdictionis censura, ignominiosè constringitor, proscribitor, deuouetor.

Et hæc quidem, in sola Pontificatus summi electione, obseruantor, tenentor, vsurpantor.

Quia verò ad hanc Pontificis creationem nos traxit sermonis nostri ratio, non erit fortasse abs re, ista quæ seuuntur adiicere, quæ ex actis Lugdunensis còcilij, Gregoro decimo Pontificatum agente decerpimus, in eandemque rationè, ac quæ suprà enarrauimus in concilio Lateranensi acta, cadunt.

EX ACTIS LVGDVNENSIS

Concilij, decimo Gregorio, pontificatum

gerente.

Cap. 30.

Admonet ergo me locus, qui in Pótificiam, superiori ex còcilio, summi, Augustique sacerdotij, Romani electionem incìdit, vti qui mos hodie, ex satis antiqua, & recepta præscriptione, ea in electione, creationèq; obseruetur, prolixiùs aperiam,
 Scitur igitur ex historiis, anno domini millesimo, supra ducentesimù, sexagesimù octauum, ante diem quartum caléd. Decembr. Clemente quarto, Pontifice Maximo, ex hac vita abeunte, cardinalés, qui tum erant xij. solùm numero, in

COMMENT. PONTIF.

creando nouo Papa, adeò diffenfiffe, contendifféque, & in diuerfas partes diftractos fuiſſe, vti triénium prope totum, durarit ea diſcordia, fueritque Pontificium interregnum. Nam ſæpe, eam ob rem acciti, in vnumque locum congregati, non potuere concordi animo, in eundem Pontificem conſentire, dum ſibi quiſque id honoris ambiens, non concedit alteri: Porrò in tractando hoc negotio, non, vti nunc fit, tunc ibatur in conclaue, ſed quotidie, bene mane, Romæ quidem, ſi ibi res agebatur, ad diui Petri, aut Lateranenfis, aliumuè in excelſum locum: Sin alibi, ad principem ædem illius oppidi, in quod oppidû, inciderat electio, pergebatur, atque ibi tractabatur negotium.

b Vide Iouium in hiſtoriis.

Acciderat autem, vt Viterbij tum eſſent cardinales, (nam ea in vrbe prædictus Clemens, diem ſuum obierat) qui cardinales demum, poſt longam acrimque contentionem, à Viterbienſi populo coacti, propemodùm quum fieri, haud poſſet (adeò ambitione mala, ^b obſcæcati erant animi) vt vni ex ſeſe, huic honorem ſummum tribuerét, Ad calendas Septembris, Anno domini 1271. renuntiauerunt ſummû Pontificem Theobaldum, Vicecomitem Placentinum, archidiaconum Leodicèſem, virum quidem à rectitudine animi, morumque ſanctitate, orbi toti præclare commendatum: neque tamen tum cardinalem, neque agentem in Italia: at in ciuitate Hieruſalem, commorantè, addictum, inibi Chriſti obſequio. qui Theobaldus intellecto electionis decreto, à tranſmarina habitatione, in Italiam euocatus,

Viterbium conſequenti anno, ſe recepit, ibique conſecratus, dicatus, coronatus: altero poſt anno, accepto prius Gregorij decimi nomine, Lugdunum, patres cõuocat, decernitque ibi concilium, quo in concilio, habitis comitiis, de ſententia, caterorum eccleſiæ procerum, multas leges cõdidit: multaque canonum capita conſcripſit, edixit, promulgauit, tum ſuper generali reformatione totius ſacri cleri, & Chriſtiani populi, morumque emendatione, tum maximè ſuper Pontificia creatione electionéque.

Nunc igitur, pro iniecta materia, mihi recēdere animus est, quas, super habendis, ea de re, hoc est, electione Pontificia, comitiis, is Gregorius tunc leges rogauerit: Patres porro, sciuerint, edixerint.

Hæ igitur sic habent,

Mortuo Pontifice, pro creando successore, vbi ille decessit, ibi comitium aptum idoneumque construitor,

Quod si id ruri ceciderit, a sideatur que tum agresti in villa, pago, vico, vbi commodè nequeat haberi comitium: ad proximam ciuitatem, propinquumue oppidum, eiusce rei gratia, itor, demigrator,

Mortuo ergo Pontifice, decem antea dies, quam pro eligendo successore, fiant vlla comitia, abeunto,

Decem illis diebus Nouendiale sacrum, pro mortuo Pontifice, à cardinalibus presentibus celebrator, peragitor.

Decimo postea statim die, facta ante re diuina, spiritusque sancti peracto solēni missæ sacro, comitia pro creando nouo Pontifice, si ita videtur, resque exigit, habentor,

Cardinalium, quauis de causa absentium, nulla ferendi suffragij ratio habetor, Eorum suffragatio pro nihilo ducitor, Eligendi ius non habentor, neque per procuratorē, neque per scripta, literas, aut missam tabellam,

Eosdem tamen absentes, & nō modo hos, verū, & cuiuscumque ordinis, & cuiusuis conditionis, & Christiani, Catholicique generis homines, in Romanum Pontificem, deligi fas licituque esto, idque ab antiquo more obseruatū.

Nouendiali, pro demortuo Pōtifice peracto, missæ solenne sacrum agitor de spiritu sancto, cardinales assistūto, Cardinalis vnus sacrum facito, preces sancto item spiritui funduntor,

Hisce peractis, Cardinalium senatus, vnum in locum euocator, Senatus ibi habetor, ibique, donec negotio finis imponetur, Cardinales concluduntor,

a Alia quæ dā, atque hæc aliis quidem verbis coniecta ferē sunt in tabellam quādā pōtificiam, Romæ impressā de prompta omnia, ex Lugdunēsi concilio isto, Tu ibi vide.

b Hinc Amadeus, postea sebusiorū & allobrogum dux, vir quīdem viduus sed tamen neque sacerdotalis neque sacrat^o homo pōtifer summus electio nem defendebat, suā quæ causa præcipua fuit Basiliēsis concilii vti patet ex historiis.

COMMENT. PONTIF.

Locus ille, (quod conclaue appellatur) bene tutus, ab omni iniuria, fartus, tectus, omni ex parte circumclusus, munitus, benéque adseruatus esto,

In eo, pro numero cardinalium, cubicula construuntur, Cardinalis quiuis, famulos secum binos, aut tres, ad summum si ita vsus exigit, & necessitas, ibi habeto,

Famuli hi, in administrandis necessariis, suo quisque cardinali, operam danto,

Nullus alius quiuis homo, quauis ex causa, illò ingreditor, illo admittitor:

Quidam tamen certi homines, quorum opera, & labore, id negotium indiget, ibidem, pro vsu rei, recipiuntur, Qui re peracta, exeunt: Porrò, hi certi homines designantur,

Extra hosce, nulli alij, aditus intrò pateto,

In conclauis nulle fenestræ vitreæ sunt,

Nullus aër, nullum lumen, eò penetrato,

Dies, atque noctes, vruntur carei,

Conclauis portæ diligenter clauduntur,

Sedulò custodiuntur: hodie itaque, obstructis omnibus portis aliis, vnicus tantum eò est aditus,

Custodiæ, primæ hæ sunt, nimirum, milites, prætoriani,

Alteræ, nobiles Romani,

Tertiæ, principum oratores, si qui tunc adsint, ob negotiũ legationũ diuersarum, à principibus quisque suis illò missi:

At proximum conclauis locum, qui aderunt Episcopi, occupant. Horum Episcoporum munus esto,

Conclaue imprimis fideliter custodire, cauere, providere,

neu quid clam, intro inferatur, neu quis homo traducatur,

neu res vlla, neu nũcius vllus importetur, aut quiduis aliud

asportetur, quod possit liberè, æquæque suffragiorum la-

tioni, ob stare, officere, interpellationem, aut rem oram v-

lam adferre,

Episcopi isti, in eo diligenter obseruando, toti sunt, & ad

inopinata casuum omnia prospiciunt, perscrutantur sin-

gula quidè, seu cibi sint, seu res aliæ quæuis, intro iportadæ,

Dili-

Diligenter itidem prouideto, ne quid incommodi, aut damni ferant cardinales, neu quid iniurię accipiant.

Ad omnesque eorum nutus, petitiones, obsequia, præsto sunt,

Cardinales, si longius, producant creationis negotium, si in pontifice renutiando, diem ex die proferant, hos cogere, ut maturent, istis episcopis ius esto.

Prætoriana militum cohors, romanaque nobilitas, conclauę, omni ab impressione, terrore, impetu, metu, securum præstato, Ne quid detrimenti, ea in re, respublica patiatur, prouideto.

Cardinales, è conclauı, nisi creato pontifice, non decedunt, neu pedem quopiam antè efferunt, nisi urget valetudo.

Cardinali valetudinario, curata valetudine, in conclauę, si lubet regredi, permissum esto,

Nemini item alii, ex omni alia ministrorum cohorte, idem permittitor.

Quinimo, si quis horum, & conclauı semel, quacunq; de causa pedem effert, illò non regreditor, neu recipitor.

In conclauis facellis si quæ fenestrę sint,

Nam alibi, ne sint, cautum est, hæ quidem, eius altitudinis sunt, uti attingi nequeant.

Cardinalis, ceteris omnibus, in conclauę ingressis, nec dum tamen renutiato pontifice, in conclauę appellens, intro mittitor, iusque, uti alii, habeto ferendi suffragii.

Non renutiato, intra totum triduum, ab ingressu conclauis, pontifice, nec per legitimam suffragium creato, Episcopi, tum & Romani reguli, tum & cæteræ custodię, epulas cardinalibus minuunt, cibos substrahunt, ferculum modo vnum, apponi permittunt. Istud põl verò bene atque egregiè fuit sancitum, hoc quidem modo.

Hocce in comitatu sacro, tantique & tam augusti magistratus electione, absit ab omni suffragio, ambitus malus, absit largitio, prensatio, pollicitatio, numus omnis, omnisque polluta licentia: absint denique malę artes, Nullius cardi-

COMMENT. PONTIF.

nalis, nullius suffragatoris. neque beneficio, neque re vlla
 alia, antè capitor animus. Postremò, libera, sancta, casta, om-
 nisque affectus impuri expertia, suffragia funto, Alioqui,
 quod factum fuerit, Non teneto, Corruito, Nullum esto.
 Hęc rogauit, decimus Gregorius, Lugdunensi in concilio:
 sanxere patres, Iussere, edixere. Itaque iuxta horum præscri-
 ptum, haud multi abjere dies: quum Aretij primum, vbi
 moritur idem Gregorius, sit Pontifex Maximus Innocen-
 tius huiusce nominis quintus: ex sodalium dominicanorū
 familia, cardinalis multo antè, in Episcopum Ostiensem af-
 sumptus, Anno domini 1276.
 Nunc ad Lateranensis concilij acta, redeundum.

Ex primo Canone illius Concilij,

Quod attinet ad reliquas ecclesiasticas præfecturas, & di-
 gnitates, Romanæ ecclesiæ, Nullū in his, hac ex re, electio-
 nis scilicet Pontificiæ, summæque ecclesiæ principatus, præ-
 iudicium statuitur, Nullum hinc exemplū, hac in re, ad ea-
 rum electiones trahitor,

At in illis ordinariæ & canonicæ suffragiorum ferendorum
 institutiones in vsum reuocantur, in vfuque permanento,
 Obseruantor,

Custodiuntor: vt quæque tum tulerit cuiusque ecclesiæ ap-
 probata consuetudo, receptus, mosque rituum obseruan-
 dorum & ceremoniarum:

Quique ad eas, per maiorē saniorēque, ac prudentiorem
 partem eligentium, sit præfectus, accitus, is regulariter po-
 tior esto, is vincito, is præfecturam, dignitatēque, si quid
 in re aliqua alia, nō sit peccatum, sine dubio obtineto, pos-
 sideto, perfungitor.

Ex Canone, 3.

Nullus vnquam, ni tricesimum ætatis suæ annum exegerit,
 in Episcopum eligitor,

Nullus, eo, antè id ætatis, suffragio electionis prouehitor,
 conscendito, promouetor,^a

^a ea, cum in
 cūctis ext. de
 electione.

Nullus item homo, non natus ex legitimo connubio in id

honoris assumitor: Spuriij, Nothi, & hi, quos iustæ nuptiæ
 non demonstrant, à gerendo Pontificatu secluduntor,
 Illò non admittuntor,
 Illò non perueniuntor,
 Nullus item, quem vita Laudabilis.
 Probatì mores,
 Doctrina egregia,
 Rerumque diuinarum scientia non commendet,
 Id honoris assequitor,
 Omnis qui talis non sit,
 Hinc arcetor,
 Hinc prohibetor,
 Ita nobis visum, ita rogatum, sancitum, cautum,
 Quod si quis, cui supradictæ insint virtutes, nihilque adsit
 supradictorum vitiorum, quod electionem sit impediturú,
 eligitur aliqua in sacra prouincia pontifex, cõfirmatusque,
 pontificatu fungitur: quæ antea obtinebat ecclesiastica offi-
 cia, præfecturæ, dignitates, & alia id genus sacerdotia, illicò
 ab electione, & pontificatus confirmatione, susceptaque re-
 rum administratione, vel decurso temporis spatio, confir-
 mationi ineundæ, a canonibus præstituto, in causam vacui,
 in causam caduci, deciduntor, præfectum amisisse censentor:
 Isq; Antistes, cui prædicta sacerdotia, collationis, vel alius
 cuiusuis canonici tituli iure, sunt beneficiaria, ea tum is, libe-
 rè, in quem valet hominem ecclesiasticum, conferto, erogato,
 Ea dispensato, collocato,
 Pro arbitrio distribuito,
 Ex causa vacationis, aliis largitor:
 Inferiores præfecturas, quæque dici possunt minorum gen-
 tium, minorumque rerú: vt puta, decanatus, Archidiaconatus,
 Curionatus maximos, Atq; alia ministeria huiusce generis,
 quibus maximè inest tractanda animarú curatio, quin
 nec parœcias ipsas, vel fana, curasque & curionatus pagorum,
 regendos quidem: quiuis vllus, si iam viginti quinque
 ætatis suæ annos non attigerit, suscipito,

COMMENT. PONTIF.

Ad nihil horum, antè id tempus, admittitor,
 Recipitor, Ordinator,
 Nec ad id quidem ipsum, adhuc satis est, eam, utique illum
 maturâ etatem assequutum fuisse, ni etati maturæ iunctum
 sit maturum quoque iudicium, huicque rei accommodatû.

Eruditio probata, item

Vita bona,

Incorrupti mores:

Eorumque omniû nomine, apud viros probatos, qui præ-
 ficitur, qui promouetur, bene audiat.

Nullaque mala, profligata, aut læ exiſtimationis nota, sit
 iniustus.

Dum verò, ad id præfecturæ, & sacerdotii, promotus est, in-
 tra tēpora, per canones præfixa, sacris ordinibus alligator.

Qui non fecerit, quique Archidiaconatum gerens, legiti-
 mo & præfinito temporis spatio, Diaconorum ordini se in-
 ferendum, ea de re admonitus, non curarit: qui porrò de-
 canus, qui curio, qui Parochus, qui curatus, aut aliud sacer-

dotium, ex prædictis obtinens, intra constituta, & præfinita
 tempora, neglectis monitis, presbyter nō sit factus: abroga-
 tor officio, mulctator sacerdotio,

Ministerij dignitate deiicitor.

In cuius locum, alius aduocator, sufficitor, qui & velit, &
 possit, munus probè administrare suû, & in suscepto legiti-
 mē stare officio. ^b

b s. inferio.
 r a dicto cap.
 cū in cunctis
 ex. de elect.

Ex quinto capite illius item Concilij.

Episcopus, homines qui, quid omnino nō habent, vnde vi-
 uant, sacris ordinibus ne adicito,

Diaconos, sacerdotes, ne efficito,

Neu ordinato,

Nullum quēuis, absque aliquo, patrimonij vel rei, qua vi-
 tam sustentet, titulo, temerè promoueto.

Hoc tanto in ecclesia munere, pauperem, inopem, & men-
 dicum prorsus, ne donato, Vel si donat, si facit contrà,

Ordinato illi ipsi, Sacrato illi ipsi,

Promoto illi ipsi pauperi, de necessariis vitæ, alimentisque tantisper prospicito: Illa ipsa, tandiu ei præbeto, largitor, dū illum ipsum pauperem, aliquo in fano, aliqua in sacra æde, conuenientibus militiæ clericali stipendiis, auctorarit,

Ornarit, donarit.

Cæteroqui, qui promotus,

Ordinatus,

Sacratus,

Potest sibi, ex paterna substantia, ex paternis fortunis, atq; hereditate, victum, vestitum, alimonia, tum & reliqua, quæ exigit vitæ vsus, commodè prouidere, apponere.

Episcopum, qui eum promouit,

Sacrauit,

Ordinauit,

Hac de re sibi danda, ne appellato, *

Negotium illi, non exhibeto,

Super alimentis eum ne odiosè requirito.

a ca. episco
pus ex. de pre
bend.

Ex capite septimo eiusdem Concilij

Stips nulla, numus nullus, pro hominibus ad Christianam fidem inducendis,

Accipitor,

Corraditor,

Sacrata hæc opera, nullo ære locator, Nullus numus, nullū aurum, nulla prorsus pecunia, pro sacerdotibus instituendis vel pro his, qui nubunt, benedictione lustrandis, vel denique pro aliis ecclesiasticis sacramentis impertiendis,

Exigitor,

Cogitor,

Corrogator.

Hæc sanctissima officia,

Nulla quæstu,

Nulla auara sorde,

Nulla sordida nundinatione,

COMMENT. PONTIF.

Exercentor,
 Prestantor,
 Implentor:
 Sic edicimus,
 Inhibemus,
 Mandamus.

Tum & illud aliud hunc in modum:
 Episcopus vllus, coenobiarcha vllus,
 Antistes vllus, quisquis is tandem sit,
 Ecclesiam vllam, fanum vllum noua census atque solarii
 pensitatione ne censeto.

Veteremque ne augeto censum,
 Vectigal prorsus vnquã vllum nouum, hisce nè imponito,
 Antiquum & solitum persolui, nè amplificato,
 Nullam redituum ecclesiæ partem, sibi peculiariter adscri-
 bito, hereditibusque suis,

Nihil proprium facito quidem aut peculiariter suis auarè
 addicendum, aut transmittendum.

Nihil horum, vsui familiari, domestico: breuiter nihil om-
 nino, iuri,

Hereditario, adiucito:

Id non audeto,

Id ne attentato,

Si id facit, quod fecit, irritum esto,

Nunquam enim diuini iuris possessiones mancupi sunt,

b ca. nullus
 episcopus i.
 quest. i

Nunquam, proprietatis iure, vlli queruntor. ^b

Ex capite 8.

Beneficia, quæ nondum vacant, Que nondum possessore
 destituuntur, Nulli vnquam tribuuntor: Ne fatum propin-
 qui, cognati, necessarii, Ne mortè sui in christo fratris, cuius
 focedè in hiet sacerdotio, in cuiusque loco, se credat positum
 iri, videatur quiuis, ambitiosè exoptare, viuentis exuuias in
 fidiiosè captare, stantis, ambulantis hominis, bonum odiosè
 appetere.

At contrà: cum vacant fana, ecclesiastica officia, præbendo-

rum & annonarum iura, atque alia huiusmodi, vlla in sacra-
ta eade, prefectosque verè amiserunt, & in causam caduci vel
vacui aut inciderunt, aut nunc demum incidūt, illa item diu-
tius possessore, prefectiōe ne carento. Illa diutius, in vidui-
tate ne permanento, Illa diutius, in suspenso ne relinquūt
Verùm, intra semestre spatium, hominibus idoneis, admini-
stris bonis, prefectis virtutum studiosis, traduntor. Quod si
id, per episcopum, aut Antistitem, Cuius illa sunt iuris & col-
lationis intra hocce tempus, non fiat, huiusce rei, per sodales
in capitulari comitio prospicitor, prouidetor,

Ibique, prefectus queritor, designator, constituitor.
Et vicissim, si beneficij, officij, iurisque canonicatus & perci-
piendæ annonæ quotidianæ dum illa vacant, ordinatio dispo-
sitiōque, ad sodales, & canonicos, per electionis suffragium,
concinnanda in capitularibus comitiis, spectet, hique sōda-
les, ea in re cessant, rem vltra prædictū temporis spaciū pro-
latant, episcopum tum, adhibito religiosorum proborūque
hominum cōsilio, deumque habens ob oculos, ex illius nu-
tu auspicioque & afflatu, sacerdotium vacans, viro bono
erogato, tradito, præbeto,

Quod si hi omnes tum sodales tū episcopus defunt, Si tēpus
constitutum, transiliunt, Metropolitanus tunc Antistes, nul-
lo illorum intercedente, refragante,
relamante, Sacratam possessionem vacuam, cum videbitur
ex supremi dei voluntate, iudicio, nutu, liberè, bono cuidam
viro adiiçito, largitor, erogato, Totaque hac in re, pro ar-
bitrio, secundum tamen æquum, bonum, decusque iusticiæ,
statuito, decernito. Ex 18. Capite.

Quandoquidem ecclesia Christi, vt pia sanctaque & com-
munis omnium mater, debet, tum, quæ corporis sunt, tum
maximè quæ spectāt ad animū prouidere, accurare, prospici-
cere, ea de causa, vt hisce pauperiorū hominū liberis, quibus
defunt paternæ opes, quibus opibus, ad eruditionē cultūq;
animi informari queant, non desit ratio, qua non solum cor-
pus alere, sustentareque, sed & animum possint erudire, hac
super re, ita decretum esto. ^d

^d ca. de qui
busdā xxxvii
dist.

COMMENT, PONTIE

Rogatum,
Sancitum.

In omni sacrata aede pontificia,

In omni primaria ciuitatum ecclesia, doctore cuidam, ludi magistro, institutori idoneo, qui illius ecclesie clericos, iuuentutemque pauperem gratuito erudiat, beneficium sacrum assignator, quo ex sacro beneficio, sese ipsum, tum is queat sustentare, sibi que competeter, que vsus vite requirit, prouidere, tum ad discendas literas, unicuique, ecclesiastica gratia, & benignitate, aditum patefacere: Neque verò, pro docendi, quouis in fano, literasque bonas diuulgandi, impetranda autoritate, aut quisquam numum dato, aut quisquam numum accipito, exigit, Neque consuetudinis cuiusuis obtentu, pretextuque, ab his qui sic docent, precium, stipendiumque queritor,

Corrogator,

Recipitor

Id enim sacrilegum est, id nefarium, id minimè tolerandum Tum nec item doctore cuius idoneo, postulata à superiore fani, adisque sacrate antistite, docendi, prelegendique permissione, & venia: prælectione, doctrinaeque, que bona sit, euulgatione, interdicitor.

Qui contra hæc faxit,

Beneficio ecclesiastico exigitur, clero abalienator.

Ex capite decimo nono.

Quandoquidem, nonnullis in regionibus inoleuit, repletaque ea morum corruptio, uti rectores prouinciarum consules, domini, & reliqui, qui magistratum publicum gerunt, habentque potestatem in populum, Tum & qui regnum aut potentiam magnam videntur obtinere, tot ecclesiis sacris, adibus diuinis imponant onera, tot tantaque, sacratis personis vel tributa, vel indictiones, vel numorum, reliquarumque rerum, aut operarum pensationes imperent, ut ini-

quius

quius cum eis agatur, quàm sit olim actum sub Pharaone, principe tum impio, tũ legis diuinę, & experte, & repugnan- te: qui Pharaon, omni tamen seruitute, sacerdotes, eorumque bona, res patrimonia exempta esse voluit, & relinqui libera- tum eis, aliqua de publico subsidia subministrari: isti verò contrà, immenso onere, vectigali, negotio, mādato, premūt fana quę dei sunt, duram adiaciunt imponumque fanorum administris prouinciam, ruunt, agunt, rapiunt, tundunt, pro- sternunt: Quicquid eos premit, Quicquid eos onerat, in ec- clesias feruè reiciunt: Nihil eis sanctum est, Nihil religio- sum, Nihil sacrum: prophanantur, temerantur per eos om- nia, affliantur sacratę personę, dei que cultui addicta, concu- ciuntur mācipia, id que adeò, vt quod olim deplorauit Ie- remias, illis, eueniat, illis nunc adsit, ad illa planè nunc perti- nere videatur: id igitur, quoniam multis in locis fit, super eò ita sanciri visum est, eđi, promulgari, Qui magistratus, quę potestates, hęc, quę narrata sunt, in sacratum clerum com- miserint, sacratos homines concusserint, onere, canone, in- dictione, seruitio, extraordinario nummo, presserint, contu- derint, leserint, perculerint, anathema sunt: Si tamen vsus rerum quandoquę exigit, si vrget necessitas, Si postulant, quę superuenerę, Reipublicę, negotia, quibus negotiis, lai- corum facultates satis esse nequeant: Atque episcopus, tum & clerus omnis, faciundum esse duxerit, vti publicę vel ne- cessitati, vel vtilitati, ab ecclesiis subueniatur, de cõsilio epis- copi, & omnis cleri, subsidia pro publico bono ab ecclesiis tum postulantur, Ecclesięque, quatenus episcopo & omni- clero sit visum, subsidia pro publico bono eroganto,

Conferunto,

Dependunto.

Ceteroqui, extra id ipsum, eo quidem pacto, quo hic modò est positum, Nulli magistratui, Nulli potestati, id liceto, per- mittorque.

Consul vllus, rector vllus ecclesiam vllam, fanum, aut eđem sacram, fasce vllò, nummario, procuratione, actu, seruitio

COMMENT. PONTIF.

mandato, per se ipsum deinceps ne prægrauato,

Opprimito,

Prærodito.

Quod si facit, quod si audet, & monitus non desistit, tum ipse, tum qui ei suffragatur, fertque, hac in re mala, suppetias, Animaduersionem pontificiam, proscriptionem diram, subuisse, hoc ipso facto, certum habeto: se deuotum, se maledicto obstrictum, se sacrorum communicatione exclusum, plañe scito: Quo execrabili maledicto,

Non liberator:

Cui communicationi non restitutor,

Non expiator,

Non absolutor.

Donec, his clericis, quos læsit, quibus damnũ intulit, sit per eum, abũde satisfactum, refarcta iniuria, repensum damnum, præstitum, persolutumque omne incommodum,

Rubrica 3.

Ex Capite eiusdem Lateranensis Cõcilij, sub Rubrica, quę de simonia, inscripta est Cap. 31.

Ex primo Rubricę capite.

Episcopi, præfules, Antistites, à quibus in eorũ sacrata puincia puinciales sacrata, & ciuilia accipiũt iudicia, vices suas, in ea iurisdictione, pro litibus terminandis, exercenda, sub annuo pretio, ne deleganto, id sacratum imperium mancipi vlli ne locanto, Per stipem, eam rem, ne demandanto, Nihil ex ea delegatione, nummorum corradunto, * Absit pecunia, absit sacrilega nundinatio.

e canone
precipimus
xxii. quest. ii.

Ex quarto Canone.

Episcopus ab ecclesia, quam sacrat, dicat, religione religat, moderatam sumptus procuracionem, tum nihil præterea quicquam aliud, auferre, accipere, potis esto, Nihil nummorum extorquere,

Nihil penitus corradere, Solis pro victu impendiis, quando consecrationi dat operam, contentus esto.

Ex Canone sexto.

Aedes sacra, nec minister ædis sacrae, in pontificali visitationis officio, nullo incommodo, onere nullo, iactura rei suæ nulla, afficiuntor, in nihilo aggrauantor, in nihilo molestiã ea de re, patiuntor.

Ex Canone septimo.

Pontifices, tum præfules, Antistites, nullo nummo, canonis indictione, tributo nullo, nulla vectigalis pensatione, presbyteros, sacratumque clerum, grauantor: nihil quicquam tale, eis indicuntor, nihil iniuste ea in re, faciuntor, eos odio se nõ tractantor, eos malis modis non accipiuntor, Tyrannidem, imperium seuum, intolerandum, durum, in eos ne exerceto, Neu, non adhibito, non conuocato, non rogato, capitularis comitii concilio, eos vlla abrogationis ne quidem temporarie irrogatione, in officio, functioneque mulctantor, Eos, vlla suspensionis censura ne profligantor: neu vexantor Neu, ipsorum fana, interdictioni ecclesiasticae, non appellato eiusdem capitularis comitij iudicio, subiiciuntor: Nihil omnino tale, sine magna causa, aguntor, Citra bonam rationem, nihil huiuscemodi prorsus aggrediuntor, Homines sacratu cleru, duas ecclesias, quæ sint primariae, quæ sint principes matres, duasuè parocias, Curionatus binos, curamue duplicem animarum ne habentor, Fani vnus, ædis vnus functio, templi vnus accuratio, ipsis satis esto: cû vna sacrata talium sacerdotiorum statio, cum ad viuendum, tum ad sacra tractandum, possit eis atque debeat sufficere, Nullus omnino, indicta causa, reque apud tribunal non adprimè tum agitata, tum appensa, iudiciaria item lege, & ferie non benè obseruata, animaduersione põtificia, quæ à sacris abdicat, mulctator.

Ex Lateranensi Cõcilio, ad diui Ioannis Lateranensis, Romæ celebrato, sub Innocentio tertio, Anno Christi.

1218. Cap. 32.

De castigatione secus admissorum, actorumque vltra præscripta, quæ in genere sunt scelerum & peccatorum.

Antistes ecclesiarum, præfecti fanorum magni, præpositique summi, castigandis subditorum vitiis, attendunto, Res peruersè constitutas, in ordinem, ac statum decorû restituunto,
 Corruptos clericorum mores, nota censoria emendanto,
 Atque in idipsum, imprimis euigilanto,
 Prudentiam, & accuratam diligentiam, cum in rem adhibento,
 Rei omni deformi, modum constituunto, formamque imponunto: Supremum enim tribunal, in die supremi iudicij, quæ subditi, perperam admiserint, peccarint horum (siquidè adfuit negligètia mala) ab ipsis, vel poenâ vel ratione deposcet: Sanguis quidem, ab his, hocce in tribunali, magno, commissi gregis, qui perierit, requiretur: Noxiè malè administratæ villicationis exigètur, quæ manibus deniquè ipsorum sunt commissa, ab eorundem manibus, iustè repetentur.
 Ac ne iuri, quod in his coercendis maleficiis, corrigendis, emendandis, moribusque reformandis pro tribunali, dixerint, eludatur, frustratio inducatur, iudicatum proteletur, fuscus denique sententiis ipsorum offundatur, hoc sancimus, pacto: Quodcumque quidem iudicarint, ipsi decreuerint, reformarint, huius ipsius, causaque, & nomine, lege agitor, ad executionem perducitor, iudicata effectum, itatim habent, decreta re ipsa sanciantur, tum assequutione finis futum nulla, cum ad finem suum protelatione. Omnino, nulla lex municipalis, nulla consuetudo, nulla prouocatio,

Nulla intercessio, iudicati, edicti, sanciti, auctoritatē impedito, Tempus ne eximito, Moram rei exequutioni tradenda ne facito, Denique nihil omnino, sententię promptam exequutionem interpellato: Volumus enim eos, hacce in morum reformatione, castigatione, emendatione, liberas iudicij habenas habere, quod libentiùs, atque accuratiùs, tum & efficacius, in id incumbant: Si tamen suo in iudicio, delinquant, errent, excedant moderata, modum nõ teneant, quęque obseruanda sunt prætermittant. id ipsum, in quo hac in re, comiserint animaduertitor, Id ipsum ab hac sanctiõe excipitor, Id ipsum suã legem habeto, peculiarem, suõque iuri obnoxium esto. Quod si canonici sodales, cathedralis cuiusdam ecclesię deliquerint, consueueritque capitulare comitium illius sacratę adis in ipsorum noxias, ex antiqua consuetudine animaduertere, ipsos plectere, ipsos mulctare: capitulare comitium (vt fert illius Ecclesię vetus consuetudo) ipsos ad iussum Episcopi, qui id petat, requirátque, plectito, castigato, Et ad id faciendum, episcopus legitimum iussumque tempus præscribito:

Præscriptum accuratè obseruator:

Ni fiat, Episcopus tunc statim, sublata intercessione, submotaque omni contradictione, Pontificia censura fontes coerceto:

Nihil remittito, Sacris eos interdicito.

Cæterùm, si sodales illi refractarij, & sua in malitia flagitiose perseverantes, citra causam manifestam & iustam, à sacris conficiendis, horariisque precationibus abstant:

Idque potissimũ faciant, in contemptum contumeliãque episcopi: Tum, si lubet, episcopus ipse, in eadẽ sacratã aede, sacris liberè operator, aduocatis in id ministerij quos fuerit visum, modò sint idonei: eoque pacto, rem diuinam nihilõsecius facito, missas celebrato, celebrandasque iubeto.

Tum & Metropolitanus Antistes, ad querelam, iustamque causam ipsius episcopi, accedito: Et appensa agnitaque veritate, contumaces hosce homines, veluti iudex à nobis hoc

COMMENT. PONTIF.

est ab ecclesia delegatus, ita coerceto, multato, ecclesiastica
dira proscriptiois cēfura, ita feuerè annotato, Vti huiusmo-
di flagitia, posthac vnquam ne audeant admittere.

Ex Capite nono.

Quandoquidem, plarisque, in regionibus, vna in ciuitate,
vnāque in dioecesi, ex diuersis populis, coadunatus, agit di-
uersus grex hominum, qui vel coloni sunt, vel inquilini,
vtunturque vario linguarum sermone, ac varios obseruāt
in religione, atque ceremoniis ritus, morēsque viuēdi. vnū
tamen Christū colunt, in vnus Christi, hominis atque Dei,
cruci affixi, verba iurarunt, cetero qui tum & catholica ec-
clesiæ constitutioni parent: ita super hac re cautum, sanc-
tum, decretum esto.

Pontifices, Antistites, Episcopi, quibus in locis id contige-
rit, in eisdem, sedulo prouidento: Nè horum alicui, secun-
dum ritus, linguamque ipsius, diuinum desit officium, vsuf-
que ministerij sacri. Ergo idoneos homines, doctos, lingua-
rum, & diuersorum morum peritos, huic rei ibi deleganto,
Præficiunto, Demandanto.

Qui, secundum diuersitatem rituum, & linguarum, vnicui-
que horum oppidanorum, rem diuinam faciāt, sacris ope-
rentur, ecclesiastica sacramenta administrent, doceant, præ-
dicent Euangelium domini, Erudiant, verbo, opere, exem-
plo, aditum in cœlum patefaciant: & boni prudentisque
pastoris, fungantur officio: Id volumus, edicimus, & impe-
ramus, districtissimè quidem ipsum.

Ex eodem Capite.

Vna, eadēque in ciuitate, vnaque, & eadem in dioecesi, bi-
ni, vel plures, vel diuersi Pontifices nè constituuntor:
Id enim indecens est, non minus, ac si vni corpori, plura, di-
uersaque inessent capita.

Ex decimo Capite.

Porrò, cum sapè accidat, episcopos vel occupatione anxia

impediri, vel aduersa corporis valetudine detineri, quominus suum, sacro in ministerio, faciant officium, (ne dicatur quod est, quod nec, fortasse (pro dolor) est non verum, ponaturque ignorantia scilicet, aut vulgares alias occupationes frequentissime huic rei, hoc est, faciundo officio, obstare, que tamen res excusationem nullam accipit, nec in hisce viris, est deinceps villo pacto, toleranda,) hoc super omni, hic posito impedimento, ita edicitur, precipitur, mandatur. Episcopi, Pontifices, Antistites, qui per seipos, administrare sacra Dei nequeunt populo, iustis de causis impediti, vel ad tantum perfungendum ministerium, nequeunt ipsi per sese sufficere, predicare, docere, legere, de superiore loco ad cultum Dei, adhortari populum: homines ad id secum fungendum officium idoneos, hisce rebus deleganto.

Viros doctos, potentes sermone & opere, huic secum muneris obeundo, & maxime predicacioni, tum & prelectioni diuinarum scripturarum, & habendis ad populum sacris concionibus, verbisque de immensa erga nos Dei bonitate faciendis, Præficiunto, Adlegunto:

Hi verò præfecti, adlecti, delegati, Episcoporum vicem gnauiter supplento.

Negotium ecclesiasticæ procuracionis, sibi commissum, sedulo, accuratèque geruto: plebem, populumque, ciues, peregrinos, tum sermone, tum exemplo, ad diuinum amorem accendunto, Probè instituunto, Scientia coelesti imbuunto.

Cap. 33.

DE DIGNITATE ET

honore Patriarcharum.

Rubrica s.

PAtriarcharum, qui (verbum expressum verbo) idem sonant, ac patrū principes, magniq; Christiana in ecclesia pcceres, vetus, primaq; institutio, vti quorudā fert opinio: accepta refertur Clemēti, Anacleto, pōtificibus: atq; ea in sentētia est

Isidorus, magnus noster, conciliorum enarrator: qui quidem Isidorus, in recensendis actis, decretisque Italorum pontificum, ait inter cetera, patriarchas ab eis fuisse primum prola-

a ca. prouin
c. xcix, dist.

b ca. nulli &
dica prouin-
ciae xcix, dist.

tos, in sitosque, & adscriptos christianae oeconomicae.^a Itaque, in constitutis Anacletianis, posita est ab eo episcoporum, presbyterorumque, & sacerdotum, vel discretio, vel distinctio: ^b eaque, ad exemplum Christi, ipsiusque primigeniae institutionis, hunc in modum, relata, uti, quemadmodum ille primum sibi adsciuit apostolos qui fuere duodecim numero, tanquam conscripti ac primi patres, senatoresque maiorum gentium. postea demum discipulos accersuit: ita eadem forma, eademque relatione, ecclesia, cuius fundamentum omne, omnisque institutio, imago, substantia, forma, ad Christum ipsum refertur, suos in primis haberet episcopos, nempe, maiorum gentium, senatores, & conscriptos patres, qui vice fungerentur apostolorum: dein accersendo loco, suos, sibi accerserit, presbyteros, & sacerdotes, qui magnam illam, & primitiuam, discipulorum Christi cohortem sacram, representarent, illorumque obirent functiones, & munera, ac essent in Christiana republica, ecclesiasticoque senatu, quasi quidam minorum gentium senatores facti, vel potius vicani decuriones: proin factum est, uti maiores illi senatores, scilicet episcopi, & pontifices nullibi ponerentur neque usquam conscriberentur nisi oppidis in magnis, magnisque & primariis ciuitatibus: ^c quarum ciuitatum, ad aliquot usque fines, prouinciaeque terminos, protenderetur ac circumscriberetur iurisdictio: in eaque iurisditione, episcopus ius sacrum diceret, tum plebi, tumque clero toti, ac populo: ipse vero, episcopus pontificiam sedem suam, in oppido principe, urbeque territorii primaria collocaret, ibi quidem moraretur, ibi sacra obiret, ibique, de superiore loco gregem suum, faciendam, discendam, ex doctrina euangelica doceret: Ne scilicet, si in agris moram traheret atque inibi ipsius conscriberetur, figereturque sacrum folium, non eam haberet maiestatem, ac honestatem

e ca. prouin-
cii xcix, dist.

statem, ornamentumque, ac decorem, quem requirit pontificalis dignitas. quin potius, ob humilem habitationem, vilesceret, abiretque tandem in contemptum, magnum ipsius & diuinum ministerium: vti mores hominum semper in peiora ruunt. Et sanè quidem, vrbs magna, nescio quid habet, sublimioris dignitatis, honorisque splèdidioris: porro honor, & dignitas, doctrinam alit, redditque actionem, & dictionem honorati hominis, tum efficaciorè, tum magis, ac magis, apud omnes persuasibilem. Quocirca & Christus ipse, in vrbe Hierusalè, magno in templo, in frequenti conuesso scribarum & doctorum, qui legis erant, gentisque Iudaicæ proceres: tum & alibi in frequèti hominum celebritate doctrinam suam, Euangelicùmq; præconium, & prædicationem, & publicè confirmavit: quem postea sequuti morem, Iacobus Hierosolymis: Petrus in Antiochia primùm, dein Romæ: Paulus Athenis, ac vbique, clarissimis in oppidis: alij deinceps, Apostoli, aliis in vrbibus, vti eos vocabat spiritus domini, sedes suas constituerunt Euangelicæ prædicationis. Igitur, æquum parque fuit, vti qui, in eorum locum successere Episcopi, ad easdèmq; partes aggregati fuere Christianæ functionis, ad illorum quoque regulam, & exemplum, celebrioribus in oppidis collocarètur, atque ibi, clarum figerèt, sacratè religionis. At alteri, scilicet Presbyteri, & sacerdotes, vt pote rerù minorù sacrati homines, & inferiores ac succenturiati ministri, quiq; pro discipulis erant substituti, non item pro Apostolis, vicatim, contrà, perque pagos, castella, villas, & rura, fuere dispositi, vt ibi, suo fungerentur munere: vrbes verò magnas, atque principes, maioribus suis, nempe pòtificibus, gubernandas, colendasque, relinquerent. Itèmq; additum, & præscriptum, vti auctoritatem suam potestatemque exercendi, suo quisque in vico, suoque in assignato castello, vel vrbe minore, sacri ministerij, à suo quisque Episcopo, Præsule vel Antistite, tãquam à maiore potestate, presbyteri illi acciperèt, singuliq; singulis vicis, aut vrbibus minoribus, & obscurioribus, prout

COMMENT. PONTIF.

ipsis esset visum Episcopis, præficeretur, atque adlegeretur. Sic enim, & discipuli, à Christo primùm, dehinc ab Apostolis, diuersos diuersarum regionum in pagos, castella, vicos, ad ferendum Christianismum, publicandumque verbum domini, & reliqua diuine functionis, sacra obeunda missi fuere: ipsis quidem Apostolis, magna loca, ciuitatesque nobiliores, ad id diuinum negotium agitandum obeuntibus, ut quæ maior erat eorum functio, maiorque potestas: maiori etiam in vrbe claresceret, seruarieturque, uti in omni publica societate fieri debet, æqua iustaque distributio: scilicet maiores, pro tributa sibi magna spiritus sancti gratia, maiora uti capefferent, minores autem ad minora modò, pro impertito item sibi spiritus sancti dono, iuxta quidem, suarum virium modulum, aspirarent: atque ita, plus talentorum seruo daretur operosiori, ad foenerandum peculium domini: minori verò villico, & insitiori, forsitan debiliori, minus item pecunie, eam in re committeretur: iuxta exemplum patrisfamilias euangelici. Sicque hac ex æqualitate est utique factum, ut in imensum breui creuerit diuina notitiam & Christiana religio: à qua politia, institutioneque, & imitatione, minimè fuit recedendum: Sicuti nec est factum, uti apparet ex supra positis. Porro episcoporum ordo, vnus, atque idem est, nam sub eo, Pontifices omnes comprehenduntur, perinde ac, sub ordine senatorio, senatores omnes, quaquam horum quodam, sublimiorem habeant dignitatem: suntque ij, quos patriarchas, vel primates diximus, ab eo ipso Clemete & Anacleto, fuisse constitutos, tanquam, in potioribus, maioribusque ciuitatibus, ius sacrum dicentes: quorumque imperium, latius pertenderetur, primaque esset, ac princeps auctoritas: Nam & in senatu, qui primi sententiam rogantur: principes, senatus appellatur: quauis omnes, senatorius ordo complectatur: si licet humana illa ciuilia, cum hisce sacris, saltem quo ad nomen & rerum ordinem, probatum quidem valde, comparare. Quorum, patriarcharum, vel uti alij appellantur primatum sedes: sua cuique, idem pontifex Anacletus in urbibus celebrioribus disposuit: eamque, distinxit honore, & gradu: primas scilicet partes Romanæ sedis, attribuens: secundas Alexandrinæ, post Antiochenæ, ac deinceps reliquis, sicuti est à nobis hic paulò post fu-

d cano. nuli.
li. & cano. i.
xcix. dist.

e cano. sacro
sancto. xxii.
dist.

fius explicatū. At verò historia tripartita, faliter hisce de rebus differit & patriarcharū institutionē refert, ad œcumenicū Cōciliū Bizātinum, actum in vrbe, Constantinopoli, Anno christi 333. Quo in cōcilio, ait eiusdem auctor historiae, tum & patriarcharum ordinem constitutum, ac eo, quo supra dictum est, modo, discretum: tum & episcopo Bizantino, patriarchatus honorem primum, attributum fuisse iussumque, uti a Romano pontifice, secundus esset: cæterique, ipsi Bizantino, in sacro, & ecclesiastico imperio, post Romanū, parerēt, ipse porro cæteros antestaretur: nam is nouam Romam incolebat, dicta est enim bizantium, habitaque Roma altera: tum & suis episcopis, suas, cuique assignatas fuisse, pontificias prouincias: tum & sancitum, & cautum, ut quandoque in quaque pontificia prouincia, aliquid noui negotii, in religione, vel religionis rei que publicæ administratione emergeret, id ipsum, prouinciali concilio terminaretur, suoque iure, ac sententia, tum & lege sanciretur.

Porrò, quidam alii, hanc patriarcharum, episcoporumque, tum constitutionem, tum discretionem, aliò referunt, nempe ad romanorum gentiumque religionem, quo in numero est Polidorus, inquit, & illinc, Petrum, exemplum huiusce sacratæ œconomie desumpsisse: & ad formam, nescio quorum flaminum, atque archiflaminum, quos ibi recenset, omnem ordinationem nostratum Antistitum, factam fuisse: ridiculum sanè illud atque ineptum in eo, quod ait, assertoribus quidē (quos nescio an sat verè hac in re citat) Innocentio, & Clemente, diuum Petrum inde, hoc est, a gentibus, earumque religione mutuatum fuisse speciem, modum, gradum, & functionem, nostratum sacerdotum, nostratiūque diuinarū ceremoniarū, quū satis cōstet, Petrū ipsū, omnes hosce gētilium mores, abhorruisse, improbasse planèque ab hisce, oculos atque animum auertisse, h̄ tātum abest, ut ad eorū regulā, mores & instituta, nostrā voluerit ecclesiā iformari: potuerit quidē posteriores, nonnulla, in ad ministrāda republiā, ciuilibusq; iudiciis, aut etiā religionis

f historia tri
partita, lib.
cap. xii.

g polidorus
virgil, libro
iiii, cap. ix, de
inuento, rer.

h august, li.
de ciuitate
dei,

politia, à Romanis ipsis, quorum optima erat Respublica, ciuilis de sumpsisse: quate fuit illud, quod, modò, de appellationis Episcoporum ordinisq; distinctione, diximus. At Petrum ex ea gentium colluione, hoc est, impia sanè & prophana religione, quicquam, in nostrum, Iesu Christi, vniufque Dei, cultum, transtulisse, in hisce maximè quæ interiora religionis respiciunt, aut quicquã excerpisse, neque id porrò credendum est: neque Clementem, Gregoriumq; aut Innocentium quos ille, hanc in rem testes adhibet, sic accepisse, verisimile existimandum: quod si auctor ille Polydorus, vir alioqui eruditissimus: Augustini diui patris scripta, aliorumque probatissimorum auctorum, vt pote, Theodoriti, Tertulliani, Iustini martyris, Eusebij, Orosijq; vel diligentius euoluisset vel verbis ipsorum, & sententiæ accuratius attendisset, multa quidem, quæ in inuentione nostratium diuinarum ceremoniarum, effudit, plærasque earum, gentium ineptæ religioni, acceptas referens, maiori iudicio protulisset. Quod idcirco, hîc volui, obiter adpositum, vt in lectione illius operis, de inuentione rerû, in hisce, quæ ad ceremoniarû diuinarum nostratiû originem pertinent: synceriores esse falem adhibendum, lector admoneretur.

EX LATERANENSI CON-
cilio, sub Innocentio tertio celebrato, Anno.

Christi 1215.

Cap. 34.

Ex Canone quinto.

DE sententia patrum: concilioque vniuersi sacri Senatûs, ita fuit sancitû edictû iussum, post Romanâ sacrâ sedem, quæ volente, adiuuâtq; domino, principatû in orbe Christiano, atque in piorû ecclesia obtinet, omnemq; aliam ordinariâ potestatem, lógè antecedit, vt pote, quæ mater sit, princeps, dux, magistra, vniuersorû hominû, qui Christo nomen dederû, in illiusque religione firma fide iurarû. Alterum proximumque locum Constantinopolitanus patriarchatus occupato, Possideto:

Sibique, in perpetuum habeto.
 Hunc reliqui patriarchatus, eò deinceps ordine, eaque serie
 proximè cōsequuntor: Alexandrinus nempè, ab eo, hoc est,
 à Bizantino, Secundus, prodito.
 Antiocheno, tertia sedes tribuitor.
 Hierosolymitanus, quartum postremumque sacrum Augu-
 stale habeto.
 Vnicuique locus suus conseruator, Vnicuique, sua, vti præf-
 criptus est ordo, dignitas tribuitor.
 Vnusquisq; horum Antistes, patriachartuúq; præfectus, pal-
 lium (pontificalis potestatis absolutum, summumque insi-
 gne) à Romano pontifice, desumito,
 Huic Romano pontifici, sese Antistes ille autorato,
 In Romana sede, sacramento dicito,
 In illius acta, consultaque, iureiurando adigitor, Supplicem
 fidem, Romani pontificis summi, obseruantie, atque obe-
 dientie ascriptam, solemni more agnoscito.
 Hoc acto, suis item ipse dedititiis, Antistitibus, episcopis,
 pontificibus, suę iurisdictioni atque prouinciæ obnoxiiis,
 quos suffraganeos appellamus, palliū liberè tribuitor: ipsos
 quidem, in professionis canonicę verba, legisque pontificię
 custodiam, suo nomine, patriarcha ille, iureiurando adigito.
 Ecclesiæ porrò romanæ nomine, ab ipsis subditis suis, fide-
 litatis, & obedientiæ, mandatorumque obseruantie sponso-
 nem, ille item accipito.
 Tum & quisquis sit ille, ex his quatuor supra positis patri-
 archis, dominicæ crucis, signum, quacumque incederit, qua-
 cumque viam, aut iter fecerit, ante se deferri iubeto.
 Romę tamen. vel vbi est summus pontifex, aut ipsius lega-
 tus his insignibus vtens, hac Augusta, crucis dominicę ge-
 statione, patriarcha ille supersedeto.
 Porrò, in omni ipsorum Patriarcharum prouincia, Iurisdic-
 ctione, territorio, ad eos in forensi causa, cum opus, vsusque
 exigit, prouocator: Si tamen apostolica sedes romana, appel-
 letur, quacumque in causa, eò appellatio, reuoluitor,

Remittitor.

Nempè, huic vni romano tribunali, tanquam principi, augustoque honos defertor,
Ita, de vniuersi concilij sentétia, & approbatione, sancimus, iubemus, edicimus.

Rubrica 6.

*DE METROPOLITANORVM
ordinatione, officio, magistratu, munere, & institutione.
Cap. 35.*

NVnc commodè verba mihi facienda sunt, de Archiepiscoporum ordinatione, officio, magistratu, munere, & institutione, atque omnia differenda, quæ ad eam rem pertinent: tum hoc loco, atque ordine, (Nam ea res id exigat) exponenda ea quæ in œcumenicis, hac de re conciliis, acta fuerent, nec aliquid, in hac materia memoratu dignum prætermittere, mihi decretum est. Quoniam tamen, quum de episcopis loquuti sumus, vrbium situs, positionesque, in quibus indicta peractaque memorantur concilia, apposuimus, de ea re, nullum quidem his in proximè sequétibus quatuor aut quinque conciliis amplius à nobis verbum fiet, nisi si quid incurrat, quod hac in re mihi supra non sit tactum, ne scilicet bis idem in connexo coniunctoque sermone, perstret.

Rubrica. 7.

Ex Concilio Arelatensi secundo, de his quæ dignitatem respiciunt archiepiscoporum.

Cap. 36.

Episcopus, metropolitano, antistite suo, hoc est, archiepiscopo, non auctore, neque suffragatore, neque illius ad episcopatum promotionis, conscio, episcopatus præfectus, episcopus non censetur, Eo sacro nomine non appellatur, Neque in ea functione permaneto.

Nulli itaque cum sacrum magistratum, citra autoritatem dicti metropolitani, gerere fas esto,

Istud ipsum fuerat etiam antea Nicæna synodo cautum, & rogatum, canone sexto: Et postea, Anthiocæno, sub Iulio papa, celebrato concilio, renouatum: canone illius concilij decimo nono.

Et adhuc renouatum, concilio Laodiceno, canone duodecimo, & concilio Carthaginiensi secundo, canone duodecimo, & concilio Laodicensi, canone duodecimo: de quo in canone, Episcopum non oportet, 61. distinct.

Ex Concilio Anthiocæno, Cap. 37.

Episcopi, metropolitanum, præsidem suum, totius prouinciæ curam, summamque recepisse, exploratum habent.

Illi, veluti antistiti magno, præfecto que, in honore, prouinciales episcopi, concedunt.

Ille, prouincialibus episcopis, antestator, omnes anteito: cūctis, ibi, Ante habetor.

Ex Concilio Agathensi, canon, 38. Cap 38.

Si prouinciæ pontifices, literis Antistitis prouinciæ primarij, metropoleosque præfecti, aliquò euocentur, nempe, aut

ad alicuius pontificis, vel ordinationem, vel consecrationem: Aut ad synodum celebrandam, vel habenda pro religione,

comitia, inuitentur: euocationi, inuitationi, mandato, continuo parento: Statim viæ se dedunt,

Professionem non differunt, Non protelant.

Ad diem præstitutum, indictum, constitutum, ni obstet grauis corporis infirmitas,

Ni principis, qui contrarium mandat, interpellent iussa, imperium, auctoritas: se exhibent, se repræsentant,

Se ad superioris Antistitis mandatum, sistunt & quidem maturè.

Ni faciant, Ni adsint in tempore,

Ni præcipientis præsulis imperio, ad diem, obsequantur

Charitate fratrum excluduntor, Sacra communione abdicantor,

COMMENT. PONTIF.

Ea poena, ad synodum vsque, proximè post subsequiturã,
Premuntor, Castigantor.

Ex Concilio Chalcedonensi, Cap 39.

Ex. 12. Canone.

In vna, eademque prouincia, bini Antistites metropolitani,
ne constituuntor.

Ita decreuit, statuit, edixit, synodus sancta, cuius decretum,
Ne quisquam violato, Neu labefactato, Neu trãsgreditor.

Ex Concilio Chalcedonensi,

Ex 25. Canone.

Quandoquidem, ex metropolitanis antistitibus, sunt qui-
dem, qui de grege sibi commisso, parum solliciti, neque il-
lius, vti par est, curam habentes, in facienda episcoporum
ordinatione, diem ex die ducunt: eamque, in longius tempus,
quàm ferre possit ouile Christi, egens interim pastore pro-
ferunt: decreto patrum, super eo, in ista synodo, sic est sanc-
tum, Intra trimestre spacium, ordinatio episcoporum pe-
ragitor.

Ni obstet necessitas, resque dura & inexcusabilis, maius tẽ-
pus exigat, cogatque ordinationem differri, tunc eum quã-
tum necesse est, tantumdem temporis nec eo amplius, Illa
modò extrahitor, dies prorogator,

Temporis spacium producitor, vt quidem requirit negotij
necessitas: Qui hunc canonem, non obseruarit, damnatorio
Ecclesiæ iudicio subiicitor.

Vti illa statuerit, ita plectitor,
Castigantor.

Interea, interque moras, prouetus omnes, orbata sacrae edis
apud oeconomicum eiusdem sedis hominem, deponuntor,
Illius fidei committuntor
Demandantor.

Ex Se-

EX SECUNDO CONCILIO AV-
relianensi. Cap. 40.

101

Ex Canone 2.

Metropolitani omnes, quotannis concilium prouinciale co-
gunt: Illò, per ciuitates, collegas item prouinciale suos, cõ
uocanto,

Illis de rebus prouincię, quę suę sunt functionis, in commu-
ne consultanto.

Illuc idem fuit postea renouatum, Concilio Aurelianēsi ter-
tio, canone illius concilij primo.

Ex canone septimo.

In consecrando, ordinandoque Metropolitano
quouis Episcopo. At hinc interpellor ob
negotium, alias absoluc-
tur canon. * *

EX CONCILIO LATERA-
nensi, sub tempora, quibus pontificatum summum gere-
bat Alexander tertius, celebrato. Cap. 41.

Ex capite quarto.

Archiepiscopi, sacram suam regionem obeuntes: parœcias,
suis perlustrantes oculis, nimium sumpti, parochis prouin-
cialibus, ne imponunto, neu faciunto.

Modum custodiunto, prouinciarum opes appendunto:
Vt sua cuiusque ædis tulerit abundantia, facultates, bona:

Vtque postularit distantæ, & diuersatis ratio, ita in rationē
nummariã ipsa deducitor: Eoque modo, põtifices magni, his
in rebus, se gerunto. Nihilominus tamen, ad quadraginta
quos, alendos, si ita videtur, ad summum quinquaginta, nõ
quidem amplius: erogationes, impendia, atque iusta visita-
tionis sportularia, si lubet accipiũto, porrò ne trãscẽdũto.

Cc

COMMENT. PONTIE.

Cardinales, vicanos, non amplius, vel vicanos quinque, pro eo visitationis, & recognitionis prouinciarum honorario, equos ne excedunt, Episcopi quidem vicanos, vel tricenos, pro eadem re, ne transgrediuntur.

Archidiaconi, Curiones maximi, quinque vel septem ne amplius, habent.

Diaconi, ad id delegati visitationis officium, duobus equis contenti sunt. Maiorem comitatum, prouincialium, impensis ne adiiciunt: sed supra scriptus in omni horum antistitum ordine modus seruatur.

Canes venatorios, prædatrices aues, hi omnes, dum proficiscuntur, prouincias recognituri secum ne ducunt.

Nihil porrò ultra præscriptum taxationis modum, exigunt, adpetunt.

Seque, eo ita in munere, ea in functione, præstanto, gerunt, Vti non quæ sua sunt, sed quæ ad Christum pertinent, nescantur accuratè quærere: Vti non more hominum indulgere genio, & voluptati, non pompæ, non ambitioni, non futili magnificentiæ, non porrò quæstui operam dare: sed eos constet, suum tantum, in ecclesia dei, facere officium, suo gnauiter fungi sacro magistratu, suam pro virili ouariam pascere.

Quare, vectigal, tributum, onus nummarium, suis subditis, & dedititiis, ne his quidè, in quos, libera est indictio, Episcopus vllus ne imperato, Extra ordinem quidem

Eos nulla stipis exactione, nullo stipendio aggrauato, Id edicimus, id prohibemus: qui secus fecerit, qui eo audacitè animique impotentia eruperit, huic graue malum districte minamur: Et tamen, quia superueniunt sæpè negotia, quæ necessariò sunt obeunda, vel haud queunt iuste prætermitti, ne quidem agi, sine pecunia: tum sanè, aliquid honesti subsidij, stipis que moderatæ, episcopus quiuis, benignè, & adhibito charitatis, ac beneuolentiæ fauore, ita demum à suis postulato, rogato, petito.

Si id, vt fiat, vrget euidens causa, suadetque publica & ho-

nesta ratio: id cum ipsum, toleramus, patimur, concedimus, hunc quidē duntaxat in necessarium scilicet, vrgentēq; casū. Porro, quod dictum est, de præscripta illa nummorum erogatione, à provincialibus, ob visitationem, repræsentanda, quæ hoc in legis capite, permittitur, eiusque accipiundæ, fit facultas & gratia, ibi demum locum habeto,

Vbi, magni per amplique fuerint ecclesiæ prouentus, vbi, facta opibus abundant, & glebæ vberè, suppetitque reddituum facultas. Tum vbi, parochi, Curiones, Populus, sacerdotes agunt facilè, bene habent, & opulenta possident latifundia. At verò contrà, pauperioribus in locis, vbi visitur facultatum tenuitas, populus tum & clerus agunt in angusto, abundantia non suppetit. Ibi quidem, supra positum nummorum præscriptū, supraque positus impositionis modus coercetor, ad æquam mensuram reducitor, quæque sit minor, & pro augustiis, tenuitateque pauperiorum: Itaque ea tum teneatur modificatio, Vti propter accessum potentiorum, incommodo qui infimi sunt, ne afficiantur, Turba immodica ne grauentur:

Neu ob talē antistitum prærogationem, qui magno hactenus antistites, vti consuevere, dum viam faciunt, equitio, magno quidem famulitio, magnaque pompa reliqui comitatus, & magno quidē pascere, hac in re, sibi ipsi putēt permissam, abutendi magnam licentiam: Neu ob talem visitationē provinciales, oppidani, vicani, pauperes, plebs, populus, ordoque reliquus sacerdotum quibus omnibus, copiarum sunt tenuiores, coactæque in angustum, magna sibi obiici impedia, immensos sibi, obrepi sumptus querantur & doleant: vtrūque, tam à charitate, Christiana, alienum, quàm minimè tolerandum, & hac edicti perpetui sacra sanctione, in omne tempus planè vetandum.

Archidiaconi, Curiones maximi, diaconique non multam æris irrogationem, presbyteris & reliquo clero imponūto, eis nihil immoderatum iniungunto, Canone, indictione, immodicoque nummario onere, ipsos ne diuexanto, Id vnum cauento, Id ne audento:

Edicimus, præcipimus, mandamus: ne uè fiat, districtè inter-
minamur,

Rubrica 8.

De presbyterorum, diaconorum, & hypodiaconorum, ca-
terorumque clericorum functione, & munere.

Sequitur Synodus œcumenica, celeberrima quidem, acta-
que Niceæ, in comitiis ibi habitis, pro tractanda quibus-
dam in negotiis sacra Republica: quæ comitia, septimum
in ordine, œcumenicum concilium peperere.

Cap. 42.

Dum Leo, huiusce nominis tertius, rerum Ro mani imperij
potiretur, oborta est mala quædam secta, mala que & inepta
quorundam hominum opinio, quæ diuorum imagines, at-
que ad eò, ipsius Christi nostri, simulachrum sanctum, ab-
horrebat, explodebat, & ab omni sacra eade, ab omni tem-
plo, ab omni que diuino & dicato loco, procul abigebat: de-
nique non volebat, vsquam, ob oculos hominum, rem ta-
lem poni: atque temerè admonebat christianos, conabatur-
que persuadere, id facere, hoc est, imagines, piorum homi-
num, habere, colere, obseruare, impium esse: & a paganismo
gentium que ritu, id omne pendere: quia dicebat, præcepto
dei, in tabulis Mosis, omne id huiusmodi, populo dei, inter-
dictum esse: Non facies, (inquebāt isti) sculptile quicquam:
quasi verò ea lex domini, ita esset accipienda, atque ita in-
terpretanda, & non adhibendus modus sanus, adhibenda-
que prudens intellectio: dixit quidem deus, non facies scul-
ptile, sed id dixit Iudæis, quos sciebat, ad idolatriam pro-
pensos, quorumque animum nouerat, & ingenium, tum
mobile, inconstansque, tum cultui impuriori, deorum-
que futilium assertioni, plus quo, plusque fatis addi-
ctum, & inclinatum, uti apparuit, cum ex multis rebus,
tum ex tauro, quem conflagrant, quemque adorabant,

a. blond, 10.
pla, in adria-
no, Entro, lib
21,

próque Deo summo propè habebant: At in nobis, quid si-
 mile? quasi quisquã sit, hoc in nostro populo adeò, demès,
 adeoq̃ue rerum imperitus, vt picturam, modò, statuamue
 aream, aut marmoream, ac non diuinum illud numen, ad
 cuius expressionem, ea imago adducta est: sanctãque, san-
 cti illius Diui, quam illa refert, memoriam, sanctosque ma-
 nes, sanctãque animã, honore, & cultu, prosequatur: præ-
 terea, res est, qua, vulgus ignarum, hoc habens representa-
 tionum genus, fungitur vice scripturę, hisce pascitur, hisce
 ad pietatem incitatur, hisce cõmouetur animus, mens, ocu-
 lus: deniq; isthęc talium rerum effigies, representatio, scul-
 ptura, quędam est magna, viuãq; rerum, pro religione præ-
 clare gestarum, commemoratio: quę intuentes afficit, eosq;,
 ad imitationẽ excitat, & cõuertit. Sed hac de re: atque de ista
 horum hominum, hæresi, & ineptia, plura dicere superfe-
 deo: Nam præter quam quod, res ipsa, per se patet, plenę
 etiam sunt, talium argumentorum, taliũque locorum, san-
 ctorum patrum commentationes, quibus satis confutatur,
 isthęc, hominum, imagines improbantium, vana excogita-
 tio, futilẽque commẽtum: qui tamen homines, tam fatuum
 tunc nacti, fuere Imperatorẽ, tamque insulsum, nempe hũc
 Leonem tertium, vt is, non solũ, illorum persuasionem,
 suo suffulcierit suffragio, omnique sit prosequutus fauore:
 verum etiã, contrã sentientes, magnis cõminationibus, ma-
 gnãque poenarũ sanctione incesserit: pponens sic in edicto:
 Qui homo imagines receperit, coluerit, admiserit, In eũ, Cę-
 sarea lex, iudex, magistratus, animaduertito, hũc punito; hũc
 coerceto. Tum sic itẽ, imagines omnes, simulachra omnia,
 sculptile quicquid, ab ecclesia, eiicitor, à templis remoue-
 tor: nec in fanis, nec alibi, vsquam, vllũ locum habeto. Cui
 inepto edicto, atq; adeò flagitioso cùm resistere conaretur,
 seseque illi opponeret, Gregorij secundi, Præsulis Roma-
 ni sancta auctoritas, egregia admonitio, æquissimãquẽ pre-
 ces, ad Imperatorem, magna cum instantia, fusa: plus tamen
 valuit, apud Cæsarẽ accepta semel, & imbuta mala opinio,

quam religiosissimi Pōtificis, pia, prudēsq̄ue exhortatio:
 ita, vt neque rogationibus, neque admonitioni vlli, locum,
 is malus homo, reliquerit, neque à suo incepto malo, vo-
 luerit vnquam desistere: quin magis, ac magis, in imagines,
 earumq̄ue cultores perseuerauit, pro suo magno imperio,
 sequere, debacchari, insurgere, easq̄ue omni conatu, omniq̄ue
 animo explodere, exagitare: Cuius furorē, obstinatamq̄ue
 dementiam animaduertens Pontifex, quem precibus ad-
 monitionibúsque, nequiuerat flectere, conatus est minis &
 terrore, ad sanam mentem reuocare, ne tantum malum, tā-
 tāque labe in Ecclesia radices latiùs ageret: itaque illi im-
 perium, pro sua sacra potestate, abrogauit, subditosq̄ue, il-
 lius obedientiæ, foro, & curiæ, penitus exemit, adferens eos
 in libertatem, ac tandem iurisiurandi, quod in imperatoris
 nomen, conceperant, fecit gratiam: omniq̄ue eos nexu, om-
 ni sacramento, omni postremò, obligatione planè soluit:
 pro in factum, vt relicto, sua cum obstinatione, hoc iniquo
 imperatore, postq̄ue putata illius inepta, & ridicula religio-
 ne, ad Carolum, sit deuentum ^b in ipsiusq̄ue, ad gubernacu-
 la Occidentalis Imperij, accersiti, verba, magna omnium fi-
 deliù consensione, iuratum. Attamen, cum iniquus ille Leo,
 diem suum sua in hæresi obiisset, successorem habuit, hære-
 dēmq̄ue, tum Orientalis Imperij, tum hæreseos, quendam,
 scilicet Constantinum, qui, quandiu vixit, hac in secta per-
 mansit: Eo demum extincto ad idem Imperium cum venis-
 set Leo quartus, Irēnēmq̄ue optimam fœminam, sibi con-
 nubio iunxisset, ex eaque genuisset Constantinum, ac tan-
 dem naturæ concessisset: euenit, vt Irēne vidua, vnà cum fi-
 lio orphano, Rempulicam Orientalem, sibi à coniuge, pa-
 trēque relictam, communibus regendam auspiciis, capesse-
 re: tumq̄ue primùm sopiri cœpit, mala lues, malāque per-
 suasio, de abolendis imaginibus, oborta. Sopita est porrò
 hūc in modum, vt quidam referunt: Adrianus, primus hoc
 nomine, eo tempore, nempè Irēne, & Constantino filio,
 imperātibus Byzanti, Romanum tenuit Pontificatum: mo-

^b Gratianus
 ca. adrianus.
 lxiii. dist.
 paul. æmil.
 in Caro.

tusque egregia animi inductione, ad Irēnem, & Constantinum, non solum literas dedit, quibus, eos ad imaginum restitutionē, quas aboleuerant antecedentes Byzantini Imperatores, pie adhortaretur: verum etiam, quod, res, maius pondus, maioremque celebritatem haberet, tum, & maiori auctoritate suffulciretur, ad eos, in id negotij, illustres viros duos, allegauit: nimirum Petrum Cardinalem, & alterum Petrum Abbatem, Antistitemque sanctæ Sabeæ: qui viri, vt erant in Rempubicā, atque in puriorem religionem, bene animati, summāque tenebantur, erga Deum pietate, effecerunt, apud pios item Imperatores Irēnem & Constantinum, vt hac super re, indicerentur comitia, congregareturque generalis Christianorum patrum conuentus: atque ibi, ex æquitate, & iustitia, tum & secundum præcepta sincerioris religionis, sinceriorisque Apostolorum præceptionis, & doctrinæ, negotium decideretur. Id quod factum, inque Nicæa ciuitate, conuenerunt patres: atque ibi, post multa, vtrò, citròque disputata, quod bonum, foelixque, toti Christianæ Reipublicæ esset, imagines restituerunt, & de quo, legem sanxerunt, iusserunt, edixerunt. Alij porò aliter referunt, quod tamen in eandem, super imaginum cultu, recidit sententiam: tantum in historia, rei que gestæ narratione aliquid immutatur: quod tamen cedit semper in gloriam, optimorum Imperatorum Irēnes & Constantini, & nihil tamen detrahitur de bono nomine, laudisque testificatione, religiosissimi Adriani, Pontificis: refertur enim, ex literis Nicolai Papæ, scriptis, ad Michaelē Imperatorem, fuisse Irēnem & Constantinum, qui prius hac de re, Pontificem admonuerint: eumque ad hanc quæstionem, pro bono Ecclesiæ in generali concilio terminandam, definiendamque, mittendumque eo nomine, ad id Concilium celebrandum, legatos, excitarint: vnde accidit, vt de communi Imperatorum, & Pontificis, sententia, indicta sit, atque peracta, hæc altera synodus, Nicæna: œcumenica quidem, & generalis, habitaque super arduos,

magnoque religionis negotio : qua in synodo adfiterentur centum , sexaginta septem , Antistites & Pontifices , anno domini , septingentesimo , nonagesimo tertio : ibique , quod supra positum est , videlicet , de habendis in honore , cultuque tum Dei , tum diuorum imaginibus , factum est generale senatusconsultum , perscriptaque auctoritas , qua in hunc vsque diem , à piis hominibus piè sanctèque obseruatur. Hęc sunt , quę super hac hæresi , imaginum oppugnatrice , superque lege , earundem imaginum , in pium vsum , reuocatrice , quia hæc potissima causa fuit , celebrandę huiusmodi ordinis ratione , adscriptissimus : Reliqua hanc ad rem , qui scire volet , historias tum & conciliorum collectanea , vbi fusc omnia enarrantur , adito ,
Igitur , hac de re , sic vt sequitur , est cautum .

EX ACTIS CONCILII
Niceni. Cap. 43.

Venerandas , populi omnes , imagines venerator , coluto , honorator , Qui non fecerit , anathema esto , Qui simulachra Deorum , ludibrio vlllo affecerit , qui illis sit obloquutus , qui illuserit , ab Ecclesia deiicitor : Qui blasphemia , qui peruerso maledicto , probroso , sacrilego , in Dei diuorumque sacras effigies , se obstrixerit , proscribitor , execrationi subiicitor : Qui non docent , qui non prædicant , qui ex animo non promulgant , hortanturque populum , diuorum omnium , qui Deo placere , & in cœlum sunt relati , statuas , monumenta , signa venerationi habenda , & cultu omni profequenda : anathema sunt , abdicantur , abalienantur , sacris omnibus interduntur .

Ex Actis Decretisque , sexto loco sancitis , & promulgatis in dicto Niceno Concilio ,
Qui , vt præcepere Apostolicę , tum & patrum traditiones , de Deo in trinitate vno , hoc est , de patre , filio , & spiritu san-

sancto non rectè senserit, hoc est, numen vnum, vna in Trinitate, diuinitate, natura, substantia, vno consistens in consilio, voluntate, & consensu, non sit confessus non crediderit, hæsitauerit, vacillarit: Qui actionem illius, vnius in trinitate numinis, virtutem, dominationem, potentiam vnicam esse, non dixerit, prædicarit: Qui monarchiam in coelo non receperit, asseuerarit, affirmarit: Qui, in hoc articulo Christianismi capite, vel paulum modò titubarit: Qui tres personas, seu hypostases, vna in substãtia nõ adorarit, coluerit, anathema esto, aqua, & igni interdicitor.

Ex Canone secundo, qui habetur in præscripta & consignata autoritate sexta, eiusdem sacri concilij Nicæni.

Qui, eiusdem sancti numinis, & Dei patris, vnum filium, esse verbum, mentem, sapientiam, consilium summi Dei, sermonem patris, tum & immesas æterni animi, æternæ mētis, summi numinis & diuitias † & delicias cœlestes, de quo nimirum dixerit, ^d ipsa summi patris summa veritas. Tu es filius ille meus dilectus, in te complacitum est mihi: non crediderit, non omni cum asseueratione affirmauerit.

† Vocat diu^o
Hieronym^o
filiū delicias
patris: dū lo-
quitur de
Christo no-
stro domino
iesu.

Qui dominum nostrum, Iesum Christum, ab æternitate, nõ factum quidem, sed ex patre genitum esse, idque secundum diuinitatem, at nouissimis in temporibus scilicet gratiæ, ob salutem humani generis, è coelo descendisse, corpus, humanitatẽque superinduxisse, & assumpsisse, nempe à spiritu sancto conceptum, ex Maria natum virgine, corporatum, carne tectum, hominem verò factū, (omnia sanè supra humani captum ingenij,) at diuina tribuente gratia, afflantẽque spiritu sancto non crediderit, non asseruerit, non omni in præconio, cõcionẽque publicarit, ediderit, confirmarit, non menti suæ penitus indiderit, non animo suorum radicitus insequerit, anathema esto, proscribitor, diris cõfigitor.

d Matth. iij,
vii. Marci. i.
ix, Luc. ix. iij

Ex Canone tertio, eiusdem autoritatis, sexto loco, in eodem concilio, præscripta,

Qui, Christum optimū, maximum, nõ profitetur esse Deū: qui, eum nõ dicit Emanuel: qui, hūc esse veritatẽ, quam se-

quatur, quã teneat, cui se addicat, nõ fatetur: abnegat, abnuic.
 Qui, Deiparem virginem, hunc, secundum carnem peperisse: ipsumque in aluo Marię, à Deo conceptum fuisse, non dixerit: Qui, eum, verbum esse summi Dei, diuinũ quidem & genitum à patre consubstãtialẽ, nullo conclusum principio, nullo circũscriptum fine, non censuerit, iudicauerit: programmate diro, execrabili: maledicito, configitor.

Ex quinto Canone eiusdem Concilij.

Qui, Christum, optimum, maximum, propria confectum carne, proprio cõclusum corpore, eumque & verũ Deum, & verum esse hominem, non sit confessus: à cõetu, concilioque piorum abigitor, Ethnicus esto, ad gẽtes rescribitor.

Ex sexto Canone.

Qui, in Christo, vno vero Deo, vnõque vero homine, naturas duas, voluntates duas, actiones duas, diuinam scilicet & humanam, vnica quidem & indiuidua communicatione, haud confusa, haud dispertienda, non receperit, non admiserit: Qui, in trinitate personas confuderit, substantiam separarit. Qui, in symboli Apostolici verba non iurarit: nihilque addendum, nihilque minuendum, non affirmarit:

Qui, sacrosanctas patrum, hac de re, sanctiones, menti non affixerit, non tenuerit: à sancta magnãque matre, à communi omnium pia parente Ecclesia, abdicator, excommunicator, proscribitor.

Ex octauo Canone.

Qui, eternam verbi, mētis que & fermõis Dei figurã, ad solidius concretionẽ carnis, & corporis, ineptẽ, atq; impiẽ retulerit: Qui diuinã Christi effigiẽ, sola naturæ humanæ assumptione, circumscripserit, sola terrena materia, colore, forma, obduxerit, deliniauerit, adumbrarit, Nõ item ipsum, perspicaci intelligẽtia, ex intimo sensu animi, ad summi patris sedẽtem dexteram, oculis mētis sit intuitus, Nõ item ipsum, supra solis radios, supra solis fulgorẽ, splendescẽtẽ lucẽtẽmq; animaduernerit, visu collustrarit, Non item ipsum, in aureo folio, iuxta patrẽ cõfidẽtẽ (cui coeli sunt, tronus, & sedes: scabellum autẽ, terræ:) supra oẽm potestatẽ constitutũ. Cui pa-

rent virtutes, dominationes, & angelorū chorus, firmissimè
 nō crediderit, animo nō cōceperit, & penitus cōprehēderit:
 Qui Christum deniq; optimū maximū, in maiestate diuinę
 glorię nō adorarit, & eudē hominē verè factū nō asseruerit:
 Ultimo, & abominādo dirę proscriptionis exemplo ob-
 stringitor: ad impios relegator.

Ex Canone decimo quinto.

Qui Mariā semper virginē, nō sit cōfessus: Qui eādē, pprio,
 veroq; atq; ipsius sanctimonix debito, nomine nō appella-
 rit: Qui eādē supra oēm creatā speciē, supra omnē creatā na-
 turā, vel quę videtur, vel quę nō videtur, nō collocarit: Qui
 eā denique, nō inuocarit, nō implorarit, piē vota nō fecerit,
 vt potē, quę apud Christū Deū, quę peperit, possit omnia:
 abominatus, abstentus † esto, sacrorum vsu omni, & Eccle-
 sia consortio, interdicitor. prohibetor.

† abstentus
 verbū beati
 Cipriani pro
 excommuni-
 cato.

Ex Canone decimo septimo.

Si quis, diuos oēs, in cœlestiūq; numerū relatos sctōs, quot-
 quot ab initio creati mūdi, ad hęc vsq; fuerit tēpora: siue le-
 gē antecesserit, quales fuere patriarchę ferē oēs: siue sub le-
 gē vixerit, vt pote, heroes illi sūmi & clarissimi, p̄cerēsq; q
 leguntur in bibliis: siue etiā tēpore cōcessę, à Deo salutaris
 gratiæ, iter hoīes sint versati: Venerādos omni cultu, omni
 honore, omni oratiōe p̄sequēdos, nō duxerit: animā, corpus
 que corū, nepe olim hominū, q nūc vtique diui, summi Dei
 fruūtur præsētia: Qui p̄ hoīe quouis, deū sūmū orāt, liberē
 patrocinātur, iterpellāt, vti ecclesiastica receptū est traditio-
 ne, non sit reueritus: Non eos sibi summa, sinceraque fide,
 in auxilium adsciuerit: furiis, maniisque deuouctor, maledi-
 dicto diro constringitor, arcetor ab ecclesia.

Ex Canone decimo octauo.

Si qs, de resurrectione mortuorū, vti par est, & piū, nō credide-
 rit: Si qs hoīes oēs, ad tribunal sūmi dei aliquādo nō sistēdos
 esse duxerit: vt ibi, rationē factorū suorū, corā deo, pbēt, red-
 dātq;. Vt iudiciū, put feret vniuscuiusq;, tū meritū, tū actio,
 æqua iudicis appēsa lāce, sūmāq; remuneratiōis æquitate be-

nignitate, misericordia, atque clemētia accipiāt: Mali quē, in
 ęternū pœnis plectātur, boni verō ex sūma Dei gratia, be-
 neficio, & ope, in ęternū, lætitia fruātur, gaudio cumulētur:
 His quidē gaudiis, in esca, & potu, haudquaquā cōsistētibus
 (neque enim est regnū Dei potatio, esitatio, crapula, sed in
 Deo ipso oblectatio, quies, voluptāsque; animi, & trāquillitas
 rerū, pax atque charitas.) Verūm his quidē lætitiis, (ut inquit
 Apostolus), in iustitia, dilectiōe, spiritali exultatione, pla-
 nē positis: Si quis inquā, hæc ipsa nō receperit, firmiter non
 sit complexus, mēti que nō insequerit: spiritali cęsurę sub-
 iicitor, execranda animaduersione coercetor, in ęternum,
 ni resipiscat, damnator.

EX CONCILIO LAODICENSI. Ca. 44

LAodiceę, sub annū à natiuitate domini, trecētesimū sexa-
 gesimū quartū, vel etiam sexagesimū octauū (nam vtrūque
 narratur^a) indicitur publicus conuentus, vti de rebus, quę
 ad vniuersos pertinerēt, in cōmune cōsultaretur: Est autem
 Laodicea quia de ea, supra nō est (quod meminērim) dictū,
 Sirię vrbs nobilis, ad Lycū fluuiū vti scribit Plinius. † quam
 etiam memorat Ptolomæus. ^b Est & alia eiusdē nominis, ad
 motē Libanū, in vtra autē, id sit actū, nec pręsentis est opere,
 discutere, nec magnoperē querēdū cęseo. Clara interim res
 est, Laodiceę, vtrubi tādē sit factū, cōisse trigēta duos primo-
 res homines, atque ibidē, quinquaginta nouem canones pro-
 mulgasse, quorū præcipuus autor, dicitur Antistes Theodo-
 sius: de qua coitione, & cōcilio, meminit Gratianus. ^c Cele-
 bratur autem, sub exitu annorū Papę Liberij, vel sub initii
 pontificatus Damasi, post mortē Iouiani Imperatoris, nam
 sub vtro fuerit, & id quidem ambigitur: sed ea de re, vide-
 rint historici, ego nō induxi animum, ista minutiūs, scrupu-
 losiusque, in præsentia disquirere, sed (quod ad rem perti-
 net) in eo cōcilio, sanciantur, quę nunc narrabo capita, sa-
 cerdotali ordini, qui iam crescebat in amplum: modum, vi-
 uendique legem præscribentia: tum diaconorum, & hypo-
 diaconorū munia, functionesque statuentia: quę sic habēt.

^a Isidorus. i.
 to. concil.
^b Plinius ca.
 xxix. lib. v.

^b Ptolomæus lib.
 v. cap. xiiii.

^c ca. sexta sy-
 nodus prima
 annotatio.
 vers. sexta
 Laodicensis
 xvi. dist.

Canone primùm quinto.

Sacerdotes pecuniam suam, sub nulla mercede foenerant. Eam, pro mercalem, ne habent. Qui altissimis Iesu Christi altaribus, ministerij gratia, admouentur, vsuras ne accipiunt, lucrum turpe ne liguriunt, lucrum vile ne captant: a foedo gentium questu, auersum animum gerunt. ^{d d cano. non licet xvi, dist.}

Decimo tertio dein Canone.

Populari turbæ, electio hominum, ad sacerdotum gradum & sacerdotij præfecturam promouendorum, nec attribuitur, Imperitum vulgus, indocta plebs, iners populus^e hac in re tanta, suffragiorum iure excluditur. ^{e ca. non est permittendū lxiii, dist.}

Vigesimo dein Canone.

Diaconi, coram presbyteris, ne sedent: honorem illis, suum reddunt nempe maioribus: minores ipsi, stant ante eos: Obsequuntur: Si dixerint, sedent: Si surgere iubent, surgunt, iussa capessunt: Diaconi item, apud hipodiatonos, ceterosque inferioris cleri homines, in honore sunt, ^{f ca. nõ oportet xciiii, dist.} Ab eis obseruantur.

Ex vigesimo primo illius Concilij capite.

Hipodiatono, sacrarium, diuinumque repositorium, introire, licentia ne datur, Vasa is domini, ne attingito, Sacrosanctam hostiam ne contingito, Sanctissimum ciborium, ^{g ca. nõ oportet xxiii, dist.} licemque purissimum & dedicatum ne attrectato.

Vigesimo quarto dein Canone.

Omni sacerdotum, & clericorum generi, à supremo vsque gradu ad infimum, re protenta, taberna meritoria, ni exigat necessitas, interdictum esto. ^h

Ex vigesimo quinto illius Concilij Canone.

Hipodiatonis qui & subdiaconi appellantur benedicere, benedictionemque, in ecclesia tribuere, ius ne esto. ⁱ ^{h ca. nõ oportet xliiii, dist.}

Hic porro, vnum monedus est lector, idque obiter (quia in conciliis, sacrisque literis sæpè fit mentio, de benedictionis nomine, multique, vim illius, & explicationem non satis assequuntur) nihil aliud esse, benedicere, quàm fauere, sacrare, iuuare, fortunare: vt in encomio concordie, cum à pro-

COMMENT. PONTIF.

pheta, ita dicitur, Mandauit dominus benedictionem, sic accipiendum, ac si diceret, concordem iuuat deus, fortunatum eorum consilia, & actiones sanctas facit purasque & innoxias: & hoc scitur, ex Hieronimo, & aliis diuinę scripturę auctoribus, qui hunc psalmum interpretantur.

Ex quadragesimo primo illius

Concilij Canone.

Clericis, ministrisque ecclesię, & qui functionis causa, astant ad altaria, peregrę proficisci, peregręque abesse, citra iussum vel permissum episcopi, liberum ne esto. ^k

^k ca. nō oportet de consecra. dist. viii.

Ex Quinquagesimo quinto Canone.

Clerici, & qui subeunt ecclesiasticum ministerium, ludicre rei ne assint, scęne spectacula declinanto, A nuptiis, & epulo, quod, res huiusce generis inferuntur priusquam hæ inducantur, edantur, exhibeantur, recedunt: de mensa, temporius surgunt, ad sua se recipiunt,

^l ca. nō oportet ministros de consecra. dist. viii.

Personę, decoris, officij, recordantur. ^l

Ista omnia fuere postea concilio Agathensi renouata, & articulus sancita, in canone illius concilij 39. de quo, per Gratia, in ca. presbyteri 34. distinct.

EX CONCILIO TERTIO CARTHAGINIENSI. Cap. 45.

Ex nono Canone illius concilij.

Clericus, actione ad tribunal pontificium ciuilitate intentata si causam curet, vel conetur, ad prophanum forum ciuileque transcribi, eripique iudici sacro, ita multator.

Porro autem, pleraque ad similem causam pertinentia, fuere postea sancita, in Concilio Agathensi Canone illius Concilij octauo, repetita per Gratia: in ca. placuit 21. quest. 5.

Vincens ibi, quod rem transtulit, victus esto: damnatus censor. Auferens in prophano iudicio, quod petebat, illud perdit: Victus autem in eodem foro, quo se vltro recepit, iudicio statuto, ita vt huic clerico homini, ciuile illud forum, ad quod se vltro a sacro recepit, in damnum semper cedito, in emolumentum verò numquam. Clericus, cui crimino-

se causa est inscripta, si se petierit, curaueritque legibus ciuilibus dedi, ac eximi pōtificiis, seu postea prophano vel principali iudicio damnetur, seu absoluator: pro damnato habetor, exautorator, deponitor.

Tessera sacra, verticis sacri & delibati, submouetor: tonsu sacro excluditor: Nimium enim de ecclesia malè sentit, malèque existimat, qui derelicto illius auxilio, ad prophana & ciuilia aut regia præsidia confugit, velut, à suo imperatore ad alienum desciscens: ob id, ^a ecclesiastici iuris beneficio indignus iudicandus. a ca. placuit
xi. quest. i.

Ex Canone illius Concilij vigesimo quinto.

Clerici, mulierum domos, nisi superiorum, Antistitum que suorum iussu, ne adeunto, Foeminarum coetus, ne frequentato. Illò, ne introeunt: Illinc se remouento. ^b

Ex Canone decimo quinto.

b clerici lxxi
dist,

Sacerdotes, diaconi, ceterique homines sacri cleri, cognitionem ne exercento, hoc est procuratores mercenarij, in iudiciis, ne sunto. Preconium ne faciunto, neu præcones rerū humanarum, & ciuiliū dicuntor. Conductores, mancipes, redemptores numquam sunto, nulli vulgari ministerio, se mancipantor, nulli inhonesto negotio, se addicuntor, nulla re turpi, victū sibi parantor. Ab omni fordido opere, ab omni questu illiberali, manus, ^c oculos, corpus, mentem, abstinentor. De ratione istius Canonis, non faciam lógius: En hec tibi c ca. placuit
xxi. quest. iii. tu quidē qui militiæ dei inscriptus es, qui in Christi optimi maximi stipendium, nomen dedisti? Quid tibi cum arte deformi? Quid cum foedo lucro commercij: Quid rei, cū prophano negotio? rerumq; vsu mundanarum?

Ex concilio quarto Carthaginensi, Canon tertius.

In ordinando presbytero, ista potissimū obseruātor, Episcopus eum benedictione lustrato, dicato, manum sustollito, manum super caput eius, eleuato, illic, sursum teneto, Omnes, tum qui astant presbyteri, acceduntor, promouendum circumstantor: Iuxta pontificis sublimen manum, manus suas etiam admouento,

COMMENT. PONTIF.

proferunt: attollunt, Eas illic, supra caput ordinandi sacerdotis, etiam sustinento. ^a

^a ca. presbyter cū ordinatur xxiii. dist.

Ex Quarto Canone.

Cum diaconus, in ordinem suum recipitur, solus episcopus qui benedictione illum lustrat, dicat, supra caput eius manū apponito, attollito, adhibeto, Reliqui, qui adsunt presbyteri, hoc munere vacanto:

Nec enim presbyterio insignitur, sed accingitur ministerio, Non quidem sacerdos sacra- tur, sed mancipium simplex sacrae rei addicitur. ^b

^b ca. diaconus xxiii. dist.

Canon Quintus.

Hypodiaconus qui & appellatur subdiaconus ordini suo adscribendus, impositione manuum non lustratur, dicitur: sed hæc, habeto:

Patenam sacram, eamque vacuum, per manus episcopi accipito: Per eandem, calicem vacuum sumito, vrceolum cum aqua, mappam, peniculum, mantile, ab Archidiacono desumito. ^c

^c ca. subdiaconus xxiii. dist.

Canon Sextus.

Accolitus ineundo muneri suo ita accingitur, Ab episcopo primū, quid sui sit officij, quomodo eò fungi debeat, doctor, instruitur, admonetur, Ab Archidiacono, demū censerarius autorator, dicator, hoc est, ministerio ferendæ cereæ tede, incendendi cærei lychni, adolendi altaria, casta face, dicator, addicitor, deuouetur, Ab eiusdem manu, candelabrum, candelamque ceream accipito, Luminarium curam sibi demādatā, hac tessera discito, Illa, cum sacrum fiet accedito, illa accurato, illa solenni supplicatione, ad diuorum templa, & puluinaria portato:

^d ca. acolitus xxiii. dist.

Vrceolum, & eum vacuum, ab eodē Curione maximo, hoc est, Archidiacono sumito. ^d

Ex Canone septimo.

Exorcista dicandus, hæc præcepta sequitor: Adiuratorium libellum in deo & Christo domino nostro manu episcopi, capito: Episcopus, libellum tradens, hæc ei verba dicit, Accipe,

Accipe, Lege, Memoria comméda: Energumenis, qui caco
 damone tenentur, manus imponere, tibi ius esto: demones
 fugandi, malos genios exturbandi, satellites diaboli, laruas,
 & furias arcendi, impræcacione, obsecratione, & per deum
 viuum, Christumque opt, max, e adiuuratione, tum & ieiunio
 potestatem habeto.

e ca. exorcista
 xxiii. dist.

Ex Octauo Canone.

Lector, cum ministerio dicatur ab episcopo, primùm corâ
 populo cômendator: de illius fide, probitate, vita, moribus,
 ingenio, episcopus ad populû verba facito, iudicium fertò,
 sententiam dicito, Spectante Christiana plebe, codicem, cu-
 ius in ecclesia legendi munus iniungitur, ei tradito: Cum eo
 ita agito, hunc sermoné illi cædito, Minister dei, officio nûc
 accingere, librum domini nunc accipe, verbi dei, lector sis,
 Particeps futurus eorum, quæ obueniunt ministris dei, &
 nunciatoribus verbi dei, & prædicatoribus domini, si mo-
 dò rectè munus administras tuum, si ex fide, vsuque Reipu-
 blicæ, quod curæ tuæ suscipis, perfungere. f

f ca. lector
 xxiii. dist.

Ex Canone. 9.

Ostarius, ministerio sacro adscribendus, ab Archidiacono
 primùm, ad omne officij sui munus instruitor.

Quomodo in domo, in quam recipitur, versari debeat, ad-
 monetor: Quid suscipit curæ suæ, edocetor.

Tum demum, ad petitionem, & hortatum Archidiaconi,
 ab Episcopo, claués, illi ecclesiæ traduntor, hæc verba adii-
 ciuntor, ab Episcopo proferuntor, Hæc, tu minister dei, quæ
 sub his clauibus reconduntur, quasi rationem coram domi-
 no functionis tuæ redditurus, ita, ac par est, tractato:

Ita, vti condecet, administrato: ita, vt æquum est, te in his ge-
 rito. f

Ex Canone decimo.

g ca. ostiari
 xxiii. dist.

Psalmissa, psalmodum, canticorumque, versuum & respon-
 sorum, recitator, vel cantor, solo presbyteri iussu, muneri
 suo addicitor,

COMMENT. PONTIF.

Ab eo solo, functionem suscipito: Episcopi autoritas, vel presentia, hac in re necessaria ne esto.

Nulla ab eo, licentia, si ita videtur, deponitor.

Presbyter, cum illum ministerio dicat, hæc ei solùm verba inculcato, Quod ore cantas, sincera mente vt credas, videto, Quod mente credis, quod firmiter animo persuasum habes, id, re ipsa, facias, operam dato. ^h

h ca. psalmi
sta xxiii, dist.

Ex 36. Canone.

Presbyteri, sanorum rectores & templorum prefecti, non à quoque, promiscuè episcopo, sed à suo, chrisma petunto. Ad petendum, clericum vllum, minorisque ordinis & classis hominem ne mittunto.

Ipsimet, vel coram petunto.

Vel eam petendi prouinciam, editimo, sacrorumque custodi sacerdoti deleganto. Alteruter horum ante diei paschalis solenne festum, id vnctionis sacrę mysterium, ab episcopo, petitum ito. ⁱ

i ca. presbyteri
xliii, dist.

Ex 37. Canone.

Diaconi, presbyterorum, non modò episcoporum, se ministros esse agnoscunto: Vtriusque horum obsequio, se, ministerij sacri causa æque addictos esse, sciunto. ^k

k ca. diaconi
xliii, dist.

Ex Canone 39.

Diaconus, quouis loco, si lubet presbytero, sedeto. Maioris gradu, maioris honore, maioris ministerio, imperium ne detrectato, ^l Diaconus, tantisper solùm dū libamenta feruntur ad aras, dum oblata representantur ad altaria, dum munus offertur deo, albam induitor.

l ca. diaconus
xliii, dist.

In conuentu sacerdotum, rogatus loquitor, interrogatus respondeto, cetero qui, fileto. ^m Clericus, professionem instituti sui vestitus decentia, mediocritate cultus, moderatione incessus, ostendito, testator, probato.

m dicto. cap.
diaconus s. ite
diaconus.

Vestitu magnifico, sumptuoso calceatu, fumos honorum, ne quærato. ⁿ

n ca. clericus
professione
xliii, distinct.

Ex 48. Canone.

Clericus, victum sibi, commodo agriculturæ, aut alio artificio honesto, parato: Interim functionis cleri recordator, officio numquam excidito, munus suum ne deserito, neu negligito, neu ignauiter tractato.º Clerici, foedam & illiberalem adulationem sese induentes, assentatores, parafiti facti, ordine suo pelluntor.º Clerici, conuitiatores, scurræ, mēfarum affeclæ, cum aculeo & maledicto, faceti risus captatores, classe sacra exiguntor, ordine suo pelluntor, exterminator, dimouentor,º

o ca. clericus
victum & ca
clericus quill
ber xci. dist.
p ca. clericus
qui xlii. dist

q ca. clericus
maledicus &
ca. clericum.
xlii. dist.

EX CONCILIO CARTHAGI nienfi. Cap. 46.

IN Carthagine ciuitate, Aurelio episcopatum illic gerente sub ea propemodum tempora quibus Romæ Anastasius ecclesiæ Romanæ præerat, adfuere septuaginta tres pontifices, & quæ sequuntur legum capita, sciuerē, sanxere.

Primo Canone ista edixere.

Nemini, clericum inuitum in iudicium ciuile, ad dicendum testimonium, aduocare fas esto. Nullus illi, hac de causa, diē dicito ingratis, Nullus eum in forum trahito, antestator. Hoc prohibitorio interdicto, is potissimum qui causæ iudex est tenetor, eo obstrigitor, illud ne prætergreditor. In sūma, nulla generaliter ecclesiastica persona, ad ferendum testimonium cōpellitor, Nulli negotium ob id, exhibetor, Nullus sacрати cleri homo, quouis honore potitus, si iudicio episcoporum, ob crimen, sit damnatus, ab ecclesiis, nequidem iis, quibus præfuit, defenditor, sustinetor, suscipitor, protegitor,

Nullus item talis, ab vilo quouis alio homine, in fidem recipitor, subleuator, erigitor:

Si secūs fiat, qui id fecerit, pecunia multator,

Damnum graue contrahito,

Existimatione lēditor, Macula afficitor.

b ea. si quis
cuilibet ho
noris. xxi.
quest. v

c ca. placuit
vii. quest. i.

Ab hac poena si aduersus canonem itur, nulla aetas, nullus sexus, excipitor, nulla imbecillæ naturæ, nec satis prouidæ mentis, ratio habetor. ^b Nulli relicta præcipua cura, relicto præcipui fani ministerio, relicta peculiari cathedra, ad aliam ecclesiam, in diocesi sitam, se conferre ius esto, Vnusquisque suæ adhereto, suam administrato, suam prosequitor, suam ornato: Rem propriam, diutiùs ac par est, ne negligito, Illius consuetudinem, frequentationem, usum, diutiùs ne intermittito, diutiùs ne deserito, A propria sede ne longiùs abito, ne remouetor. ^c

EX CONCILIO TOLETANO.

Cap. 47.

Diaconi si integra sint vita, castaque, etiam si vxores habent, ad ministerium nihilo seciùs promouentor Qui tamen ex eis, cum vxoribus incontinenter vixerint, presbyterij honore ne cumulantor, ad tantum gradum ne euadunto, Ob incontinentiam, sacerdotali fastigio indigni iudicantor. Lector in ecclesia, si mulierem ducat viduatam viris prioribus, gradu in suo semper consistito, altiùs numquam ascendito: In omne vitæ tempus, lector minor, permaneto.

Ex Canone Quarto.

Hypodiaconus vxore defuncta, si aliam sibi denuò adsciscit iungitque matrimonio, gradu suo submouetor, ordine pelitor, officij functione, cui fuerat inscriptus, exigitor: Ad ostiarios, lectores uè reiiçitor, illic perpetuo subsistito: Quod si tertio id faciat, tertioque nuptus fiat, sacra hostiæ communionem, biennium totum abstinetor. Deinde per poenitentiam, ecclesiæ matri reconciliatus, ad mensam quidem Christi, at inter laicos recipitor: à sacrosancto panis ministerio ne arcetor, Cum sacro tamen ordine nihil ampliùs iuris habetor,

Prophana fortis homo merus esto.

Ex quinto Canone.

Presbyter, diaconus, hypodiaton & quiuus alius eius generis hominum, qui sacro clero adscribuntur, si quidem habitat in ciuitate aut loco vbi sit templum, vel dicata rei diuinae ecclesia, si quotidiano sacrificio non interfuit, pro clerico ne habetur, expers sui ministerii iudicator: Si tamen, hac de re, ab episcopo admonitus, obiurgatus, castigatus, non resipuerit, maiori tum multator poena.

Ex Canone septimo.

Si cuiusuis clerici vxor peccet, clerico illius marito, in eam anidmauertendi ius esto: Eam domo concludendi, arcta custodia adseruandi, constringendi, colligandi, potestatem is accipito: eam plectere, poenitentiam illi irrogare, salutari corpus eius ieiunio macerare potesto, Eam tamẽ ad necem ne adigito, Illi mortem ne infligito, Eam inedia ne conficito, Eam tormento, dolore, fame ad extrema, supremaque, ne compellito, Nihil illi mortiferum inferendi, ius habeto: Ab ea tamen distrahitur, Ab ea nullam familiarem operam exigito, cum ea, nullum consuetudinis vsu habeto. Quod si forte hi, quibus hæc contingunt, quibusque necesse est, vxoribus propter earum peccatum secludi, sint clerici pauperes, nec habeant seruos aut famulos, quorũ vtatur in rebus necessariis, famulatu: mutuò tunc se adiuuato, mutuò alter alteri suam operam impendũto, id inter se, amoris causa, & charitatis gratia, clerici præstanto, ^a ne ad vxorem, malam & flagitiosam, ob necessariam, domus, reique familiaris operam habeant confugere.

^a ca, placuit: vt si. xxxi, quest, ii

EX CONCILIO AGA-

thensi. Cap. 48.

Si clericus quiuus, quod districtus sit, vel negotiis exagitat, ab officio ecclesiastici iudicii discedit cõfugitque opem implorans, ad iudicem ciuilem, atque ab eo iuuatur, prote-

Ee iij

b ca. placuit
vt clericus,
xxi, quæst,
viii.
c ca. placuit,
vt quisquis,
xi, quæst, i.

ditur, defensionis præpostere solatio sustetatur, tū adiutor, tū
adiutus, ecclesiastica cōmunionē depelluntor.^b Id, & plera-
q; alia huiusce Canonis capita fuerāt antea Carthaginensi
in concilio tertio constituta, & in latissimos protensa fines,
sicuti videre est, in Canone nono illius concilij.^c

Ex quarto illius concilij Canone.

Clerici, quæ parentes eorum vel obtulerunt Ecclesiæ, vel
donarunt, vel testamento reliquerunt, si auertant, si inter-
cipiant, si malignè auferant, à parente ecclesia abdicantor,
Si verò, quæ ipsimet donauere, vel tēplis aut cœnobiis ero-
gauere, contulere, præbuere, eripiunt, amoliuntur, aspor-
tant, velut pauperum crudeles interfectores, eadem, qua
nunc dictum est pœna, plectuntor.

d ca. clerici
vel seculares,
xiii, quæst, ii.

Vtrobique, nisi ablata prius restituant, matri sanctæ ne re-
stituuntor.^d

Ex Canone illius concilij. 17.

Clericus ante tricenum suæ ætatis annum, presbyterij gra-
dum ne contingito, sacerdotem ne agito.

Clericus verò ante vicesimum quintum ætatis annum dia-
conatus ordini ne inscribitor.^e

e ca. episco-
pus benedi-
ctione, lxxvii

Quod attinet ad presbyterum, ante dictum tempus, hoc
est, ante triginta annorum ætatem, non ordinandum: id, qui-
dem fuerat iam multo antè tempore rogatum, edictumque,
nempe in concilio Neocesariensi, quod antecessit tempora
Nicensi conuentus: eoque id ipsum eadem penè sententia
scitur perscriptum, atque nouissimis temporibus, Concilio
Arelateni tertio, Canone primo renouatum, & non solum
quantum ad presbyteros, verùm etiam diaconorum ordi-
nem, simili lege concilium illud conclusit, & concilio Au-
relianensi tertio idem repetitum est:

Ex Canone. 26.

Clericus, quisquis is sit, qui tabulas, instrumenta, literarum
autoritates, publicasque præscriptiones, quibus possessio-
nes, ecclesiæ prouentus, vectigalia, continentur, indicantur,
confirmantur, vel quoduis aliud ipsius ius innititur, sup-

primere, suppilare, vel oculere sit ausus: aut cum id tale in potestate habeat, illud nolit in vsum ecclesiæ concedere, vel ea aduersariis ecclesiæ tradat: si quid illa, istorum penuria, defectuque damni patitur, quodcumque eo nomine sit passa, illi ex propriis facultatibus clericus is rependito: illi, tantumdem ob ex propria substantia, tantumdem præstato: illi, tantumdem ob iacturam reponito, Tum is sacra mensa arcetor, à piorum cultu exigitor, à Republica extorris esto. ^e

e ca. si quis clericus, xii. quæst. ii.

Ex Canone illius concilij quinto.

Episcopus, Presbyter, Diaconus, si capitale quoduis crimen in se admisit, vt pote, si literas corruptit, adulterauit, falsauit, si testimonium falsum dixit. & in summa, si se crimini capitali, quacumque de causa alligauit, sic punitor:

Primùm, exautorator, degradator, officij honore, dignitateque depellitor, in monasterium dein detruditor, cœnobio arctè concluditor:

Ibi, peculiarem pœnam luito, veluti carcere conclusus: ibi reliquum vitæ tempus ducito:

Cibumque dominici corporis, cum laicis, hominibus sumito. ^f

f ca. si episcopus aut presbyter. l. dist.

EX ARAUSICANO CONCILIO.

Cap. 49.

ARausio vrbs, nunc, Arausinensis dicta, principatus est nobilissimus: Et olim fuit ciuitas Secundanorum, vel vt volunt alii, Sextanorum, Septimanorumque, & id genus legionis militum, à quibus cognominabantur vrbes, eis, donata, de qua re multa, Vadianus apud Pomponium Mellam: illuc ergo Theodosio & Cyro Consulibus, sexto idus Nouembris, Leone huiusce nominis primo, Apostolicæ sedi præfecto, in conuentu habito, coactoque à septedecim Episcopis, viginti nouem Canonum capita, conscripta, sancita, ac ædita memorantur.

COMMENT. PONTIE.

Ex primo Canone.

Quorum ministeriū est, baptizare, purifico fidei rore perfundere, initiali sacramento, in verba Christi adigere, hi sine chrismate, quoquam gentium, pedem ne efferunt. Sine oleo sacro, quo (ecclesię instituto) sunt inungendi, qui per aquam, & spiritum, Deo summo adoptantur, alicubi ne comparento: sine hac nota, qua placuit per mandatum domini, Christianę rei primis, & summis proceribus, in lustrali piscina baptismi, vti tradiderat nobis Iesus Christus, merfos obsignari, nullum in locum progrediuntor.

a ca. nullus,
de consecra.
dist. iiii.

Ex Canone quinto.

Qui in ecclesiam, vt ad sacram aram, confugerint, hi iurisdictioni, forouē, aut tribunali, ne tradūtor, loci sanctitatis presidio proteguntor, loci honore, loci reuerentia tuti sunt, locus, pro eis, iudicio & magistratui intercedito.^b

b ca. eos qui
lxxxvii. dist.

EX VENETO CONCILIO.

Cap. so.

Venetis tandē coiere patres, vt de Republica inirent concilium, atque ibi, quę sequuntur edicta, pro re nostra scripsere: Sunt quidem Venetię, sub ditione Venetorū, qui populi sunt Italię, Troiana stirpe orti, vt autor est Cato: quorum regio Venetia dicitur, Adriatico mari apposita, & omnis ora, circum sinum maris, post Istriam, vsque ad ostia Padi, eo nomine appellatur, de hac quidem ciuitate insigni, quę anno à natali Christi, quinquagesimo quarto, supra quadringentesimum, cōdita fuit: quo anno, Attila rex Hunnorum aquilam euertit, hęc plura adicere, nō decreui: tum quia satis nota est, toto que orbe, ob præclarę gesta celebrata, neque noua descriptione indiget: tum etiam, quia id extra nostrum institutum est, qui animum duntaxat induxerimus, de quaque ciuitate aut regione, vbi cōgregati sunt patres, religionis fanciendę gratia, paucis admonere, nō etiam illarū laudes, situm, aut descriptionē pluribus verbis profequi:

a Cato in li
bro originū.

qui de quibus omnibus, ad humanitatis autores, qui hac de re, ex professo scripsere, me refero: sat est, si quandoque in transitu vt sæpe dixi locorum illorum descriptionē breuē adfero, rudemque posituram: igitur vt ad rem progrediamur, illic quæ hic inferuntur, narrantur conscripta, & sunt huiusmodi.

Ex Canone xi.

Presbyteris, diaconis, hypodiaconis, totique hominum sacro generi, vel inferiori, vel superiori, cui nuptiis colligari, vxorique iungi, nunc interdictum est: Nuptias item alienas per voluptatē aut luxum adeundi, licentia ne esto: hi tales, in nuptiali epulo, conuiuas magnificos ne agunto, huiusmodi conuiuia sumptuosa ne ineunto, Illa declinanto, Auertunto, Missa faciunto:

Cur ita? quippè quia, obscenis canticis, amatoriiis dictis, procaci motu corporis, lasciuo risu, perstrepan vt plurimum hi conuictus, hi coetus, hę hylares, lautæque epulæ: ducuntur ibi choreæ, iaciuntur petulanter scommata, saltatur, garritur, gesticulantur passim homines, in lætitiā effunditur vterque sexus, his ab omnibus rebus, oportet sacratum ministrum dei, tum manus tum oculos, tum corpus omne, tum mentem ipsam, abstinere: ne tali obtutu, tali verborum auditione, veluti contagione quadam, totus poluatur, coinquinetur. ^b

Ex Canone 12.

Cleri sacri quiuis homo, iudæos neque conuiuio excipito, neque ab his excipitor,

(Istud idem fuit concilio Epamiensi repetitum canone xv.)

Nec inuitatus etiam ad eorum conuiuia accedito, Epulum quodque talè, cum talibus deuitato: Nimirum supersticiosi illi homines & impuri, cibos queis cum gratiarum actione vescuntur indifferenter Christiani, tanquam immundos, noxiosque animo, reiciunt, fastidiunt, abs se ablegant: Piaculum igitur magnum, nehas certè

grande, & sacrilegij non abfimile, cum hac inani recutitorum hominum illuue, cum his miseris verpis, quicquam commercij habere, eorum cibos cum nostris miscere.

Etenim (vt horum hominum scelesti est superstitio) quæ nobis ad victum alimētumque permittit Apostolus, damnant, improbant, polluta censent: non mirum ergo, si eos quoque pollutos esse, eorumque reiicienda conuiuia par est, existimare:

Alioqui fieret, vt tum clerici, tum nos quoque Christiani omnes; infra Iudæorum nationem, ponendi essemus, si nos in eorum epulum adducti conuiuæ, quæ illi nobis apponerent, promiscuè (sicuti Christiana institutio nullum quod commodè vescum sit, arcet edulium) sumeremus:

Hi contrà in nostris oculis, quæ illis ad mensam offerremus, repudiarent, reiicerent, auersarentur. Ista fuit igitur huiusce sanctionis ratio, quæ quidem sanctio fuerat antea totidem sanè verbis in Agathensi Concilio constituta: canone illius Concilij 40. Nec hîc additum quicquam, quin potius videri potest edictum hoc prohibitorium, isto Concilio diminutum, & ad solos clericos, de quibus mentionem facit, planè relatum, non item ad laicos, quos præterit. qui tamen laici, in illo altero Agathensi conuentu, hac eadem prohibitoria edictione fuerant disertè inclusi, illaq; ad omnes Christianos homines, æquè ibi protendebatur.

Ex Canone 13.

Clerici, sobriè viuunt, ebrietati ne indulgēto, illam, omnium vitiorum fomitem, & alimonium esse ducunt,
 Qui enim potest esse mentis suæ compos, Qui liberas corporis sui habenas habere,
 Qui firmo sanoq; iudicio? qui sepultus vino, ebrietate impeditus, huc & illuc præceps fertur, proprio sensu auellitur, omnibus rationibus fit deuius, nulla enim pars, recti in eo animi, suum probè officiū facit: meritò, hoc item Canone, in eos tales homines, qui sacris dediti, bachanal exercēt, seque mero ingurgitant, ita statutum.

e ca. omnes
 deinceps,
 xviii. qua
 sione. i.

Clericus quisquis ebrius sit deprehensus, ebrietatēque ac vinolentiam probatur exercuisse, triginta dies, à mensa sacra extorris esto, aut corpore pœnam luito.

Et hæc quidem pœnalis sanctio, noua nō est, antè enim eam edixerat Agathensis cōuētus, ita vt huc nihil (quod ad hoc pertinet) recens sit allatum, sed v̄etera tātūm repetita & renouata, quātum equidē sentio: sed quoniam, cum acta præscriptaque illius Agathensis concilij recensuimus, istud ipsum omiseramus, h̄c nunc duximus cōmodè intericiēdū.

d. c. ante
omnia, xxxv.
dist.

Ex Canone 16.

Ista fuerūt antea, cōcilio Aurelianēsi renouata. Canone 32. Quicumque sacratus homo, sacrifque addictus, Augurali scientiæ, se dederit, ex auspicio, futura præsignauerit, sortium aut vaticinationum prædictioni, operam dederit, coniecturas diuinationum captarit, vel conficto religionis nomine, ad vaticinia quæcunque, animum applicarit, aut ex quauis alia scriptura humana se res futuras prænoscere aut prædicare diuulgarit, iactarit, promiserit, artēmq; in ea re, velut ex professo, institerit: sacro clero deicitor, ab ecclesia exterminator, externus, alienigena, nihil ad Christum tinens iudicator.

Quæ h̄c dicuntur, quæq; hoc Canone continentur, præceperat, iam olim antea atq; præiudicarat Agathensis patrū congregatio, Canone quadagesimo secundo, ^e sed quia à ^e ca. aliquāt me tūc aliqua ex parte omissa vt puto fuere, cum percurrerentur illa conuentus scita, idcirco commodè h̄c resumpta adscripsimus.

xxvi. quæst. vi.

EX ROMANO CONCILIO

sub Hylario summo pontifice, celebrato.

Cap. 51.

ANte decimū quintū diē Calēdas Decēbris, Hylario pontificatū sumū, Flauio verò Basilico & Herminericō cōsulatū obtinētib⁹, ad Basilicā beatę Marię, p̄ celebrādo alio romano cōcilio, cui præfuit ipse Hilarius romanus pōtifex,

COMMENT. PONTIF.

concientur religiosi proceres, atque illic, quæ visum est, pro Republica, in concilium attulere, & quinque sacrorum Canonum capitibus, diuulgauere: ex quibus, ista ad propositum nostrum, huc transcribimus.

Ex Canone secundo.

Ista fuerunt Concilio Aurelianensi tertio, repetita Canone 6.

Qui non virginem, puellam uè illibatam, vxorem duxerit, sed vel viduam, virumque expertam sibi adiunxerit, is ne sacris initietur, ne ad hoc munus sacerdotale aspiret, ne illuc irrepat, opera diligenter dator, cauetor, prospicitor:

Item, qui mortua vxore, aliam contra præceptum Apostoli assumpserit, ad sacrum ordinem, aditum ne habeto, illò ne intromittitor, illinc planè arcetor, cispelitor, submo-

^a ca. curadū
xxxiii. dist.

uetor. ^a

Ex Canone 3.

Expertes, literarum, rudes & inscij, membroque in aliquo per quod cōficitur, ostenditurque à sacerdote corpus Dei, passi euidentem pauperiem, discerpti, direpti, fracti, mutilati, ore informes, horrorem facie & aspectu inferentes, sacerdotali ordini ne inferuntor,

Sacerdotes summi Christi ne efficiuntor, talem, tantumque gradum affectare ne audento:

Quod si affectant, si ambiunt, si efflagitant, repulsam patiuntor: Quòd si horum quenquam, quiuis Antistes ordinat, dicat, sacrat. quod fecit ipse temerè, quod attentauit perperam, quod ausus est, non legitimo iure donare,

Ipsemet dissoluito, diluito, diuellito:

^b ca. pœnitē
tes. lv. dist.

Ipsemet factū suū cōscindere agitor, cōpellitor, vrgetor. ^b

Ex Canone quinto.

Sacerdotū plerique, dum sibi vidēt summam adesse, supremamq; vitæ diē, successores sibi in ministerio diligere, eoque nominatim designare solēt, vti scilicet non expectetur, legitima optatio, legitimū suffragiū, legitima conquisitio, sed defūcti, prerogatiua electio, præoccupatio, gratia, fauor

pro populi habeatur assensu, Quod quàm sit graue, quàm, iniquū, videte, & quod optimum sit hac in re factu, sancitu, promulgatu, facitote, sancita promulgatote:

Ita in eo conuentu relatum, ad patres, ita rogatum, ita propositum: Sic dein tum responsum, sic ab omnibus acclamatum, sic communi sententia, æqua voce, æquo suffragio, ab vniuersitate pronúciatum:

Hæ defunctorum prærogatiuæ tolluntur, his præsumptionibus, his anticipatis delectibus, locus ne dator: Eæ gratificationes, eæ præoccupatæ optationes ab ecclesia procul ablegantur: Quæ dei sunt, ab homine ne tribuuntur.

c ca. plerique
sacerdotes
Aiii. quest. i.

EX CONCILIO SECVNDO

Aurelianensi Cap. 52.

Ex Canone 15.

Qui clericus literas ignorat, vel baptismi tribuendi, stilum nescit, aut sacram formulam: is nec presbyter, nec diaconus efficitur.

Ex Canone 4.

Qui clericus, sacerdotium sibi scelestâ nundinatione, per ambitum pararit: sacerdotio sic quæsito, deicitur, mouetur, malusque, ac impius iudicator.

Ex Canone 9.

Nullus ex clero, nisi id sibi nominatim suus indulsit episcopus, cum prophanis hominibus & laicis habitato.

Neu ius habeto vsus, quotidianique commercij:

Quod si facit, sacra communione depellitor.

AVRELIANENSI IN SINODO

tertia, Canone sexto illius synodi ita scriptum fuit.

Cap. 53.

Clericorum functiones hæ sunt: Clericorum mores hi, is decor viuendi præscribitur:

COMMENT. PONTIF.

Qui rasura sacra insignitum caput habent, ea in ciuitate, at-
que dioceſi, in qua, ab epifcopo ſuo, ſacro illo tonſu ſunt
donati, permanente, vitam agunt,
Sacerdotes, diaconi, hypodiaconi, idem faciunt: omnes hi,
alio ne vagantur, abeunt: Territorio à ſuo, ne ſe ſubducu-
to, abripiunt: Qui horum, facit contrà, qui horum quauis
ex cauſa, vel quâlibet ob occaſionem, erronem, fugitiuum,
emanſorem, vagum, egerit, Qui horum, aliena in loca, ſe re-
ceperit, in hiſque moram ſibi trahendam duxerit: à quouis
ſacerdote, & à quouis ſacrato homine, ſacra communione
arceator, abigitor: nullus eum ad altaria recipito, omnes con-
greſſum eius refugiunt:

Qui tamen id, cum permiſſione ſui epifcopi fecerit, Qui li-
teras huiuſce, itandi veniæ, teſtificatrices, ab Antiftite ſuo
detulerit: ea ipſi itio fraudi ne eſto, nihilque ſupradictæ mul-
tæ, huiuſce ambulationis gratia, ſubito.

Ex Canone ſeptimo.

De adulteriis clericorum, honorationis inſigniorisque no-
tæ, tale iudicium dicitur: Qui horum adulterium admiſſum
a ſe ſit conſeſſus, ab officio exautorator, abrogator: Dein
ſacra communione retenta, in monaſterium velut in carce-
rem, tenebrasque abripitor, coniuictor, ibi vitam finito, il-
linc nunquam educitor.^a

Ex Canone octauo.

Qui clericus furti admiſſi ſit damnatus, conſeſſus, aut falſi
coniuictus: Quoniam hæ ſunt capitales noxiæ: communio-
ne ſacramentorum non ablata, degradator, ordine deiici-
tor: De periurio verò ita iudicator, Qui clericus, in cauſis,
quæ iureiurando terminantur, peierarit, ſitque poſt iuſuran-
dum, ab eo interpoſitum, cõiuictus periurii, ad uſque bien-
nium, ſacrorum communicatione pellitor.

Ex Canone vigefimo.

Qui clericus, ſe malè ab epifcopo ſuo accipi tractarique pu-
tarit, Qui clericus coercionem Antiftitis ſui, iniuſtam, ini-
quam, duramque putarit, Ad ſynodum, vetuſto more, iure-
que antiquæ conſuetudinis, confugito, illò in ius ambulato,

^a ca. ſiquis
clericus lxxxi
diſtinct.

ibi, ad iudicem, in ius adito, ibi, ex postulationem suam facto, inserito,

Ex Canone 20. illius Concilij.

Qui subdiaconus est, qui que excelsiori supra subdiaconatū sacro ordini est insertus, is vxorem ne ducito: Si duxit, huic ne se commisceto: eam, etiam si in illius manum ipsa conuenierit, ne attrectato, ne tangito, ne cum ea accubato: Si id faciat, ab officio, sicuti volunt postulantque priorum conciliorum scita, motus, exauctoratus, laica communione contentus esto, ab aliis sacris abstinet, submouetur, depellitur,

Quod si eum, in ea re vxoria, libidinosè, aut molliter resistantem, suus ad sacratum officium admiserit, receperitque episcopus, feceritque id consultò, tres continentes menses, à propria officij functione intercluditor, interpellator, abrogator.

Ex septimo illius Concilij Canone.

Clerici, qui cum antea nulli se alligassent vxorio consortio benedictione officij suscepta, ad matrimoniū adiecerint animū, sibi que illud duxerint contrahendū, postquam ordinationi sacre se curarunt addicendos, cū ipsis, ipsi mulieribus, quas in coniuges accepere, sacrorū cōmunicatione deiiciunt, ab ecclesia & ministerio repellunt, diris programmatibus defigunt: Si tamen ad sacrosanctum ordinis ministerium, inuiti quidem & reclamantes, iidem sunt promoti, vel potius protusi, ab officij quidē functione deponunt, Cæterū à cōmunionem ne arcentur, neu prohibetor, neu eiiciuntor: Sed qui episcopus, eos inuitos ordinari, sacris addixerit is suæ poenā audaciæ & temeritatis ita luito: annū totū, piaculari multā obstrictus, sordidatusq̄, missæ sacrum, poenitentiæ ergò, ne facito. ^a

Ex vndecimo illius concilij Canone.

a ca. episcop^o
qui inuitum.
lxxiii. dist.

Clerici, si occasione quauis, causaq̄, ministeriū cui se semel adfixere, ac spòte sua addixere, intermittāt, detrectētq̄; officij susceptū vltro, à reliquorū clericorū cōsortio decidūto, sacrati cleri, canonica vitæ, vsū ne habetor, ex eo albo expūgūtor: Nō eis, ad excusationē pro fit, vllū cuiuscūq̄; personę patrociniū, non fauor, non merita: Tum, ex ecclesiasticis prouentibus, atque canonibus, nihil omnino stipendij, nihil omnino muneris, nihil planè beneficij accipiuntor,

Nullò canonum auxilio iuuanto.

EX QUARTO AVRELIANEN-
si concilio sic statutum. Cap. 54.

Ex Canone 13.

Qui iudex, clericos cuius insertos collegio, cuius infitos Reipublicę sacrę corpori, altaribus quidē m̄cipatos, albo- que alicuius inscriptos ecclesię, ad publica prophanaque transduxerit munera, publicis, ciuilibusque addixerit obeū- dis actionibus, is à sacerdote admonitus, si quod perperam egit, non emendat, pacem se ecclesię inturbare scito: Pa- cemque ideo ecclesię secum non esse agnosco.

Ex Canone 15.

Qui sacro tinctus lauacro, qui lustrali baptismatis perfusus aqua: Cum antea idolatra esset, ad idolothyta, eaque sumen- da, quę malis immolantur dæmonibus, veluti ad vomitum canis redierit, si quidem à sacerdote reprehensus admonitus que non resipiscit, à communione is catholica, pro tãti emē- datione sceleris, pro tanti expiatione sacrilegij, aliquandiu remouetur, certum in tēpus, sacramentis abstinere iubetur.

Ex Canone decimo octauo.

Qui clericus, de bonis ecclesię, de iure possessionum sacra- rum, aliquid vtendum, fruendum acceperit, illudque qua- cumque de causa distraxerit abalienarit, Quod is fecit, ne consistito, infirmator, conscinditor.

Episcopo verò potestas esto, pro sua prudentia decernendi quonam pacto, pro conseruando, retinendoque iure eccle- się, rem illam distractam abalienatamque cum aliis clericis communicet, ad eorū vsum eam referat, importet, transducatur.

Ex Canone vigesimo primo.

Qui ad aras necessitate compulsus, confugerit,
Qui ad ecclesię sacrique templi septa, vitandi quod impen- debat mali causa se receperit, is, si à quoquam, vel vi, vel, do- lo, vel sollicitatione, illinc euellatur, Qui cum illinc euulsi- abstraxit

abstraxit, dolo fraudeq; abduxit, vti hostis ecclesiæ, vti pduc-
 ellis, vti contèptor iuris sacri à limine ipsius ecclesiæ, arcetor,
 abigator, Quoadusq; episcopali castigatione piacularè poenâ
 pro tanto scelere luerit, condignamque egerit poenitentiâ,
 atque interimis qui ab altaribus est abductus, altaribus
 quamprimùm restitutor.

EX SECVNDO TVRONENSI

concilio. Cap. 55.

Ex Canone tertio.

Sacro sanctû corpus domini, nõ quidè alicubi in armario, ci-
 stauè, sed sacrosancto in ciborio, sacrosancta in custodia ad
 sacrosanctum altarium puluinar, sacrosancto sub crucis ti-
 tulo, reponitor asseruator, custoditor.

Ex Canone quarto.

Laici ad altaria, dum sacra celebrantur ne admouentor,
 Cum clericis, illic ne commiscantor: Eò, neque dum agun-
 tur peruigilia, neque dum solemne missæ sacrum, solemni-
 tur apparatu fit, ipsi adeunto, Seorsum quidem stanto, Se-
 orsum consistunt: Pars verò templi, à cæcellis ad altaria vs-
 que perducta, clericis occinentibus, & cantica domini musi-
 cis modis excipientibus, trabeatis, choreutis subadiuuis, sa-
 cerdotibus, cedito, dator relinquitur. Sed tamen, ad partici-
 pandum cum laicis Eucharistiæ sacrum, tum & ad preces ab
 ipsis, deo fundendas, ad yta domus dei, penetralia ædis factæ
 patere ipsis iubentor, hæc ipsa, tum, ipsis ne clauduntor, in
 hæc ipsa, harum rerum de causa, liberè ipsi ingrediuntor.

IN CONCILIO HABITO PRI- mùm lutetiæ, circiter tempora Pelagii papæ, huiusce nomi- nis primi, ita fuit sancitum. Cap. 56.

Sed tamen, vt hæc obiter dicantur, pro instituto obiter di-
 cendorum more, Lutetia Parisiorum est metropolis, cuius
 meminere Plinius libro quarto, naturalis historiæ, capite
 18. tum & Strabo geographiæ libro quarto,

Ibi igitur, circa ea tempora, quibus romanum pontificatum gerebat primus Gelafius, aſſidētibus patribus numero quindecim, honore cunētis epiſcopali decoratis, atque in commune de Republica Chriſtiana ſtatuque eccleſiæ conſultantibus, rogata fuere, prolataque nouem Canonum capita, ex quibus, quæ ad rem noſtram faciunt, hæc ſunt decerpta:

Ex Canone quarto ſic perſcriptum.

Nemo, illicito alligator coniugio, Nemo aduerſus præceptum domini, vxorem, quam non decet, ducito. Harum in numero, à quarum nuptiis eſt abſtinendum, hæc inter cæteras ſunt: fratris filia, nouerca, aut ea quam Patruus viduam reliquit, tum & vxoris ſuæ ſoror, & quam olim duxit Auunculus, nurus quoque, matertera, amita, priuigna etiam, atq; ea, quæ ex priuigna nata eſt: harum omnium connubia, vitantur, has quiuis omnes nuptias, ſegregatas à ſe habeto.

Ex Canone ſexto, ſic.

Nemo omnino homo, alienas res auctoritate duntaxat ſibi regia adſcribito, ad quas ius non habet, neu addicito, Alienæ res, à regis poteſtate & maiestate, poſtulare ſibi addici: nullus audeto. Nullus viduam, filiamuè alterius hominis, citra parentum, cognatorum, propinquorum conſenſu, aut rapere, deducereque, aut eam ſibi, regis beneficio, per nuptias adiungi petere, aggreditor, nemo id ſibi licere putato, nemo tantum facinus cogitato: Qui id facit, ab eccleſia pel-litor, ſacramentorum vſu deiicitor. Ex Canone 22.

Qui migrant ex hac vita, à deo optimo maximo, ad æternitatem vocati, hi, cum ſolo pſalmorum & pſallentium aliarumque orationum piarum recitatione, ad ſepulchrum deferuntur: Eiulationem homines nullam, eam ob rem faciunt, ne lugēto: (vide hac de re, legem 12. tabularum quæ deſcribitur à Cicerone in libro de legibus: multa que hanc in rem pulchra, adfert atque alia, quorum nonnula in re alia, quia ſcita ſunt digna & ad rem faciunt, hic poſtea attextur) Hoc enim gentes faciunt: nobis autem qui Chriſti legem ſuſcepimus, ſat habetor: in ſpe reſurrectionis Chriſtianorum,

corporibus interim atque animis, diuinorum obsequium impendere canticorum, id sanè abunde esto: in oratione pia emigrantibus ex hoc terrarum orbis domicilio parentari, piaque eo modo celebrare exequias, christianum esto. nam & iubet id Apostolus, vetatùè, ne defunctos vlulando lugeamus, neu à nobis, ad Christi eternam domum abeuntes, foemineo, gentiumuè eiulatu, prosequamur. Ex 23. Canone. Inoleuit foedus mos, erupit irreligiosa còsuetudo, vti plebs populusque solenni sanctorum festo die, choræas ducat, lasciuis saltationibus indulgeat, noctem omnem, potationi, conuiuuiis, epulis, obscœnoque ludo, tribuat traducatque: cantiones turpes, malasque occinat, religiosorumque obstrepat officio, non Christiano, sed foedo modo, sicque ductis peruigiliis, corpus animamque foedis oblectationibus còtaminet: Et quod rei diuinæ faciundæ precationibus piis deo fundendis sacratio, attendendo officio, impendendum erat, id ipsum omne in re ludicra, vana, futili imperdatur: Quod rogamus, edicimus, promulgamus: mos ille foedus, turpis ea consuetudo facessat, aboleatur, extirpetur, obsolescat. nulla morem illum prouincia teneto, gens nulla, populus nullus hunc sequitor, hunc habeto. in summa exploditor, abrogator, pellitor.

Hec quæ sequuntur, adduntur ex Cicerone, in libro de legibus, quæ magnum ad hanc rem, adferunt ornamentum, & ad diuinum cultum purè obeundum incitant spectantque omnia ad ciuiles mores.

Huic vltimæ Còcilij sanctioni, penè similis erat lex duodecim tabularum, quæ ita ferebat. in ciuili puroque diuini cultus sacro faciundo, Sacra solènia castè obeunto ad diuos adeunto, pietatè adhibèto, opes & res ludicras amouèto, feriis lusionibus, iurgia amouèto, easque ferias, in famulis, operibus patris habèto, Ludis publicis, popularè lætitiã, in diuorum cultu, cantu & tibis moderato, eaque cù solo diuini honore iniunguto, Idque fiat, sine curriculo, & sine lasciuia certatiõe, motiõe turpi corporum, stipèque nullã, sacerdos nullus, hisce iustis diebus cogito

Qui secus faxit, deus ipse vindex erit. reliqua hanc ad rem videnda sunt, apud Ciceronem, in libro secundo de legibus atque perpendendum, quanta fuerit legis duodecim tabularum, hac in re, religionis obseruatio, quàm sancta, casta, moderata: cui obseruationi ferme conformis est, supra positus Canon, qui eo magis est obseruandus, quò plus ad veriorum verissimi dei religionem attinet, quum duodecima illa gentium tabula, tametsi hac in re, sanctitatè magnam, puritatemque indicebat: tamen fundamento falso subnixam, diuorum nescio quorum fictam, commentitiamque, gloriam & inuitilem pietatem nihilque boni allaturam respiceret.

EX QUARTO TOLETANO CONCILIO
Cap. 57.

Ex Canone 26.

Qui parœciis præponuntur, presbyteri, diaconi uè, Qui horum, in fanis, ædibus sacris, templisque summi dei, & factorum constituuntur, hi antea institutum suum, viuendique modum coram episcopo profitentor, sacramentoque dicto, Atque professionem vite sue, sic auctoranto, uidelicet, se castè, se purè, se sanctè victuros, timorem, cultumque dei præ oculis semper habituros: Rei diuinæ operam pro viriù suarum modulo gnauiter impensuros: Atque ita fiet, vt eo professionis sacramento obstricti diligentius in disciplinæ susceptæ, promissique instituti contineantur officio.^a

Ex Canone 30.

Quidam sacerdotes, non memores instituti sui & obstrictæ tranquillæque viuendi rationis, causas capitales tractabant, de causis capitalibus iudicium ferebant, ob demandatam ipsi generaliter omni de re, à principe, cognoscendi, tum & sine speciali exceptione rei criminalis, & sanguinis vel fusi vel fundèdi prouinciã, id ne posthac fiat, hæ ne deinceps generales causæ ab homine addicto sacris, ita suscipiantur, iubetur, edicitur, interdicitur, Ni principes, prius iurent, sese capitalis, sanguinisq; supplicij animaduersionè, hac generali in causa, sacerdoti delegata, indulgètia, atq; peculiari uenia re-

^a ca. quoniã
presbyter
xxviii. dist.

missuros, Quod si qui horum hominum, princeps vel sacerdos, aduer sum isthec, quippiã egerit, tētarit, sit molitus, reus sanguinis fusi, apud Christum iudicem summum defertor^b

b ca. sæpe
principes.
xxiii. quæst.
viii.

Ex 17. Canone.

Presbyteri nonnulli, & Sacerdotes Dei, in faciunda re diuina, sacrisque obeundis, sese præposterè gerentes, ita agūt, maximè in celebranda missa: dominicã quidem orationem primùm dicunt, hac dicta, cum sacrosancto statim corpore Christi communicant, dehinc communicatione peracta & absoluta, benedictionem spargunt in populum: quod ne deinceps fiat, iubetur, edicitur, prohibetur, mandatur: sed is ordo tenetor, seruator:

Sacerdos primùm dominicam orationē dicito, dehinc benedictione populum lustrato, ^c dicato, tum demum corpus sumito, plebique, clero, & populo præbeto, hoc item ordine, modoque, & more, vti Leuitę nempe, & sacerdotes, ad altaria, sacrosanctum id corpus sumant, reliquis verò clerus in choro, populus verò extra chorum, septique interioris repagula.

c lustrandi
verbū in hac
significatiōe
familiarē est
Di. Cipriano
& eusebio
emisenō
atque aliis.

EX SEPTIMO NICAENO

Concilio. Cap. 38.

Ex Canone, primis Actis Decretisque illius Concilij, constituto.

Qui presbyter, pœnitentem hominem, confessum conuersumque & traductum Deo, non expiarit, † absolverit, ad pœnitentiamque admiserit, à sacris abito, excidito.

Qui peccatorem, peccata confitentem, & ad salubrem reductum viam, non lustrarit absolutione, nō benedictione donarit, sed secus fecerit, gradu pellitor, deponitor:

Etenim Christo is facit iniuriam, Christumque optimum maximum, vel maximè offendit, qui coelo, de resipiscente homine, plurimùm gaudenti, gaudium illud, lætitiãque peruersè inuidet, interturbat, interpellat.

† expiare
hoc verbo
vñtur hac in
re beati. Hieronymus &
Augustinus
atque etiam
vñtur Lactantius.

Gg iij

COMMENT. PONTIF.

Ex eiusdem Concilij Actis primis Decretisque.

Qui sacratæ conditionis homines, addictique & adscripti sacrato clero, vniuersali & pio Cōcilio assensere, acta illius approbauere, seque illi fidei & pio zelo obstrinxere, obligauere, hi & nunc, & postea, edictum hoc accipiunt, hac conscriptum sententia:

Nulli sacratus clerus episcopo, qui Episcopus à Canonum sacrata obseruatione discesserit, à religione catholica, & vera defecerit, abierit, hanc contempserit pareto, obedito, illius potestati non subditor.

Ex Actis Decretisque, sexto loco sanctis, in eo Nicæno Concilio.

Qui vt præcepere Apostolicæ tum & patrum traditiones, de Deo in trinitate vno, hoc est, patre deo, filio deo, & spiritu sancto deo, neque tamé tribus Deis, aut Dominis, sed vno tatum Deo, & domino, non rectè senserit, perhibuerit:

Qui hoc trinitatis numen, vna in diuinitate, natura, substantia, vno consistens in Concilio, voluntate, consensu, non sit confessus, non crediderit, hæsitauerit, vacillarit:

Qui actioné illius in trinitate numinis, virtuté, dominationem, potétiam, vnicá esse non dixerit, prædicauerit: qui monarchiam non receperit, asseuerarit, affirmauerit. qui in hoc articulo Christianismi capite, vel paulummodo titubauerit: qui tres personas seu hypostases, vna in diuina atque æterna essentia vel substantia non adorarit, non coluerit,

Qui denique, hanc numinis talis fidem clarámque persuasionem, firmiter, obnixè, constáter non habuerit: anathema esto, aqua & igni interdicitor.

Ex alijs Canonibus in hac synodo sancta, prolatis & promulgatis.

Omnis mollicies corporis, omnis redundás ornatus, omnis luxus superfluens à sacerdotali ordine, à sacerdotali modestia, longé abigitor, procul arcetor.

Ex alio Canone.

Deo omnia dicãtor, Deo omnia adscribũtor, id est cōsecrã-

tor, addicitor, At, pprie sui ipsius libidini humane, pprie
sui ipsius volutati, mortali concupiscetia, voto carnis, desy-
derio malo, nihil quicquam, homo vllus, addicito, adicito,
deuoueto: sed vti, primu est ius su, Ad Deu, Deique gratia,
& bonitatem immensam, omnem actione suam, cum affla-
tu spiritus sancti, dirigit, conferto, intedito omnis homo.

Ex alio illius Concilij Canone.

Ad duas ecclesias, clericus vllus, ex ordinatiõe, ne deinceps
promiscue rescribitor: ad duo fana, ne accersitor ne ordi-
nator, neu peficitor: id cauponari est, permiscere, turbare,
id in ecclesia nundinari, id, rebus in sacris, facere mercatu-
ram nefariam.

EX TERTIO CONCILIO

apud Turonum urbem celebrato.

Cap. 59.

Ex Canone octauo.

Sacerdos nullus secularibus choris & scenicis, prophanis
lusionibus, nulli cuiunque rei iocularia quæ sit turpis
aut foeda, presentiam suam accommodato: hoc enim, cum
inhonestum est, tum ne utiquam conducibile.

A venatione item ferarum & aucupio, super sedeto, absti-
neto, Auersum ab istiusmodi mentis aberrationibus, di-
uerticulis, & indecoris anfractibus, animum gerito.

Ex Canone xij.

Episcopi, sacerdotes, totusque expiatorum & cofessorum,
& sacroru ordo, sedulo videto, perpendito, Quinam mo-
dus, in arrogada, hominibus peccata sua cofitetibus, & pœ-
nam admisoru sibi deposcetibus, ieiunij, precationu, obse-
rationuq; aut peregrinationis lustrica † multa tenedus sit, † Ita Diuus
Cyprianus.
Que obseruada moderatio, quod prescriptum sequedum,
quantum temporis in edie, quatum claustrali voto, quantum
abstinetia, sit tribuedum: vt ad mesuram peccati, infligatur
pœnitentia, pro noxiarum que modio, adferatur piametum.

COMMENT. PONTIE.

Etenim sacerdotes nonnulli, hisce in rebus, perperam diiudicant, aberrantque tota via, neque modum habentes vltimum, neque veterum præcepta sequentes: quod episcopi, præfules, pontifices, dum in publico sacrato congregantur, omnes, ad religionem tractandam palatio, sacerdotes, quidque ipsorum, ea in re sit officii admonento, edocento, Atque imprimis antiquorum patrum, ea in re, obseruatio legitor, inculcator, Tum & liber piamentorum, lustrationumque & confessionum qui & pœnitentialis appellatur proponitor, euoluitor, memorię mandator.

Ex Canone decimo nono.

Presbyter quiuis, dum celebrat sacrum missæ, hoc imprimis animaduertito:

Ut ne peracto sacrificio, cum pueris, aut aliis indiscriminatim adstantibus ad altaria, personis, sparsum confuseque ac promiscuè, reque non benè appensa, dominicum corpus communicet, nam hoc scitum est ex Paulo. †

paulus, i, ad
corinth, cap,
ii.

Quicumque maioribus forsan noxiis alligatus, illud sumperit, sibi quidem damnationem, potius quàm remedium, aut salubrem medicinam desumplit.

Ex trigesimo octauo Canone.

Sacerdotes fidelem christianumque populum admonento, Ut dum intrat in templum dei, dum se sistit, orationis ergo, ad pedem supremi conditoris, demississimè, summaque gestuum moderatione, atque temperantia, eò ingrediat, non perstrepit, non deambulet, nihil tumulti faciat: ibique, cum adest, obsecrationi det operam, non rixetur, non vanè susurret, non inani confabulatione, tempus conterat, Porrò dum sacrosancto eucharistię misterio sacerdos operatur, dumque conficit corpus dei,

Videto, atque videto, populus omnis, qui adest, qui que præfens est, non solùm a verbis inutilibus ociosisque, & a gestulatione indecora, verùm etiam a peruersis cogitatis, mentem, oculos, corpus omne, planè vti abstineat.

Ex

EX CONCILIO LATERA-

nensi, sub pontifice summo Alexandro

tertio, peracto. Cap. 60.

Ex Capite vndecimo.

Clerici sacris initiati, siquidem rei veneræ addicti, castéque viuere nescij, mulierculas, quas in vxores forsanduxere, vel alio modo acceperè, adhuc suis in cubilibus, suis in conclauiibus, domi tenent (magna sanè ipsorum incontinentiæ nota & probro) cum eis familiariter versantur, cum eis victitant, cum eis se incontinentè oblectant, eas porrò, nunc demum, abiiciunt, dimittunt, amandant.

Si non faciunt, si huic monito non parent, si se in probrosa libidine haud continent, protinus ab officio deponunt, sacerdotio multantur, beneficio sacro priuantur.

Quicumque Sodomitano scelere tenetur, qui veneris præposteræ sese alligat, qui in illicitum puerorum gregisque meritorij amorem insanit: ob quod crimen, euerfa sunt, & fulmine sacro absumptæ ciuitates quinque, igne penitus absorptæ, quem Deus in ipsas ea de causa iaculatus est:

Si qui ergo huiusce criminis sit compertus, siquidem ex sacro clero, à sacro clero ignominiosè extruditor, pellitor, degradator,

Vel ad expiandum crimen, agendamque poenitentiam, in monasterium conuocitor, illò abditor, illuc concluditor:

Si laicus est, & secularis homo, ecclesiasticæ censuræ subditor, à piorum coetu abigitor, proscribitor.

Sacrarum virginum septa, monialium muratæ ades, à clerico quouis, ne frequentantur,

Si qui horum, illuc sæpe adit, si citrà causam tum iustam, tum necessariam, ibi est frequens: vt absistat, ab episcopo monetur, à temeritate sua, & frequenti eum ad locum itione, verbis coercetor: si non absistit, si itioni suæ modum, finemque non imponit impudentiæ, multator, tum sacerdotio, beneficio exigitor.

EX 14. Capite Canonis.

Quia eò repfit libido, eò erupit ambitionis sacra fames, vt
 sacratae conditionis homines, (sicuti tenet publica fama)
 non duas modò aut tres, sed sex aut plures ecclesias regen-
 das, possidendas temerè suscipiant: cum tamen binis admi-
 nistrandis, prouidendis, dispensandis, nequeant sufficere,
 operamque suam, duabus in stationibus accommodare,
 ibique quemadmodum tum opus, tum necesse est, inire vi-
 giliis, capeffere opus, docere, orare: idcirco Episcopos fra-
 tres nostros charissimos, monemus, tum & præcipimus, &
 mandamus, id vt emendent, id vt malum coerceant, aufe-
 rant, tollantque planè ab Ecclesia hunc deprauatum mo-
 rem: qui beneficiorum cumulum vni personæ hærentium,
 Canonibus cum primis aduersantem, in eam Ecclesiam fla-
 gitiosè inuexit, causamque dedit malorum omnium, tum
 & peculiariter effecit, vt clerici dissoluti, emansores, offi-
 ciique desertores, huc & illuc profiliât, & maximo animo-
 rum periculo, in functione suscepta, non sint assidui. Mo-
 nemus inquam, tum & iubemus, accurent ipsi Episcopi &
 prouideant, vt clericus quiuis, vnico contentus sit fano, &
 vnica cura, nec cum eo recepto, sacerdotio aliud, veluti cù
 vxore pellicem, velit sibi possitque adiungere: Quin sin-
 guli singulis addicantur ecclesiis, quibus regendis, accuran-
 disque & plebi, diuinis præceptis imbuendæ pares ipsi sua
 doctrina & morum probitate esse queant: Cæteri verò, qui
 ad id agendum haud sunt idonei, hinc procul arceantur,
 hoc munus nunquam illis iniungitor, hoc beneficium nū-
 quam imperitis donator, ad illud solùm capeffendum mu-
 nus, dignæ personæ, accersuntor, huic modò oneri, docti
 probique alligantor: Qui porrò acerrum beneficiorum fe-
 cerit, in vno tantùm consistito, reliqua deponito:
 Ipsa tum demum, inter ministros, capaces, sacrati officij, re-
 rumque diuinarum peritos concinnè distribuuntor.
 Quin & inauditur, & noscitur, laicos quosdam eò audaciæ
 processisse, in id temeritatis descédisse, vt nulla habita Epi-

scoporum ratione, neglecto Præsulū sacratio imperio, posthabita ipsorum autoritate, clericos tum ecclesiis addicant; tum pro arbitrio amoueant, sacerdotia dispensent, possessiones diuini iuris distribuunt, figant, refigant, quæ lubet in Ecclesia Dei, tum & fana, tum & fanorum possessores, sacros homines tributo, stipendio, vectigali, nummorum exactionibus, pēsitationibus aufint onerare, diuexare, percellere: Ea de causa, ita iubemus, qui prophani homines, laici, seculares quicquam horum fecerint, qui laici, in sacrata imperia, in ecclesiastica iura inuaserint, anathema sunt.

Qui clericus, qui sacerdos, laicorum autoritate, non adhibito Episcopi imperio, suffragio, aut iussu, nullo subnixus canonico titulo, fanum vllum regendum, tenendum, possidendum receperit, communione excluditor, sacrorum vsu arceator: Quod si eo in malo obstinatè perstat, ordine submouetor, exautorator, ecclesiastico ministerio deponitor.

Tum verò, quoniã auditur item, laicos esse quosdã, qui per suã animi impotentiã, & effrenem dominãdi libidinẽ ecclesiasticas personas, quin & ipsos episcopos, ad suũ violenter tribunal pertrahũt, suõq; stare cogũt iudicio, qui deiceps id faxint, qui tam graue facinus posthac aggrediẽtur, diris deuouẽtor, Sacrorũ vsu priorũ cõsortio ne communicantor:

Tum & super decumis, quas pphani, sibi & laici arripiunt, hunc in modũ sancimus: Qui pphani & seculares, decumas, magno animi suo cũ periculo occupãtes, detinẽtes, in pphanos laicosq; quosuis alios hoies trãstulerĩt, eorũ hac in re, factum, nullo tenetor modo, irritũ casũq; esto, Qui verò eas, quoquo pacto acceperit, & ecclesiẽ nõ reddiderit, sepulture honore priuator, nullẽ pro eo, à Christiano clero celebrantor exequiẽ.

Ex Canone 15.

Auditur itẽ, ex clero quosdã hoies dũ potiũtur sacerdotiis, dũ possessiones diuini iuris percipiũt, dũ fanũ quoduis dispẽfant, fana bona, emolumẽtaq; ecclesiẽ q̄sita, aliis vsib⁹, & nõ fanorũ rei, iprobẽ addicẽre, nõ in eum, in quẽ parta sunt, fanẽ traducere, Quocirca hac super re, quẽ scitur antiquis ca-

nonibus prorsus inhibita, ita nunc statuimus, decernimus: Clerici quibus, sacerdotio potentes, id posthac ne faciunto: bona Ecclesie vt Canones edixere ita dispēsanto, ita distribuunt in alienos vsus, in alienas personas ne ipsa traducunt: Quod si faciunt, & sacras possessiones quæcunq; illę tandem sint, alij cuius persone, vel ex testamento, vel ex quauis alia re, quæ ab intestati causa profiscatur adierint, erogarint, donarint, siue hi intestatò decedant, siue condito testamento obeant, ecclesiarum, è quibus hæc sunt bona, indennitati sic consulitor, caueter, prospicitor: Nempe ipsa bona, penes eas ecclesias, à quibus vel accepta fuere, vel de hisce arripiendis, atque illinc abalienandis, malè fuit cogitatum, perpetuò remanento, illuc redeunto, aliò quoquam ne transferantor, ne prophanantor, ne temerantor.

Ex Canone. 16.

Quia omnibus in concilijs, quæ vel Reipublicæ vel ecclesiarum priuata de causa sciscuntur, æqui bonique suaderatio, obseruaturque ferè omnibus in rebus, peruulgato more, vt quod maior pars cōsultorum, tum seruorum tum fratrum cōgregati cœtus, concluderit, duxerit faciendum, id seruetur, teneatur, citra vllam moram agatur: idcirco volumus etiam vt quod hisce presentibus in concilijs, consultius paucioribus, tum doctrina, tum concilio inferioribus placuerit, nisi sententiam suam, firma iustaque hi probent ratione, ostendantque, ea ne consistat, in irritum abeat, id que sublato omni intercessionis, atq; appellationis iure.

Porrò semper obseruetur, quod maior & prudentior concilij pars, dictauerit, concinnarit, faciendum decreuerit.

Ex Capite secundo eiusdem

Concilij Lateranensis.

Sacerdos nullus, præfectus, minister, fanum nullum regendum, Ecclesiasticique officij procuracionem, vel vllam sacratam prouinciam sub annua stipis mercede accipito: Absit pretij hac in re diuina, quæstus nefarius, absit ambitus, absit detestanda licitatio.

Rubrica. 9.

EX CAPITE IPSIVS LATERANENSIS Concilij, sub Rubrica, qua de decumis prestandis, pendendis que habetur. Cap. 61.

Existimabunt forsitan nonnulli ex prima nonnullorum, qui sequuntur titularum inspectione, me instituti mei oblitum, non satis bellè, à proposito aberrare, atque egredi huiusce libri, subiectam quam proposui, materiem: quæ tota consistere videtur in ordinis decore, dignitate episcoporum, & id genus omne aliud, ecclesiasticarum personarum, quo in genere, secundæ nuptiæ, decumarum pensitationes, & alia quedam consequentia non esse videntur, vt pote leproforum tractatio, & id genus alia: sed ij si se paulum modo sustinuerint, perspicient ex accurata lectione enarratæ talium thematum materiæ, ipsa quidem si non in præcipua primaque & directa causa, functionis ordinisque esse episcoporum, attamen per consequentiam rerum, ad ipsos plane attinere: vt pote quorum thematû discussio in eorum iurisdictione, foro que cõtentioso atque functione, & cura posita esse censetur: quare nihil causæ adferri potest cur hæc fuerit omitenda, igitur ad rem.

Ex Canone illius Concilij primo.

Decumæ sacræ pro re prophana, & temporaria ne commutantur: Tale permutationis secularis commercium ab eis abesto.

Ex Canone illius Rubricæ. 2.

De proventu, vectigalique moletrinarum vel pistrinorum, piscationumque & foenificij, & lanicij & id genus rerum, decumæ sacræ persoluuntur, dependuntur.

Ex tertio Canone eiusdem Rubricæ.

De pirorum, atque apium, & reliqui omnis pomariorum & fructuarij generis, nucumque obuentione decimator,

COMMENT. PONTIF.

Ex Canone. 4.

De animalium, & pecoris pastione, agroque pascuo, Tura
& de ipsorum foetu, decimator.

Rubrica. 10.

EX EODEM CONCILIO. IN CA-
*pitate cui titulus est, de his qui post contracta connubia, vel
sponsalia, sese alicui religioni & caenobio addixerunt.*

Cap. 62.

Ex capite primo illius Rubricę.

SI qui cum muliere iunxerit connubium, verbis solum
initium presentibus, hancque in rem etiam consensum,
verum, iustumque, utraque ex nubentium parte, adhibitum
esse constiterit. Alteri tamen, alterutro etiam nolente, mo-
do non interuenerit connubialis lectus, vel congressus, aut
vlla corporis cõpressio, in religione votum facere, in ceno-
biarchę & antistitis verba iurare, licitum esto: In alio, (vt po-
tè spirituali seculo,) permanere ne prohibetor. Ex Capite. 2.
Qui vxore ducta, attacta, cõpressa, tradit se monasterio, vxori
restituitor: destitutus autem, nempe ea mortua, in mundo
hoc est, extra cõnobiũ, vitã si lubet, ducito: At nulli post-
hac vxorio commercio copulator. Ex Capite. iij.

Nec vir sine vxore, nec vxor sine viro monasticę vitę man-
cipator: ni alteruter tam sit senex, vti citra rei venereę malã
suspicionem, possit etiam in mundano remanere seculo:
nam tum Episcopus, Presul, Antistes, talem discretè voti pro-
fessionem dissimulato, ad eam cõnueto, qualique ignorans
& tacitus admittito.

Ex Quinto Capite.

Qui religioso habitũ sese induit, monasticã vestem suscepit,
necdũ tamè professionis voto, solẽni more sese addixit, nec
in verba iuravit Antistitis: si post modũ, mutata voluntate,
vxorem ducit, ab ea tum discedere, & ad cõnobiũ redire
ne cogitor.

Ex Capite decimo.

Qui se simplici religionis voto obstringit, ad idque faciẽ-
dum adhibetur illi metus, vxorem ducere ne prohibetor.

Rubrica. II.

EX RVBRICA DE SPONSALIBUS, *sive de matrimonio cōtracto vel contrahendo. Cap. 63.*

Ex Capite primo, Canon.

Qui vxore iam ducta, aliam adsciscit, priore mortua, ab altera, si ea nolit, ne recedito, eam inuitam ne repudiato, Ne ex dolo fraudeque lucrum queratur.

Ex Capite tertio, Canon.

Si quis impubes, impuberem puellā sibi desponderit, priusquam vterque ad annos nubiles perueniat, à connubiali pacto ne recedito, id facere ne permittitor: Alio antè id tēpus copulari coniugio, liberum neutri esto, Cum verò ambo nubilem aetatem attigerint, tum super eo, quod factum est, audiuntor, placet ne, an displicet sententiam suam expromuntor, produntor: Ac de implendo coniugio, vterque ab hisce qui coniugium conciliarunt, & iureiurando astrixerunt, admonetor, interpellator, conuenitor.

Ex Capite Quinto.

Qui sub conditionis nomine, vxorem sibi despondit, si eam postea vult dimittere, connubialis spōsio tenetor: conditio verò frangitor, nulla illius ratio habetor: Ita volumus, iubemus, atque edicimus.

Ex Capite. 6.

Qui liberis potest dare operam, qui eo iam est habitu corporis, vt filios ex sese creare queat, licet, ad pubertatem legibus præfinitam, non peruenerit, pubes tamen habetor, quoad cōtrahendum matrimonium iudicator quidem, cēssetor.

Ex Capite Octauo.

Qui verbis hisce, coniugiū mutuò iniere, Et ego te in meū accipio, aut in meā: Si qui horū, alij postea coniugio, sese ad dixerit, licet illud compressu, & toro firmarit, ab eo tamen auellitor, separator.

Ex Capite nono.

Qui cuculum sumpsit, vestemque monachalem, necdum tamen professionis votum fecit, si vxorem postea ducit, ab ea ne diuellitor, si non lubet: Nec ad monasticum redire fanū compellitor.

COMMENT, PONTIE.

Ex capite 13.

Si qui vi vel metu, mulieris alicuius, alligatur coniugio, nec eam tamen tangit comprimitque, si aliam postea in vxorem ducit, ad priorem regredi ne cogitor.

Ex capite 14.

Qui copulatus coniugio, alienam vxorem compresserit, sit que compertus huiusce adulterii: Adulterium vxori, si ipsa quoque, eadem noxia tenetur, obiicere ius ne habeto: Sed crimen cum crimine compensator, parque pari relatum ducitor: quo ad excludendum alterutrum ab accusatione, vel a poena violati coniugii.

Ex canone 25.

Nemo copulatus connubio, vxori nuntium remittito, renuntiato, si casta est vxor: numquam repudium, nisi ob fornicationem stupri causam, eamque ipsam manifestariam consistito: atque tum, qui repudiauit, quandiu viuit repudiata, cum nulla ipse alia congreditor: viuito coelebs, a re venerea planè contineto.

Ex capite 26.

Quibus locis ob aliquam causam, interdictum est diuinis officiis, baptismi tamen sancta lauatio, qua Christiani lustrantur infantes, baptizantur, tum & morientium expiatio, confessio, absolutioque noxiarum, nec illis in locis nec alibi vbi quae prohibentor, deferuntor, intermittuntor, Lustralis baptismi piscina nusquam clauditur: Ad baptisterium omnino in terra, ciuitate, vico, pago, & quidem pontificio maledicto obstrictis, locus semper pateto.

Ex capite 30.

Qui cum muliere quadam, matrimonium contraxit, illud quidem solenni more, auspiciisque ecclesiae, vt fit, absolutum, & celebratum, ac cum ea diutissimè vixit, ex eaque procreauit liberos: si postmodum, coniugii forsan pertesus, ab ea cupit discedere, per speciem vitii, hisce in nuptiis interuenti, quod eam dicat suam consanguineam, & propinquitatis vitium accuset, eamque in quarto sibi cognationis gradu

du coniunctam afferat. Is ea in causa, ea in accusationis specie, eaque in assertione, neque auditor, neque votum suum cōsequitur: Nisi adsint, alię personę idoneę quidem, & nullius præuarcationis aut calumnię suspectę, quę istud item coniugium, tanquam ob cognationem vitiosum, & accusare legitimè queant, & illud dissoluendum iudicio, velint persequi. Quod si is vir, eaque vxor, in eo, per spacium viginti, aut octodecim annorum tranquillè vixerint coniugio, nec de ipso, sit vnquam aut controuersum, dum vterque vixit, aut dubitatum, Cognati affinesque vel hæredes, alterutrius horum coniugum, qui sit mortuus, ab omni accusatoria, hac in re actione coniugij excluduntor: Nec super tali conubio controuersari valento.

Rubrica. 12. ex eodem concilio.

EX RVBRICA, DE TESTIBVS cogendis, aut non cogendis, Cap. 64.

Ex primo capite.

Qui ad dicendum testimonium vocatur, venito: si non venit, nolitque venire, ad veniendum compelliror, Tū & quod iudici, vocantique magistratui, non paret, cœercetor: multator.

Ex 2. Capite.

Testificatione semel prolata, factaque, tū euulgata, & apud iudices proposita editione inquisitionū, testes postea, ad iudicium ne producantor, neu dantor, neu suppeditantor.

Ex Capite. 3.

Canonici sodales, in causa suę ecclesię, à dicendo testimonio ne repelluntor, nisi quedam alia iusta adsit causa, bonaque adferatur ratio, quę illos, ab ea re planè arceat: Tunc si quidem, eam ad rem ne admittuntor.

Ex Capite. 4.

Qui testes in ciuili causa vel criminali ad testimonium euocantur, si eis ab aduersa parte exprobratur vel crimen, vel

COMMENT. PONTIF.

infamia, etiam si exprobrati criminis, obiecteque infamiae, non sint, nec damnati, nec conuicti, nec confessi, nec cõper-
ti, testimonij tamen ipsis ea in causa dictio ne esto. Intesta-
biles ibi planè sunt. Rubrica. 14.

EX TITULO DE SECVNDIS
nuptiis, in eodem concilio. Cap. 65.

Ex Capite primo.

QVI secundo nubunt, qui digamiam contrahunt, bene-
dictione, nuptialique eulogia & sacerdotali precatio-
ne, à sacerdote ne lustrantur, quippe qui, priore in coniugio
hisce rebus verè sunt benedicti & lustrati: ea porrò sacra lu-
stratio & benedictio nunquam iteratur.

Ex Capite secundo.

Mulier viduata marito, intra annum, lugèdi defunctum ma-
ritum, à legibus præfinitum, citra vllam infamiae maculam,
cui lubebit, nubito, Nam ea est Pauli Apostoli sententia,
Mulier quæuis orbata viro soluta est lege viri, idcirco nu-
bat, cui voluerit, in domino.

Rubrica. 14.

EX TITULO, QVI ITA INSCRI-
ptus est, in eadem synodo, de his qui cognatã aliquam, pro-
pinquamvè vxoris suæ, aut Patris spõsam, aut vllã aliam
quæ cum sponsa sua, sit iuncta sanguine, cõpressere, du-
xere, stuprauerunt. Cap. 66.

Ex Capite Primo.

QVIS quis sit ille, qui matrem vel sororem, aut filiam vxõ
ris suæ, stupro foedarit, estque huiusce criminis ita com-
pertus, vt de eo publica fama habeatur. Ab illa vxore pro-
fus separator, commercio omni, vsu & consuetudine ipsius,
illi interdicator, Atque horum vterque, tum mœchus, tum
mœcha ab omni spe vlla coniugij, omne in tẽpus destitui-
tor, Si tamè facinus illud malum, ita secretò vterque admise-
rit, vt de illo nihil sit palàm, lustrali pœnitètia noxiã expia-
to, Quæ quidem expiata noxia, vxori, si illa requirat, conu-

biale debitum, congressumque vir nè denegato, ne id quidè vel intra tempus piaculo eluendo pœnitentiæ præstitutum, vel extra temporis, piaculari pœnæ præfiniti, decursum spacium. Illud interea decretum factum esto: hominem quemuis, qui cū propinqua cognataque vxoris suæ, cognata quidem in tertio cognationis gradu, aut vltra hunc ipsum gradum coniuncta, rei venereæ commercium, congressumque stupri habuerit, non esse, ob id ipsum, ab vxore, vlllo diuortij iure diuellendum, At solū, qui deliquit, ei piacularis pœna penitentiæque & pro ratione criminis, vel personæ, expiatio irrogator.

Ex Canone quarto.

Qui cum sponsa, cõnubiali cõgressu non coit, matrè tamen sponsæ cõpresit, polluitque tactione venerea, Cū alia quavis, nihilò fecius, cõnubio iungi, ne vetator: sponsæ item, cuius nubere alteri, liberum esto.

Ex Canone octauo.

Recitata est, hocce in sacro cõcilio, & à iudice quodã proposita huiuscemodi facti species, Quidã homo, puellã nõdũ septennẽ, duxit in vxorẽ, iuuenis quidẽ ipse, & cupidus adulescens, eã, licet huic rei immaturã, deuirginare nixus est, idq; perfungi forsan non potuit, dehinc ipsius puellæ consobrinam sibi matrimonio iunxit, puella tamen ea dicta est sèper atq; habita illius hominis coniux: ipsiq; puellã vti dictũ est cõnubii nomine, humana stimulat cupiditate, quamquã nõdũ aptã viro, inferre vitium ille homo voluit. Quid hac super re statuẽdũ? sic respõsũ: homo ille, à cõsobrina, puellã quã postea in vxorem duxit, per te abstrahitor, coniugium tale, irritum esse, abs te decernitor: Siuè priorem puellam homo ille compresserit, siuè id cū maximè conaretur propter etatem puellæ, efficere nequiverit, quia in hisce rebus dubiis atque ambiguis, id porrò planè sequendum, quod vulgò hominum certius esse existimatur, Et puellam ipsam, vulgus hominum, coniugem illius hominis esse haberique dicitur, vti est in questione propositũ. Ex Rubrica quæ sic habet.

DE HIS, QUI IN CANONEM
lata sententia, censuræque pontificiæ incurrerūt, vel incur-
rissent, aut incurrere videtur, uti sunt, Ad apostolicam sedē
ob expiationem, absolutionemque ablegandi. Cap. 67.

Ex primo Capite.

SI qui hominem sacratę fortis, & clericali honore donatū,
rasi tamen tonsique verticis insigne non ferentem, sed ca-
pillatum toto capite, sed planē comatum, non consulta non
dedita opera, at inscius pulsauerit, tutuderit: Si qui in eum,
quem clericum ignorabat, re ipsa, & vim manu inferendo,
fuerit iniurius, pontificia censura, eam ob causam ne illico
notator. In multam canonis latę sententię nē actutum incur-
rito, ignorantia eum excusato. Quod fecit insciens, dum cō-
stet de inscientia, ob istud hanc pœnam ne meretor: quod si
de ignorantia non liqueat, ignorantiam si ita videtur, sacra-
mento comprobato. Noxiam ignoranter admissam esse, su-
blata manu, conceptisque verbis si lubet, iurato.

Ex Canone 7.

Si clerici in plena vel minori pubertate, neque dum adoles-
centię annos, vel ephebiam prætergressi, Si religiosi item vi-
ri, in septis claustrorum, in peristylis cœnobiolorum sese in-
uicem tutuderint, consauciarint, pulsarint, vel puberes, ex
aliqua iocosa concertatione, ludibundaque leuitate animi,
vel magistri, & præceptores, dum in clericos, discipulos,
animaduertunt, eosque flagellāt, id ipsum fecerint: Nulli ta-
men horum, eam ob admissam causam, huic Canoni latę cē-
surę obnoxij sunt.

Ex. 8. Capite, Canonis.

Monachi, & sodales canonici, secularesque quocumque tan-
dem modo, sese in claustrorum septo, capitulari uē comitio
contuderint, obleserint, obliserint, vulnerarint, plagamque
fecerint, ob id, ipsum ad apostolicam sedem ex huiusce ca-
nonis decreto, nē amandantor, neuē reiciuntor:

At, vt æquum bonum videbitur Antistiti ipforum, vt cen-
 fuerit ipforum cœnobiarcha, castigationi, disciplinaq; sub-
 duntor. Quod si non sat habeatur, cœnobiarchę hanc ad-
 rem prudentia, si minùs idoneum sit, ad infligendã expen-
 damque huiusce offensę multam ipsius iudicium,
 Metropolitanus Antistes, Episcopus, Pótifexq; illius pro-
 uincię primarius, appellator, ipsiusque prudēs eam in rem,
 censura adhibetor.

Ex Canone decimo.

Magistratus, quiq; gerit officiũ, & quiuis iustitię vel cliens,
 vel minister, lictor, viatorq;, aut quiuis pphanus apparitor,
 quoduis secularis iurisdictionis m̄cipiũ: si clerico, si sacratio
 homini, violētam manũ admouerit, si eum cõtuderit, cõcus-
 feri, vim intulerit, in hũc Canonem indicito. Nec à Canonis
 censura, citra Pontificis summi m̄datum, in id nominatim
 depromptum, relaxator, dimittitor, expiator. Nam laicis &
 prophanis hominibus, in sacratos cleroque addictos viros,
 tantũ ne liceto. Tam magni imperij, & potentię, vis ne
 permittitor, Seculari quidem homini, quiuis ex clero ho-
 mo, sanctus, sacratu, augustus habetor.

Si tamen ex clero sacro homini, laicus vir, turbam irruentẽ
 arcendo, non quidem præparata aut dedita opera, sed for-
 tuitũ, vñus aut violentiam intulerit, Aut si fortẽ ex clero
 hominem, vim inferentem, vi ipse cõtraria, statim repule-
 rit, aut in eo cõgressu conflictuque fauciarit, vulnerarit, læ-
 ferit. ipse quidem læsor, ob nullum factum tale, pro expia-
 tione, absolutioneque, ad Romanum Pontificem reiicitor.
 Nihil ea, ad Apostolicam sedem ablegatione, eiusce rei de
 causa, opus illi esto. Generaliter, si clerico vi agenti, laicus
 ipse etiã, sese è vestigio opposuerit, restiterit, vi vim pro-
 pulsauerit, cùm nulla lex non id ipsum clarẽ & indubitan-
 ter indulgeat, hoc est vim vi & defensione repellere licere
 tribuat, hac vtique ad Apostolicum imperium translatiua
 relegatione, remissionẽque vtendum ne habeto.

Qui clerico, laicus homo, quem ipse deprehēderit, sua cum

COMMENT. PONTIF.

vxore, sorore, matre, aut filia, foedè se gerentem, turpi lusu, turpique modo, aut licetius, familiariusque, quam sacratam personam deceat eas accipientem, vim admovent, violenter illum tractarit, eiecerit, hoc Canone ne multator, neu tenetor. Si tamen sacratum hominem, prophanus homo, in adulterio aut stupro deprehensum, cum ea quidem muliere, quæ sibi nõ ita admodum propinquitatis aut cognationis iure sit coniuncta, violenter accepit, malè multarit, seu uam manu attrectarit, contuderit vel pulsarit, ab huiusce Canonis censura, immunis liberque ne esto.

Ex Capite vndecimo.

Qui Neophyto, & ad religionem recens, clerumque sacrum traducto, vim fecerit, illum contumeliosè tractarit, iniuriosè exceperit, censura Pontificia plectitor:

Sacrifque & coetu piorum abrogator, excommunicator.

Ex Canone decimotertio.

Qui prophanus homo, ob vim ex clero illatam homini, factus est huic Canoni, huicque Pontificiae censuræ obnoxius, nequerit tamen Pontificè summum, uti ab eo expietur, absoluiturque; tunc adire: obstat enim huic itioni, iusta causa, vel quia vitæ suæ in illo faciundo itinere non inaniter, sed magna cum ratione metuit: vel quia illi grauiam quædam alia obuersantur pericula. Metropolitanus ab Antistite, qui & dioecesanus dicitur expiationem tum petito,

Metropolitanus Antistes expiare illum, & absolutionis gratiam tum facere potest, permittitor:

Prius tamen ipsum, ad sacramentum adigito: quo sacramento, suam illam excusationem, de non adendo tunc Pontifice, iustissimam esse is confirmato.

Necnon illi, ut sese ad diui Petri sistat limina, ad pedesque summi expiatoris, qui Romanus est Pontifex, supplex, inque genua astet quamprimùm id tutò facere poterit, Metropolitanus Antistes præscribito,

imponito,
nominatimque iubeto.

Rubrica 16.

DE RELIGIOSORVM HOMI-
 minum qui sese præscripto cuidam viuendi modo de-
 didere, obseruantia. de que vitæ, quam sequi debent,
 condecencia & decore. Cap. 68.

Ex Agathensi concilio.

Ex Canone 57.

COEnobiacham vnum & eundem, monasteriis duobus
 præsidere, interdictum esto, ^a iurèque communi vetatū. a ca. vnum;
 xxi. quest. i.
 Addit Gratianus, ad Cõcilium, quæ sequuntur verba: duo-
 bus quidẽ monasteriis, vnus & idem, tituli vel mancipij nõ-
 mine, præesse, quandoque potest. sed id certè illi, non iure
 communi, sed peculiari conceditur ^b indulgentia. b ca. vnum,
 6. potest. xxi.
 quest. i.

Istud idem fuit concilio Veneto renouatum, Canone
 illius Concilij 8. Et Concilio Epamienfi, Canone 9.
 Ex 38. Canone.

Monacho, in alterum monasterium cõmigrare nisi id Ab-
 bas, cuius monasterio, sese primùm addixit, vel cõcedat vel
 annuat, liberum ne esto: si id facit, nullus eum Abbas, ad
 quem confugerit, recipito: nullus retineto: nullus id confu-
 sionis, in monasticam vitam inducito.

At quocũque monachus hic fugitiuus, sese receperit, illinc
 ad Abbatem suum, Canonum autoritate, retrahitor: eò, vn-
 de prodiit, Euangelica vel charitate, vel correctione reuo-
 cator: quod si abnuat, si se refractarium præbet,
 Si verbis nequit castigari:

Verbere is luito, corpore coercetor, loro reprimitor. nam
 tunc verberonis personam, ceu fugitiuum mancipium de-
 sumit obstinatè.

Ex eodem Concilio.

Monachis à consorte cõetu, communi mensa,
 Communi habitatione, in priuatam domum, peculiarem cel-
 lam, particularem, solitariumque & singularem cõuictum,
 vel vno quidem adhibito socio, sese conferre nefas esto.

Si tamen probata causa adfertur, vt quia sunt emeriti, laboribus attriti, infirmitate oppressi, a superioris tunc præscripti relaxatio, commigratioque (modò ea sit intra septa illius cœnobii, quo initio profecti, se concludere, nec illius cancellos egrediantur, nec illi, cœnobiarchę imperium exuât, cui se primùm deditere,) ne denegator.

Quin aliqua horum probata causa, impetrata ab Abbate suo licentia, specialem, & ab aliis separatam cellam habere, incolere, inhabitare permittitor. ^c

c ca. mona-
chum xx.
quest. iiii.

EX CONCILIO CHALCE-
donensi. Cap. 69.

Ex xxiiij. Canone.

Dicata semel deo benedicta, & iudicio suffragationeque episcopi, consecrata monasteria ita semper permanento: consecrationem nunquam exuunt, soli monachorum rei, atque habitationi reseruantor, cœnobia semper censentor, cœnobitis in perpetuum addicta sunt, Ne ipsa quidem nec res vllę, quę ab his dependent, suntque in eorum dominio, ad alienum ius traduci valent. ^d

d ca. quę se-
mel sunt xix.
quest. iiii.

Cœnobitę, qui in ciuitate quauis, ciuitatisque territorio, & ditione, in monasteriis equum exigunt religiosę vitę institutum professi, primaria in ciuitate, in qua degunt, ciuitati- que subiectis oppidis, vel pagis, Antistiti, pro imperio ad- dicuntor, Potestati illius subdutor, Iugum eius accipiuntor, Eius item protectione, muniti, quiete viuuntor, Tranquillę, intra cœnobii septa consistuntor, Ieiunio corpus castigantor, Orationi vacantor, Lectioni sacrę operam dantor.

In loco, in quo semel se christo deuouerunt, addixerunt perpetuo subsistuntor, Prophanis negotiis abstinentor: Ecclesiastica actione omni, quę negotiationis speciem ha- beat, secluduntor.

Si tamen necessitate premente, contrarium quicquam ho- rum

rum nunc proximè dictorum, ab episcopo ciuitatis, facere iubentur, & in hisce à Canone discedere: id eis permittitor, id ne prohibetor.

Sic istud totum visum est synodo, sic decretum concilio.

Est ergo Præfulis ciuitatis, necessariam functionem, necessariamque curam & sollicitudinem, cœnobiis iniungere, exhibere, præstare.

e ca. qui verè, xvi. quæstione. i.

EX CONVENTV, QVI HABI-
tus est Aureliis, à triginta tribus episcopis
instructo. Cap. 70.

Abbates, vti exigit religionis & institutæ vitæ humilitas, atque submissio, in potestate episcoporum existunto, eis obediunto, eis honorem reddunto,

Si quid aduersus præscriptum, regulamque fecerint, cogitarint, deliquerint, ab Episcopis illis corripiuntor, castigantor, corriguntor,

Monachi verò Cœnobiarchis obedientiam præstanto, illis se deuotè addicunto, subdunto, sub illorum ferula, animaduersione, correctione consistunto.

Monachus, si quis contumax existit, elatè iugum exuit, incòstanti fluctuans animo, aliq se religioni addicit, per varia vota diuagatur: castigator, reprimitor, coercetor.

Vbicūque vagans sit inuentus, ibi, episcopi vel auxilio, vel copiis, vel opè comprehenditor:

Abbati, veluti fugitiuum mancipium, restitutor: In cellam suā, qua insolenter erupit, retrahitor, reducitor, includitor.

Monachus quisquis, arte quæstiuosa, vel alia quauis ex re lucrifacientē, vel causā, peculiariter priuatimque sibi quæsiuit, addixit, adscripsit: id ipsum omne, Abbati & monasterio, cui se addixit, adiucitor: Cœnobio, cui se volens adscripsit, adscribitor, adseritor,

In rem Cœnobiij vertitor, in vsum illius cedito,

Atque eo nomine: Abbas is, id monacho cripto, abbatum monasterio adiucito.

f' Abbates, xviii. quæst. ii.

EX SECUNDO AVRELIANENSI CONCILIO. Cap. 71.

Canon, 21.

Qui Coenobiarcha, vel episcopi iussa sui, vel præceptio-
nes despicit, huic pœnæ, multauè sit, à sacris interdi-
ctio, si tamen deposita arrogantia, ad sanitatem redit animi,
petitque veniam, venia illi tribuitur:

Ni id facit, ni petit veniam, vti scelestus & deploratus, re-
linquitur.

EX SYNODO SECUNDA, apud Turones habita. Cap. 72.

Ex Canone 15.

Nè sacerdos, ne monachus vllus, cubili suo, vllum què-
rèuis recipito, ne in cellam admittito,
Monachus publicum conclaue, aliisq̃ue cõmunicandum, ne
habeto. Nec huiusmodi, vt eo in conclaui, cellauè, aut duo
possint consistere, aut ibi familiaris amicus, amiciuè reci-
pi familiaris.

Ex Canone 17.

Mulier, monachorum septa ne ingreditur,
Eorum aditu prohibetor, arcetor.

Qui abbas, qui Coenobio præpositus, hac in parte, se negli-
gentem præstiterit, foeminam suo in septo viderit, nec eie-
cerit, aut illico eiiciendam curarit: interdicitor, communi-
one sacra submouetor.

Ex Canone 18.

Ieiuniorum, quæ antiqua monachis fuit tum institutio, tum
obseruatio, ea conseruator quidem institutio, tum obser-
uatio, ab ea ne receditor, monachus hanc sequitor,
Ritus viuendi, qui olim his fuit, is hodie quoque tenetor.
A paschatis die ad quinquagesimã vsque sequentem diem,
quæ, festum est solenne sancti spiritus, prandium ipsis par-

rator, ipsi verò prandent. Rogationum tamen dies hinc excipiuntur, quibus in rogationibus inedia, caro maceranda: Ab illa verò quinquagesima die, tota, quæ proximè festiva, hebdomade, ieiunio, exacta cura, vacante. Hoc, sese, constringunt, hoc, quod suadet dæmon, mundus, caro, coercent. Dehinc, vsque ad pridie Calendarum, qui continenter sequitur, mensis Augusti diē, vel ad Calendas vsque ipsas eiusdem mensis, ter singulis hebdomadis, ieiunium reuocant, Secunda nempe, quarta & sexta die: vel prima, tertia & quinta feria: Qui horum tamen bona non vtuntur valetudine, qui malè habent, qui infirmo sunt corpore, huic legi eximuntur. Sextili mense qui nunc Augustus est, quia quotidie missæ sacrum ad diuos peragendum est, prandium sumunt: Septembri, Nouembrique ieiunium hebdomade quaque, ter vt prius resumunt: Decembri verò ad natalem vsque domini, nullo die ieiunium ipsum intermittunt, Quoniam verò inter natalem hunc Christi diem, & epiphaniam multi quoque solennes festi dies intercedunt, quibus tum missæ sacro, tum rebus sacris alius multus est impendendus labor, diebus hisce à ieiunio supersedent, quod, laudabili quotidie prandent, Triduum tamen illud, quo, laudabili Patrum instituto, in priuatam cuiusque familiam, priuatæ Calendis Ianuariis inductæ sunt letaniæ, peculiare preces, litationes, supplicationesque, ieiunio tribuunt. Ab epiphania, ad quadragesimam vsque, ieiuniū ter in hebdomadis singulis instituitur, ipsis indicitor.

EX PARISIENSI CONCILIO

primo.

Cap. 73.

Ex quarto Canone.

SACRATAS virgines ne quis rapito, ne quis appetito, ne quis eas coniugio sibi ambito: ab earum congressu, conuentione, vsu, quius abstinet, Si quis quid horum facit, agreditur, têtat, sacris interdicitur, comunione submouetur.

COMMENT. PONTIF.

Si sacerdoti verò suo piacularem pœnam & poenitentiam indicenti vel admonenti non auscultarit, at neglexerit, parui fecerit, Anathema prorsus esto, proscribitor, diris deuuetor, furiis addicitor.

Ex quarto Concilio Toletano.

Ex Canone quadragesimo octauo.

Monachatum quiuis, siue ex paterna destinatione, additioneque, aut ex propria voti obstrictione, proficitur, Quocunque horum inquam modo religione quiuis sese alligarit, & ex professo religiosè viuendi, regulæ in omne tempus se manciparit, ea in religione in omne tempus permaneto: quod factum est tenetor, seruator, neque retractare permittitor, nec ad mundû & populum regressus dator. Omnis denique ad secularem mundanamque viuendi rationem aditus reditusque intercluditor, prohibetor, vetator.

Ex Canone 52.

Monachi quidam à Cœnobio abeuntes relicta religione cui se dederunt, sese non solùm tradunt seculo, prophanæque vitæ, sed & sibi iungunt connubia, vxorésque ducunt, Id ne fiat, edicit Concilium.

Quod si qui faciant, in monasterium retrahuntor:

Vnde exierint, reuocantor,

Pœnitentiæ addicuntor.

Et quod temerè commiserunt, dum fregère religionis ergastula, eo in loco, quo ex loco effugère, perpetuò desentor.

EX SEPTIMO CONCILIO

Nicano.

Cap. 74.

Monachi monasterium ne relinquuntor,
A statione propria ne abeuntor,
Emansores, fugitiui ne suntor.

EX TERTIO TVRONENSI CON-
cilio. Cap. 75.

111

Coenobiarthæ, Archimandritæ, his in cœnobiis, in quibus Canonica vitæ institutio morûque regula, vel olim fuit, vel nunc esse videtur, isthæc potissimùm atque sedulò accuranto, quæ dehinc sequuntur.

Isthæc utique facere, animum sollicitè inducunto: Primùm claustra septaque, & peristylia, tum & ampla dormitoria, atque cubilia, quib' in cubilibus, dormitoriis, monachi simul accubent, habento. Ibi sodales, cibo & potu pro lustranda vita degendaque reficiuntor.

Tum & horaria precationum officia, & temporum momentorumque interstitia, obsecrationi Canonice destinata, diligentissimè obseruanto: nihil horum transiliunto, regulam ad amussim obseruanto:

Vestitum victumque pro facultatibus cuiusvis Cœnobij, reddituumque ratione, ab Abbatibus suis accipiunto.

Quò, omni alia cura vacui, rebus diuinis dent operam, atq; hoc vestitu, victuque, quasi (hoc quidem in mundo, nã in altero expectanda sunt excelsiora) laboris sui accepta mercede, ad inseruiendum ecclesiæ, sacrisque operandum, veluti ex obligatione, compelli queant, cogique & incitari.

Abbatès tum ipsi, sodalibus suis, & monachis, quos sub se habent, exemplo funto: vitæ, benè probèque instituendæ, & sanctissimis moribus suis, viam ad sanctissimos mores ipsis commòstranto, aperiunto, patefaciunto.

Et regulam exactissimè obseruando, Ad regulam exactissimè obseruandam, alios inflammanto, stimulant, incitant. Sicque fiat, vt ad beatiorè melioremque vitam, sint quodòque & ductores, & ducti, foelici via peruenturi.

Ex Canone. 28.

Cœnobìa monachorum, quibus in cœnobiis degunt Benedictini, quos instituit Benedictus beatus pater, olim quidem referta erant viris probatæ vitæ, sanctimonia, & puritate.

præfulgentibus: vigeat ibi religio, præscripta Benedicti patris accuratè obseruabantur, nihil deforme, nihil turpe, nihil vitiosum illic videbatur, audiebatur, noscebatur. Sed nunc isthæc omnia per obrepentem socordiam, negligentiam, vel miserū fortassis luxum, deprauantur, obsolescunt, abolentur, contemnuntur: dissolutius agunt monachi, parui pendunt præcepta, regulam suæ postferunt voluptati, deformitas vbiquè, tumultus, sumptus, rerum confusio, propter quod, ea super re, hæc, quæ visum fuit, hunc in modum faciuntur, magno hoc in concilio. Benedictini ad pristinam viuendi rationem, quam instituit Benedictus pater redeunto, exactè reducuntur: Eorum præfecti, Abbates, Cœnobiarchæ, pristinum habitum, pristinum viuendi ritum resumpto, monachis vt idem faciant præcipiunt, Omnes ad præscriptum regulæ, incedunt, vestiuntur, vitam ducunt.

Hoc præscriptum, lex, sanctio, in ipsis Abbatibus primùm sancitur, quia vt auditur, (quod vtinam haud ita esset, idque vellet summi dei bonitas quia tamen pro dolor,) vt auditur deprauata sunt, multis in locis nonnulla Benedictinorū Cœnobia, corrupti viuendi mores, sprete sanctissima illa religio, relaxata austeritas, viuendique præscriptio, seuerissimis antea & asperrimis legibus circumclusa, in laxiorem & valdè mundanum viuendi modum circumfusa: propterea quod Cœnobiarchæ huiusce ordinis atque generis diuitiis affluentes, instar magis canonicorum, qui in mundo viuunt sodalium, maxima cum libertate, secularique & laxæ vitæ propinquiorum, quàm monachorum, in solitudine luctuosa, in vmbraculis horroris plenis, atque silentij, degentium, vitam aliquot ab hinc annos instituere cœperunt: similioresque voluptariis hominibus, quam addictis vitæ austeriori, inter suos versari videntur: id, vt igitur omne corrigatur, reformetur, constringatur accuratè, eoque quo positum est modo, iubet, præcipit, mandat, concilij rogatio.

Ex Canone. 28.

Dicandæ deo virgines ante vicesimum quintum annum nõ

velantor, Ante id ætatis, flammeo sacro, vti & præscribere, antiqui Patres, caput ne obnubuntor, Antè enim immaturum est iudicium ad conueniendum, ex perpetuo voto religionis, in Antistitæ aut Cœnobiarchæ manum: si tamen cogit necessitas, si requirit vsus, si suadet religio, isthęc mutantor, isthęc, patrum præscriptio, vel interdictio pro re exigente, pro temporis ratione postulante, temperator, demutator, si leto.

Id ipsum tum Carthaginensi tertio Concilio, Canone quarto, Tū Canone, placuit 72. scilicet distinctione & i. q. i. ca. dicto placuit, fuerat antè quidem, edictum, præscriptum, promulgatum.

Ex 30. Canone.

Abbatissę & quæ monialibus præsūt, sine permissu sui episcopi, foras nè prodeunto, monasterij septa ne egrediuntor: Si tamè aliquam ob causam, imperatorem nostrum, regemque Christianum, in primis, & valdè pium hominem, adire volunt, id ipsis liberum esto, nec hac de re, si non libet, episcopus interpellator, aditor, appellator:

In reliquo, quoad viuent, suis in cœnobiis, æuum exigunto, ibique castè sanctèque viuunt, peccatique labem, quoad maximè fieri poterit, auertunto,

Et virgines curæ suæ commissas, itidem vt faciant accuranto, viuantque omnes hæ, cõmuni in vita tū castè, tū religiosè, id prouidetur, id satagitor, id præcipui esto negocij, omnèq; vigilantiam suam, hanc in rem accommodanto Abbatissę, præfektæ & id genus, reliquæ cœnobiorum accuratrices, vel præfules, etiam episcopi, pontifices.

Ex Canone 31.

In Cœnobia tum monachorum, tum monialium, ne plures quàm suppetant cœnobiorum facultates, homines admittuntor, recipiuntor, intruduntor: Vbiq; numerum intromissorum tum virorum: sodaliumque tum virginum, ipse opus cumulus, qui monasterio adesse potest, adæquato, Nihil quicquam, hac in re exredito

Modus seruator: quò commodissimè fieri queat, vt cuiuis.

illuc admissio, suppeditet, adsitque moderata alimentorum facultas, Tum ad reliquas res peragendas, tractandaque cœnobii negotia, & sacra & secularia, ut pote peragendas reddituum rationes, conseruandaque iura, ne desit res nummaria, quum exiget usus.

EX CAPITE DECIMO LATERANENSIS CONCILII. Cap. 76.

Monachi nulla mercede, nullo quæstu, nullo precio in monasteriis recipiuntur, Gratis, solaque dei optimi & religionis contemplatione illò admittuntur:

Ablit hac in re, omnis illicita nundinatio: Monachi nihil peculij iure possident, nihil proprium, nihil suum habent. Monachi, in oppida, vicos, pagos, ne transferuntur: ubi singuli, singulis addicantur fanis, vel in singulis, singuli priuatim cōsistant ecclesiis:

Nequè quauis in eade sacra curata, collocantur. ipsi porrò in commune habitant, publicum fratrum maiusque cœnobium incolunt, vel saltem alibi, cum nonnullis sodalibus manent, idque aliquo in numero:

Seorsim verò, & in priuata domo nunquam agunt, nec item soli: quod in primis cauendū, secularibus & prophanis mixti hominibus, mundanæque vitæ addictis: spiritualium hostium insidias, conflictus, bella, expectant, his periculis sese ne obiiciunt, hæc deuitant, declinant, auertunt, omnem horum malorum occasionem.

Si qui horum, dum in monasterium recipitur, receptus causa, stipem dederit, pecuniam vllam erogarit, quæ ab ipso sit petita, exacta, postulata: qui dedit, is quidem sacris ordinibus nunquam donator: qui exegit, accepit, is porrò multator officio, & sacerdotalis honoris munere, is gradu mouetur.

Si qui horum item peculium possederit nisi ab Abbate suo, id sit ei, pro functione seu administratione iniuncta permissum, communione depellitur, ab altaribus arcetur, sacrum ne facito.

nè facito. Quod si, dum in extrema est hora, egitque animã
 peculiatu, nummatus, offenditur cognosciturque contra
 professionis suæ institutũ tam obscena fuisse avaritia, tum
 nulla prece, nullo pro eo oblato sodalium munere iuuator,
 vt ethnicus & publicanus habetor, inter fratres sepulturam
 ne habeto: Abbas verò, qui in hisce accurrandis, obseruan-
 dis, prouidendis, diligentiam summam, nõ adhibuerit, at ne-
 gligentem se præstiterit, ad vitia suorum moreque depraua-
 tos, socors conuierit, Scito se, suo in officio, præterquam
 æternum dei subibit iudicium, etiam damno multo, iactura
 graui, magna existimationis læsione hoc in mundo multa-
 tum iri, Scito se gradu scilicet suo, præfectura sua pulsũ iri.

Primatus quoque monasticos, prioratus, officia, quæ ipsius
 sunt iuris, quæ subduntur illius imperio, atque obedientiæ,
 nulli prorsus homini per stipem is tradito, nullum de hisce
 pretium accipito, nemini hæc sacrata ministeria per pecuniã
 mancipato,

Si fiat, tum qui dedit, tum qui hac de causa nummos accepit
 à ministerio, à functione sacra submouetor, religiosum ma-
 gistratum nè gerito:

Qui autem semel primatui monastico, aliquo in publico fa-
 no, religiosoque conuentu sunt præfecti, qui facti priores,
 illinc ne mouentor, ne, nisi iusta de causa, euidentique ratio-
 ne immutantor:

Iusta autem causa hæc esto,
 Si sese in vitiis non contineant, si se effundant in prauas libi-
 dines, Si bona dilapident, si temerè consumant, Si quid hu-
 iusmodi, aut quiduis aliud vitiosum, quo digni sint moueri
 loco, in sese admittant,
 Tum, & si pro maiori fungendi officio, de fratrum suorum
 sententia atque concilio, aliò sunt transferendi, tunc enim
 illinc vbi positi primò fuere, amouentor cum honore,
 Aliò traducuntor, cum suorum hominum satisfac-
 tione, maximè si id, deposcit publica re-
 ligionis ratio, suadetq; cõmunis,
 cœnobii utilitas.

Rubrica.17.

DE RELIGIOSIS PERSONIS
privilegij iure quoque, decimas non solventibus.

Cap.77.

Tum & de his qui ipso abutuntur privilegio.
Ex eadem synodo.

Ex Capite primo Canonis.

Monachi prædiorum, aut obventionum, ratas portiones, citra auctoritatem episcopi, suffragatione, vel mandatum, ne diminuunt, ne obterunt,
Neu extenuant,

Monachi, redditus antiquos, vectigalia vetera, possessiones monastici iuris, ne intercidunt,
Abalienant,

Neu quoquam transferunt,

Monachi ecclesias ne diuidunt,

Neque, haud adhibito episcopi nutu, & consensu, disper-
tunt, neque in partes fecant.

Ex 2. & 3. Capite.

Monachi, religiosique sodales, & regulares canonici, ex præ-
diis conductis decimas persolunt,
Dependunt,

Et cuiusvis, qui decimatur communi iure, hac in re censentur,
De agris porro, quos propriis manibus, vel impendiis, colunt, vel serunt, tum & de pastione animalium, rur-
que pascuo, nihil prorsus, decimarum nomine, tribuunt:
hac pensatione omnino eximuntur, huiusce rei liberi im-
munesque planè sunt.

Rubrica.18.

**EX TERTIO CARTHAGINEN-
si concilio de sanctimonialibus. Cap.78.**

Antè vigesimum quintum annum

Virgines deo ne sacrantor: *

Dem repetitum & renouatum postea Concilio, Milenitano Canone. 26. Cócilio verò Agathensi Canone 19. sic habetur,

Sanctimoniales antè annum quadragesimum ne velentur: & prescribitur hic Canon, in ca. sanctimoniales 20. questio 1. Est verum quod Gratianus, id tribuit Concilio Carthaginiensi tertio cum tamen sit Concilij Agathensis,

Virgines sacrae parentibus orbate, quorum tenebantur custodia, episcopi cura, aut si abest episcopus, alius sacerdotis diligentia prouidaque accuratione, cenobio virginum concluduntur,

Alibi, verò, grauiorum & atate & prudentia mulierum fidei committuntur, simul cum eis habitant,

Se mutuò custodiunt,

Observant,

Circumspiciunt,

Virginitatem tuent,

Famam ne lædunt,

Sursum deorsumque ne iactant,

Sacratum decorem ne conuellunt:

Existimationi Christianæ,

Dignitati ecclesie,

Virginali pudori, præ rebus omnibus, consulunt.

EX CONCILIO QVARTO CAR

thaginensi. Cap. 79.

Dicanda Christo virgo, cū Antistiti suo consecranda, religioneque obstringenda offertur, eo amictu velator, Eum habitum induta esto, quo habitu post sacramentum sodalitati sacrae dictum in perpetuum fit vsura,

Is decens,

Is religioni, in cuius verba nomen datur, conueniens esto,

Is sanctitatem redolens, is honestus, is moderatus esto,

In eo, dicata virgo, in omne vitæ tempus subsistito,

COMMENT. PONTIF.

Dicata vasa, & sanctè inaugurata,
 Sacrosanctum puluinar, sanctum calicem,
 Sacrata lintea, ne contingunt.
 Altarium ornamenta sacrata, ne atrectanto,
 Altaria thure ne adolento,
 Altaribus incensionem ne admouento,
 Altaria cum tēdis ne circumstanto:
 Sacrorum virorum id officium esto.

a ca. sancte
 moniales
 xxiii. dist.

EX CONCILIO TOLETANO.

Cap. 80.

Ex Canone sexto.

Puella, virgoque, Dei cum confessore id est verbi Domini
 professore, cum vllovè expiatorio auscultatore, familiarita-
 tem nè contrahito,
 Neminem item Laicum, qui alieni sit sanguinis, atque alic-
 nā cognationis, intimum habeto,
 Neu familiar em sibi ducito, Ad conuiuium sola nè accedito,
 Epulum omne, cui adsit virorum corona,
 Abhorreto,
 Declinato,
 Defugito:
 Nisi seniorum, honestorum, incorrupti animi, incorrupta-
 que mentis hominum afsistat coetus,
 Aut viduarum circumstet honesta congregatio, honestus
 conuentus, honesta celebritas.
 Quem in locum, confessor etiam quiuis, honestè possit ac-
 cedere, ibique, citrà vllam probri suspensionē, citraque exi-
 stimationis periculum, in oculis plurimorum hominum, so-
 brium honestumque conuiuiam agere: Cum lectoribus, nul-
 la harum virginum relinquitor, In domibus eorum nulla
 habitato, Cum his nulla conuiuio, congregitor, misceto
 concilium. Si consanguinea forsā soror esset, si vterina, si
 germana, si iusta, tali arctaque necessitudine iuncta, excipi-
 untor, hac lege ne tenētor, id genus virgines omnes, hoc ca-
 nonis iure ne concluduntor.

EX CONCILIO AGA-
thenfi. Cap. 81.

25

Ex Canone illius Concilij 28.

SACRARUM Deo virginum ædes, conseptaque, procul à Monachorum cœnobiis, vel ob diaboli, communis hostis infidias, vel propter obloquutiones hominum, obtrestationes & maledicta, collocantor. ^b

b ca. Monasteria puellarum, xviii. quest. ii.

EX CONCILIO ARAVSI-
cano. Cap. 82.

Ex Canone 27.

QUÆ mulier orba marito, viduitati perpetuæ, corã Præsule, suscepto voto, se addixerit, eiusque rei causa, viduam vestem, Episcopo astante, pro nota susceptæ professionis, sumpserit professionem, In omne vitæ tempus conseruato, à voto ne recedito:

Datam fidem,

Susceptum institutum ne violato:

Ea fides ne irrita fiat,

Ne violetur, attenditor:

Si professio deseritur,

Si votum labefactatur,

Quæ id fecerit mulier, castigator,

Pœnam, meritò sicuti huic Canoni visum fuerit, pendito.

Iure damnator. ^c

EX CONCILIO EPARNEN-
si, habito temporibus Papæ Gelasij, hu-
iusce nominis primi.

Cap. 83.

c ca. Viduitatis, xxvii. questione, i.

MONASTERIA virginum, sacris ex voto addictarum, ne nisi probatæ planè vitæ laicus homo, ne, nisi gran-

dis natu, prouectus ætate vir, quacunque de causa, quodcunque ob ministerium, quemcumque ob usum, ingreditor, accedito, intromittitor.

Qui septa monialium, sacri missæ causa, & diuina rei faciendæ gratia, sit ingressus illinc, peracto sacro statim egreditor, illic amplius ne hæreto,

Ad uirgines familiariter ne accedito,

Monachus clericus uè iuuenis, illinc arcetor,

Illuc ne admittitor,

Ne accedito.

Si tamen paternæ vel germanæ personæ necessitudo permittit, aditum illuc habeto: Hactenus, quod hîc possum nunc adferre, nam interpellant scriptionem, influentia negotia.

Rubricato.

DE LABORANTIBVS LE.

pra, vel Elephantia.

Cap. 84.

Ex Canone 2. Cõcilij Lateranensis sub tempora, quibus Pontificatum summum gerebat Alexander tertius celebrati.

Vxor maritum, vxorẽmque maritus, si alteruter horum, elephantia, sacrãque, † lue tentetur, sequitor.

† Sic Diuus Hieronymus

Illum, eam ob corporis labemne deferito,

Neu relinquito,

Aut si sequi nolit, si abhorret, vitam, quod reliquum est temporis, dumque alteruter superat, continentem cœlebemque ducito.^a

^a ea. vnaqueque. iii. questione. ii. & ea. si vxorem xxxii. quest. iiii.

† Ita Gicerone.

Ex Canone 3.

Ob lepram, sacramque luem, vxori nuncius ne remittitor,

A suo coniuge, illa ne dimittitor, neu reicitor,

Illi posceti, connubiale debitum præstator coniugalis lex,

coniugale consortium, conjugalis omnis vsus obseruator,
& quotidiana consuetudo, ac familiaritas.

Leprosis item contrahendo matrimonio, ne interdicator,
Vt lubitum erit, legitimè nubunto.

Ex Canone 4.

Ecclesiarum rectori, præfecto, Curioni, sacerdotique cura-
to si in lepram is incidit, collega cõstituitur, adiutor dator,

Optio deligitur, Is adiutor,

Ea optio, animarum curam gerito,

Laborantis vicem, sacro in ministerio suppleto.

Ex Capite 23. Canonis.

Qui ex lepra laborant, qui elephantia affliguntur, à sacro-
rum hominum vsu, consuetudine, consortio, ne sana qui-
dem corpora, mala lue inficiant, mala labe contaminent, sæ-
ua impetigine corrumpant, seorsum habitanto:

Seorsum ædes, templa, sacerdotes, ministros habent: id
ipsum eis, quia in alia publica sana, in communèsq; parœ-
cias, sacrorum causa nequeunt conuenire permittitor.

Ne tamen veterum parœciarum iuri quicquam derogent,
ne iniuria vlla, damno vlllo, iactura vlla, tum ipsas, tum ip-
sarum ministros afficiant, nec in quoquam omnino vlllo
eis officiant, in primis cauetor.

Hic, Secundum librum concludo ob exclusionem tempo-
ris, quæ non patitur plura nunc, in hanc rationem aut dice-
re, aut cogitare.

Finis libri secundi.

